

శ్రీరామేశ్వరాను నృయత్కర్మాను

(కూలంకషమైన కర్ణాటక సంగీత శాస్త్ర గ్రంథము)

గ్రంథకర్త
మహమహాపాఠ్యాయ

డా॥ నూకల చిన్న సత్యనారాయణ

అవద్యాత దత్తపీలాధిపతి జగద్గురు పరమపూజ్య

శ్రీ గుణవత్తి స్తంభి దుర్గంధి ప్రాణిభేటి వాలి

ఎ-శైల్పు ఓడ్-చయి

ఈ స్పష్టిక ఒక వ్యక్తమనుకొంటే, దీని పెనుక గల విత్తు పేరు శాంతం. ఈగు రాజుడిన పేరు అన్ని రోజులాంచే తొండ్రాలు నీచే ఉండుపేరు బిందువు. ఆచీలిన కొమ్మలపేర్లు నాదం, భావం, కీటినేవేదాంత వేత్తలు నొస్మాంగాలు అందులు పెట్టాలి. వీళ్ళులు తాను ప్రాణాలు, కూర్చులు ప్రయాణించాలంటే, ఇటు నాద మార్గంలోనో, అటు భావ మార్గంలోనో లొంయిప్పి రాళ్ళండు ప్రించి ఉప్పులు, కుంచిలు, మామ లాలు కాల్ప రెండింటిలోనూ ఏదో ఒక మార్గాన్ని మాత్రమే పట్టుకొనేవాలకి ఏదీ దగ్గర కాలి కావు. రెండింటిలోనీ ప్రాణిప్పులు, ప్రించుప్పులు ప్యూక్రమీ బిందువు దగ్గరకు ప్రయాణం సాధ్యమవుతుంది. రహస్యమైన ఈ లేటుగు తేలినిచు ర్యాల్ఫ్రాంక్స్ క్రిస్టియానా క్రిస్టియానా ముఖులు ఒకరు. అందుకే ఆయన దత్తపీరం నుంచి 'నాదనాథ' జరుదు అందుకొనాడు.

నాదానికి భావ సంపర్కం కలిగించే శక్తి హేరు లయ. భావానికి నూడ సంపర్కం రెండు వ్యక్తి సేవల మధ్య క్లాష్ ఏప్రాప్తి అన్ని ప్రాప్తిలు సంగీతం. అందువల్లనే సంగీతం మోక్షానికి మిక్కెలి దగ్గరి దాలి అను మంగాయ్యాలూ గుణాముగాను.

గొంతులోని కండరాలను కదిలించడం ద్వారా వచ్చే ధ్వనులలో ప్రశంఖల్నాపసి గొంతులు అందుల్లో ఉన్నాయి. గొంతులు దానికి రవంత మారంలో ఉన్నది. శ్రావ్య ధ్వనులను వినడం ద్వారా, ప్రశంఖ మృగాంశుల్నాపసి, గొంతులు అందుల్లో ఉన్నాయి. అందుల్లో ధ్వనులే అస్తునైన సంగీతం. భాష్య సంగీతం పాడేవాడు తుండు ఒక ప్రశ్నలే గట్టారి, అంతిమ ధ్వనిల్నాపసి గట్టాడు బుధ మాఘాంగ్రహణ గొంతులు ఉద్భవించే సాధకానం ఉంది. అవి ఉద్భవించినప్పుడు మాత్రమే అతడు సొగ్గించేందుకు అట్టాలి. ఏమి లేకుండా గొంతులు ఉన్నాయి (గొంతులు).

అంతర్గత ధ్వని సాక్షాత్కారం జరగాలంటే శలీరంతోని నాడీ మండలాగ్ని నాడుపాపి ఆయామాలు, వీపాపి, మాపి, పుట్టిపాపి కొంపుల్లపది ఈ కీటుకును బహిరంగంగా బోధపరిచిన మహానీయుడు శ్రీ వేంకటమంథి, ఆచమన ప్రాణాన్తిక రంగాలల్లపాపి పుట్టాడనాడులకు అనుబంధంగా మేళక్కర్త రాగాలను విర్పరచి సంగీత ప్రివాపణగ్ని ప్రాణ వ్యాపారం తాన్నిప్రాణ వ్యాపారం అయిపున్నామి మహానీయుడుతో గల సుదూర సంబంధమే ఈనాడు మీ స్వామీజీలో రాగాగాదిసీ పుట్టి, ప్రాణాల్ని ప్రాపిస్తున్నాడానికి ప్రాపిస్తున్నాడానికి ఒక హేతువైందేమో!

భరతముని నుంచి ఈనాటి వరకు గల సంగీత స్వవంతులను రణ రకష్ణాన ఆంధ్రా దృష్టికు అప్పినిచ్చాడు (ప్రపంచానికి, లంఘి సత్కనారాయణ గారు ఈ పెద్ద గ్రంథాన్ని ఇలా వ్యాయగతిగి యుండేవాడు కాదు). సంగీత జ్ఞాన ప్రాచీనీకరించాడు అప్పి వ్యాయామి వ్యాసిన ఈ గ్రంథంలోని విషయాలు పరిశీధన దృష్టితోనూ, అనుభూతి దృష్టితోనూ చూసు ఉన్నామని ప్రాచీనీకరించాడు (11). పరితలైన సంగీత విద్యార్థులకు ఈ విషయాలన్ని అనుభూతి తేలితంతో లొత్త పరిటులను ప్రపంచానికి అప్పి వ్యాయామి వాటేయమై, నాద బిందు శక్తి, శాంత మార్గంలో ఇతని ప్రయాణం అఖిలదృష్టి సాగు గూడ, (42) రుణ ప్రపంచానికి వ్యాయామి

జయగురుదత్త

43647

సంగీత రాస్త సుధార్జవము

(కూలంకష్టేన కర్ణాటక సంగీత శాప్ర గ్రంథము)

“శృతిర్యాతాలయఃపితా” “నాదతనుమనిశం శంకరం నమామి”

గ్రంథకర్త

“ముహోముహోపాధ్యాయు”

డా॥ మోకల చిష్టే సుత్యోనాలాయీణ

SANGEETA SHASTRA SUDHARNAVAMU

Author :

Mahamahopadhyaya

Dr. Nookala Chinna Satyanarayana

© All Rights reserved by the Author

First Edition : March, 2000

Copies : 1000

Price : Rs. 350/-

U.S. Dollars : 20/-

Copies available at :

Sundarakrupa : 6-1-349/1

Padmarao Nagar, Secunderabad - 500 025

Phone : 040-7534061

Composed at :

Vamshi Art Printers

Khairathabad, Hyderabad -500 004

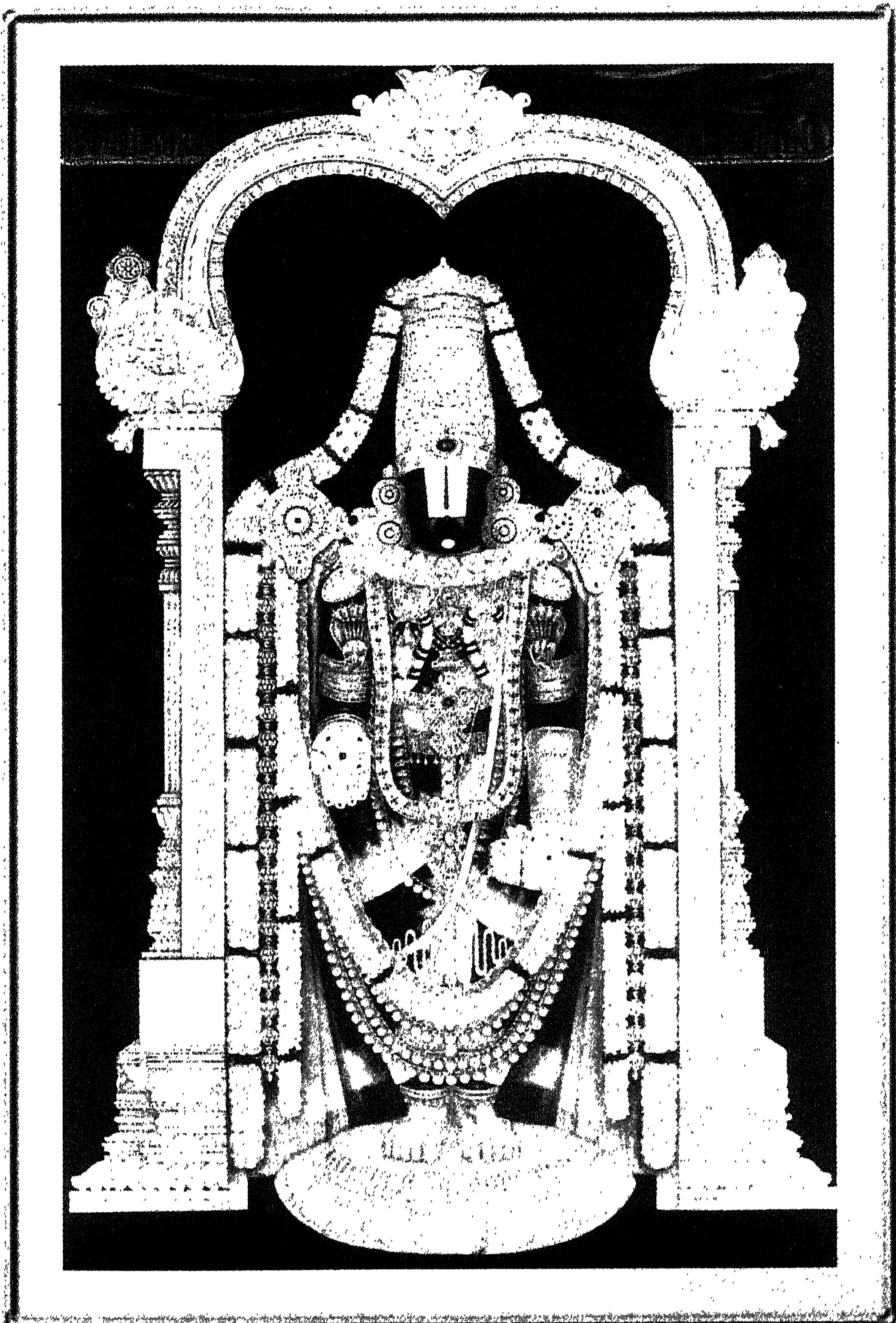
Phones : 3236420, 3242787

Printed at :

Sri Dattasai Graphics

1-8-702/5, Nallakunta, Hyderabad -500 044

Ph. : 7633275, 3020719

ఈ గ్రంథమునకు శ్రీ తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానము వారు దయతో
ధన సహాయము చేసిరి. వారికి నా కృతజ్ఞతలు

మీనికి

నేను “ఈ సంగీత లక్షణ సుధార్ణవము” అనే గ్రంథాన్ని నాలుగు, ఐదు సంవత్సరాలుగా కొద్దిగా అప్పుడప్పుడూ ప్రాస్తోనే ఉన్నాను. ఈ మధ్య 5, 6 నెలల నుంచి పట్టుదలగా ప్రాశాను. మొత్తానికి అనుకున్న దానికి దగ్గరదగ్గరగా ప్రాయడం పూర్తి చేసి నాకు పరమ మిత్రులు, సహాదయులు శ్రీ నీలకంఠేశ్వరరావుగారికి, వారి చిరంజీవి వేణుగోపాల్కి (వంశి ఆర్ట్ ప్రింటర్స్) ఇచ్చాను. వారు ఈ గ్రంథానికి అక్షర కూర్చు చేశారు. లోగడ నా పుస్తకాలను వారు ప్రకాశింపచేశారు. వారికి ఇప్పుడు ఈ గ్రంథాన్ని ముద్రించిన శ్రీ దత్త సాయిగ్రాఫిక్స్ వారికి నా కృతజ్ఞతలు, ఆశీర్వచనాలు.

ఈ గ్రంథ ప్రకాశానికి సహాయ సహకారాలు అందించిన దయామూర్తులు, త్యాగశిలురకు కృతజ్ఞతా వందనములు.

నన్న, మా కుటుంబ సభ్యులను వారి కృపా కటూఛములతో ఆశీర్వదించుచున్న నా తల్లి దండ్రులకు, మా గురువులకు అందరికి, నా స్నేహితులకు, శ్రేయోభిలాషులకు, మహాత్ములైన, శ్రీశ్రీ కంచి పరమాచార్యుల వారికి, శ్రీశ్రీ శ్వంగేరి పరమాచార్యులవారికి, శ్రీశ్రీ పుష్పగిరి పరమాచార్యులవారికి, శ్రీశ్రీ గణపతి సత్చితానందస్వామివారికి, శ్రీశ్రీ దయానంద సరస్వతీ స్వాములవారికి, భగవాన్ శ్రీశ్రీ సత్యసాయిబాబా వారికి, ప్రోఫెస్ శ్రీశ్రీ స్వామి శివానందులవారికి, నా సాప్తాంగ కృతజ్ఞతా ప్రణామములు.

అంధ్ర దేశంలో ఉన్న మహా విద్యాంసులలో పెద్ద వారికి నా ప్రణాతులు. యువతరం వారికి భగవంతుని ఆశీస్తులు. సంగీత పోషకులకు ప్రత్యేక కృతజ్ఞతా వందనములు.

ఈ గ్రంథ రచనలో నాకుపయోగపడిన గ్రంథములు.

1. Indian Music Books of Prof. P. Sambamoorthy
2. The History of Carnatic Music by R. Raganamanija Iyengar
3. గానభాస్కరం K.V. శ్రీనివాసయ్యంగార్.
4. సంగీత కళాప్రదర్శని - అరిపిరాల సత్యనారాయణమూర్తి
5. ఆంధ్రవాగ్గేయకారుల చరిత్ర - డా॥ బి. రజనీకాంతరావు.
6. సంప్రదాయప్రదర్శని - సుబ్బరామ దీక్షితర్.

ఈ గ్రంథకర్తలకు నా కృతజ్ఞతావందనములు

భక్తజన విదేయుడు
మాకల చిన్న సత్యనారాయణ

గ్రంథకర్త తల్లిదండ్రులు :
బ్రహ్మశ్రీ నూకల అన్నబీరావు గారు, శ్రీమతి యజ్ఞచెనమ్మగారు

పరమహంస పరిప్రాజిక, సంగీత జగద్వారు శ్రీ త్యాగరాజ స్వామి వారు
1765 - 1847

వాదజ్యుతి శ్రీ వచ్చస్వామి దీఖితర్ వారు

1775 - 1835

సంగీత శాస్త్ర సుధార్ణవము

విషయసూచిక

క్ర.సం.	విషయము	పుటలు
1.	సంగీతోత్పత్తి, షట్టుక్రమములు	1
2.	సంగీత పరమార్థం	2
3.	సంగీత శబ్దార్థం	2
4.	సంగీత మహాత్యము	3
5.	స్వరప్రకరణం (శృతి, స్వరస్థానము, స్వర వివరణ)	5
	నాదము, ఆహాతనాదము; అనాహాతనాదము	అ/5
6.	నాదోత్పత్తి, శృతి	6
7.	7 స్వరములు 12 స్వరస్థానములు, 22 శృతులు	7
8.	22 శృతులు, పూర్వపు పేర్లు, ఆధునిక పేర్లు, అవి వచ్చి రాగములు	8
9.	22 శృతులు, వాలీ సెంట్లు, వేపనములు, భిన్నములు, అవి వచ్చి రాగము	9
10.	శృతుల విషయ విశేషణము	10
11.	షడ్జ-మధ్య-పంచమ భావములు, 22 శృతులు	12
12.	షడ్జ-పంచమ భావము	13
13.	షడ్జ-మధ్యమ భావము	13
14.	22 శృతులు, షడ్జ-మధ్యమ-షడ్జ పంచమ-భావములు, భిన్నములు	14
15.	22 శృతులు భిన్నములను లెక్కించుట	17
16.	భరత, శార్ధగ దేవుల శృతుల పేర్లు	20
17.	నారద, భావభట్టుల శృతుల పేర్లు	20
18.	శృతులు-వివిధ నిర్వచనములు విభిన్న అభిప్రాయములు	23
19.	విశ్వావసు, కోహలుల శృతుల నిర్వచనములు	24
20.	ఈ గ్రంథకర్త వివరణ	24
21.	శార్ధగదేవుని శృతి నిరూపణం	26
22.	శార్ధగదేవుని ధృవచలవీణల ప్రయోగ పథకము	27
23.	నాగోజీరావుగారి 22 శృతుల పద్ధతి	29
24.	సహస్రబుద్ధిగారి 22 శృతుల అభిప్రాయం	30
25.	సురేంద్రనాథ మోహనగారి 22 శృతుల అభిప్రాయం	31

క్ర.సం.	విషయము	పుటులు
26.	దేవాలుగారి 22 శృతుల అభిప్రాయం	32
27.	క్లైమ్స్‌గారి 22 శృతుల అభిప్రాయం	33
28.	సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి గారి 22 శృతుల అభిప్రాయం	34
29.	షడ్జ-పంచమ భావమున 22 శృతుల ప్రస్తారము	35
30.	షడ్జ-మధ్యమ భావమున 22 శృతుల ప్రస్తారము	35
31.	రత్నాకరుని 22 శృతులు (అబ్రహీం పండితుల అభిప్రాయం)	36
32.	రత్నాకరోక్త 22 శృతులు	37
33.	ద్వావింశతి శృతులు (ఈ గ్రంథకర్త పునఃపరిశీలన, విశ్లేషణ)	38
34.	శుద్ధ వికృతి స్వర నిరూపణ	46
35.	శార్ధగదేవుని శుద్ధ వికృతి స్వర నిరూపణ	47
36.	రాగ విబోధ : శుద్ధ వికృతి స్వర నిరూపణ	48
37.	స్వరమేళ కణానిధి : శుద్ధ వికృతి స్వర నిరూపణ	49
38.	చతుర్ధండి ప్రకాశిక : శుద్ధ వికృతి స్వర నిరూపణ	50
39.	సంగీత పారిజాతం : శుద్ధ వికృతి స్వర నిరూపణ	51
40.	వాడుకగా రత్నాకర ప్రకారము శుద్ధ వికృతి స్వర నిరూపణ	52
41.	గ్రామ త్రయములు: (రత్నాకరుని ప్రకారమునకు కొంచెం వ్యత్యాసము)	53
42.	గ్రామత్రయములు రత్నాకర పద్ధతి	54
43.	గ్రామ త్రయములు సంగీత సాంప్రదాయ ప్రదర్శని	55
44.	గ్రామ రహస్యములను చూపేడి పథకము	56
45.	గ్రామ భేదములలో చలపీణ యందు స్వరస్థానముల పథకము	57
46.	షడ్జాదిగ గ్రామ భేదములలో చలపీణ యందు స్వరస్థానముల పథకము	58
47.	గ్రామత్రయ మూర్ఖులు	59
48.	గ్రామత్రయ నిర్ణయము ఈ గ్రంథకర్త నిరూపూణ పథకము	60
49.	గ్రామత్రయ నిర్ణయము ఈ గ్రంథకర్త వివరణ	61
50.	గ్రామత్రయ ఏకవింశతి మూర్ఖుల పథకము	62
51.	జాతులు, త్రయోదశ లక్ష్మణాలు	63
52.	రాగత్రయోదశ లక్ష్మణములు	66
53.	ఆధునిక రాగ త్రిశతి లక్ష్మణములు	67
54.	శ్రీ, పురుష, రాగములు వేద, దేవతా రసాదులను చూపు పట్టిక	69
55.	వష్టస్వర వార నక్కత్రాదులను చూపు పట్టిక	70

క్ర.సం.	విషయము	పుటులు
56.	గమకములు	71
57.	పంచదశ గమకములు	72
58.	దశవిధి గమకములు	74
59.	గమకములు ఆధునిక తార్కిక లక్ష్య దృష్టి	75
60.	రాగప్రకరణం	80
61.	రాగపరిణామం	82
62.	రాగవిభజనలు (1) మార్గ దేశ, రాగములు	83
63.	రాగ విభజనలు (2) ఘన, నయ, దేశ్య రాగములు	84
64.	రాగ విభజనలు (3) నారదుని రాగ విభజన	85
65.	(4) మతంగుని రాగవిభజన	85
66.	(5) రామామాత్యని రాగవిభజన	85
67.	(6) మార్యాంశ, చంద్రాంశ రాగవిభజన	86
68.	(7) స్త్రీ, పురుష, నపుంసక రాగవిభజన	86
69.	(8) ఉదయ, మధ్యాహ్న రాగవిభజన	86
70.	(9) పుత్ర, మిత్ర, కళత్ర రాగవిభజన	86
71.	(10) రాగ రాగిణి పరివార రాగవిభజన	87
72.	(11) తమిళ సంగీత రాగవిభజన	87
73.	(12) పార్షవర్ణని రాగవిభజన	87
74.	(13) పంచమ, ఛైవత, నిషాదాంత్య రాగవిభజన	87
75.	(14) సంపూర్ణ, షాడవ, బౌద్ధ రాగవిభజన	88
76.	(15) వక్త రాగ రాగవిభజన	88
77.	(16) భాషాంగ రాగవిభజన	89
78.	(17) ఆర్థ భాషాంగ రాగవిభజన	89
79.	(18) మూర్ఖన ప్రధాన, ప్రయోగ ప్రధాన రాగవిభజన	89
80.	(19) పూర్వాంగ, ఉత్తరాంగ ప్రధాన రాగవిభజన	89
81.	(20) పూర్వ ప్రసిద్ధ, ఆధునిక ప్రసిద్ధ రాగవిభజన	89
82.	(21) ప్రసిద్ధ, రక్తి, అపూర్వ రాగవిభజన	89
83.	(22) 72 మేళకర్త రాగవిభజన	89
84.	(23) 32 సువాది, 40 వివాది మేళరాగవిభజన	90
85.	(24) 72 మేళకర్తలు	91

క్ర.సం.	వేషయము	పుటలు
86.	72 మేళకర్తల పథకం	93
87.	72 మేళకర్తల పథకం	94
88.	కటపయాది సంభ్యా సూత్రము	97
89.	మూర్ఖనాకారక రాగములు	99
90.	మూర్ఖనాకారక మేళముల పథకము	100
91.	72 మేళకర్తలు విశ్లేషణ	103
92.	72 మేళకర్తల పథ్థతి యందు లోపాలు	104
93.	కల్పిత సంగీతము - సంగీత రచనలు	106
94.	ప్రబంధం	108
95.	సంప్రదాయ సంగీతరచనలు	113
96.	అభ్యాసగాన రచనలు	113
97.	సభాగాన రచనలు	118
98.	సంగీత వాద్యములు-విభజన	127
99.	సంగీత తంత్రివాద్యముల పేర్లు వాటిని ఉపయోగించు ప్రదేశములు	129
100.	జానపద తంత్రివాద్యముల పేర్లు వాటిని ఉపయోగించు ప్రదేశములు	130
101.	సుషిర వాద్యముల పేర్లు వాటిని ఉపయోగించు ప్రదేశములు	130
102.	లయ వాద్యములు వాటిని ఉపయోగించు ప్రదేశములు	131
103.	లోహ వాద్యములు వాటిని ఉపయోగించు ప్రదేశములు	133
104.	తాళ ప్రకరణము వాటిని ఉపయోగించు ప్రదేశములు	134
105.	తాళ దశ ప్రాణములు.....	134
	1. కాలప్రాణము .(2) మార్గ ప్రాణము	135
	3. క్రియాప్రాణము	136
	4. అంగప్రాణము	138
	5. గ్రహప్రాణము	142
	6. జాతి ప్రాణము	143
	7. కళా ప్రాణము	144
	8. లయ ప్రాణము	145
	9. యతి ప్రాణము	146
	10. ప్రస్తార ప్రాణము	147
106.	తాళము అనులోమ, విలోమ, ప్రతిలోమ ప్రక్రియలు	148

క్ర.సం.	విషయము	పుటలు
107.	సప్త తాళములు	148
108.	సూళాది సప్త తాళముల పట్టిక	149
109.	ఇతర తాళములు	150
110.	దేశాది, మధ్యాది తాళములు	151
111.	చాపు తాళములు	152
112.	అష్టోత్తర (108) తాళములు	153
113.	సంగీత శాస్త్ర గ్రంథకారులు	157
114.	వాగ్గేయ కారులు	170
115.	తమిళ సంగీతం	195
116.	తమిళ, కన్నడ హిందూస్కానీ సంగీత రచనలు	201
117.	హిందూస్కానీ సంగీత రచనలు	201
118.	జానపద సంగీత రచనలు	202
119.	లలిత సంగీత రచనలు	203
120.	సంగీత రచనలు - చందస్మృ	204
121.	వాగ్గేయ కారుడు	210
122.	ఉత్తమ సంగీత విద్యాంసుడు	210
123.	గాయక గుణ దోషములు - గాయక సద్గుణములు	211
124.	వాగ్గేయకారముద్రలు	211
125.	మనోధర్మ సంగీతం	213
126.	ధ్వని విషయము	220
127.	కర్ణాటక సంగీతము ఆంధ్రుల సేవ	224
128.	మొట్ట మొదటి గురువులు - గురుకులాలు	226
129.	వీణా విద్యాంసులు	228
130.	వైలెన్ విద్యాంసులు	229
131.	గాత్ర విద్యాంసులు	230
132.	నాదస్వర విద్యాంసులు	231
133.	డోలు విద్యాంసులు	231
134.	మృదంగ విద్యాంసులు	231
135.	మురళీ విద్యాంసులు	232
136.	సంగీత విద్యాలయాలు	232

క్ర.సం.	విషయము	పుటులు
137.	విశ్వవిద్యాలయాలలో సంగీతం	234
138.	గురుకులాలు : నాడు-నేడు	234
139.	సంగీత పథలు : నాడు-నేడు	236
140.	సంగీత బోధన	240
141.	సంగీత ఆచార్యుడు	242
142.	సంగీత విద్యార్థులు	245
143.	ప్యారజ్ఞానం	248
144.	సంగీత ఉపాధ్యాయ శిక్షణ	251
145.	సంగీత దూర శిక్షణ	252
146.	సంగీత గురుకులం - సంగీత విద్యాలయం	252
147.	సంగీత గ్రంథాల అవశ్యకత	254
148.	ప్యారజ్ఞాన సూక్ష్మ బోధన	256
149.	కర్కాటక-హిందూస్థానీ సంగీత పద్ధతులు - విభజ్యక్యతలు	258
150.	935 రాగములకు వేళకర్త సంఖ్యలు, మూర్ఖులు	263

1. సంగీతోత్సవి

శో॥ బ్రహ్మ గ్రస్థిజ మారుతానుగతినా । చిత్తేన హృత్పంకజే ॥
 సూర్యమనురంజకః శృతిపదం । యోయం స్వయంరాజతే ॥
 యస్మాద్గామ విభాగ వర్ణరచనాలంకార జాతిక్రమో ॥
 వందే నాద తనుం తముధ్వర జగద్గీతం ముదే శంకరం ॥ (సంగీత రత్నాకరం)

“నాదతనుం అనిశం శంకరం నమామి” (త్యాగరాజు) మూలాధార నాదమెరుగుటే మోక్షమురా (త్యాగ) మానవ శరీరమున సూక్ష్మముగా కలిగిన ఆరు యోగ చక్రముల యందు నాదము పయనించును. అందు మొదటిది బ్రహ్మగ్రంథి ఇది మూలాధార స్థానమున 14 దళములు కలిగిన చక్రము.

షట్పుక్రములు

1. మూలాధారం-బ్రహ్మగ్రంథి, 2. స్వాధిష్టానం, 3. మణిపూరం-నాభి, 4. అనాహతం-హృదయం, 5. విషద్భూతం-కంరం, 6. ఆజ్ఞాచక్రం-భూమధ్యం, 7. సహస్రారం-కుండలిని.

“నాభి హృత్పంతరసన” నాసాదులయందు శోభిల్లు సప్తస్వరములు.

సూక్ష్మ నాదము, మూలాధారమున గల బ్రహ్మగ్రంథి యందు ప్రాణాగ్నులపేరేపణచే ఉత్పన్నమయి, క్రమముగా నాభి, హృదయము, కంరము, రసన, నాసిక, శిరస్సుల యందు, సప్తస్వరములుగ, ద్వాదశ స్వరస్థానములుగా, ద్వావింశతి శృతులుగా, త్రిస్థాయిల యందు బహిర్భూత మగుచు, శ్రావ్యమైన సంగీతమై స్వయముగా ప్రకాశించుచున్నది. ఈ నాదము సకల జగత్తునకు ఆధారమైన ప్రణవము. ప్రణవనాదము ఈశ్వర రూపము. ఈ నాదము సంగీతమునకు ఆధారము, వేదమునకు ఆధారము. ఈనాదము, అక్షరము, పదము, వాక్యము, కావ్యము, నాటకము, అలంకారములకు ఆధారము. సకల శాస్త్రములకు ఆధారము. నాదమయమైన సంగీతమునందు, స్వర, స్వరస్థాన, శృతి, వర్ణ, గ్రామ, మూర్ఖున, అలంకార, జాతి, రాగ, గమకములు గలవు, ఈ నాదమే మరల లయాన్వితము. వేయేల నాదమే పరబ్రహ్మము. ఆట్టి. పరబ్రహ్మమునకు, పరబ్రహ్మ మూర్ఖియైన శంకరునికి వందన మాచరించుచున్నాను.

2. సంగీత పరమార్థం

శ్లో॥ సామ వేదాదిదం గీతం । సంజగ్రాహ పితామహః (సం.రత్నాం)
సకలలోక సృష్టికర్తామైన పితామహుడు (బ్రహ్మ) లోకోపకారార్థమై, సామవేదము
నుండి సంగీతము గ్రుహించెను

శ్లో॥ గీతిగానేన యోగ స్వాత్మ । యోగ దేవ శివైక్యతా ।
గీతిజ్ఞో యది యోగేన । సయాతి పరమేశ్వరం (సూతసంహిత) ॥

సంగీత సాధన ఒక మహా యోగము. అట్టి యోగ సాధన వలన మానవుడు
పరమశివుని యందు లీనమగుచున్నాడు. సంగీత జ్ఞానముఅనుయోగముచేతపురుషుడు
ఐశ్వర్యమును పొందుచున్నాడు.

శ్లో॥ నాహం వసామి వైకుంఠే । నయోగి హృదయేరవో ॥
మధ్యక్షాయత్ర గాయంతే । తత్త తిష్ఠామి నారద ॥
విష్ణుమూర్తి నారదునితో ఇట్లనుచున్నారు.

ఓ నారదా! నేను వైకుంఠమునగాని, యోగీశ్వరుల హృదయముల యందుగాని,
సూర్యుని యందు గాని యుండను. నా భక్తులు ఎచ్చట గానము చేయుదురో అచ్చట
యుందును.

శ్లో॥ త్రివర్ధ ఫలదాస్యేర్వో । దానయజ్ఞ జపాదయః ॥
ఏకం సంగీత విజ్ఞానం । చతుర్వర్ధ ఫలప్రదం ॥

దానము, యజ్ఞము, జపము, మూడు విధములైన ఫలముల నిచ్చును. సంగీత
విజ్ఞానము, ధర్మ, అర్థ, కామ, మోక్షములను చతుర్వీధ పురుషార్థ ఫలముల నిచ్చును.

3. సంగీత శబ్దార్థము

శ్లో॥ గీతం వాద్యం తథా నృత్యం । త్రయం సంగీతముచ్యతే ॥
గీత, వాద్య, నృత్యముల చేరిక సంగీత మనబడుచున్నది ॥

శ్లో॥ గీత వాద్యేభయం యత్ర । సంగీతమితిరేచన ॥
గీతము, వాద్యము చేరి సంగీతమగుచున్నది ॥

శ్లో॥ రాగ, స్వరశ్చ, తాళశ్చ, త్రిభి స్వంగీతముచ్యతే ।
రాగము, స్వరము, తాళముల చేరికయే సంగీతము॥

సంగీత శాస్త్ర సుధార్థవము

శ్లో॥ మార్గదేశీయ భేదేనద్వేధా - సంగీతముచ్యతే

సంగీతము మార్గము, దేశ్యము అను రెండు విధములుగా కలదు.

పరమశివునికి ప్రియమైనది, మోక్ష ప్రదమైనది మార్గ సంగీతము.

దేశ కాలానుగతమై మానవ మనో రంజకమైనది దేశ్యసంగీతము.

4. సంగీత మహాత్మము

సంగీతమునకు పరమ శివుడు ప్రీతుడగుచున్నాడు. శ్రీకృష్ణుడు స్వయముగా వేణువును వాయించుచూ సకల లోకములకు తన్నయతను ప్రసాదించెను.

శ్రీ శారదాంబ తన విపంచీ వీటిచే పార్వతిని అలరించి యుండుట విదితమే.

నారదగురు స్వామి తన 'మహాతి' అను వీటిను వాయించుట విదితము.

తుంబురుడు తన గానము చేత దేవతలను అలరించుట లోక విదితము.

పరమశివుడైన నటరాజు నాట్య మొనర్చుట ప్రసిద్ధమే.

విష్ణుని వీటి శార్ధి (సారంగి) రుద్రుని వీటి - రుద్రవీటి.

గంథర్పులు గానమున ప్రసిద్ధులు.

శ్లో॥ శిశుర్వేత్తి పశుర్వేత్తి । వేత్తి గానరసంఘణిః ॥

శిశువైన కుమారస్వామి, పశువైన నందీశ్వరుడు, పరమేశ్వరుని కంతమున భూషణైన సర్వములు పరమేశ్వరుని గానమును రసించుచున్నవి.

ఉయ్యల యందు గల బాలబాలికలు, సంగీతమునకు ఆనందించుచున్నారు. కిరాతుని సంగీతమునకు అలరి పశు పక్ష్యాదులు మైమరచి కిరాతుని వలలో చిక్కుకొని ప్రాణములను త్యజించుట కైన సిద్ధమగు చున్నవి. సంగీతము మనశ్శాంతిని కల్గించును. యుద్ధ సమయమునందు సైనికులు సంగీతమునకు ధైర్య శౌర్యవంతులగుచున్నారు.

సంగీతము, భాష, ప్రాంతము, దేశము, మొదలైన పరిమితులు లేక సకల జన ప్రియమైనది. సంగీతము మాటలు అక్కరలేని ప్రపంచ భాష.

సకల సాహిత్య భావార్థములకు అతీతమై ఆధ్యాత్మికమైనది, సంగీతము.

మహాభక్తులు, మహావాగ్గీయ కారులైన పురందరదాసు, భద్రాచల రామదాసు, తులసీదాసు, సూరదాసు, భక్తమీరాబాయి, తుకారాం, త్యాగరాజు, నారాయణ తీర్థులు, సదాశివ బ్రహ్మాండ సరస్వతి, జయదేవుడు, ముత్తు స్వామి దీక్షితర్, శ్యామశాస్త్రి మొదలైన మహా భక్త వాగ్గీయకారులు, తమ భక్తి జ్ఞాన వైరాగ్య పూరిత గానముతో భగవంతుని ప్రసన్నుని చేసికొని తరించి చరితార్థులను జగత్తుసిద్ధము.

సంగీతము వలన ఆనందముతో గోవులు అధికముగ క్రీరములను ప్రసాదించుట. పంటచేలు అధికముగా దిగుబడినిచ్చుట శాస్త్రజ్ఞులు కనుగొని ఆచరణ యందు ప్రయోగించుచున్నారు.

మానవుల మానసిక ఒత్తుడులను సంగీతము వలన సరి చేయవచ్చునను విషయము ప్రయోగము వలన ధృవపడినది. తోడిరాగము కలవరపడుచున్న మనస్సునకు శాంతిని ప్రసాదించును. కళ్యాణిరాగము మనోస్సబుతను పొగొట్టి ఉత్సాహమును, చురుకుతనమును కలిగించును. శహనరాగము, సాచేరి, దయాస్వభావమును పెంపాందించును. మోహన, హంసధ్వని, ధైర్యమును, శౌర్యమును ఒసగును.

5. స్వరప్రకరణం

(శృతి, స్వరస్థాన, స్వర వివరణ)

నాదము :

శ్రావ్యమైన శబ్దమే నాదము. శబ్దములు అనేకములు. చప్పుళ్లు అన్నియును శబ్దములే. నాదము శ్రావ్యమైనది, దీర్ఘమైనది. హెచ్చు తగ్గులు లేక ఒక నిర్దీత వేషణ (లేక) కంపన విలువ కలిగినది. నాదము=సౌండ్; శబ్దము=నాయిన్(NOISE).

నాదము భారతీయ విజ్ఞానమును అనుసరించి, ఆహాతము, అనాహాతము, అని రెండు విధములు. ఆహాతము అనగా కొట్టబడినది. ప్రేరణాచే కలిగినది. రెండు వస్తువుల పరస్పర సంఘర్షణ వలన కలిగినది అని అర్థము.

ఉదాహరణకు: గాత్రపాట-గొంతుకలో నున్న స్వరపేటిక యందు గల రెండు నాళముల మధ్య నుండి వచ్చు గాలి, ఆ నాళములకు తగిలి నాదము పుట్టుచున్నది. వీణా వాద్యము నందు ప్రేష్టు, తీగెల సంఘర్షణ వలన, వైలెన్ యందు కమాను(BOW) తీగెలయందు సంఘర్షణ రాపిడి వలన, సన్నాయి యందు నాళద్వయము అనగా ‘పీకె’ యందు ఉడు గాలి; మృదంగము నందు అరచేతులు, ప్రేష్టు. మృదంగ నాళమున మూయబడిన చర్చము యొక్క సంఘర్షణ వలననూ నాదము కలుగుచున్నది.

ఆహాతనాదము :

ఆహాతనాదము శృతియై, స్వరమై, స్థాయియై, గమకమై, రాగమై, సంగీతమై ప్రపంచమున సాటిలేని శాస్త్రమై, విద్యయై, కళయై ప్రకాశించుచు, భగవంతుని ఉనికికి ఉదాహరణమై, అనిర్వచనీయమైన ఆనందహాతువై, భక్తికి, ఆధ్యాత్మ జ్ఞానమునకు ఆలహాలమై అలోకిక శక్తి కలిగి, దేశ, కాల పరిస్థితులకు అతీతమై మానవులకు జీవన్ముక్తిని ప్రసాదించుచున్నది.

అనాహాత నాదము :

ఈ నాదము స్వయంభూ. స్వయముగానే పుట్టుచున్నది. ప్రేరణ, ఘర్షణ ఈ అనాహాత నాదమునకు అవసరము లేదు. ఈ నాదమే నాదబ్రహ్మము. ఈ అనాహాతనాదము మహర్షులచే ఉపాసితమై హృదయమున స్థితమై యున్నది. అనాహాత నాదోపాసన చేసిన మహర్షులే త్రిమూర్తులైన శంకరుడు, నారాయణుడు, బ్రహ్మ, అను భగవత్ పట్టములను పాందిరి. “నాదోపాసన చేసి శంకర నారాయణ విధులు వెలసిరి” (త్యగరాజస్వామి) ఈ అనాహాత నాదము చెవికి వినిపించదు. స్వానుభవేద్యము. దివ్యత్వమును కలిగి ఉండును. కేవల తపస్స వలన, ధ్యానము వలన, మాత్రమే ఈ నాదమును వినుట సాధ్యము.

6. నాదోత్పత్తి :

“ప్రాణానల సంయోగము వలన ప్రణవ నాదము సప్తస్వరములై బరిగె” (త్యాగరాజస్వామి) నాదోత్పత్తి, ప్రాణము, అనల=అగ్ని=సంకల్పము వలన కలుగుచున్నది. మానవుని బ్రహ్మగ్రంథియగు మూలాధారము నుండి వెలువడి క్రమముగా నాభి, హృదయ కంఠ, శిరస్సుల యందు సూక్ష్మములైన స్థాయిభేదములు చెందుచు శ్రావ్యమై పయనించుచు యొప్పుచున్నది. నకారము=ప్రాణము; దకారము=అగ్ని, ఈనాదము నాభియందు అతి సూక్ష్మమై, హృదయమునందు సూక్ష్మమై, కంఠమునందు పుష్టమై, శిరస్సు నందు ఆపుష్టమై, ముఖమునందు కృత్రిమమై తోచుచున్నది అని శాస్త్రము చెప్పుచున్నది. కాని నాద స్థాయి, ఘన, భేదములు అన్నియును కంఠమునందు గల నాళములు, స్వరపేటిక యందే రూపాందుట “భౌతిక శాస్త్ర నిర్వచనము”.

7. శృతి :

శృతి అనగా వినబడునది అని అర్థము. శ్రవణము=వినుట, శ్రవణేంద్రియము=చెచి, శ్రావ్యము=వినుటకు మధురము. వినేయోగ్యత కలిగినది (సంగీతము) అని అర్థము.

శృతి=అనగా వేదము అని అర్థము, వేదములు మహార్షులకు వారి తపస్సులో వినబడినవి కనుక.

సంగీతమున శృతి అనగా అతి సూక్ష్మమైన నాదము. నాదము స్థాయి భేదము చెందునపుడు ఆ భేదము నందు గల అతి సూక్ష్మమైన నాదమునకు శృతి అని పేరు. ఆ స్థాయి భేదమునందు కలుగు రెండు హెచ్చుతగ్గుల నాదస్థాయి భేదములకు శృత్యంతరములని పేరు. ఈ నాద స్థాయి భేదము సంగీతజ్ఞునికి సృష్టముగా తెలియును. నాదస్థాయి భేదములే శృతులు.

ఈ శృతులు ఒక స్థాయి యందు అనగా సప్తస్వర మండలమునందు. 22 కలవు అని సంగీత శాస్త్రకారులు చెప్పుచున్నారు. ఈ శృతులు పాపు 1/4 స్వరములు.

స్వరము ఒక పూర్ణమైన స్వరము (FULL NOTE) అనగా ఒక యూనిట్ స్వరస్థానము అనగా అర్ధ (1/2) యూనిట్. (సెమీటోన్). అర్ధ స్వరము. శృతి అనగా పాపు (1/4) యూనిట్ అనగా క్వార్టోన్. పాపుస్వరము. ఏటి యొక్క ప్రమాణములకు సునిశితమైన సంగీతపరమైన చెవియే ప్రమాణము.

ఈ శృతుల పరిగణన పూర్వం ఒకలాగ ఉండేది. అంతకు పూర్వయుగంలో షడ్మం, ఆధార షడ్మంగా (ఫండమెంటల్ నోట్) ఇంకా పరిగణమం చెందలేదు. అప్పుడు, షడ్మం కూడా తక్కిన స్వరాల వలెనే చంచలముగా ఉండేది. ఆ కాలములో షడ్మమానికి 4 శృతులని రిషభానికి 3 శృతులని, గాంధారానికి 2 శృతులని మధ్యమానికి, పంచమానికి నాలుగు, నాలుగు శృతులని, ధైవతానికి 3 శృతులని, నిషాధానికి రెండు శృతులని పూర్వాచార్యులు నిర్వచించిరి.

శ్లో॥ చతుర్శతు శ్చతుష్టైవ షడ్జ పంచమ మధ్యమః
ద్వేదేనిషాధ గాంధర ప్రీ, ప్రీ రిషభదైవతః:
వీటికి నియత శృతులని పేరు. (సామగాన మూర్ఖనకు నియత శృతులని
గ్రహించవలెను.)

షడ్జమము పరిణామము చెందిన తరువాత స్వరములకు ఈ శృతులను నిర్ణయించే విషయంలో మార్పు వచ్చినది. ఆధునిక శృతుల నిర్ణయం తార్కిక విలువలు కలిగి ఉన్నది.

ఈ 22 శృతుల మధ్య, వాటి స్వభావాలను బట్టి 5 జాతులగ విభజింపబడ్డాయి.
అవి దీప్త, ఆయత, మృదు, మధ్య, కరుణ. ఈ జాతుల వర్గికరణకు ఆధునికంగా అవగాహన,
ఆదరణ, ఉపయోగం లేదు. కేవలం గ్రంథాలలో నామ మాత్ర అవశిష్టంగా ఉన్నవి. (Mere
Academic & Historical Interest) ఆ విధంగానే ఈ శృతుల పూర్వపు పేర్లు కూడా
గ్రంథాలకు పరిమితంగానే ఉన్నవి. ఉపయోగంలో లేవు. ఆధునిక నామములు వాడుకలో
ఉన్నవి.

స్వరములలో స, ప, అచలములు, వికృతి చెందవు. తక్కిన రిగమదని, ఒక్కొక్క
స్వరము కోమలము తీవ్రము చౌప్యన 10 స్వరస్థానములు స,ప లు చేరి 12 స్వర
స్థానములైనవి. మరల ఆ స్వరస్థానములు ఒక్కొక్కటి రెండు చౌప్యన విభాగములుగా అయి,
20 శృతులు అగుచున్నవి. ఈ 20 శృతులు స,ప లతో చేరి 22 అగుచున్నవి.

7. స్వరములు - 7

స్వరస్థానములు 12

1 స	<u>శృతులు 22</u>
2 స 1 స	1 స
2 శుద్ధరిషభం	2 ఏక శృతి రిషభం 3 ద్విశృతిరిషభం.
3 చతుర్శతి రిషభం	4 త్రిశృతి రిషభం 5 చతుర్శతిరిషభం.
3 గ 4 సాధారణ గాంధారం	6 కోమల సాధారణ గాంధారం 7 సాధారణ గాంధారం.
5 అంతర గాంధారం	8 అంతర గాంధారం 9 చ్యాతమధ్యమ గాంధారం.
4 మ 6 శుద్ధమధ్యమం	10 శుద్ధమధ్యమం 11 తీవ్రమధ్యమం.
7 ప్రతిమధ్యమం	12 ప్రతిమధ్యమం 13 చ్యాతపంచమమధ్యమం
5 ప 8 పంచమం	14 పంచమం.
6 ద 9 శుద్ధదైవతం	15 ఏకశృతిదైవతం 16 ద్విశృతి దైవతం.
10 చతుర్శతిదైవతం	17 త్రిశృతి దైవతం 18 చతుర్శతి దైవతం.
7 ని 11 కైశిక నిషాధం	19 కోమలకైశికనిషాధం 20 కైశికనిషాధం.
12 కాకలి నిషాధం	21 కాకలి నిషాధం 22 చ్యాత షడ్జమ నిషాధం.

8. 22 శృతులు

క్రమ నంబ్యూ	ప్రాచీన శృతుల పేర్లు	జూతులు	22 శృతుల ఆధునిక నామములు	ఆ శృతులువచ్చ రాగముల పేర్లు
1	తీవ్ర	దీప్త	కైశికనిషాధం	ఖరహరప్రియ
2	కుముద్వతి	ఆయత	కాకలినిషాధం	బేగడ
3	మంద	మృదూ	చ్యాతష్టమనిషాధం	కళ్యాణి, కురంజి
4	చందోవతి	మధ్య	షడ్జమం	అన్ని రాగములు
5	దయావతి	కరుణ	ఏకశృతి రిషభం	గౌళ
6	రంజని	మధ్య	ద్విశృతి రిషభం	తోడి
7	రత్నిక	మృయ	త్రిశృతి రిషభం	కాంభోజి
8	రౌద్రీ	దీప్తా	చతుశృతి రిషభం	శంకరాభరణం
9	క్రోధీ	ఆయత	కోమల సాధారణ గాంధారం	నాయకి, శ్రీరాగప
10	వడ్రిక	దీప్త	సాధారణ గాంధారం	రీతిగౌళ
11	ప్రసారిణి	ఆయత	అంతర గాంధారం	మోహన
12	ప్రీతి	మృదు	చ్యాతమధ్యమ గాంధారం	సురటి, ఆరథి
13	మార్జనీ	మధ్య	శద్ధ మధ్యమం	హిందోళ
14	క్లింతి	మృదూ	తీవ్రమధ్యమం	చేగడ
15	రక్తా	మధ్య	ప్రతిమధ్యమం	కళ్యాణి
16	సందీపిని	ఆయత	చ్యాతపంచమ మధ్యమం	కామవర్ధని
17	ఆలాపిని	కరుణ	పంచమం	పంచమం కలిగిన అన్ని రాగాలు
18	మదుతి	కరుణ	ఏక శృతి దైవతం	సాపేరి
19	రోహణి	ఆయత	ద్విశృతి దైవతం	బైరవి
20	రమ్య	మధ్య	త్రిశృతి దైవతం	కాంభోజి
21	ఉగ్రా	దీప్త	చతుశృతి దైవతం	బైరవి
22	క్లోభిణి	మధ్య	కోమలకైశికనిషాధం	నాయకి, శ్రీరాగప

9. శృతులు, సెంట్లు, వేపనములు, భిన్నములు

మధ్య స్థాయి యందుగల 22 శృతుల వేపనములందునూ భిన్నములందును, సెంట్లు అను నాద కొలతల ద్వారా వ్యక్తము చేయబడినవి.

క్రమ సంఖ్య	శృతుల స్వరములు	విలువ సెంట్లు	ఒకక్కణమునకు వేపనములు	భిన్నములు	ఆ శృతులు వచ్చు రాగములు
1.	స	0	240	1	
2.	స1	90	252.8	256/243	సాళ, సౌరాష్ట్ర
3.	స2	112	256	10/15	మాయామాళవగాళ
4.	స3	182	266.6	10/9	బైరవి, శ్రీరాగం
5.	స4	204	270	9/8	శంకరాభరణం
6.	గ1	294	284.4	32/27	వరాళి, శ్రీరాగం, బైరవి
7.	గ2	316	288	6/5	ఖరహారప్రియ
8.	గ3	386	300	5/4	శహన
9.	గ4	408	303.75	81/64	కళ్యాణి
10.	మ1	498	320	4/3	హిందోళ, కుంతలవరాళి
11.	మ 2	520	324	27/20	బేగద, గాళీపంతు
12.	మ3	590	337.5	45/32	కళ్యాణి
13.	మ4	610	341.7 లేక 341.3	729/5/2 లేక 64/45	వరాళి
14.	ప	702	360	3/2	అన్ని పంచమ రాగాలు
15.	ద1	792	379	120/81	సావేరి
16.	ద2	812	384	8/5	మాయామాళవగాళ, భోళి
17.	ద3	884	400	5/3	కాంభోజి
18.	ద4	906	405	27/16	కళ్యాణి, అభోగి
19.	న1	996	426.6	16/9	మధ్యమావతి, బైరవి
20.	న2	1018	432	9/5	ఖరహారప్రియ
21.	న3	1088	450	15/8	
22.	న4	1110	455.6	243/128	కురంజి, దేవగాంధారి, నీలాంబరి
	స	1200	480	2	

10 శృతుల విషయ విశ్లేషణ

ప్రపంచ సంగీత చరిత్రలో శృతులను (క్వార్ట్-టోన్స్) ఉపయోగించిన ఘనత భారతదేశమునదే.

భారతదేశ సంగీతము యొక్క విశిష్టత, రాగ పద్ధతి వలన కలిగినది. రాగము యొక్క గొప్పతనము, విశేషము-లోకోత్తరత రాగమున గల “గమకము” వలన కలిగినది. గమకము యొక్క ఘనత ఏమి యనగా తన యందు ఇమిడియస్ శృతులను ఉపయోగించుట వలన కలిగినది.

ఒక్కమాటలో చెప్పవలెనన్న శృతుల ఉపయోగము వలన గమకములు, గమకముల ఉపయోగము వలన రాగము, రాగ పద్ధతి వలన భారతదేశ సంగీతము ప్రపంచ సంగీత రీతులలో ఒక విశిష్ట స్థానమును పొందినది.

శృతి, గమకము, రాగము, అను పదములు భారతదేశ సంగీతమున తప్ప మరి ఏ ఇతర సంగీత పద్ధతి యందును లేవు. భారతదేశ సంగీతమునకు శృతులు ఒక వినూత్తు సారభమును తెచ్చిపెట్టినవి.

పురాతన తమిళ, సంస్కృత గ్రంథములలో 22 శృతులను గురించి ప్రస్తావించుచు భారతీయ రాగములకు 22 శృతుల ఉనికియే జీవనాధారములని నిర్వచించబడియున్నది. ఒక స్థాయి యందు శృతులు 22 అని, 24 అని, 27 అని, 32 అని, 40 అని, 53 అని, 96 అని. వివిధ పూర్వ సంగీత శాస్త్రజ్ఞులు వివిధ అభిప్రాయములను వెల్లడించిరి. సంగీతజ్ఞుడైన పాల్యూరికి సౌమనాధుకవి శృతులు 22 అని నిర్వచించెను. ఒక స్థాయి యందు 240 కంపనములు లేక వేపనములు కలవు. అవి అన్నియు సూక్ష్మ శృతులే సూక్ష్మ స్వరములే (Micro tones) కాని శ్రావ్యత కలిగి, రెండు స్వరములకు మధ్య మైత్రి కలిగినవే సంగీత శృతులన వచ్చును. తక్కినవి వదలి పెట్టబడినవి.

సంగీతజ్ఞులలో కొందరికి శృతులను గూర్చి లక్షణ జ్ఞానము లేక పోయినను వారు ఈ శృతులను లక్ష్య పుద్ధితో వారి రాగ గమకములలో వాడుచూనే యున్నారు. శృతుల యొక్క ఉనికి వలన భారతదేశ సంగీతము అత్యున్నత దశకు అభివృద్ధి అయినది అనుటకు ఇది తార్కాణము.

భాష మాట్లాడువారిలో కొందరికి వ్యాకరణ జ్ఞానము చదువు లేనప్పటికి వారు సంగీత శాస్త్ర సుధార్ణము

వ్యకరణ యుక్తముగా మాటల్లాడ కలిగినట్టే, సంగీతజ్ఞులందరూ ఈ శృతులను సరియైన పద్ధతిలోనే ఉపయోగించు చున్నారు. సురటి రాగమునందు నీనిదశా, భైరవి రాగమునందు దని సనీదప, తోడిరాగమునందు సరిగారిసా అను ప్రయోగముల గమకములలో శృతులు ఇమిడియున్నవి. గురుముఖతః, సంగీత భాషా ‘నుడికారం’, అవగాహన, వలన ఆయా శృతులను, సంగీత విద్యాంసుడు, విద్యార్థిదశలోనే నేర్చుకొని అవగాహన చేసుకొనును.

భారతీయ సంగీతములో ఈ శృతుల పరిజ్ఞాన విషయము చాలా సూక్ష్మమై, కష్టతరమైనది. 7 స్వరములు, 12 స్వరస్థానములు చెవికి స్పష్టముగా వినిపించుటయే గాక సంగీత వాద్యములందు స్పష్టముగా కనిపించునుకూడా. కానీ శృతులు, సూక్ష్మస్వరములు. అరుంధతి నక్కతమువలె, నక్కతముల మిణుకు మిణుకుల వలె స్పష్టముగ వినిపించదు, అవగాహనకాదు. నిర్వచించుటకు నిర్మిష రూపముగ తోచదు. కానీ మనస్సుకు అంతరాళములకు అవగాహన అగును. శృతులు గమకమును ఆశ్రయించి ఉన్నవని, గమకములు రాగములను ఆశ్రయించి యున్నవని, ఆ రాగములు నిర్మిష స్వరూప స్వభావములు, రాగభావములు, కలిగి యున్నవని సంగీతజ్ఞులకే గాక సంగీత రసజ్ఞులకు కూడ అనుభవేద్యమే. ఈ రాగభావము, రాగరసము, శృతుల ఉపయోగము వలన కలుగుచున్నది.

స్వరముల మధ్య గల శృతులు అన్ని ఒకే విలువ కలిగిలేవు. ఈ శృతుల విలువలు మూడు విధాలుగా ఉన్నవి. మూడు పరిమాణాలు కలిగియున్నవి. సూక్ష్మము, సూక్ష్మతరము, సూక్ష్మతమములుగా ఉన్నవి. అవి క్రమంగా 81/80, భిన్నము కలిగినవిగా కొన్ని ఉన్నవి. వీటికి 22 సెంట్లు. ”డిడిమన్ యొక్క కామా” అని అందురు. ఇది ప్రమాణ శృతి. ఈ శృతి అతి సూక్ష్మమైనది. ఇంత కంటే కొంచెముగా పెద్దది. 25/24. ఈ శృతికి 70 సెంట్లుకలవు. ఈ శృతి న్యాన్య శృతి. ఈ శృతి కంటే కొంచెము పెద్దది పూర్కశృతి 256/243 భిన్నము కలిగి పైభాగరస్ లిమ్యా అనబడుచున్నది. ఈ శృతికి 90 సెంట్లు. మొత్తము ఒకస్థాయి యందు ఈ 3 ఏక శృతుల పరిమాణ భేదములతోనే 22 శృతులు ఉన్నవి. 81/80 శృత్యంతరము కలిగిన దానికి ప్రమాణ శృతియని, 25/24 భిన్నము కలిగిన శృతికి న్యాన శృతియని 256/243 భిన్నము కలిగిన శృతికి ప్రమాణ శృతి యని వ్యవహారించుచున్నారు.

ఈ 22 శృతులు కలిగిన స్వరమండలమును స్థాయి అనుచున్నారు. ఒక స్థాయి అనగా 22 శృతి అంతరములు కలిగిన సప్త స్వరమండలము లేక ద్వాదశ స్వరస్థానమండలము అనవచ్చును. ఈ 22 శృతులలో పూర్క శృతులు (256/247) ఏదు, న్యానశృతులు (25/24) అయిదు, ప్రమాణ శృతులు (81/80) పది కలవు.

రెండు స్వరముల మధ్య ఒక ప్రమాణ శృతి 81/80 అంతరము లేకపోయినచో అవి శ్రావ్యత కలిగిన స్వరములు కావు అని అర్థము. వాటికి సంగీత విలువలు ఉండవు.

ఏక శృత్యంతర విలువలు 3 ఉన్నట్టే. ద్విశృత్యంతర విలువలు 2 ఉన్నాయి అవి క్రమంగా 16/15;135/128 భిన్నములుగా ఉన్నాయి. మొదటిది డైటానిక్ సెమిటోన్: పూర్వద్విశృతి అంతరం. దీనికి 112 సెంట్లు. రెండవది సెమిటోను అనగా అర్థ స్వరం లేక పూర్వమైన స్వరస్థానానికన్న తక్కువగా పలుకుతుంది. దీనిని న్యాన ద్విశృత్యంతరం అంటారు. ఈ ద్విశృతికి (92 సెంట్లు)

త్రిశృత్యంతరం మాత్రం ఒక్కటే ఉంది. అది 10/9; (182 సెంట్లు). ఈ శృతిని మైనర్టోన్ అంటారు. (Minor Tone) చతుర్శృత్యంతరం కూడా ఒక్కటిగానే ఉంది. 9/8;204 సెంట్లు. ఈ శృతిని మేజర్టోన్ అంటారు. (Major Tone).

22 శృతుల మధ్య ఉండే ఏక శృత్యంతరాలు సమానాంతరాలుగా లేక 3 విధములుగా పౌచ్ఛర్తగ్నులు ఉండుట భారతదేశ సంగీత ప్రత్యేకత. భారతీయ సంగీతానికి శృతిమయమైన గీమకం ముఖ్యం. స్వరాలను పాడిగా పాడినా, వాయించినా అది భారతీయ సంగీతంగా అంగీకరింపబడదు అనునది సత్యము. మన సంగీతము “జష్ట్ ఇంటోనేషన్” "JUST INTONATION" గా పరిణామాన్ని పొందింది.

11 షడ్జ మధ్యమ, పంచమ భావములు - 22 శృతులు

పూర్వపు సంగీత మహర్షులు 22 శృతులను కనుగొని ఆ శృతులను స్వరముల మధ్య వాడుచుండుట, 22 శృతుల పరిశోధన ఆశ్చర్యకరము అద్భుతము. ఆధునికుల పరిశోధనల యందుగల వేపనముల సంఖ్య, భిన్నములు, సెంట్లు మొదలైన సూక్ష్మమైన గణితమునకు భేదము ఏ మాత్రము లేక సరిపోవుట ఆశ్చర్యము. వారికి వీణ, చెవి మాత్రమే ఆధారము. ఆ ఆధారముతో మాత్రమే ఎంతో ఎత్తైన విలువలను స్థాపించిరి. వారు రిగ్వేద మంత్రములను శ్రావ్యముగా, స,మ,ప, స్వరములలో పాడుటయేగాక షడ్జమమును ఆధార స్వరముగా చేసుకొనిరి.

ఈ స, మ, ప, లు సంవాదులు. షడ్జ-పంచమ భావము, షడ్జ-మధ్యమ భావములను ప్రస్తరించి పరిశోధించగా 22 శృతులు ఏర్పడినవి.

“షడ్జపంచమ భావేన శృతి ద్వావింశతిం జగుః”

(“అహోబలుడు సంగీత పారిజాతం”)

షడ్జ పంచమ భావము. ఆరోహణ క్రమముగా ప్రస్తరించిన 10 తీవ్ర శృతులు వచ్చును. 1. ద్విశృతి రిషభము, 2. చతుశృతి రిషభము, 3. సాధారణ గాంధారము, 4. చ్యాత మధ్యమ గాంధారము, 5. తీవ్ర మధ్యమము, 6. చ్యాత పంచమ మధ్యమము 7. ద్విశృతి ధైవతము, 8. చతుశృతి ధైవతము, 9. కైశిక నిషాదము, 10. చ్యాత షడ్జమ నిషాదము వచ్చును.

ఆరోహణ క్రమమున షడ్జమధ్యమ భావముగ ప్రస్తరించిన 10 కోమల శృతులు వచ్చును. 1. ఏకశృతి రిషభము, 2. త్రిశృతి రిషభము, 3. కోమల సాధారణ గాంధారము, 4. అంతర గాంధారము, 5. శుద్ధ మధ్యమము, 6. ప్రతి మధ్యమము, (పంచమము) 7. ఏక శృతి ధైవతము, 8. త్రిశృతి ధైవతం, 9. కోమల కైశిక నిషాదము, 10. కాకలి నిషాదము వచ్చును.

12 షడ్జ-పంచమ భావము అనగా షడ్జమమునకు పంచమ మునకు గల మధ్య దూరము అనియును, షడ్జ-పంచమముల సంవాదిత్వము (HARMONY) అనియును, అనగా ఆ రెండు స్వరములను ఒకే సారి ధ్వనింప చేసినచో వినిపించు శ్రావ్యత అనియును అర్థము. షడ్జ పంచమములే గాక ఆ రెండు (షడ్జపంచమ) స్వరముల మధ్యగల దూరము (3 స్వరములు గాని 6 స్వరస్థానములు గాని 12 శృతులుగాని) ఉండిన మరి ఏ ఇతర రెండు స్వరములైనను షడ్జ-పంచమ భావము కలిగినవి అని అర్థము.

ఉదా:- ఆరోహణ క్రమమున :- (1) స - ప ; (2) శు . ర - శు. దై ; (3) చ . ర - చ. ధ ; (4) సాధారణ . గ - కై . ని ; (5) అంగ - కాని ; (6) శుమ - తార . స ; (7) ప్ర . మ - శు రి ; (8) ప - చ . రి ; (9) శు కై - సాధారణ . గ ; (10) చ . ద - అంగ ; (11) కై . ని - శు . మ ; (12) కా . ని - ప్ర . మ ; (13) తా ర . స - ప

పై పన్నెందు జతలు స ప భావమున వచ్చిన కవల స్వరములు. ఈ షడ్జ-పంచమ భావ స్వరములను శృతుల భిన్నముల (లెక్కలలో) లో ప్రస్తరించినచో (1) ద్విశృతి రిషభము; (2) చతుశృతి రిషభం; (3) సాధారణ గాంధారం; (4) అంతర గాంధారం; (5) తీవ్రమధ్యమం; (6) చ్యాత పంచమ మధ్యమం; (7) ద్విశృతి ధైవతం; (8) చతుశృతి ధైవతం; (9) కైశిక నిషాదం; (10) చ్యాత షడ్జమ నిషాదంము యొక్క భిన్నములు వచ్చును.

13. షడ్జ మధ్యమ భావము :- అనగా షడ్జమమునకు శుద్ధ మధ్యమమునకు గల సంబంధము, (లేక) మధ్య దూరము అనియునూ స - శు.మ స్వరముల సంవాదిత్వము సంగీత శాప్రత సుధార్ణము

(HARMONY) అనియునూ, అనగా స-శ.మ స్వరములను ఒకేసారి ధ్వనింప చేసినచో వినిపించు శ్రావ్యత అనియును అర్థము. స, శ.మ స్వరములే గాక అట్టి సంబంధము, అట్టి దూరము. అట్టి శ్రావ్యత గలిగిన మరి ఏ ఇతర (స-శ.మ భావముకలిగిన) రెండు స్వరములైనను షడ్జ-మధ్యమ భావము కలిగినవి అని అర్థము.

ఉదా:- ఆరోహణ త్రమమున :- (1) స - శ.మ; (2) శ . రి - ప్ర . మ ; (3) చ . రి - ష ; (4) సాధారణ.గ - శ.ధ; (5) అం . గ - చ : ద ; (6) శ . మ - కై . ని ; (7) ప్ర మ - కా . ని ; (8) ప - స ; (9) శ . ధ - శరి ; (10) చ . ద - చ . రి ; (11) కై . ని సాధారణ . గ ; (12) కా . ని - అంగ ; (13. స - మ) ఈ పన్చెందు స - శ మ భావమున వచ్చిన కవల స్వరములు. ఏటిని శృతుల భిన్నములలో లెక్కించి ప్రస్తరించినచో ; త్రమముగా.

(1) ఏకశృతి రిషభము ; (2) త్రిశృతి రిషభము (3) కోమల సాధారణ గాంధారము; (4) అంతర గాంధారము ; (5) షడ్జ మధ్యమము (6) ప్రతి మధ్యమము ; (7) ఏక శృతి ధైవతము ; (8) త్రిశృతి ధైవతము ; (9) కోమల కైశిక నిషాధము ; (10) కాకలి నిషాధముల యొక్క భిన్నములు వచ్చును.

ఇట్లు, షడ్జ పంచమ భావమున పది తీవ్ర శృతులు అనగా 2, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 16, 18, 20 శృతులు షడ్జ మధ్యమ భావమున పది కోమల శృతులు అనగా 1, 3, 5, 7, 9, 11, 13, 15, 17, 19 శృతులు స, ప, శృతులతో చేరి మొత్తము 22 శృతులగుచున్నవి.

స-ప; స-మ; భావముల ప్రస్తారముచే కలుగు 22 శృతుల పట్టిక :-

14. 22 శృతులు - షడ్జ మధ్యమ, షడ్జ పంచమ భావములు, భిన్నములు

షడ్జ పంచమ భావము

షడ్జ మధ్యమ భావము

1) షడ్జమం

2) ఏక శృతి రిషభం 256/243

3) ద్విశృతి రిషభం 16/15

4) త్రిశృతి రిషభం 10/9

5) చతుశృతి రిషభం 9/8

6) కోమల సాధారణ గాంధారం 32/27

7) సాధారణ గాంధారం 6/5

8) అంతర గాంధారం 5/4

9) చ్యత మధ్యమ గాంధారం 81/64

సంగీత శాస్త్ర మధ్యారహము

10) శుద్ధ మధ్యమం 4/3	11) తీవ్ర మధ్యమం 27/20
12) ప్రతిమధ్యమం 45/32	13) చ్యాత పంచమ మధ్యమం 729/512
14) పంచమం 3/2	
15) ఏక శృతి దైవతం 128/81	16) ద్విశృతి దైవతం 8/5
17) త్రిశృతి దైవతం 5/3	18) చతుర్శృతి దైవతం 27/16
19) కోమల కైళిక నిషాధం 16/9	20) కైళిక నిషాధం 9/5
21) కాకలి నిషాధం 15/8	22) చ్యాత షడ్జమ నిషాధం 243/128

షడ్జపంచమ భావమును అవరోహణ క్రమమున ప్రస్తరించినచో షడ్జమధ్యమ భావమున వచ్చు 10 కోమల శృతులు వచ్చును. (10వ శృతి పంచమమునకు ఒక్క శృతి తక్కువగా వచ్చును).

స్వరములు, స్వరస్థానములు, భగవంతుని విగ్రహముల వలె సూర్యచంద్రులవలె కనిపించును అవి విశ్వజనీనములు (యూనివర్స్‌ల్) బాహ్య చెవికి వినిపించును.

శృతులు అట్లుగాక సూక్ష్మ శ్రవణేంద్రియమునకు మాత్రమే అవగాహన అగును. భగవంతుని విగ్రహము వలె గాక భగవంతునివలె నుండును. స్వానుభవేద్యము. శృతుల విషయంలో ఒక అనిర్వచనమైన సూక్ష్మ జ్ఞానము కావలెను. అట్టి సూక్ష్మజ్ఞానము వివిధమైన పండితులలో వివిధములుగ ఉండును. ఇది విచిత్రము.

శృతులయొక్క భిన్నములు, సెంట్లు, వేపనముల విషయములలో పూర్వంలో ఏ ఒక పండితుడు ఇంకోక పండితునితో ఏకీభవించలేదు. విషయము అంత జటిలము, క్లిప్టము. శృతుల వేపనముల సంఖ్య, భిన్నములు, సెంట్లు గణితమునకే పరిమితము. లక్షణ గ్రంథమునకే పరిమితము. లక్ష్మీమునందు శృతుల ఉనికి ప్రతి పండితునికి, విద్యాంసునికి మనస్సునకు తోచినను ఇదమిద్దమని నిర్వచించుటకు వీలు ఉండదు. అంత అవ్యక్తమైనది ఈ 22 శృతుల విషయ అవగాహన.

ఉదాహరణకు ఏక శృతి రిషభము శుద్ధరిషభము యొక్క (క్రింది) కోమల భాగము. ద్విశృతి రిషభము, శుద్ధ రిషభము యొక్క పై భాగము. అంతవరకు నిజము. ఈ విభాగముల యొక్క పరిధి ఎంత అను విషయము అనూహ్యము అవ్యక్తము. శృతులు ఇసుక రేణువుల

వంటివి. చిట్టికెడు, గుప్పెడు అనుట తప్ప ఎన్ని కణములు ఉన్నవని వివరించ ఏలుపడదు. “ఈలాగని వివరింపలేము చాలా స్వానుభవేద్యము” (త్యగరాజస్వామి). స్వరములకుగాని, స్వరస్థానములకుగాని, శృతులకుగాని శ్రావ్యత ప్రధానము, సంగీతానందము ప్రధానము

ఈ సంగీత నుఖం, సంగీతానందం కూడా కొంతవరకు ఒక సంప్రదాయాన్ని అనుసరించిన అలవాటే.

పాశ్చాత్య సంగీతంలో గాత్ర సంగీతం, సంగీత నాటకంలోని సంగీతం, భారతీయ సంగీత శ్రోతకు శ్రావ్యముగా వినుపించకపోవచ్చును. స్వరస్థానములను వరుసగా పాడుతోన్నట్లు ఉండి రసించుట దుర్లభమగును. అటులనే మన సంగీతమున కంపిత గమకము శంకరాభరణమున మధ్యమము ఖరహరప్రియందు గని, లు తోడిలో ఇంచుమించు అన్ని స్వరములకు ఈయబడు గమకములు పాశ్చాత్య సంగీతాన్ని వినుటకు అలవాటు పడిన శ్రోతకు అపస్వరములుగా తోచవచ్చును.

మధ్యప్రాచ్య సంగీతమున మన రాగములే వినిపించును కాని అన్ని స్వరములు పోచ్చ తగ్గులుగానే వినిపించును. సంగీతము ఎంత విశ్వజనీనమైనను కొంతవరకు ప్రాంతీయ భేదములు లేకపోలేదు.

అసలు శృతులు ఎన్ని? ఏమే శృతులు సంగీతపరమైనవి? సంగీత యోగ్యమైనవి? అను విషయాలు అవ్యక్తాలుగానే ఉన్నాయి. ఈ విషయం వీడని చిక్కు.

అట్లాగని, సూక్ష్మ శృతుల జోలికి పోకుండా స్వరస్థానములలోనే రాగములు పాడిన దేవుడులేని గుడివలె, భావములేని కవిత్వమువలె, ఎండిన వృక్షమువలె, నిస్సారముగా ఉండును. శృతుల ఉనికియే సంగీతమునకు జీవము. ఈ శృతులకు ప్రత్యేక ప్రతిపత్తి లేదు. కొన్ని గమకములను ఆశ్రయించి ఉన్నవి కొన్ని స్వరభాగములుగా ప్రకాశించుచున్నవి. స్వరములు తారలు, శృతులు తారల సూక్ష్మ కిరణములు. (మిణుకు మిణుకులు).

ప్రతి మానవని చుట్టూ ఒక (AURA) ప్రకాశం ఉంటుంది అనే విషయం, ఆధ్యాత్మిక భౌతిక శాస్త్రజ్ఞులు నీర్ణయించి చెప్పిన విషయమే. ఈ ప్రకాశం (AURA) బాహ్యరూపికి తోచదు. కాని మనసునకు ద్వోతకమగును అదియే ఆకర్షణ. అట్టి ఆకర్షణయే శృతుల ద్వారా స్వరములకు రాగములకు కలుగుచున్న ఆకర్షణ. సంగీతానికి మాధుర్యాన్ని ప్రసాదించే శృతులు.

ఒక నిర్ద్ధష్టమైన స్వరస్థానమునకు ఒక నిర్ద్ధష్టమైన శృతి కలదుగదా. ఆ శృతియే ఆస్వర స్థానము. ఆ స్వరస్థానమే స్వయంరంజకత్వము గల స్వరమైనది. శృతి, స్వరస్థానము, స్వరము అనినా భావముగా ప్రకాశించును. సామగానము నుండి పరిణామము చెందిన సామగాన మూర్ఖున యందుగల స్వరముల స్థానములను నిర్ణయించుటలో శృతులను కనుగొనిరి:

సామగాన మూర్ఖునలో గల స్వర సప్తమునకు (స,రి,గ,మ,ప,ద,ని అను స్వరములకు) క్రమముగా 4,3,2,4,4,3,2 శృతులలో ఉండినట్లు కనుగొనిరి. ఇవియే నియతశృతులు. సామగాన మూర్ఖునలో గల స్వరములకు నియత శృతులు.

22 శృతుల పేర్లు, మొట్టమొదటిసారిగా భరతుని నాట్య శ్రాప్తమున వివరింపబడినది. తరువాత సంగీత రత్నకరమునందు, సంగీత పారిజ్ఞాతము నందు సంగీత దర్శణమునందు నాట్యశాప్తము నందువలెనే ఉన్నవి.

15. 22 శృతుల భిన్నములను లెక్కించుట

ఒక క్షణమునకు 240 వేపనములు (Per Second) అయిన ఆ స్థాయి ప్రపంచవ్యాప్తంగా “షడ్ధమము” (Fundamental Note) అను ఒక (Understanding) (Convention) నిర్ణయము కలదు. ఇదియే (Absolute Pitch) కేవల స్థాయి.

240 వేపనములు, ఒక క్షణమునకు గల స్థాయి షడ్ధమం అయినచో ఆ స్థాయియందు తక్కిన శృతులు భిన్నములలో దిగువ నుదహరించబడినది.

$s=240=1$ 1 అనుకొని లెక్కకు ఉపక్రమించవలెను.

ప్రమాణశృతి:81/80; మ్యానశృతి:25/24; పూర్ణశృతి:256/243 ఈ మూడు ఏకశృత్యంతరములు.

$$1 \quad \times \quad \frac{256}{243} = \frac{256}{243} = \text{ఏకశృతి రిషభం}$$

$$\frac{256}{243} \times \frac{81}{80} = \frac{16}{15} = \text{ద్విశృతి రిషభము}$$

16	25	10			
---	x	----	=	----	= త్రిశృతి రిషబం
15	24	9			
10	81	9			
---	x	----	=	----	= చతుర్శతి రిషబం
9	80	8			
9	256	32			
---	x	----	=	----	= కోమల సాధారణ గాంధారం లేక
8	243	27			పుద్ద గాంధారం
32	81	6			
---	x	----	=	----	= సాధారణ గాంధారం లేక
27	80	5			షట్సృతి రిషబం
6	25	5			
---	x	----	=	----	= అంతర గాంధారం
5	24	4			
5	81	81			చ్యాత మధ్యమ గాంధారం లేక
---	x	----	=	----	= పైథాగోరస్ మేజర్
4	80	64			(Pythagorean Major Third)
81	256	4			
---	x	----	=	----	= పుద్ద మధ్యమం
64	243	3			
4	81	27			
---	x	----	=	----	= తీవ్ర మధ్యమం
3	80	20			
27	25	45			
---	x	----	=	----	= ప్రతి మధ్యమం
20	24	32			

$$\begin{array}{r}
 45 \quad 81 \quad 729 \\
 \times \quad \cdots \quad = \quad \cdots \quad = \quad \text{చ్యాత పంచమ మధ్యమం} \\
 \hline
 32 \quad 80 \quad 512
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 729 \quad 256 \quad 3 \\
 \times \quad \cdots \quad = \quad \cdots \quad = \quad \text{పంచమం} \\
 \hline
 512 \quad 243 \quad 2
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 3 \quad 256 \quad 128 \\
 \times \quad \cdots \quad = \quad \cdots \quad = \quad \text{ఎక శృతి ధైవతం} \\
 \hline
 2 \quad 243 \quad 81
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 128 \quad 81 \quad 8 \\
 \times \quad \cdots \quad = \quad \cdots \quad = \quad \text{ద్విశృతి ధైవతం} \\
 \hline
 81 \quad 80 \quad 5
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 8 \quad 25 \quad 5 \\
 \times \quad \cdots \quad = \quad \cdots \quad = \quad \text{త్రిశృతి ధైవతం} \\
 \hline
 5 \quad 24 \quad 3
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 5 \quad 81 \quad 27 \\
 \times \quad \cdots \quad = \quad \cdots \quad = \quad \text{చతుర్శృతి ధైవతం} \\
 \hline
 3 \quad 80 \quad 16
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 27 \quad 256 \quad 16 \\
 \times \quad \cdots \quad = \quad \cdots \quad = \quad \text{కోమల కైళిక నిషాధం} \\
 \hline
 16 \quad 243 \quad 9 \\
 16 \quad 81 \quad 9 \\
 \times \quad \cdots \quad = \quad \cdots \quad = \quad \text{కైళిక నిషాధం} \\
 .9 \quad 80 \quad 5
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 9 \quad 25 \quad 15 \\
 \times \quad \cdots \quad = \quad \cdots \quad = \quad \text{కాకలి నిషాధం} \\
 \hline
 5 \quad 24 \quad 8
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 15 & 81 & 243 \\
 --- \times --- & = & --- = \\
 8 & 80 & 128
 \end{array} = \text{చ్యాత షట్టమ నిషాదం}$$

$$\begin{array}{r}
 243 & 256 \\
 --- \times --- & = & 2 = \\
 128 & 243
 \end{array} = \text{తార షట్టమం}$$

ఈ 22 శృత్యంతరాలలో

ప్రమాణ శృతులు $81/80$	- 10
పూర్వ శృతులు $256/243$	- 7
న్యాన శృతులు $25/24$	- 5 ఉన్నవి

16. భరతుని నాట్యశాస్త్రమున, శార్దుగదేవుని సంగీత రత్నకరమున శృతులు పేర్లు.

షట్టమం	-	తీవ్ర, కుముద్వతి, మంద, <u>భందోవతి</u>
రిషభం	-	దయావతి, రంజని, <u>రతెక</u>
గాంధారం	-	రంధ్రి, <u>కోధ</u>
మధ్యమం	-	వజ్రిక, ప్రసారిణి, ప్రీతి, <u>మూర్ఖని</u>
వంచమం	-	క్షితి, రక్త, సందీపిని, <u>ఆలాపిని</u>
ధైవతం	-	మదంతి, రోహిణి, <u>రమ్య</u>
నిషాధం	-	ఉగ్ర, <u>కోభిడి</u>

చిట్ట చివర క్రింది గీత గల శృతులు, నియత శృతులు (అనగా) సామగాన మూర్ఖుని యొక్క నియత శృతులు (అనగా) ఇంచుమించు ఖరహరప్రియ మేళరాగ మూర్ఖునకు సమానమగు శృతులు:

17. నారదుని సంగీత మకరందమున స్వర శృతుల పేర్లు

షట్టమం	-	సిద్ధ, ప్రభావతి, కాంత, సుప్రభ
రిషభం	-	సిథి, దీప్తిమతి, ఉగ్ర

సంగీత శాస్త్ర సుధార్ఘవము

గాంధారం	-	హ్లది, నిర్విరి
మధ్యమం	-	దిరా, సర్పసహా, క్షాంతి, విభూతి
పంచమం	-	మాలిని, చపల, బాల, సర్వరత్న
ధైవతం	-	శాంత, వికలిని, హృదయోన్మాలిని
నిషాధం	-	విసారిణి, ప్రసన్న

భావభట్టుని “అనుపసంగీత విలాసము” నందు గల స్వర శృతుల పేర్లు.

షడ్జమం	-	నందనా, నిష్ఠుళ, గుడ, సకల
రిషభం	-	మధుర, లలిత, కక్షర
గాంధారం	-	భ్రగజాతి, ప్రాస్వగీతి
మధ్యమం	-	రంజిక, చాపర, పూర్ణ, అలంకారిణి
పంచమం	-	వైణిక, వలితా, త్రిస్థానా, సుస్వర
ధైవతం	-	సామ్య, భాషాంగిక, వార్తిక
నిషాధం	-	వ్యాపకా, ప్రసన్నా, సుభగ

ఒకస్థాయిని చేయగలుగు రెండు శృత్యంతరముల మొత్తము ఒకస్థాయి (OCTAVE) అగును.

ఉదాహరణకు సంవాది శృతిద్వయం

పంచమ శృతులు + షడ్జమధ్యమ శృతులు కలసిన ఒకస్థాయి అగును.

$$\text{సెంట్లు } 702 + 498 = 1200 ; \frac{3}{2} \times \frac{4}{3} = 2 \text{ స}$$

అనువాది శృతులు

1. చతుశృతి ధైవతం + కోమల సాధారణ గాంధారం = స్థాయి స
 $884 + 316 = 1200 ; \frac{27}{16} \times \frac{32}{27} = \text{స}$
2. త్రిశృతి ధైవతం + సాధారణ గాంధారం = స్థాయి స
 $\frac{5}{3} \times \frac{6}{5} = 2\text{స} ; 884+316=1200 \text{ సెంట్లు స}$
3. ద్విశృతి ధైవతం + అంతర గాంధారం = స్థాయి స
 $814 + 386 = 1200 \text{ సెంట్లు}; \frac{8}{5} \times \frac{5}{4} = 2\text{స}$
4. చరి; $\frac{9}{8} \times \text{క్రై.ని. } \frac{16}{9} = 2 ; 204+996=1200 \text{ స}$
5. త్రి.రి. + క్రై.ని = స్థాయి స
 $\frac{10}{9} \times \frac{9}{5} = 2 (182+1011=1200 \text{ సెంట్లు}) \text{ స}$

6. ద్వి.రి. + కాకలిని = స్థాయి స
 $16/15 \times 15/8 = 2$ ($112+1088=1200$ సెంట్లు) స

7. ఏ.క.రి. + తీవ్.కా.ని. = స్థాయి స
 $256/243 \times 243/128 = 2$ ($90 + 1110 = 1200$ సెంట్లు)

కొంతమంది సంగీత శాస్త్రజ్ఞులు ఒక స్థాయి యందు 22 శృతులను నిర్ణయించి, పేర్లను పెట్టుటకు బదులు, 3 స్థాయిలకు $22 \times 3 = 66$ శృతుల పేర్లను ఇచ్చిరి.

శృతులు రెండు విధములుగా శాస్త్రకారులు (బకరిద్దరు) విభజించిరి.

1. స్వరగత శృతులు సప్తస్వరములకు ఉండు శృతులు

2. అంతర్గత శృతులు స్వరముల మధ్య గల శృతులు

తంజావూరు సరస్వతీ మహార్ పుస్తక భాండాగారమున 'మేళాధికార లక్షణము' అను గ్రంథ (గ్రంథరచయత పేరు లేదు) ప్రాతప్రతి యందు 24 శృతులను పేర్కొని యున్నారు. ఇందు 2 శృతులు అధికముగానున్నపి.

మొదటిది సాధారణ గాంధారమునకును - అంతర గాంధారమునకును మధ్యగలదు - దీని పేరు ప్రతి అంతర గాంధారము.

రెండవది కై.ని.కి. కా.ని కి మధ్య గలదు.

దీనిపేరు ప్రతికాకలి నిషాధము

ఈ గ్రంథమునందు గల 24 శృతులను స్వర స్థానములుగ భావించి 136 చక్రములను, ఒక చక్రమునకు 34 మేళములను పేర్కొనెను. $136 \times 34 = 4624$ మేళములను పేర్కొనెను. దీనిని బట్టి - మన లక్ష్మీ సంగీతము ఎంత ఉన్నత శిఖరములను సాధించేనో మన సంగీత లక్షణ ప్రపంచము అంతకంటే వైశాల్యతను సాధించినది అనుకొనవలెను. ఆవసరానవసరములు వేరుమాట.

18. శృతులు-పివిధ నిర్వచనములు - విభిన్న అభిప్రాయములు

“శ్రాయణ ఇతి శృతయః”

సంగీతదర్శక గ్రంథమున : -

శ్లో॥ స్వరూప మాత్ర శ్రవణాత్ నాదో అనురణ నం వినా
శృతిరిత్యచ్ఛతే భేదాస్త స్యాద్య వింశతిర్మతాః

అనురణము లేనిదియు, స్వరూప మాత్రముగ మొదట వినబడునట్టి ధ్వని నాదము
శృతి యనబడును. ఆ శృతి 22 భేదములగు చున్నది.

రాగవిభోదమునందు : -

“ద్వ్యంతర్మైష్టానే రవః” సారికల (అనగా వీణమెట్లు) పైన ప్రాలిన తంత్రుల నుండి
శబ్దించు నాదము శృతి యనబడుచున్నది.

“సంగీత పారిజాతము” నందు

శ్లో॥ కేశాగ్ర వ్యవధానేన భావ్యపి శృతయశ్రీతాః॥
వీణాయశృతధా గాత్రే సంగీత జ్ఞానినాం మతే॥
మధ్య పూర్వోత్తరాబధ్య వీణాయః గాత్రయేవచా ।
పద్మ పంచమ భావేన శృతి ర్ఘ్యవింశతీం జగుః ॥

అర్థము :- మనుష్య శరీరమందును, వీణయందును, ఒక కేశ ప్రమాణమునకొక శృతివంతున
ఎన్నియో శృతులున్నవి, అని సంగీత జ్ఞానులు చెప్పుచున్నారు. వీణయందు గాని, శరీర
మందుగాని పద్మ, పంచమ ప్రకారముగ కలుగు శృతులు 22 మాత్రమే అని పెద్దలు
చెప్పుచున్నారు.

మతందుని “బృహద్యేశి”

శ్లో॥ శ్రవణార్థస్యధాత్ క్రిపత్యయే చ సుసంఖితే ।
శృతి శబ్దః ప్రసాద్య యం శబ్దజ్ఞః కర్మసాధనైః ॥

19. విశ్వావసు మతము

శ్రవణేంద్రియ గ్రాహ్యత్వా ధ్వని రేవ శృతిర్భవేత్

శ్రవణేంద్రయము అనగా చెవి గ్రహించగలిగేడు ధ్వని శృతి అనబడుచున్నది.

కోపాలుడు

ద్వావింశతింకే చిదు -దాహరంతి/శృతిఃశృతిజ్ఞాన విధారదక్షాః

షట్పుష్టి భిన్నాఃఖలుకే చిదాసా మానవ్యమేవ ప్రతిపాదయంతి॥

కొందరు శృతులు (22) ద్వావింశతి అని, మరి కొందరు 66 అని చెప్పుచున్నారు.

శ్లో॥ అనవ్యంహి శృతీనాంచ సూచయంతి విపళ్చితః ।

యథా ధ్వనివి శేషాణా మమానంగగనోదరే ॥

ఉత్తాల పవనోద్వేల్ల జ్ఞలరాశి సముద్భవాః ।

ఇయంత్యః ప్రతిపద్యంతేన తరంగ పరంపరాః ॥

అర్థము:- ఆకాశ (Space) ఉదరమున అనగా మర్యాద మర్యాద జనించు నాద విభూతి అనగా సంపద యందు కలుగు శృతులను గణించుట సాధ్యము కాదు. (జలరాశి యందు) తటాకమున గల నీటి యందు గాలి వీచుటచే కల్గు తరంగముల యందు సూక్ష్మ తరంగములు (అలలు) అనేకములు ఉన్నట్లు ఒక శృతి యందు అనేక శృతులున్నవని చెప్పుచున్నారు.

20. ఈ గ్రంథకర్త వివరణ :- శృతులు అనంతములు కావు. ఎట్లన ఒక స్థాయి యందు 240 వేపనములు కలవు. అయిదు స్థాయిల యందు $5 \times 240 =$ ఒక క్రణమునకు 1200 వేపనములు. ఇవి అన్నియూ శృతులే అనుకొనిననూ ఆ సంఖ్యకు పరిమితి యున్నది.

అదియునుగాక భౌతిక శాస్త్రరీత్యా వేపనములు (Vibrations) 18 లేక 19 కి తగ్గినను, 10,000కు పొచ్చినను, చెవి వినలేదు. అంతకు పొచ్చగా గచ్ఛిలము వినగలదు. (పాటిని ULTRA SONIC SOUNDS అందురు)

అందుచేత శృతులు అనంతములు కావు అని తెలిసినది. అదియునుగాక అన్ని వేపనములు శృతులు కావు. శ్రావ్య, సంగీత యోగ్యత కలిగిన వాటి గూర్చియే మన జిజ్ఞాస, పరిశోధన, తెలిసికొను ప్రయత్నం.

ఇంకోక విషయం, పియానో వార్డ్సు నందు ఆర్డన్ వార్డ్సు నందు అనుమంద్ర (Double Bass) స్థాయి యందు గల మెట్లు 16 వేపనములు కలిగియుండును. ఆధునిక పియానోలలోనూ ఆర్డన్లలోనూ మొదటి స్వరము (మెట్టు) 16 వేపనములు కలిగియుండును. అతితారస్థాయి యందు కీచురాయి ధ్వనివలె. క్రణమునకు 4752 వేపనములు సంఖ్యకు దాటి వెళ్లదు. అనుమంద్ర, అతితార స్థాయి స్వరములకు క్రింద స్వరములుగాని, పై స్వరములు గాని గాన యోగ్యములు కావు. కనుక శృతుల సంఖ్య అనంతము కాదు. పాశ్చాత్య గాత్ర సంగీత బృందగానముల యందు 100 నుండి, 900 లేక 1000 వేపనములు (క్రణమునకు) మాత్రమే ఉండును. 100 వేపనములకు తక్కువగానైననూ 1000 వేపనములు హెచ్చుగానైనను గాన యోగ్యము కాదు. మానవ శరీరమునందుగాని, వాధ్యమునందుగాని గానయోగ్యముకాని నాదము పలికించేడు పద్ధతి (Mechanism) లేదు.

14 వేపనములు తక్కువ వేపనములతో శబ్దము కలిగించి భయ కంపనము పుట్టించ వచ్చును. అటులనే 10,000కు హెచ్చు వేపనములతో (Ultra Sonic Sounds) మంటలార్పు చున్నారని హర్ష. గబ్బిలములు ఇట్టి అతిహెచ్చు వేపనములుగల శబ్దములు చేసి వాటి దారిని కనుగొనును. అటులనే దోమలు వాటి రెక్కలచే ఇట్టి హెచ్చు వేపనములు శబ్దములు చేసి మానవులను విసిగించుచున్నవి.

4

21. శార్ధ దేవుని శృతి నిరూపణము

శార్ధదేవుడు భరతుని తరువాత కాలమువాడు. ఈతడు “సంగీత రత్నకరము” అను సంగీత లక్షణ గ్రంథమును ప్రాసేను. ఈతడు 12వ శతాబ్దము వాడు. ఈయన శృతులను గూర్చి చాలా పరిశోధనలు, ప్రయోగములు, చేసినవాడు. ఈతనికి సమభాగము గల శృతులు మాత్రమే (Equal Intervals) సంగీత యోగ్యమని తెలియును. శార్ధదేవుడు షడ్జపంచమ భావమున శృతులను స్థాపించక, ఒక స్థాయి యందు 22 సమ భాగములుగా విభజించి శృతులను ఏర్పరచెను.

ఈతడు శృతులను నిర్ణయించుటకై ధృవీణ, చలవీణలను రూపొందించి, వాటికి 22 తంత్రుల చౌప్పున అమర్చి రెండు వీణల పాదుగు, ఒకటిగా ఉండునట్లు చేసి, వాటికి రెండింటికి ఒకే శృతులను చేసెను. ఈ 22 శృతుల మధ్య మరియుక శృతి రాకూడదని చెప్పియున్నాడు. ధృవ, చల వీణల యందు ఒకే పద్ధతిలో (Identical) శృతులను అమర్చేను.

ఇట్లు శృతులను చేయుటలో 4వ శృతియందు షడ్జమము, 7వ శృతి యందు రిషభము, 9వ శృతియందు గాంధారము, 13వ శృతియందు మధ్యమము, 17వ శృతియందు పంచమము, 20వ శృతియందు దైవతము, 22వ శృతియందు నిషాధము వచ్చినవి.

(ఇవి ఇప్పుడు మనము చూచుచున్న వీణలు కావు. ఇవి, స్వరమండలి, సంతూర్, Lyre వాద్యముల పంటివి అయి ఉండవచ్చును. వీటికి శారికలు (మెట్లు). Frets ఉండియుండవు).

ఆపై చలవీణ యందుగల శృతులను 4 విడతలుగా (4 Stages) ఒక్కక్క శృతి తగ్గించుపోగా చలవీణ యందు షడ్జ, మధ్యమ, పంచమ శృతులు ధృవవీణ యందుగల నిషాధ, గాంధార, మధ్యమములకు సరిసమానముగ పలికెను. ఈ ప్రయోగమును బట్టి, నియత శృతులు (హరప్రియ స్వరశృతులు) వచ్చినవి.

శ్లో|| చతుశ్రూతుశ్రూతుశ్రేవ షడ్జమధ్యమ పంచమః ।

ద్వేద్వే నిషాధ గాంధారో త్రీప్రీ రిషభ దైవతః ॥

22. శార్ధగదేవుని ధృవ చల వీణల ప్రయోగ పథకము

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
ధృవవీణ	.	.	.	స	.	.	స	.	గ	.	.	.	మ	.	.	ప	.	.	ద	.	ని	సమశృతి
చలవీణ	.			4	.		2	3				4			4		3	2				
1వ భేదము			స		రి	గ			మ			ప	.	ద	ని						ఒక శృతి తక్కువ	
2వ భేదము	స		రి	గ			మ			ప		ద	ని								రెండు శృతులు తక్కువ	
3వ భేదము	స		రి	గ			మ			ప		ద	ని								మూడు శృతులు తక్కువ	
4వ భేదము		రి	గ			మ			ప		ద	ని									4 శృతులు తక్కువ	

పై పథకమునందు, శృతులను మార్పునపుడు ధృవవీణ యందు గల స్వరములతో చలవీణ స్వరములు లయము చెందు విధము తెలియునది.

పాల్యూరికి సామనాధుడు గొప్ప సంగీత విద్యాంసుడు గాయకుడు వైణికుడు పండితుడు మహాకవి. ఈతడు శార్ధగ దేవుని తరువాతకాలమునకు చెందినవాడు. ఈతడు “రాగవిబోధ” అను సంగీత గ్రంథమును రచించెను. వీణయందు 4 తంత్రులు వేసి 22 మెట్లు (సారికలను) అమర్ఖి శృతులను గణించెను. షడ్జ పంచమ భావమున ఒకస్థాయి యందు 22 శృతులు మాత్రమే యున్నవని వివరించెను. మెట్లతో శృతులను నిర్ణయించెను.

ఈతడు షడ్జ పంచమ భావమున కలుగు శృతుల యొక్క స్వరములకు శ్రావ్యత, అన్వ్యాన్వ్యత (Harmony, Concordance) ఉండునని అభిప్రాయమును చెప్పేను.

ఈతడు తన ‘రాగ విబోధ’ గ్రంథము నందు 1. శృతి స్వర జ్ఞానోపాయన వీణ 2. అభిల రాగమేళ శుద్ధ వీణ 3. అభిల రాగమేళ మధ్యమేళ వీణ 4. ఏక రాగమేళ శుద్ధ వీణ, 5. ఏక రాగమేళ మధ్యమేళ వీణ అను అయిదు (5) వీణలను చెప్పియున్నాడు.

“సంగీత పారిజ్ఞాతము” అను సంగీత గ్రంథకర్తయైన అహాబలుడు 22 శృతులను నిర్ణయించునపుడు వీణా తంత్రి యొక్క కొలతలను బట్టి నిర్ణయించి చెప్పేను. వీణ తంత్రి యొక్క మధ్యలో (1/2) తార షడ్జమము పలుకును. రెండు షడ్జమములకు మధ్య 1/4) మధ్యమము వచ్చును. తంత్రిని 3గా భాగించి అందు రెండు భాగములు తోసిన (3/4) పంచమము వచ్చును. షడ్జ పంచమముల మధ్యలో గాంధరము వచ్చును. మేరు భాగము నుండి పంచమము వరకు కొలిచి దానిని మూడు భాగములుగా చేసి మొదటి భాగము చివర రిషభము వచ్చును. పంచమము, తారషడ్జమముల మధ్య ధైవతము పలుకును.

పంచమ తారషడ్జమములను మూడు భాగములను చేసి రెండు భాగముల చివర నిషాధము పలుకును అన్ని నిర్ణయించెను. ఈ పై స్వరములు శుద్ధ స్వరములు అనగా (“హరప్రియ”) సామగ్రాన్మార్పన స్వరములు.

ఈతడే వీళా యందు విక్ర్షణ స్వర్గ నిరూపణమును కూడ చేసెను. విక్ర్షత స్వరములుగా అవార శుద్ధ మేళమున వచ్చు స్వరములకు అన్యములు:-

వీళా మేనువునకును రిషభమునకును మధ్య లి భాగములు చేసి, తుందు భాగములను విడిచిన కోములి రిషభము పలుకును. మేనువునకును దైవతమునకును సదుము తీవ్ర గాంధారము పలుకును. తీవ్ర గాంధారమునకును షడ్జమునకును మధ్యాంగి ఒక భాగము విడిచిన తీవ్ర మధ్యమాము పలుకును. పంచముములకు తూరపుష్టముమునకును మధ్యలో మూడు భాగములు చేసి మొడటి భాగము కొనలో కొమల దైవతము వచ్చును. దైవతమునకును తూరపుష్టముమునకును మధ్యలో మూడు భాగములు చేసిన తీవ్ర నిషాధము వచ్చును అని చెస్పియుస్తాడు. (ప్రాచీన గ్రంథములలో గల శృతుల విషయమును పరిశోధించి, గణించి, నిర్ణయించిన పారు ఈ శతాబ్దము (20వ శతాబ్దము) ప్రారంభము వరకును ఏ విధ్యాంసులు ఏ పండితులు ప్రయత్నించియేదు. వీళా యందు 12 స్వరస్థానాలకు, మొట్లను అమర్ఖి వాయించు చుండిచిపారు. ఖటులనే గాత్రజ్ఞులు కూడా 12 స్వరస్థానములను ఆధారముగా చేసికొని రాగములను అద్భుతముగా ఆలచించిచి వారు. వారిలో ఎత్తురికైన ఈ 22 శృతుల విషయము పరిశోధించి తలపు కలుగలేదు. గ్రంథముల యందు 22 శృతుల విషయము కలదు అని మాత్రము వారికి తెలియును. వారికి 12 స్వరస్థానములను మాత్రము ఆధారముగా చేసుకొని సంగీతమును పాడిన, ఆ సంగీతము, శ్రావ్యముగా ఉండదు అని తెలియును. వారు స్వర, గమకములో శృతులను పాడుచున్నారు. శృతులతో గమకములు, గమకములతో రాగములు ఉన్నవి. అట్టిది. శృతులు పాడకుండుట, ఎట్లు? కాని పూర్వ గ్రంథకర్తల శృతులపై గల నిర్ణయములుపై పరిశోధనలు చేయలేదు.

ఒక విధముగా వారు చేసినది మంచిపనే, ఒక విధముగా కాదు. అనేక విధములుగా వారు చేసినది, చేయుచున్నది (గ్రంథముల జోలికి పాక హయిగా పాడుట) మంచిపనే. ఏలనన. శృతుల విషయంలో ఒకరికి ఇంకొకరికి పాంతన లేదు. ఎవ్వరూ సరియైన మార్గమును చెప్పలేదు. అంతయూ గందరగోళము. అందు సుఖము లేదు. సుఖము సంగీతమును పాడుటలో, వాయించుటలో, నేర్చుటలో, నేర్చుకొనుటలోనే ఉన్నది.

ఈ 22 శృతుల పరిశోధన 1904వ సంవత్సరమున సి. నాగోజీరావుగారు 22 శృతుల వీళను తయారు చేయించి గాన భాస్వర గ్రంథకర్త శ్రీ కె.పి శ్రీనివాస అయ్యంగార్ గారికి చూపించి ఆ వీళను వాయించినారు. వారిరంగుడు 22 శృతుల పరిశోధన మొట్లమొదటిసాంగ ప్రారంభించినారు. అదే ప్రథమ ప్రయత్నము. తదుచూత చాలా మండి పండితులు శృతులు పరిశోధన ప్రారంభించినారు.

23 నాగోజీరావుగారి 22 శృతుల పద్ధతి (కనుణామృత సాగర ప్రకారముగ)

సంఖ్యలు	నామములు	భిన్నములు	అంతర భిన్నములు	అంతర రథంత భిన్నములు	32 అంగుళాలు తంత్రిల్లో కొలతలు	సంఖ్యలు	అంతర సెంట్యూలు	స.540 వేవనములు	స.240 వేవనములు
	స్వరస్థ	భిన్నములు	అంతర భిన్నములు	అంతర రథంత భిన్నములు	అంతర భిన్నములు	సంఖ్యలు	అంతర సెంట్యూలు	స.ప్రస్తుత సంఖ్యలు	స.ప్రస్తుత సంఖ్యలు
1	శ	1		32			5.0	240	
1	శ1	24/25	24/25	.9600	30.72	71	71	562.59	250
2	శ2	15/16	125/128	.9375	30	112	41	576	256
3	శ3	9/10	24/25	.9000	28.8	182	71	600	266.66
4	శ4	8/9	80/91	.8889	28.44	204	22	607.50	270
5	గ1	27/32	243/256	.8438	27	294	90	640	284.44
6	గ2	5/5	80/31	.8333	26.67	316	22	648	288
7	గ3	4/5	24/25	.8000	25.60	386	71	675	300
8	గ4	25/32	125/128	.7813	25	427	41	691.20	307.2
9	మ1	3/4	24/25	.7507	24	498	71	720	320
10	మ2	20/27	80/31	.7407	23.70	520	22	729	324
11	మ3	32/45	24/25	.7111	22.76	590	71	759.375	337.5
12	మ4	25/35	125/128	.6944	22.22	631	41	777.60	345.6
13	ఎ	2/3	24/25	.6567	21.33	702	71	810	360
14	ధ1	16/25	24/25	.6400	20.48	773	71	843.75	375
15	ధ2	5/8	125/128	.6250	20	814	41	864	384
16	ధ3	3/5	24/25	.6000	19.20	884	71	900	400
17	ధ4	16/27	80/81	.5926	18.99	906	22	9911.25	405
18	న1	9/16	243/255	.6625	18	996	90	960	426.67
19	న2	5/9	80/81	.5556	17.78	1018	22	972	432
20	న3	8/15	25/25	.5333	17.07	1088	71	1012.50	450
21	న4	25/48	125/128	.5208	16.67	1129	41	1036.80	460.8
22	శ	1/2	24/25	.5000	16	1200	71	1080	480

“పై పథకములో వ్యత్యాసములు కలవు. అంతరసెంట్యూ లెక్క సరిపోవట లేదు. 1200 సెంట్యూకు బధులు 5 సెంట్యూ పోచ్చగా వచ్చుచున్నది. 1205 వచ్చుచున్నది” (గానభాస్కర గ్రంథకర్త) ఈ పథకము లెక్కలకు కిట్టించినట్లు ప్రయత్నించినట్లు తోచుచున్నది. దీనికి ప్రాయోజిత యోగ్యత ఉన్నట్లు తోచుటలేదు.

24. 22 శృతులు Mr. సహార్డబుద్ధిగారి యభిప్రాయము ననుసరించి గుణింపబడిన పథకము

శృతుల సంఖ్యలు	స్వర నామములు	ఖిన్నములు	32 అంగుళశ్చ తంత్రిలో స్వరములు వ్యాప్తి సేవనం	స. 540 బ్రహ్మ పేషన సంఖ్యలు	సెంటీమీటరులు	అంతర సంఖ్యలు	శతాక్రస ప్రతి
1	స	1	32.00	540			
2	స1	43/44	31.27	552.6	40	41	
3	స2	42/44	30.55	565.7	81	41	
4	స3	41/44	29.82	579.5	122	41	
5	స1	40/44	29.09	594	165	43	
6	స2	39/44	28.36	609.2	209	44	
7	మ1	38/44	27.64	625.3.	254	45	
8	మ2	37/44	26.91	642.2	300	46	
9	మ3	36/44	26.18	660	347	47	
10	మ4	35/44	25.45	678.9	396	49	
11	ప1	34/44	24.37	698.8	446	50	
12	ప2	33/44	24	720	498	52	
13	ప3	32/44	23.37	742.9	551	53	
14	ప4	31/44	22.55	766.5	606	55	
15	ధ1	30/44	21.82	792	663	57	
16	ధ2	29/44	21.09	819.3	722	59	
17	ధ3	28/44	20.36	848.6	83	61	
18	ని1	27/44	19.64	880	845	62	
19	ని2	26/44	18.91	913.8	911	66	
20	స1	25/44	18.18	950.4	979	68	
21	ప2	24/44	17.45	990	1049	70	
22	స3	23/44	16.73	1033	1123	74	
23	ప4	22/44	16	1080	1200	77	

సంగీత రత్నాకర ప్రకారము 1 శ్రుతికిని ప్రతితికొని ఉండడవలనున అంతరము 54.54%.

“సహార్డ బుద్ధి పై పథకము ప్రకారము శృతులను లెక్క చేయునపుడు ఏం తంత్రి యొక్క పాదవును 4 సమ భాగములుగా చేసి వాటి యందు 22 భాగములను ఒక స్తాయికి ఇచ్చి. తారపడ్డమమును స్థాపించినారు. ఈ లెక్క తారపడ్డమమునకు సరిపోవునుకాని తక్కిన స్వర శృతులకు సరిగా నుండదు. ఇందు మధ్యమ, పంచమములే సరిగా లేవు. 12, 15 శృతులను గమనించిన ఈ విషయము తెలియును.

గాన భాస్కర గ్రంథ కర్త శ్రీ కె.ప్రభు శ్రీనివాస అయ్యంగారు.

25. ద్వాదశతి త్రుతులు: రాజు సురేంద్రనాథ మోహన్ తాకూరుగారి యభిప్రాయము.

త్రుతుల నంబులు	స్వర నామములు	సౌస్థిల్యములు	32 అంగుళు తంత్రిలో స్వరములు పుట్టు సౌస్థిల్యములు సౌస్థిల్యములు	స్వ. 540 చాప్పును స్వేచ్ఛ నంబులు	సౌస్థిల్యములు	అంతర సౌస్థిల్యములు	రత్నకర పద్ధతి
1	శ	1	32.0	540	-	-	
2	శ1	35/36	31.11	555.4	49	49	
3	శ2	34/36	30.22	571.8	99	50	
4	శ3	33/36	29.33	489.1	151	52	
5	శ1	32/36	28.44	607.5	204	53	
6	శ2	31/36	27.56	627.1	259	55	
7	మ1	30/36	26.67	648	316	57	
8	మ2	29/36	25.78	670.3	374	58	
9	మ3	28/36	24.89	694.3	435	61	
10	మ4	27/36	24.0	720	498	63	
11	ప1	38/52	23.4	738.9	543	45	
12	ప2	37/52	22.8	758.9	589	46	
13	ప3	36/52	22.2	780	637	48	
14	ప4	35/52	21.5	802.3	685	58	
15	ధ1	34/52	20.0	825.9	736	51	
16	ధ2	33/52	20.3	850.9	787	51	
17	ధ3	32/52	19.7	877.5	841	54	
18	న1	31/52	19.1	905.8	895	54	
19	న2	30/52	18.5	936	952	57	
20	న1	29/52	17.8	968.3	1011	59	
21	న2	28/52	18.2	1002.9	1072	61	
22	న3	27/52	16.6	1040	1135	63	
23	న4	25/52	16.0	1080	1200		

సంగీత రత్నకర ప్రకారముగ 54.54 $\frac{1}{2}$ అంతర సౌస్థిల్యమును.

“ఈ పద్ధతినునందు గల లెక్కలలో షడ్జమము తప్ప తక్కిన స్వరశృంతులు చేరిక గలిగినవిగా నుండిలేదు”.

26. ద్వాదశి శ్రుతులు: కె.బి. దేవాలుగారి యభిప్రాయము.

శ్రుతుల సంఖ్యలు	స్వర నామములు	శాస్త్రములు క్రమం	32 అంగుళపు తులిలో స్వరములు వ్యాప్తి స్వరములు సౌన్ధ	స. 540 చివ్వన సేవన సంఖ్యలు	సంఖ్యలు	అంతర సంఖ్యలు	రప్ర.అం. సంఖ్యలు
1	స	1	32	540	-	-	
2	సి	30.48	367	84	84		
3	సి2	15/16	30.00	576	112	27	
4	సి3	9/10	28.80	600	182	71	
5	గి	8/9	28.44	607.5	204	22	
6	గి2	27/32	27.00	640	294	90	
7	మ1	5/6	26.60	648	316	22	
8	మ2	4/5	25.60	675	386	71	
9	మ3	64/81	25.28	683.437	408	22	
10	మ4	16/21	24.38	708.45	471	63	
11	ప1	3/4	24.00	720	498	27	
12	ప2	32/45	22.76	759.375	590	92	
13	ప3	45/64	22.50	768	610	20	
14	ప4	2/3	21.33	810	702	92	
15	ధ1	40/63	20.32	850.5	786	84	
16	ధ2	5/8	20.00	864	814	27	
17	ధ3	3/5	19.20	900	884	71	
18	ని1	16/27	18.96	911.25	906	22	
19	ని2	9/16	18.00	960	996	90	
20	స1	5/9	17.07	972	1018	22	
21	స2	8/15	17.78	1012.5	1088	71	
22	స3	128/243	16.86	1025.15625	1110	22	
23	స4	1/2	16.00	1080	120	90	

రత్నకర ప్రకారముగ స్వరములను మధ్య సుండు అంతరములు $54.54\frac{1}{2}$

గాన భాస్కర గ్రంథకర్త అభిప్రాయమునుసరించి ఈ పట్టిక యందు గల లెక్కల ప్రకారము స్వరశ్రుతులు వ్యత్యాసముగనే యున్నవి.

27. 22 శ్రుతులు: ఇ. కెమన్సగారి యభిప్రాయము

ప్రతుల సంఖ్యలు	స్వర నామములు	స్వర చిన్నములు	స.1 చెప్పన స్వరము లకు	32 అంగుళపు తుండ్రలు	రు. 240 చెప్పన సంఖ్యలు	సంఖ్యలు	ఆంతర సంఖ్యలు	స.ప.ప.తాత్మకములు
1	ర1	1	32	240				
2	ర2	20/21	30.48	252	84	84		
3	ర3	15/16	30	256	112	27		
4	ర4	9/10	28.80	266.67	182	71		
5	ర5	8/9	28.44	270	203	22		
6	ర6	27/32	27	284.44	294	90		
7	ర7	5/6	26.67	288	316	22		
8	ర8	4/5	25.6	300	386	71		
9	ర9	64/81	25.28	303.75	408	22		
10	మ1	16/21	24.38	315	471	63		
11	మ2	3/4	24	320	498	27		
12	మ3	20/27	23.70	324	520	22		
13	మ4	32/45	22.76	337.50	590	71		
14	మ5	45/64	22.50	541.33	610	20		
15	ట1	40/63	21.33	360	702	92		
16	ట2	5/8	20	378	786	84		
17	ట3	3/5	19.20	384	814	27		
18	ట4	16/27	18.96	400	884	71		
19	న1	4/7	18.29	405	906	23		
20	న2	9/16	18	420	969	66		
21	న3	5/9	17.78	126.67	996	27		
22	న4	8/15	17.07	432	1018	22		
23	న5	135/256	16.88	450	1088	20		
24	న	1/2	16	455.11	1108	20		
				480	1200	92		

ఈ పథకము ననుసరించి ఏరికి భారతీయ సంగీత అవగాహన లేదు తనే తెలియచున్నది.

28. ద్వాదింశతి ప్రతులు: సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రులవారి యథిప్రాయము

ప్రతుల నంబర్లు	స్వర నామములు	స్వర స్వరములు ఒక స్వరములు ఒక స్వరములు ఒక స్వరములు	అంగుళపు తంత్రిలో స్వరములు వ్యాపిం చున్నాయి	న. 240 లోప్యులు స్వరములు కూడా	సంఘర్షణ	ఆంతర సెంట్యూలు	రప. సెంట్యూలు
1	స1	80/81	31.60	243	22	22	
2	స2	15/16	30	256	112	90	
3	స3	25/27	29.63	259.2	133	21	
4	స1	8/5	28.44	270	204	71	
5	స2	640/729	28.09	273.375	225	21	
6	మ1	5/6	26.67	288	316	71	
7	మ2	64/81	25.28	303.75	408	92	
8	మ3	32/41	24.98	307.5	429	21	
9	మ4	3/4	24	320	498	69	
10	ప1	20/27	23.70	324	520	22	
11	ప2	45/65	22.50	341.33	610	90	
12	ప3	25/36	22.22	345.6	631	21	
13	ప4	2/3	21.33	360	702	71	
14	ధ1	160/243	21.07	364.5	723	21	
15	ధ2	5/8	20	384	314	91	
16	ధ3	50/81	19.75	388.8	835	21	
17	న1	16/27	18.96	405	906	71	
18	న2	1280/2187	18.73	110.63	927	21	
19	న1	5/9	17.78	432	1018	91	
20	న2	128/243	16.85	455.565	1110	92	
21	న3	64/123	16.65	461.25	1131	21	
22	న4	21/2	16	480	1200	69	

ఈ పథకమును పరిశీలించినచో ఏరు కొన్ని ఆంగైయ పద్ధతులను, అనుసరించినట్టు, కొన్ని స్వరకల్పనలను చేసినట్టు తేచును. తనుక ఇది సంగీతరత్నాకర పద్ధతి ననుసరించిలేదు.

29. పడ్డపంచమ భావమున, 22 శృతులను ప్రస్తరించు క్రమమును జూపెడి పథకము

రోజును ఇంచు	తుతుల సంఖ్యలు																					
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
1																						
2																						
3																						
4																						
5																						
6																						
7																						
8																						
9																						
10																						
11																						
12																						
13																						

30. పడ్డమధ్యమ భావముగ 22 శృతులను ప్రస్తరించు క్రమమును జూపెడి పథకము

రోజును ఇంచు	తుతుల సంఖ్యలు																					
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
1																						
2																						
3																						
4																						
5																						
6																						
7																						
8																						
9																						

31. రత్నాకరోక్త ద్వావింశతి ప్రతులం జూపెడి పథకము
అబ్బం పండితుల కరుణామృత సాగరము ప్రకారము రత్నాకరుని ద్వావింశతి శృతులు

సంకేత సంఖ్య	సుమారు కుట్టు	మొత్తము కుట్టు	సంఖ్యలు కుట్టు	మొత్తములకు కుట్టు వ్యాపారములకు కుట్టు	ప్రతీ శృతులకు కుట్టు	ప్రతీ శృతులకు కుట్టు	ప్రతీ శృతులకు కుట్టు	ప్రతీ శృతులకు కుట్టు	ప్రతీ శృతులకు కుట్టు
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
0	స1	0	1.00000	540	1.0000000	32.0000000	0	0	54.54 ^{1/2}
1	స2	.01368318	1.032008	557.28432	0.9689844	31.07501	.9925	45.55	54.54 ^{1/2}
2	స3	.02736666	1.063041	575.12268	0.9889310	30.043392	.9617	109.09	54.54 ^{1/2}
3	స4	.04104955	1.099131	593.531128	0.9098095	29.113904	.9319	168.64	54.54 ^{1/2}
4	స1	.05473273	1.134313	612.52848	0.8816912	28.210918	.9030	219.13	54.54 ^{1/2}
5	స2	.06841591	1.17062	632.1348	0.8342482	27.335942	.8750	272.78	54.54 ^{1/2}
6	స3	.08009909	1.208086	652.3686	0.8277522	26.488102	.8478	327.27	54.54 ^{1/2}
7	స1	.09578207	1.246758	673.2493	0.8020800	25.666560	.8215	381.82	54.54 ^{1/2}
8	స2	10946545	1.286663	694.8000	0.7772029	24.87049	.7916	436.36	54.54 ^{1/2}
9	స2	.12314864	1.327849	717.0379	0.7580978	24.099150	.2714	490.91	54.54 ^{1/2}
10	స2	13683182	1.370351	739.989	0.7297400	23.351680	.7474	545.45	54.54 ^{1/2}
11	స3	.15051500	1.414214	763.67556	0.7071068	23.827418	.7643	600	54.54 ^{1/2}
12	స4	.16419818	1.45948	788.1192	0.6851755	21.925616	.7018	654.55	54.54 ^{1/2}
13	ప1	.17788136	1.506196	813.34584	0.6639245	21.245584	.6800	709.09	54.54 ^{1/2}
14	ప2	.19156455	1.554406	839.37924	0.6433325	20.586640	.6589	763.64	54.54 ^{1/2}
15	ప3	.20524773	1.604160	866.2464	0.6233790	19.948128	.6385	818.18	54.54 ^{1/2}
16	ప4	.21893091	1.655507	893.9732	0.6040447	19.329430	.6187	872.73	54.54 ^{1/2}
17	ధ1	.23261409	1.708457	922.5878	0.5853100	18.729920	.5995	927.27	54.54 ^{1/2}
18	ధ2	.24629727	1.763182	952.1183	0.5671563	17.149000	.5809	981.82	54.54 ^{1/2}
19	ధ3	.25998045	1.819619	982.5948	0.5495656	17.566099	.5629	1036.36	54.54 ^{1/2}
20	న1	.27366362	1.877862	1014.04548	0.5325206	17.020659	.5454	1090.91	54.54 ^{1/2}
21	న2	.28734682	1.937968	1046.50272	0.5160040	16.512118	.5285	1145.45	54.54 ^{1/2}
22	ప	.30103000	2.000000	1080.00000	0.5000000	16.000000	.5121	1200	54.54 ^{1/2}

శృతుల విషయమై సహాయుడ్ది, రాకుర్, చిన్నస్వామి మొదలియార్, క్లెమెన్స్, దేశాలు, నాగోజీరావు, సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రీ పంచాపకేశ భాగవతులు, మాణిక్య మొదలియార్, భండార్కర్, ప్రతాపరామస్వామి, మొదలైన పందొమ్మెది శాస్త్రకారుల వివిధ అభిప్రాయములను రత్నాకరుని అభిప్రాయముతో తులనాత్మక పరీక్ష పరిశోధన చేసినవారు అబ్బం పండితులు. ఏరు తమ “కరుణామృత సాగరము”. అను గ్రంథము నందు ఒక పట్టికను (^{స్టోచ్మెంట్})ను రూపొందించిరి. ఈ తులనాత్మక పట్టిక ననుసరించి ఈ పరిశోధకుల పరిశోధనల మధ్య ఒక స్థాయి యందు గల 22 శృతులలో 158 అభిప్రాయ భేదములు కలవు.

దానిని ఒక్క పట్టి ఏరిలో ఒక్కరునూ సంగీత రత్నాకరుని “ద్విగుణశ్చౌత్తరోత్తరః” అను సూత్రమును గ్రహించి శృతులను పరిశోధించినట్లు కనుపించదు. (గాన భాస్కరం)

32. రత్నాకరోక్ ద్వారింశతి ప్రతులను జూపెడి పథకము

ప్రతుల సంఖ్యలు	స్వర నామములు	నియంత శ్రుతులు	32 అంగుళపు తంత్రిలో స్వరములకు సేసములు	ప్రతుల భిన్నములు	ప్రతులకు సంస్కృతములు	అంతర సంస్కృతులు	సరిదేహ అంతర సంస్కృతులు
1	స	స	32	.0000	0		
2	స1		31.01	.9690	55	55	
3	స2		30.05	.9389	109	54	
4	స3	స	29.11	.9098	164	55	
5	స1		28.21	.8816	218	54	
6	స2	స	27.34	.8542	273	55	
7	మ1		26.49	.8278	327	54	
8	మ2		25.67	.8021	383	55	
9	మ3		24.87	.7772	436	54	
10	మ2	మ	24.10	.7531	491	55	
11	ప1		23.35	.7297	454	54	
12	ప2		22.83	.7071	600	55	
13	ప3		21.93	.6852	655	54	
14	ప4	ప	21.25	.6639	709	55	
15	ధ1		20.59	.6433	764	55	
16	ధ2		19.95	.6234	818	54	
17	ధ3	ధ	19.33	.6040	873	55	
18	స1		18.73	.5853	827	55	
19	స2	స	18.15	.5672	982	55	
20	స1		17.59	.5496	1036	54	
21	స2		17.04	.5325	1091	55	
22	స3		16.51	.5160	1145	54	
23	స4	స	16	.5000	1200	55	

ఈ పథకమునందు గణిత సౌలభ్యము కొరకు వ్యాత్యాసమును సరిచేసినట్టు తెలియుచున్నది. దీని యందు కొంత ముందు వెనకలు లేకపోలేదు.

33. ద్వావింశతి శృతులు - ఈ గ్రంథకర్త విశేషము - పరిశీలన

ఈ స్థాయి యందు 22 శృతులు ఉనికిని గూర్చి వాటి సంఖ్యను గూర్చి వాటి విలువలను గూర్చి అనేక మండి గ్రంథకర్తలు, శాస్త్రజ్ఞులు (Masicologists) మొదటి నుండి ఇప్పటి వరకు ఏకాభిప్రాయం కలిగి ఉండకపోవటం మనకి తెలుస్తాంది. కారణాలను పరిశీలిస్తే శృతులు అతి సూక్ష్మంగా ఉండటం వాటి స్వరూప, స్వభావాలు, విలువలు అవ్యక్తంగా ఉండి ఇదమిధం అని వర్ణించటానికి నిరూపించటానికి ఏలు లేక పోవడం. అవి Enigmatie గానూ, Ambiguous గానూ ఉన్నాయి. Solid గా లేవు. Fluid గా ఉన్నాయి. అవి ఉన్నవి అనటం భాయం. ఎట్లున్నవి, వాటిని చూపించు, అంటే దౌరకవు. ఏటిని (ప్రతులను) భగవంతునితో పోల్చవచ్చు.

ఈ 22 శృతులు స్వరములను ఆశ్రయించి ఉన్నవి. నిర్దీత శృతి యందు స్వరము లేక కొంచెముగా ఇటు అటు జరిగిన ఆ స్వరము అపస్వరమగును. స్వరమునకు సుస్వర మాధుర్యాన్ని ఇచ్చునది నిర్దీతమైన శృతియే అనుట సందేహము లేదు. ఏటియందు 10 శృతులు కోమలములు. ఇవి స-మ భావమున వచ్చినవి; 10 తీవ్ర శృతులు స-ప భావమున వచ్చినవి. ఏటియందు 10 శృతులుగానే ఉన్నవి. తక్కిన 10 స్వరస్థానములుగా నున్నవి.

పూర్వులు చెప్పిన 22 శృతులు ఈ స్థాయి యందు ఉన్నవి. వాటియందు 12 శృతులు నిర్దిష్టమైన స్వరూపము. శ్రావ్యత కలిగినవి. తక్కిన 10 శృతులు గమకములందు మిళితమై, గమకమునందు అంతర్భాగమై యున్నవి. ఈ 10 శృతులకు ప్రత్యేక ప్రతిపత్తి లేదు. ఈ 10 శృతులపై నిలిపి సుదీర్ఘముగా ఆయా స్వరములను పాదుట గాని వాయించుటగాని (Rendering) చేసిన ఆ స్వరములు సంగీత యోగ్యత లేక శ్రావ్యతను గోల్చువును.

ఈ శృతులను క్రమపద్ధతిలో వరుసగా పరిశీలించేదము.

1. ఏక శృతి: (1) 81/80; (2) 25/24; (3) 256/243; అనే మూడు విధాలుగా ఉంది. ఏక శృతి రిషభాన్ని 256/243గా శాస్త్రజ్ఞులు నిర్ణయించారు. దీనిని కోమల పుద్ధరిషభం అనవచ్చు. ఇది శృతి, స్వరస్థానము కాదు. ఈ రిషభం గౌథలో వచ్చును అని నిర్ణయించారు. ఈ స్వరం మీద నిలిపితే అపస్వర బాధ కలుగుతుంది. సారి, సారి, సారి అని గమకంతో అనిన బాగుగనే ఉండును. ఇచ్చట రి అల్పము. సా అధికము. ఈ ఏక శృతి రిషభ స్వరము సారిసారిదసా అనే ప్రయోగంలో పూర్వీకళ్యాణిలో వచ్చును.
2. ద్విశృతి రిషభం: 16/15 (తీవ్ర పుద్ధరిషభం). ఈ పుద్ధ రిషభాన్ని పుద్ధంగా గమకంతో 'స'తో చేర్చకుండగనే పట్టువచ్చు. ఈ స్వరానికి శ్రావ్యత సహజంగానే ఉంది. ఇది స్వరస్థానము. సంగీత శాస్త్ర సుధార్ణవము

Solid ఈ స్వరశృతికి ప్రత్యేక ప్రతిపత్తి కలదు గమకములోనైనను గమకములేక శుద్ధ స్వరముగానైనను రాణించును. ఇదియే నిజమైన, సహజమైన శుద్ధ రిషభము. దీనిని భావించుట, పాడుట వాయించుట సులభము. అన్ని శుద్ధ రిషభ రాగము యందును వచ్చును. ఏక శృతి రిషభము ఈ రిషభము యొక్క (AURA) ఛాయ, ప్రకాశంశ, కాంతిరేఖ.

3. త్రిశృతి రిషభం (కోమల చతుశృతి రిషభం) చతు శృతి యొక్క పూర్వభాగం, అంశ. ఈ శృతి స్వరమునకు ప్రత్యేక ప్రతిపత్తి లేదు ఈ స్వరముపై నిలిపిన ఆపస్వర క్లోభ కలుగును. షఢ్మమునకు మైత్రి కాదు. వేద రుక్ములు గానము చేయునప్పుడు చతుశృతి రిషభమునకు ప్రయత్నము చేసి అచ్చటికి వెళ్లలేక త్రిశృతిలో ఆగిరి అని అందురు. త్రిశృతి రిషభ, త్రిశృతి దైవతములట్టే వచ్చినవి అని ఊహ.

4. చతు శృతి రిషభము: 9/8 ప్రముఖమైనది నిర్ధిష్ట రూపము కలది. సహజమైనది, శ్రావ్యమైనది. అన్ని చతుశృతి అంతరములు కలిగిన స్వరములు పూర్ణములు, శ్రావ్యములు. (Consonant) ఇది అతి చిన్న సంవాది. Full Note. అన్ని చతుశృతి రిషభ రాగములలో వచ్చును.

ఈ స్వరము గమకములోనైనను శుద్ధముగానైననూ రాణించును. ఈ స్వరము 7వ సంవాది 7th Harmonic. సంవాదులు క్రమముగా (1) స-స; (2) స-స; (3) స-ప; (4) స-మ; (5) స-అంతరగ; (6) స-సాధారణగ; (7) స-చరి;

ప్రపంచ సంగీత రీతులలో ఈ చతుశృతి రిషభమునకు ప్రాముఖ్యత కలదు. షఢ్మమునకు పైన మొట్టమొదటి సంపూర్ణ స్వరము (Major Note) ఇదే. ఈ స్వరము వచ్చు అన్ని ప్రసిద్ధ రాగములలో-శంకరాభరణం, కళ్యాణి, కంభోజి, ఖరహరప్రియ, రక్తి రాగములు-మోహన, దర్శారు, బిలహారి, శహన మొదలైన రాగములలో ప్రముఖ పాతను నిర్వహించుచు ప్రకాశించును.

5. కోమల సాధారణ గాంధారము: 32/27 సాధారణ గాంధారము యొక్క పూర్వ రూపము. ఛాయ; (సాధారణగాంధారం కాంతి పుంజము. కొన్ని సందర్భములలో సాధారణ గాంధార గమకమునందు లీలగా వచ్చును. ప్రత్యేకముగా పట్టుటకు వీలులేదు. అట్లు పట్టిన శ్రావ్యత ఉండదు. నాయకి, శ్రీరాగం, తోడి, వరాళి, దర్శారు కానడ, రాగములలో కొన్ని సంగతులలో కొన్ని సందర్భములలో గమకములతో చేరి వినిపించును. చతుశృతి రిషభమును కొన్ని రాగ సందర్భములలో కదులుపుడు ఈ గాంధారమును స్వీశించుట జరుగును.

“రీ,గ రీ,గ రీ,గ” నాయకి యందు శ్రీరాగము నందు అతి సూక్ష్మమైన గమకము నందు రి,గామరిస అనవచ్చును.

6. సాధారణ గాంధారము: 6/5; 4 గాంధార శృతులలో రెండవది. ఇది స్వర స్థానము. పూర్ణస్వరము. ఈ స్వరము పై నిల్పవచ్చును. (Sustain) ఇది షడ్జమమునకు అను సంవాది. (6th Harmonic) శ్రావ్యత కలిగినది. ప్రత్యేక రూపము కలది. అన్ని సాధారణ గాంధార రాగములలో వచ్చును.
7. అంతర గాంధారము: (కోముల అంతర గాంధారము) 5/4; షడ్జమమునకు 5వ సంవాది. పూర్ణము శ్రావ్యము. ఇదియే అసలైన అంతర గాంధారము. దీనిపై ఎంత సేపైనను నిల్పవచ్చును. షడ్జమముతో చేర్చి ఈ స్వరమును ధ్వనింపచేసిన శ్రావ్యముగా నుండును. ఈ గాంధారమునకు పంచమముతో కూడా మైత్రి కలదు. స గ ప లను మూడు స్వరములకు TRIADS అందురు. ఇవి స్వరత్రయము. ఈ స్వరము స, ప ల యొక్క హితుడు. శంకరాభరణం, కాంభోజి, బిలహారి, మోహన, కళ్యాణి, మొదలైన ప్రముఖ రాగాల్లో ప్రకాశిస్తూ, దర్శనమిస్తోంది.
8. త్రిశ అంతర గాంధారము లేక చ్యూత మధ్యమ గాంధారము : 83/84 అంతర గాంధారము యొక్క కాంతిపుంజము (AURA) ఛాయా స్వరం. ప్రత్యేకతలేనిది. భావించుట కష్టము. దీనిపై నిలుపుట తగదు. వీలులేదు. గమకము నందు వచ్చునేమో అనుకొనవలసినదే. దేవగాంధారి యందు ఈ స్వరము వచ్చునందురు.
9. షడ్జ మధ్యమము : 4/3 Perfect Fouthth షడ్జమమునకు సరియైన సంవాది. సప్త స్వర మండల కుటుంబములో తల్లిగా భావించవచ్చును. తండ్రి షడ్జమం. పెద్ద కుమారుడు రాజ్య అర్పుడు, పంచమం.

ఈ సప్తస్వరములు ప్రకృతిలోనే ఉన్నవి. వీటిని బుమలు కనిపెట్టారుకాని (Discover చేశారు.) సృష్టించలేదు. (Invention కాదు) షడ్జమధ్యమ భావమున శృతులు వచ్చుట కూడా ప్రాకృతికమే. షడ్జపంచమ భావాన్ని అవరోహణ క్రమం చేస్తే షడ్జ-మధ్యమభావము అగును. అటులనే షడ్జ-మధ్యమ భావాన్ని అవరోహణ క్రమంగా ప్రస్తరిస్తే షడ్జపంచమ భావశృతులే వచ్చును. స్వరసప్త కోలాహలమున, స్వరాకీకారణ్యమున షడ్జమము ప్రారంభము. మధ్యమము ఒక విశ్రాంతి కేంద్రము. స్వర సముద్రము నందు ఒక ద్వీపము. షడ్జమ తారషడ్జమములు ఈవలి ఆవలి గట్టు. ఒడ్డులు. మధ్యమ పంచమములు చిన్న పెద్ద ద్వీపములు.

షడ్జమము నుండి మధ్యమము వరకు షడ్జ-మధ్యమ భావము 4/3 మధ్యమము నుండి తార షడ్జమము వరకు షడ్జ-పంచమ భావము 3/2 ఈ రెండు భావములు కలసి ఒక స్థాయి అగుచున్నవి. $4/3 \times 3/2 = 2$ తారస్థాయి. ప్రపంచ సంగీత రీతులలో గానీ, భారతీయ సంగీతము నందు గాని శుద్ధ మధ్యమ రాగములే ఎక్కువగా నున్నవి. ప్రతి మధ్యమ రాగములు చాలా తక్కువ.

ఖరహరప్రియను గ్రహభేదముగా చేయగా అన్నీ ప్రముఖ రాగములే వచ్చును. అవి, తోడి, కళ్యాణి, హరికాంభోజి నరబైరవి, శంకరాభరణ రాగములు. ఇందులో కళ్యాణి మాత్రమే ప్రతి మధ్యమ రాగము. తక్కిన 5 రాగములు శుద్ధ మధ్యమ రాగములే. ఈ ఏర్పాటు కూడా ప్రకృతి సిద్ధమే. (Natural Phenomenon) ఈ అయిదు రాగములు బ్రహ్మాస్పది, కళ్యాణి విశ్వామిత్ర సృష్టి అనుట ఒక ఉత్సైక్.

10. తీవ్ర శుద్ధ మధ్యమము: 27/20 ఈ మధ్యమము అరుదైనవి. (Obscure) (Rare) ఈ స్వరము, లేక శృతి, గమకమునందు ఒక క్షణకాలమున దర్శనమిచ్చును. దాని ఉనికిని తెలియుటకు అతి సూక్ష్మ శ్రవణ జ్ఞానము కావలయను.

బేగడ రాగమున ఇది ఉన్నదా అను సందేహము. ఈ మధ్యమము లెక్కలకే పరిమితి. లక్ష్మమున అనుభవేద్యము. బేగడ యందు ఇది లేక పోయినను బేగడకు లోటురాదు:

ఒక్కొక్క రాగమున మాత్రమే ఉపయోగపడు ఈ అరుదు శృతులు ఉన్నను లేకపోయిననూ ఒకటే. ఏక రాగ ఆశ్రితులు ఈ శృతులు పరాన్న భుక్కులకు పోల్చుదగునా!! అపచారమా?! ఇట్టి ఏక శృతి త్రిశృతి రిషభం. కోమల సాధారణ గాంధారం, చ్యాత మధ్యమ గాంధారం, చ్యాత పంచమ మధ్యమం, ఏక శృతి ధైవతం త్రిశృతి ధైవతం, కోమల కైశిక నిషాధం. చ్యాత షడ్జమ నిషాధం శృతులు ఏకరాగ ఆశ్రితులు. సమశృతులు కావు. వీటికి ధైర్యంగా నిలబడే శక్తి లేదు. సంగీత ఉపయోగం లేదు. ఇవి పాకుడు రాళ్ల లాంటివి. బుద్ధుడ ప్రాయమైనవి. ఇవి తక్కిన 12 శృతుల లేక స్వరస్థానముల ఛాయలు (Extensions) వాటి కాంతికణములు. 12 స్వరస్థానములు నిజములు, Facts, Truths, Solid Sculptures. 10 శృతులు Myth, Enigmatic, సందేహాలు. ఈ 12 స్వరస్థానములు గట్టిగా నిలబడి సంగీత కట్టడమునకు ఫ్రంథముల వలె నిలబడి మిగిలిన 10 శృతులకు ఆశ్రయమిచ్చి వాటికి ఉనికిని కల్పించి గ్రంథములందును కేవల సంగీత శాస్త్రజ్ఞుల ఆలోచనలలోనూ జీవింప చేయు జీవార్యము 12 స్వరస్థానములకే దక్కును. రాజవంశమున రాజేశ్వరుని పెద్ద కుమారునికి పట్టాభిషేక యోగ్యత రెండవ కుమారునికి రాజయోగములేదు అట్టే, ఈ 12 స్వరస్థానములు (పెద్దకుమారులు) 10 స్వరస్థానములు చిన్నకుమారులు.

11. ప్రతిమధ్యమము : 45/32 లేక 1024/729 ఈ స్వరశృతికి శ్రావ్యత, ప్రాముఖ్యము మొదలగునవి అన్నియును ఉన్నవి. అన్ని ప్రతిమధ్య రక్తిరాగములలోనూ ఈ స్వరశృతియే వాడబడుచున్నది.

12. చ్యుత మధ్యమ పంచమము (తీవ్రప్రతిమధ్యమము) : ఈ స్వరశృతి Myth; obsuere ఉహ, అరుదు. వరాళి, లోనూ, అవరోహణ సంగతిలో (పమగరిస) శుద్ధగాంధారము, శుద్ధ రిషభము వచ్చు ఆరు దేవరాగములలో వచ్చు అవకాశము ఉన్నది.

13. పంచమము : 3/2 షడ్జమము తరువాత షడ్జమ మంతస్వరం. షడ్జ-పంచమములు సంవాదులు. శ్రావ్యత, ప్రాముఖ్యం, ప్రయోజనం, అన్ని విధములైన సంగీత విలువలు కలిగి పుణ్ణి అయినది. స్వయం ప్రకాశం కలిగినది, ఈ పంచమ స్వరం. షడ్జ, పంచమాలు ప్రకృతి స్వరాలు. 'పీటికి వికృతి లేదు ఇవి అచల స్వరములు. చలించవు. పీటికి గమకములు అనే అలంకారములు అక్కర్లేదు. సంగీతమునకే అని అలంకారములు. సంగీతమునకు భూమికలు ఆధారములు.

7 స్వరాలే ఉండి 8వ స్వరం ప్రకృతిలో లేకపోవడం, ఈ స్వరాలు అన్ని శ్రావ్యంగా ఉండి రమ్యంగా మాధుర్యంగా, ఉండటం న-ప, భావం. న-మ భావం స్వరముల మధ్య నిర్ణిత గమక నిర్ణయం, రిగమదని స్వరములు రెండేసిగా విభజన చెందడం ఇవన్నీ నేచురల్ మూర్ఖజికల్ లాస్. పాకృతిక సంగీత ధర్మాలు భగవన్నిర్మితాలు. సంగీత న్యాయాలు. సార్వ జనీకాలు.(Universal)

షడ్జం - Indomental Note. అది తేకపోతే కుటుంబ కలతలు (Confusion) (Discordent Effects)

షడ్జగ్రామం Home-Sweet Home. షడ్జమానికి తక్కిన స్వరాలకు మధ్య ఒక (Silver Cord ఉంది) జీవన బంధము సంగీత యజ్ఞప్రవీత బంధనము ఉంది. ఒక తీయటి తాళి ఉంది.

రి,గ,మ,ద,ని,స్వరాలకు Direct గా షడ్జమంతో మైత్రి, సంబంధం, ఉంటూ వాటితో కూడా మైత్రి, సంబంధం, ఉంటుంది.

శుద్ధరిషభం అని మనం అన్నప్పుడు షడ్జమానికి శుద్ధరిషభం అని అర్థం. అలాగే ఏ స్వరం అనినా, ఏ స్వరస్థానం అనినా ఏ శృతి అనినా షడ్జమానికి (Direct Relationship or Value) నేరుగా ఆయా సంబంధాలు కలిగిన స్వరం అని అర్థం. అందుకే షడ్జమానికి అంత ప్రాముఖ్యత. ఎంత కట్టడాన్నికైనా భూమి కావలసినట్లు.

స్వరజ్ఞనానికి షడ్జమం ముఖ్యం. షడ్జమం మరచిపోతే మిగతా స్వరాలు అనామకాలుగా దిక్కులేనివిగా అనాధలుగా ఉండి రన విహానంగా స్వరజ్ఞన శున్యతను వ్యక్తపరుస్తాయి. షడ్జమాన్ని మనస్సు నందు ప్రతిష్ఠించిన తరువాతనే స్వరజ్ఞనం ప్రారంభం అవుతుంది. స్వరసప్తకాన్ని రెండు భాగాలుగా చేసి “సరిగు” ను పూర్వాంగంగానూ “పదని” ని ఉత్తరాంగంగానూ పేర్కొన్నారు పెద్దలు. ఉత్తరంగానికి “ప” ప్రారంభ స్వరం.

పంచమం అనగా 5వ స్వరం అని అర్థం. దీనికి మధ్యమానికి కూడా వేరే పేర్లు లేవు. సర్దిగ “మ” పదని లలో ‘మ’ మధ్యన ఉంది కనుక మధ్యమం అన్నారు. కోకిల వసంత రుతువులో కూసిన కూత పంచమం అంత మధురంగా ఉంటుందట. పంచమం మధురంగా శ్రావ్యంగా ఉంటుంది. ఇది అచల స్వరం. ప్రకృతి స్వరం. అవికృత స్వరం. దీనిని Perfect 5th అంటారు. (Western Music) పాశ్చాత్య సంగీతంలో దీని సంకేతం “జీ”. మేళకర్త రాగాలలో అన్ని స్వరాలు ఉండాలి; పంచమం ఉండాలి. పంచమ వర్జురాగాలు శ్రీరంజని, అభోగి, వసంత, లలిత, హంసానంది, రంజని రాగాలు అందంగా ఉంటాయి. కళ్యాణిలోనూ, పూర్వీకళ్యాణిలోనూ, తోడిలోనూ పంచమం వర్జ్యం చేసి పాడటం ఒక రుచి, ఒక అందం. (Delicacy) పంచమం అరుదుగా వచ్చే రాగాలు. రీతిగోళ, నాటకురంజి, ఘరజు, తీవ్ర ప్రతిమధ్యమాన్ని, మృదుపంచమం, చ్యాత పంచమం అని వాడటం ఉంది. పంచమం అచలంకదా అందుచేత పంచమానికి చ్యాతిని ఈయదం అనే విషయం రుచిగా (Not in good taste) లేదు.

14. ఏకశృతి ధైవతం: 128/81. ఏకశృతి రిషభాన్ని గురించిన వర్ణనలు అన్ని ఈ శృతి స్వరానికి సరిపోతాయి. ఇది కోమల శుద్ధ ధైవతం. ఇది అరుదు. గమకంతోనే దీని ఉనికి. దీనిమీద నిలపడానికి ఏలులేదు శ్రావ్యత ఉండదు. పాద; పాద; పాద అని సావేరిలోనూ. తోడిలోనూ, షష్ముఖప్రియ రాగాల్లోనూ దుర్భలంగా, అల్పంగానూ ఉంటుంది.

15. తీవ్రషుద్ధ ధైవతం: ద్విశృతి ధైవతం: 8/5 నిజమైన షుద్ధ ధైవతం, ఈ స్వరం మీద నిలిపి పాడవచ్చు, వాయించవచ్చు. అన్ని షుద్ధ ధైవతం వచ్చే రాగాలలోనూ వస్తుంది.

16. త్రిశృతి ధైవతం : 5/3 హరప్రియలో, సామగాన మూర్ఖునలో వస్తుందని సంగీత శాస్త్ర గ్రంథాలలో ఉంది. ఇది సమశృతి కాదు. పంచమానికి త్రిశృతి భావంలో ఉంది. కనుక సుస్వరం లోపిస్తుంది. దీనిపై నిలపడానికి ఏలులేదు. కాంభోజిలో ఈ త్రిశృతి ధైవతం ఉందని సమకాలీన గ్రంథాలు పూర్వ గ్రంథాలను అనుకరిస్తూ ప్రాశాయి. లక్ష్మీ లక్ష్మణాలు అవగాహన చేసుకొన్న పండిత విద్యాంసులు, ఈ శృతిని గురించి తార్మికంగా వివరించాలి. Logical గా establish చేస్తే బాగుంటుంది.

ఈ త్రిశృతిదైవతం పాదప అని పాడటానికి బదులు పానిప అని పాడేచోట ఆనందబైరవిలోనూ, అరాణాలోనూ వస్తూ ఉండవచ్చు.

భాళి, భూపాల, రేగుప్రి రాగాలను, విని పాడే హరిదాసులు. నాటకాలలో నటకులు భాగవతులు. జానపద సంగీతం పాడేవారు (Rustic style) ఈ త్రిశృతి దైవతం పుద్ధ దైవతాన్ని పొచ్చించిపాడటం కద్దు.

17. చతుర్శతి దైవతం: 27/16. షడ్జమానికి చతుర్శతి రిషభం పుద్ధ మధ్యమానికి పంచమం; పంచమానికి చతుర్శతి దైవతం ఈ మూడు ఒకే నిష్పత్తిలో ఉండి రంజకత్వం కలిగిన స్వర జంటలు. చతుర్శతి రిషభానికి ఉన్న అన్ని మంచి లక్షణాలు ఈ స్వరానికి ఉన్నాయి.

18. కోమల కైశిక నిషాధం: 16/9 సామగాన మూర్ఖున, హరప్రియ, నాయకి, మాంజి, మధ్యమావతి రాగాల్లో లీలగా గమక గర్భితంగా, గమకాంతర్గతంగా వస్తుంది. ఈ శృతిస్వరం పుద్ధ మధ్యమాసిక పుద్ధ మధ్యమం

19. కైశిక నిషాధం : 9/5 ఎక్కువ రాగాల్లో వచ్చేదీ ఈ స్వరశృతి. దీనికి సుస్వర విలువ ఉంది. నిలిపి పాడవచ్చు. కానడ, ఖరహరప్రియ, తోడి, కాంభోజి మొదలైన అన్ని కైశిక నిషాధ రాగాలలో వస్తుంది. దీనికి నిర్ధిష్టమైన రూపం ఉంది.

20. కాకలి నిషాధం : 15/8. శంకరాభరణం, కళ్యాణి, మొదలైన రాగాల్లో వస్తుంది. ఈ శృతి స్వరం మీద నిలిపి పాడవచ్చు.

21. చ్యుత షడ్జమ నిషాధం : 243/128 ఈ స్వరం నీలాంబరి, కురంజి, వరాళి రాగాల్లో స్వప్తంగా వినిపిస్తుంది. ఈ స్వరం షడ్జమంతో చేరి సానిసానిసాని అని గాని, నీస, నీస, నీస అని గాని వినిపిస్తుంది.

22. షడ్జమం: భరతుని నాట్య శాస్త్రము ఇప్పటికి 1600 సంవత్సరములు క్రిందటిది. ఈ గ్రంథమును శృతుల విషయము నందు అనుసరించినది, శార్ధగ దేవుని రత్నాకరము. అయినను ఈ ఇద్దరు శాస్త్రకారులు శృతుల విషయము నందు ఏకాభిప్రాయము కలిగిన వారు కారు.

లక్ష్మీ ప్రమాణములను ఆధారముగ చేసుకొనిన (లక్ష్మీ ప్రమాణములకు సరిపోయిన).

ద్రావిడ పురాతన గ్రంథములైన “తొల్ కాప్పియము”, “శిలప్పధికారముల” యందు ‘శృతుల విషయము హృద్యముగ వివరింపబడినది. ఈ గ్రంథముల యందు 12, 24, 48, 96 మొదలైన విధముగా సమశృతులు చెప్పబడి, వాటియందు రాగములు ఎట్లు పుట్టునో వివరింపబడినది. ఈ పద్ధతి ద్రావిడ దేశమున భరతునికి పూర్వము 1000 సంవత్సరములు క్రిందటనే వాడుకలో నున్నది. పై ద్రావిడ గ్రంథములలో వట్టప్పాలై అను 24 శృతుల పద్ధతిలో రెండు శృతులను తగ్గించి 22 శృతులగాన పద్ధతిని కూడా చెప్పి యున్నారు. ఈ 24 శృతుల పద్ధతి. అబ్రహం పండితుని కరుణామృత సాగరమున వివరింపబడెను.

ఈ శృతుల లెక్కింపు విషయమున అనేక గ్రంథకర్తలు, శాస్త్రజ్ఞులు, అనేక అభిప్రాయములు కలిగి యుండిరి. ఈనాడు కూడా భేదాభిప్రాయములు కలవు. స్వరముల విషయమునగాని, స్వరస్థానముల విషయమున గాని భేదాభిప్రాయములు లేకుండుట, శృతుల విషయమున ఇన్ని వివిధాభిప్రాయములుండుటకు కారణము తెలుసుకొనుట సులభము. నిజమునకు వీరందరూ వారివారి ఆలోచనల, పరిశోధనల ద్వారా వారు ప్రతిపాదించినవి యథార్థములే. ఈ అభిప్రాయములలో ఒక్కటీ అబద్ధము కాదు. ఏలనన శృతులు శిలలు కావు కణములు. కిరణములు. స్వరములు స్వరస్థానములు శిలలు. శృతులు సైకత రేణువులు. సూక్ష్మ కణములు. అవి గణితమునకు అతీతములు. సూక్ష్మతి సూక్ష్మములు. అవి స్వాల చక్కనుతో స్వాల శ్రవణేంద్రయములకు తోచవు. వాటిని చూచుటకు వినుటకు అంతరేంద్రయమైన మేధస్సు Intellect కావలెను. వారివారి జ్ఞానేంద్రయముల ద్వారా వారికి తోచినట్లు వారందరు వివిధ అభిప్రాయములను వెల్లుడించిరి.

34. శుద్ధ వికృత స్వర నిరూపణ

శ్లో॥ చతు శ్చతు శ్చతుష్టైవ షడ్జమధ్యమపంచమా: ।
ద్వేద్యే నిషాద గాంధారా త్రీస్త్రీబుషభధైవతౌ ॥ (సం.ర.)

తా. పైని చెప్పబడిన 22 శ్రుతులలో షడ్జపంచమ మధ్యములు నాలుగేసి శ్రుతులను, బుషభధైవతములు మూడేసి శ్రుతులను, నిషాద గాంధారములు రెండేసి శ్రుతులను, బదసియుండును.

మత్తియు, షడ్జమునకు దీప్తా, ఆయతా, మృదూ, మధ్యజాతులందును; బుషభమునకు, కరుణా, మధ్య, మృదూ జాతులయందును; గాంధారమునకు దీప్తా, ఆయతా జాతులయందును; మధ్యమమునకు దీప్తా, ఆయతా, మృదూ, మధ్య జాతులందును; పంచమమునకు మృదూ, మధ్య, ఆయతా, కరుణా జాతులందును; ధైవతమునకు కరుణా, ఆయతా, మధ్య జాతులయందును; నిషాదమునకు దీప్తా, మధ్య జాతులయందును శ్రుతులు గలిగియుండును.

శ్రుతిజాతుల విభాగ పథకమును నీ దిగువఁ జూడుఁడు

		శ్రుతులు	జాతులు			శ్రుతులు	జాతులు
1	స	తీవ్రా	దీప్తా	12	మ	ప్రీతీ	మృదూ
2	స	కుముద్యతీ	ఆయతా	13	మ	మార్జనీ	మధ్య
3	స	మ్యా	మృదూ	14	ప	క్లీతీ	మృదూ
4	స	భ్రావతీ	మధ్య	15	ప	రక్తా	మధ్య
5	రి	దయావతీ	కరుణా	16	ప	పస్తీపినీ	ఆయతా
6.	రి	రష్ణనీ	మధ్య	17	ప	అలాపినీ	కరుణా
7	రి	రత్నికా	మృదూ	18	ధ	మదస్తీ	కరుణా
8	గ	రౌద్రి	దీప్తా	19	ధ	రోహిణి	ఆయతా
9	గ	క్రోధి	ఆయతా	20	ధ	రమ్య	మధ్య
10	మ	వజ్రికా	దీప్తా	21	ని	ఉగ్రా	దీప్తా
11	మ	ప్రసారిణీ	ఆయతా	22	ని	క్రోభిణీ	మధ్య

స్వరము

శ్లో॥ శ్రుత్యనంతరభావీయ: స్నిగ్ధోనురణనాత్మక: ।
స్వతోరంజయతి శ్రోతృ చిత్తం స స్వర ఉచ్యతే ॥ (సం.ర.)

తా. శ్రుతికి వెంటనే కలిగియిన స్నిగ్ధమైనదియును, అనురణనాత్మకమైన దనియును, స్వకీయముగ రంజనమును గలదియు, శ్రోతృచిత్త సుఖావహముగ నుండునదియును స్వర మనఁబడును.

సంగీత శాస్త్ర సుధార్ఘవము

35. సంగీత రత్నాకర గ్రంథగత పద్ధ వికృత స్వరములు

* ఈ గురుతులఁగలవి పద్ధస్వర నామములనియును, గురుతులు లేనివి వికృతస్వర నామములనియు నెఱింగునది.

శృతుల సంఖ్యలు	శ్రుతుల పేర్లు	నియత శ్రుతులు	స్వరముల పేర్లు
1	తీవ్రా		క్రైష్ణికీ నిషాదము
2	కుముద్వతీ		కాకలి నిషాదము
3	మన్మా		చ్యాత షడ్జము
4	ఛన్మవతీ	స	పద్ధ షడ్జము *; అచ్యాత షడ్జము
5	దయావతీ		
6	రన్జనీ		
7	రతికా	రి	పద్ధ బుషభము *; వికృత బుషభము; (చతుర్శృతి బుషభము)
8	రౌద్రి		
9	క్రోధి	గ	పద్ధ గాంధారము *;
10	వజ్రికా		సాధారణ గాంధారము.
11	ప్రసారిణీ		అంతర గాంధారము
12	ప్రీతి		చ్యాత మధ్యమము.
13	మార్ఘనీ	మ	పద్ధ మధ్యమము *; అచ్యాత మధ్యమము
14	క్లితీ		
15	రక్తా		
16	సస్మీపినీ		క్రైష్ణిక పంచమము; త్రిప్రతి పంచమము.
17	ఆలాపినీ	ప	పద్ధ పంచమము *;
18	మదన్ని		
19	రోహణీ		
20	రమ్యా	ధ	పద్ధదైవతము *; వికృత దైవతము. చతుర్ప్రతి దైవతము.
21	ఉగ్రా		
22	క్రోభిణీ	ని	పద్ధ నిషాదము *;

36. రాగవిబోధ గ్రంథగత శుద్ధ వికృత స్వరములు

* ఈ గురుతులగలవి శుద్ధస్వర నామములనియును, గురుతులు లేనివి వికృతస్వర నామములనియు నెఱుంగునది.

శుతుల సంఖ్యలు	శ్రుతుల పేర్లు	నియత శ్రుతులు	స్వరముల పేర్లు
1	తీవ్రా		కైచికి నిషాదము; తీవ్రతమ ధైవతము
2	కుముద్వతీ		కాకలి నిషాదము
3	మన్మా		మృదు షడ్జము
4	భన్మోవతీ	స	శుద్ధ షడ్జము *;
5	దయావతీ		
6	రన్జనీ		
7	రత్నికా	రి	శుద్ధ బుషభము *;
8	రౌద్రీ		తీవ్ర బుషభము ; (చతుర్శృతి బుషభము)
9	క్రోధీ	గ	శుద్ధమధ్యమము *; తీవ్రతమ బుషభము;
10	వజ్రికా		త్రిశ్రుతి (రి)
11	ప్రసారిణీ		అంతర గాంధారము
12	ప్రీతి		మృదు మధ్యమము.
13'	మార్ఘనీ	మ	శుద్ధ మధ్యమము *; తీవ్రతమ గాంధారము
14	క్లితీ		తీవ్రతమ మధ్యమము
15	రక్తా		
16	సస్తీపినీ		మృదు పంచమము
17	ఆలాపినీ	ప	శుద్ధ పంచమము *;
18	మదనీ		
19	రోహిణీ		
20	రమ్యా	ధ	శుద్ధధైవతము *;
21	ఉగ్రా		తీవ్ర ధైవతము ; చతుర్శృతి ధైవతము.
22	క్లోభిణీ	ని	శుద్ధ నిషాదము *; తీవ్రతర ధైవతము

సంగీత శాస్త్ర ముధ్యము

37. స్వరమేళకళానిధి గ్రంథగత శుద్ధ వికృత స్వరములు

* ఈ గురుతులఁగలవి శుద్ధస్వర నామములనియును, గురుతులు లేనివి వికృతస్వర నామములనియు నెఱుంగునది.

శృతుల సంఖ్యలు	శ్రుతుల పేర్లు	నియత శ్రుతులు	స్వరముల పేర్లు
1	తీవ్రా		కైశికీ నిషాదము; పుట్టుతీ దైవతము
2	కుముద్వతీ		కాకలి నిషాదము
3	మన్మా		చ్యాతపడ్జ నిషాదము
4	ఛన్హోవతీ	స	శుద్ధ పడ్జము *;
5	దయావతీ		
6	రఘ్ననీ		
7	రతికా	రి	శుద్ధ (రి) *;
8	రాఘ్రీ		
9	క్రోధీ	గ	శుద్ధ (గ) *; పంచశ్రుతి (రి).
10	వజ్రికా		సాధారణ (గ) ; పుట్టుతీ (రి).
11	ప్రసారిణీ		అంతర (ర)
12	ప్రీతీ		చ్యాత మధ్యమ గాంధారము
13	మార్జనీ	మ	శుద్ధ (మ) *;
14	క్లీతీ		తీవ్రతమ మధ్యమము
15	రక్తా		
16	సస్మిపినీ		చ్యాత పంచమ మధ్యమము
17	ఆలాపినీ	ప	శుద్ధ (ప) *
18	మదనీ		
19	రోహిణీ		
20	రమ్యా	ధ	శుద్ధ (ధ) *.
21	ఉగ్రా		
22	క్షోభిణీ	ని	శుద్ధ (ని) *; పంచశ్రుతి (ధ).

38. చతుర్థండి ప్రకాశిక గ్రంథగత శుద్ధ వికృత స్వరములు

* ఈ గురుతులఁగలని శుద్ధస్వర నామములనియును, గురుతులు లేనివి వికృతస్వర నామములనియు నెఱుంగునది.

శృతుల సంఖ్యలు	ప్రతుల పేర్లు	నియత ప్రతులు	స్వరముల పేర్లు
1	తీవ్రా		
2	కుముద్వాతీ		
3	మ్యా		
4	చన్సోవతీ	స	శుద్ధ షడ్జము *;
5	దయావతీ		
6	రఘ్నసీ		
7	రతికా	రి	శుద్ధ (రి) *;
8	రౌద్రీ		
9	క్రోధీ	గ	శుద్ధ (గ) *; పంచప్రతి (గ).
10	వజ్రికా		సాధారణ (గ) ; పట్టుప్రతి (గ).
11	ప్రసారిణీ		అంతర (గ)
12	ప్రీతీ		
13	మార్జనీ	మ	శుద్ధ (మ) *;
14	క్షితి		తీవ్రతమ మధ్యమము
15	రక్తా		
16	సస్మిపినీ		వరాళి మధ్యమము ; వికృత పంచమ (మ)
17	ఆలాపినీ	ప	శుద్ధ (ప) *;
18	మదసీ		
19	రోహిణీ		
20	రమ్యా	ధ	శుద్ధ దైవతము *;
21	ఉగ్రా		చతుర్షుతి దైవతము
22	క్షోభిణీ	ని	శుద్ధ (ని) *; పంచప్రతి (ధ).

39. సంగీత పారిజాతగత షద్ధ వికృత స్వరములు

* ఈ గురుతులఁగలవి షద్ధస్వర నామములనియును, గురుతులు లేనివి వికృతస్వర నామములనియు నెఱుంగునది.

శ్రుతుల సంఖ్యలు	శ్రుతుల పేర్లు	నియత శ్రుతులు	స్వరముల పేర్లు		సూచన
			కోమల స్వరములు	తీవ్ర స్వరములు	
1	తీవ్రా				తీవ్ర-ని
2	కుముద్వతీ				తీవ్రతర-ని
3	మన్మా				తీవ్రతమ-ని
4	ఛన్హవతీ	స	షద్ధ-స *		
5	దయావతీ		పూర్వ-రి		
6	రణ్ణనీ		కోమల-రి		
7	రతికా	రి	షద్ధ (ర)*; పూర్వ-గ		
8	రౌద్రి		కోమల-గ		తీవ్ర-రి
9	క్రోధి	గ	షద్ధ-గ *		తీవ్రతర-రి
10	వజ్రికా				తీవ్ర-గ
11	ప్రసారిణీ				తీవ్రతర-గ
12	ప్రీతి				తీవ్రతమ-గ
13	మార్జనీ	మ	షద్ధ-మ *		అతితీవ్రతమ-గ
14	క్లితీ				తీవ్ర-మ
15	రక్తా				తీవ్రతమ-మ
16	సమీపినీ				తీవ్రతమ-మ
17	ఆలాపినీ	ప	షద్ధ-ప *		
18	మద్భీ		పూర్వ-థ		
19	రోహిణీ		కోమల-థ		
20	రమ్యా	థ	పూర్వ-ని ; షద్ధ-థ*		
21	ఉగ్రా		కోమల-ని		తీవ్ర-థ
22	క్లోబిణీ	ని	షద్ధ-ని*		తీవ్రతర-థ
					22 శ్రుతులకు పైన టైప్ తులున్నాయి. ఈ గ్రంథకారుడు చెప్పియున్నారు.

40. రత్నాకర ప్రకారమని వాడుకలో ఉన్న స్వరస్థానములు పుట్టిన శృతులను చూపేడి పథకము.

శృతుల సంఖ్యలు	ప్రత్యుతుల నామములు	జాతులు	సంకేత స్వరములు	స్వరనామములు
1	తీవ్రా	దీప్తా	కై-వి	కైశికీ నిషాదము ; పట్టశృతి ధైవతము
2	కుముద్యతీ	ఆయతా	కా-వి	కాకలి నిషాదము
3	మఘా	మృదూ		
4	ఛన్హోవతీ	మధ్య	స	శుద్ధ షడ్జము
5	దయూవతీ	కరుణా		
6	రఘ్నసీ	మధ్య	రి	తోడి బుషభము; శుద్ధబుషభము
7	రతికా	మృదూ	రి	రత్నాకరగత శుద్ధ బుషభము
8	రౌద్రీ	దీప్తా	రి	చతుర్షుతి బుషభము
9	క్రోధీ	ఆయతా	రి-గ	శుద్ధగాంధారము
10	వజ్రికా	ధీప్తా	గ-రి	సాధారణగాంధారము ; ష్ట్రుయ్యతి బుషభము
11	ప్రసారిణీ	ఆయతీ	గ	అంతర గాంధారము
12	ప్రీతి	మృదూ		
13	మార్గసీ	మధ్య	మ	శుద్ధ మధ్యమము
14	క్షీతీ	మృదూ		
15	రక్త	మధ్య	మ	ప్రతి మధ్యమము
16	సస్మిపినీ	ఆయతా		
17	అలాపినీ	కరుణా	వ	పంచమము
18	మదనీ	కరుణా		
19	రోహిణీ	ఆయతా	ధ	శుద్ధ ధైవతము
20	రమ్య	మధ్య	ధ	గ్రంథగత శుద్ధ ధైవతము
21	ఉగ్రా	దీప్తా	ధ-ని	చతుర్షుతి ధైవతము
22	క్షోభిణీ	మధ్య	ని	శుద్ధ నిషాదము

41. గ్రామత్రయములను జూపెడి పథకము
రత్నాకర పద్ధతికి కొంచెము వ్యత్యాసమైన పద్ధతి

శృంతుల సంఖ్యలు	శ్రుతుల నామములు	జాతులు	షడ్జ గ్రామము	మధ్యమ గ్రామము	గాంధార గ్రామము
1	తీవ్రా	దీప్స్తా	•	•	•
2	కుముద్వతీ	ఆయతా	•	•	•
3	మన్మా	మృదూ	•	•	•
4	భన్మవతీ	మధ్య	స	స	స
5	దయవతీ	కరుణా	•	•	•
6	రన్జనీ	మధ్య	•	•	ర
7	రత్నికా	మృదూ	ర	ర	•
8	రౌద్రి	దీప్స్తా			
9	క్రోధి	ఆయతా	గ	గ	•
10	వజ్రికా	రీప్స్తా	•	•	గ
11	ప్రసారిణీ	ఆయతా	•	•	•
12	ప్రీతి	మృదూ	•	•	•
13	మార్జనీ	మధ్య	మ	మ	మ
14	కీతీ	మృదూ	•	•	•
15	రక్తా	మధ్య	•	•	•
16	సన్నిహినీ	ఆయతా	•	ప	ప
17	ఆలాహినీ	కరుణా	ప	•	•
18	మదనీ	కరుణా	•	•	•
19	రోహిణీ	ఆయతా	•	•	ర
20	రమ్య	మధ్య	ద	ద	•
21	ఉగ్రా	దీప్స్తా	•	•	•
22	క్షోభిణీ	మధ్య	న	న	న

42. గ్రామ నీర్లయమును చూపుటకై సంగీత రత్నాకరమునందుగా ల వరిశైషములోని వథకము

శ్రీతుల సంఖ్యలు	శ్రీతులు	జాతులు	పడ్డ గ్రామము	మధ్యవ గ్రామము	గంధార గ్రామము	గంధార గ్రామము	స్కోర్‌లు
1	తీర్టా	దీప్స్తా	•	•	•	•	4
2	కుముద్వతీ	ఆయతా	•	•	•	•	4
3	మన్మా	మృదూ	•	•	•	•	4
4	చన్సోవతీ	మధ్య	స	స	స	స	4
5	దయావతీ	కరుణా	•	•	•	•	4
6	రన్జనీ	మధ్య	•	•	•	•	4
7	రత్నికా	మృదూ	స	స	స	స	4
8	రౌద్రి	దీప్స్తా	గ	గ	గ	గ	4
9	క్రోధి	ఆయతా	గ	గ	గ	గ	4
10	వజ్రికా	రీప్స్తా	•	•	•	•	4
11	ప్రసారిణీ	ఆయతా	•	•	•	•	4
12	ప్రీతి	మృదూ	మ	మ	మ	మ	4
13	మార్జనీ	మధ్య	•	•	•	•	4
14	క్షీతి	మృదూ	•	•	•	•	4
15	రక్త	మధ్య	•	•	•	•	4
16	సన్మిహనీ	ఆయతా	•	•	•	•	4
17	ఆలాపినీ	కరుణా	ప	ప	ప	ప	4
18	మదనీ	కరుణా	•	•	•	•	4
19	రోహిణీ	ఆయతా	•	•	•	•	4
20	రమ్య	మధ్య	ద	ద	ద	ద	4
21	ఉగ్రా	దీప్స్తా	•	•	•	•	4
22	క్షోభిణీ	మధ్య	స	స	స	స	4

ఈ వివిధ పథకముల ప్రయోజనము గ్రంథగతము. నిర్వహిందము కాదు. సహాతుకము కాదు. లక్ష్మణసాధనలో ప్రతిబింబము కాదు.

సంగీత శాస్త్ర నుధార్వము

43. ఎట్లయాపుర నివాసి సుబ్బారామ దీక్తితులు వ్రాసిన

- సంగీత సాంప్రదాయ ప్రదర్శనిలోని పద్ధతి

శృతుల సంఖ్యలు	శ్రుతుల నామములు	జాతులు	షడ్జ గ్రామము	మధ్యమ గ్రామము	గాంధార గ్రామము	పరాలు
1	తీవ్రా	దీప్స్తా	•	•	•	
2	కుముద్వతీ	ఆయతా	•	•	•	
3	మవ్వా	మృదూ	•	•		స
4	భవ్వోవతీ	మధ్య	స	స	•	
5	దయావతీ	కరుణా	•	•	•	
6	రష్ణనీ	మధ్య	•	•	రి	
7	రతికా	మృదూ	రి	రి	•	
8	రౌద్రీ	దీప్స్తా	•	•	•	
9	క్రోధీ	ఆయతా	గ	గ	గ	
10	వజ్రికా	రీప్స్తా	•	•	•	
11	ప్రసారిణీ	ఆయతా	•	•	•	
12	ప్రీతి	మృదూ	•	•	మ	
13	మార్జనీ	మధ్య	మ	మ	•	
14	క్షీతి	మృదూ	•	•	•	
15	రక్తా	మధ్య	•	•	•	
16	సన్మిపినీ	ఆయతా	•	స	స	
17	ఆలాపినీ	కరుణా	స	•	•	
18	మదనీ	కరుణా	•	•	•	
19	రోహిణీ	ఆయతా	•	•	ద	
20	రమ్య	మధ్య	ధ	ధ	•	
21	ఉగ్రా	దీప్స్తా	•	•	•	
22	క్షోభిణీ	మధ్య	ని	ని	ని	

ఈ పథకము వేంకటమఖి సంప్రదాయానుగతమైన పద్ధతి. గాంధార గ్రామమున గల షడ్జమమునకు ఒక శృతి తక్కువగా ఎట్లుండునో అనూహ్యము. ఇది శాస్త్రీయముగా కన్సించుటలేదు.

మాణిక్య మొదలియారు రచించిన సంగీత చంద్రికలో గ్రామ వివరణ చేయుచు షడ్జగ్రామము మంద్రస్థాయి మూర్ఖనలు, మధ్యమ గ్రామము మధ్య స్థాయి మూర్ఖనలు, గాంధార గ్రామము తారస్థాయి మూర్ఖనలను, కలిగియున్నవని చెప్పేను. ఎంత హాస్యస్పదముగా నున్నది.??

44. గ్రామరహస్యములను జ్ఞాపైడి పథకము

	19	20	21	22	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	1	2	3	4	5
ధృవ్యాంగ స్వరములు	న									గ																					
చలింణ తేదములు	1									గ																					
జ్యుషభ లోపము	2									గ																					
జ్యుషభ లోపము	3									గ																					
జ్యుషభ లోపము	4	న								గ																					
జ్యుషభ లోపము	5									గ																					
జ్యుషభ లోపము	6									గ																					
జ్యుషభ లోపము	7									గ																					
జ్యుషభ లోపము	8									గ																					
జ్యుషభ లోపము	9									గ																					
జ్యుషభ లోపము	10									గ																					
జ్యుషభ లోపము	11									గ																					
జ్యుషభ లోపము	12									గ																					
జ్యుషభ లోపము	13									గ																					
జ్యుషభ లోపము	14									గ																					
జ్యుషభ లోపము	15									గ																					
జ్యుషభ లోపము	16									గ																					
జ్యుషభ లోపము	17									గ																					
జ్యుషభ లోపము	18									గ																					
జ్యుషభ లోపము	19									గ																					
జ్యుషభ లోపము	20									గ																					
జ్యుషభ లోపము	21									గ																					
జ్యుషభ లోపము	22									గ																					
జ్యుషభ లోపము	23									గ																					

సంగీత శాస్త్ర సుధార్యములు

ఈ రెండు పథకముల యందు త్వరిత పథకముల విభిన్నమును చూచి, రిపట్ గంధార, మధ్యాల, పంచముల క్రమముల యందు త్వరిత పథకము (స్వరములకు) చూచితేనది.

45. గ్రామశేడ్యూల్ చలాషణయందు స్వీరస్తాన బేదములను జ్ఞానేణి పథకను

ప్రధానీం	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	I
4-వ బేదము. చలాషణ	న				0		గ					మ				ప		ప		ప			న
7-వ బేదము.	0				0		గ					మ				ప		ప		ప			న
9-వ బేదము.	గ						మ					ప				ప		ప		ప			0
13-వ బేదము.	గ						మ					ప				ప		ప		ప			గ
17-వ బేదము.	ప						గ					ప				ప		ప		ప			ప
20-వ బేదము.	గ						ప					ప				ప		ప		ప			ప
22-వ బేదము.	ప						ప					ప				ప		ప		ప			ప
26-వ బేదము.	ప						గ					ప				ప		ప		ప			ప

ఈ పథకమున గల ధృవ. చలాషణ సహాయమున పత్రమాది. నిశాధముల వరకు గల గ్రామమును చూపజిని.

46. గ్రామభేదములో చలవీణయందు స్వీరసేనములను పడ్డాడిగా జూపెడి పథకము

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	1
4-వ	భేదము.	చలవీణ	స			0		గ								వ		గ		గ			స
7-వ	భేదము.		౨	0												౨			౨			౨	స
9-వ	భేదము.		౨			0										౨			౨			౨	స
13-వ	భేదము.		౨			0										౨			౨			౨	స
17-వ	భేదము.		౨			0										౨			౨			౨	స
20-వ	భేదము.		౨			0										౨			౨			౨	స
22-వ	భద్రము.		౨			0										౨			౨			౨	స
26-వ	భేదము.		౨			0										౨			౨			౨	స

ఈ గ్రామ రహస్యములు గ్రూప్ కర్లకి పరిమతమై నుచ్చుకముగా లేక ఊచ్చికి రహస్యములుగాన్ ఉన్నవి అనుట అతిశయ్యకి కాదు.

47. గ్రామయి మూర్ఖులు :- ప్రత్యుషము, మధ్యములను, గాంధార గ్రామములను, వాటి ముగ్ధులను పేర్లు, వాటి ప్రతమస్వరములను యా దిగువ కనుపతిచిన ప్రత్యుషయందు జూపు గమనింపదగును.

	1. ప్రత్యుషములను పేద్దు	2. ప్రత్యుషము మూర్ఖుల పేద్దు	3. గంధార గ్రామముర్ఖుల పేద్దు
1.	ఉత్సర్వమంద్రము	వ (స నుండి స వరకు)	1. సాంబు మ (మనుండి మ వరకు)
2.	రజై	న (ఎ " ఎ ")	2. హరిజాస్యము గ (గ " గ ")
3.	ఉత్సర్వయతము	ర (ర " ర ")	3. కలోపసతము ర (ర " ర ")
4.	ఉత్సర్వప్రశ్నము	వ (వ " వ ")	4. శద్రుమధ్యము వ (వ " వ ")
5.	మత్స్యరిక్షతము	మ (మ " మ ")	5. మార్గి న (న " న ")
6.	అశ్వాంతము	గ (గ " గ ")	6. శౌర్య త (త " త ")
7.	అభియర్థతము	ఘ (ఘ " ఘ ")	7. పొష్ణము వ (వ " వ ")

మై దెలుపబడిన 21 మూర్ఖులలో బ్రజై, ని, రంజసి అనియు, సందా, సు, సంరాయనియు నారదుడు తన సంగీతమయండ గ్రంథములో చెప్పియండెను. పై మూర్ఖులయ్యెక్క ప్రతమస్వరములు అపరోఛ క్రమముగా సుందరు ముఖముగా గమనింపదగును.

ప్రత్యుష స్వర విష్ణుత్తులు :- ఒక లకంఢుకు మధ్యస్థాయి ప్రత్యుష యొక్క వేపంథ్య 240గా సర్వామములను ప్రత్యుషము (ఖరుశరపియ) యొక్క స్వరముత్తులు కొరి విధముగా సుందరునని గమనింపదగును.

స	స	స	స
1	10/9	33/27	3/3
			3/2
			5/3
			16/9
			2

సామగ్రణ స్వర విష్ణుత్తులు :- ఇంయు ప్రత్యుషము (ఖరుశరపియ రాగము) యొక్క స్వరముత్తులకే గలిగియుండునని గ్రహించునది.

48. షడ్, మధ్యమ, గాంధార గ్రామములు: ఈ గ్రంథకర్త నిరూపణము

ప్రతుల	స్వరస్థానములు	శృతులభిన్నములు	షడ్గ్రామం	మధ్యగ్రామం	గాంధారగ్రామం
తీవ్రా	కె.ని	9/5	1	●	●
కుముద్వతీ	కా.ని.	15/8	2	●	●
మన్మా	తీ.రా.ని.	243/128	3	●	●
చన్మోవతీ	రి.స	1	4	●	న
దయావతీ	ఏకశృతిరి	256/243	5	●	●
రష్ణనీ	ద్విశృతిరి	16/15	6	●	●
రతికా	త్రిశృతిరి	10/9	7	●	రి
రౌద్రి	చ.రి	9/8	8	●	●
క్రోధీ	కో.సా.గా.	32/27	9	●	●
వజ్రికా	సా.గా.	6/5	10	●	గ
ప్రసారిణీ	అంగ	5/4	11	●	●
ప్రీతి	తీ.అంగా.	81/64	12	●	●
మార్జనీ	శుమ	4/3	13	●	మ
క్లితీ	తీ.శుమ.	27/20	14	●	●
రక్తా	ప్ర.మ.	1024/729			
		45/32	15	●	●
సస్నేహినీ	తీ.ప్రమ	40/27			
		729/512			
		64/45	16	●	ప(మ)
ఆలాపినీ	ప	3/2	17	●	●
మదనీ	ఏ.ద	128/81	18	●	●
రోహిణీ	ద్వి.ద.	8/5	19	●	ద
రమ్య	త్రి.శృ.ద.	5/3	20	●	ద
ఉగ్రా	చ.ద.	27/16	21	●	●
క్షోభిణీ	కో.క్లె.ని.	16/9	22	●	ని
ఖరహరప్రియ				ఇంచుమించు చ్యుత పంచమ ఖర హరప్రియ	ఇంచుమించు చ్యుత పంచమ తోడి రాగం

49. గ్రామత్రయము ఈ గ్రంథకర్త వివరణ

షడ్జగ్రామము గానయోగ్యమైనది. గాంధార గ్రామము ఏకాలమునందును వాడుకలో లేదు. గాంధారగ్రామము స్వర్గములలో ప్రకాశించుచున్నది. అని, నారదుడు చెప్పినట్లు శార్ధగదేవుడు తన సంగీత రత్నకరమున చెప్పేను. భరతుని కాలమున షడ్జ, మధ్యమ గ్రామము మాత్రము వాడుకలో నున్నట్లు భరతుని నాట్యశాస్త్రమున కలదు. ఈ విషయమే తిరిగి శార్ధగదేవుడుకూడా చెప్పియున్నారు. “సంగీత పారిజాతము” అను గ్రంథమునందు ఆ కాలమునాటికే (సుమారు 500 ఏళ్ల క్రిందటనుండియే) మధ్యమ గ్రామము వాడుకలో లేనట్లు తెలియుచున్నది.

ఈ మధ్యమ గ్రహ రహస్య మేమియన: పంచమమునకు బదులుగా మధ్యమము అనగా (ఇంచుమించు) చ్యాత పంచమము కలిగిన ఖరహరప్రియయే. అనగా మధ్యమగ్రామ శుద్ధ మధ్యమమును గ్రహము చేయగా చక్రవాక రాగమగును.

అటులనే గాంధార గ్రామమనగా :- తోడి మేళమునందు పంచమమునకు బదులు చ్యాత పంచమమధ్యమము కలిగిన మేళము. అనగా గాంధారగ్రామ శుద్ధ మధ్యమము గ్రహము చేసినచో మరల (ఇంచుమించు) తోడి రాగమే అగుచున్నది.

ఖరహరప్రియ యొక్క ధైవతము గ్రహము చేసినచో గాంధార గ్రామము (చ్యాత పంచమ తోడి) అగుచున్నది. కనుక ఈ మూర్ఖున, లేక రాగము షడ్జ గ్రామ స్వరములలోనే ఇమిడి యున్నది అని భావము.

అటులనే మధ్యమ గ్రామము చ్యాత పంచమ ఖరహరప్రియ. అనగా చ్యాతపంచమ ఖరహరప్రియ యొక్క మధ్యమ గ్రహమున చక్రవాక రాగముగా షడ్జమ గ్రామమున ఇమిడి యున్నది.

అటులనే 72 మేళకర్తలకు పంచమమునకు బదులు చ్యాత పంచమమును ప్రయోగించి ఇంకొక 72 మేళములు. (72 గ్రామములుగా చేయవచ్చును కాని గాన యోగ్యత (వాటికి మధ్యమ, గాంధార గ్రామములవలననే) ఉండదు.

సంగీత మనస్సు లేని గణిత శాస్త్రజ్ఞులు సంగీతమున జోక్యము చేసుకొని తమ సంస్కృత భాషా జ్ఞానముతో సంగీత గ్రంథములలో తమ జ్ఞానమును ప్రవేశపెట్టి నందువలన సంగీతజ్ఞులకు కష్టకాలము కల్గినది. యథాశక్తి ఇప్పుడు కూడా కల్పించున్నది.

సంగీత శాస్త్ర సుధార్ఘవము

మూర్ఖనలు

50. మూర్ఖనలను జూపెడి పథకము

కృతుల సంఖ్యలు	మూర్ఖనల పేర్లు	ఆరోహణ	అవరోహణ
1	ఉత్తరమంద్రము	సరిగుమపదనిస	సనిధపమగరిస
2	రజనీ	రిగుపదనిసరి	రిసనిధపమగరి
3	ఉత్తరాయతము	గుమపథనిసరిగ	గరిసనిధపమగ
4	శుద్ధపుష్టము	మపథనిసరిగుమ	మగరిసనిధపమ
5	మత్తరిక్తు	పథనిసరిగుమప	పమగరిసనిధప
6	అశ్వక్రాంతము	ధనిసరిగుమపథ	ధపమగరిసనిధ
7	హృద్భతము	నిసరిగుమపదని	నిధపమగరిసని
8	సౌపీరీ	సరిగుమపథనిస	సనిధపమగరిస
9	హారిణాశ్వము	రిగుపథనిసరి	రిసనిధపమగరి
10	కలోపనతము	గుమపథనిసరిగ	గరిసనిధపమగ
11	శుద్ధమధ్యము	మపథనిసరిగుమ	మగరిసనిధపమ
12	మార్గము	పథనిసరిగుమప	పమగరిసనిధప
13	పొరవి	ధనిసరిగుమపథ	ధపమగరిసనిధ
14	హృష్యకము	నిసరిగుమపథని	నిధపమగరిసని
15	నవ్వము	సరిగుమపథనిస	సనిధపమగరిస
16	విలాపము	రిగుపథనిసరి	రీసనిధపమగరి
17	సుముఢీ	గుమపథనిసరిగ	గరిసనిధపమగ
18	చిత్రిము	మపథనిసరిగుమ	మగరిసనిధపమ
19	చిత్రవతీ	పథనిసరిగుమప	పమగరిసనిధప
20	సుఖము	దనిసరిగుమపథ	ధపమగరిసనిధ
21	ఆలాపము	నిసరిగుమపథని	నిధపమగరిసని

ఈ 21 మూర్ఖనలు 3 గ్రామముల యందు గల కృతులలో గల స్వరములను (స్వరస్థానములను) గ్రహ భేద ప్రక్రియచే ప్రస్తరింపగా వచ్చినవి. ఏటిని ఇంచుమించగా పాడవచ్చును, వాయించవచ్చును. కానీ గాన యోగ్యములై సుస్వర సంగీత యోగ్యములైనవి. షష్ఠి గ్రామమున గల ఏదు మూర్ఖనలే అని కాలానుగతముగా తేలిన విషయము.

సంగీత శాస్త్ర సుధార్ణవము

51. జాతులు - త్రయోదశ లక్ష్మణాలు

గ్రామము నుండి మూర్ఖునులు, మూర్ఖునల నుండి జాతులు, జాతుల నుండి ములు, మేళముల నుండి రాగములు క్రమ పరిణామము చెందినవి.

జాతులు అనగా ఆధునిక రాగ పూర్వ రూపములే. జాతులు గాన యోగ్యములు. ఈలు గానము చేయుకాలమున గమకములు పరిణామము చెందియుండలేదు. వివిధ నీ, వర్ష, అలంకారములతో జాతులను అలంకరించి పాడెడివారు. సందర్భము గల నసంగతియే తానము. ఆ జాతులే అలంకార సహితములుగ వివిధ గమకములతో చేరి ఉక్కమముగా రాగములు దశకు పరిణితి చెంది ప్రకాశించుచున్నవి. రాగదశకు పరిణితి దిన సంగీతము సంపూర్ణమైనట్లు. ఈనాటి స్థితి ఎంత ఎత్తు. ఎంత లోతు అయినదనిన గీతమే రాగము. రాగమే సంగీతముగా సంపూర్ణమైన స్థితిని పాందినది.

ఆధునిక యుగమున తానము పరిణితి చెంది మధ్యమ కాలమునందు లయతో న సంచారము లేక ప్రస్తారమయినది. అదియే “ఘనము” కూడ.

గ్రామము, మూర్ఖున, జాతి, తానము, అలంకారము, మొదలైన ప్రాచీన గాన రీతులు సు పరిణామము చెందినవి. వాటి రీతులు మారినవి వాటి యందుండు విషయములు (నరీతులు) కూడా మార్పు చెందుతూ వచ్చినవి.

గ్రామముల నుండి మూర్ఖునులు, మూర్ఖునల నుండి మేళములు, మేళముల నుండి తులు వచ్చినవి. నిజమునకు మూర్ఖునులు మేళములు వేరుకావు.

జాతి గానప్రక్రియ. మూర్ఖున కేవల ఆరోహణ అవరోహణ మాత్రమే. జాతియందు క్రూములు, తానములు, అలంకారములు కలవు. ఆధునిక రాగ పూర్వ రూపమే జాతి. జాతి, న ప్రక్రియలకు త్రయోదశ లక్ష్మణములు క్రమముగ ఏర్పడినవి.

తానము, వర్షము, అలంకారము ఈ మూడు ప్రాచీన గాన ప్రక్రియలు. సంగీతము, చులయొక్క వివిధములైన నిర్దిష్ట రూపములు.

వర్షము అనగా స్వర ప్రస్తార క్రమము ఈ వర్షములు, స్థాయి, ఆరోహి వర్షము, వరోహి, సంచారి. అను నాలుగు భాగములుగా నున్నది. ఒక స్వరము పై ఎదతెగక నుండు దము స్థాయి వర్షము. ఆరోహణ క్రమమున పైపైకి సంచరించునది ఆరోహి వర్షము. వరోహణ క్రమమున క్రిందుగా సంచరించునది. ఆవరోహి వర్షము. ఈ పై మూడింటి సందు ఎదతెగక సంచరించునది సంచారి వర్షము.

ఆ కాలమున షడ్జమ స్వరము ఇప్పటివలె ఆధారషడ్జమము కాదు. ఈ స్థితి ఈనాడు ఉంచుట కష్టము. గాత్రమునకు గాని, వార్యమునకు కాని ముందుగా ‘స’ స్వరమును శృతిగా ఆధారము చేసుకొని గదా ఈ కాలమున సంగీతజ్ఞులందురు గానము చేయునది. ఒకప్పుడు ఈ ‘స’ ఆధార షడ్జమము (Fundamental Note) గా పరిణితి (evolve) చెందలేదు. గాత్రమునకు తోడుగా వీణను వాయించునపుడు గాత్రజ్ఞుని స్వరముకు వీణమెట్ల యందు ఏ మెట్లు యందు ఉన్నదో వెతకవలసి వచ్చేడిది. గాత్రజ్ఞుని శృతికి వీణను శృతి చేయుపద్ధతి అప్పటి (ఇంచుమించు అతి పూర్వ యుగమునందు). ఆ స్థితి యందు మొదలు పెట్టు స్వరమునకు ప్రాముఖ్యత వచ్చినది. ఆ దశయందే షడ్జమం ఆధార స్వరము అయినది. ఆ స్థితియందే వాది స్వరము (ఎదతెగక వచ్చ) స్వరము). అంశస్వరము (అనగా ప్రముఖ స్వరము లేక జీవస్వరము) (రాగ భావమును వేల్లడి చేయుస్వరము) న్యాసస్వరము (అనగా చివర నిలుపు స్వరము) వాడుకలోనికి వచ్చినవి. సంవాది, అనువాది స్వరములు వాది స్వరము యొక్క పరిధిలో, వాది స్వరము ననుసరించి పరిభ్రమించు స్వరములుగా వాడుకలోనికి వచ్చినవి. ఈ స్వర సంబంధములన్నియు రాగము నందుగాని, గీతము నందు గాని అంతర్గాగములుగా నుండెడివి.

విన్యాసము, సన్యాసము, అపన్యాసములు వివిధ సందర్భములలో న్యాసములే.

జాతి అనగా స్వర సప్తక మూర్ఖునా మేళమే. జాతి మూర్ఖున, మేళము, యొక్క అభివృద్ధి, పరిణతి చెందిన రూపాంతరమే. అనగా మూర్ఖున మేళమైనది, మేళము జాతియైనది, జాతి గమకముతో చేరి రాగమైనది.

షడ్జీ జాతుల యొక్క సంఖ్య, గ్రహ, అంశ, న్యాస స్వరముల వాడిన విధములను ఒట్టే ఒక పద్ధతి ప్రకారము ప్రస్తరించగా 15 షడ్జీ జాతులుగా రూపాందినవి.

షడ్జమము గ్రహస్వరముగలవి షడ్జీ జాతులు. అటులనే రిషభము గ్రహముగా గలవి ఆర్ఘ్యభిజాతులు. ఆ విధముగానే, గాంధారి జాతులకు గాంధారము గ్రహము. అటులనే తక్కున స్వరజాతులు వాటి వాటి గ్రహస్వరములు నామములతోనే ఉండెడివి.

మధ్యమ గ్రామము నుండి 11 జాతులు ఉధ్వవించినవి.

1. షడ్జకైకి
2. షడ్జోదీచ్యవ
3. షడ్జమధ్యమ
4. గాంధారోదీచ్యవ
5. రక్త గాంధారి
6. కైశికి
- 7.. మధ్యమోదీచ్యవ
8. కర్మారవి
9. గాంధార పంచవి
10. ఆంద్రి
11. నందయంతి.

ఈ జాతుల యందు కొన్ని (5)? సంపూర్ణములు. కొన్ని షాదవములు (4)? కొన్ని (10)? జౌదవములగా రూపాందించబడినవి. ఈ జాతుల నుండియే అనంతములైన రాగములు వచ్చినవి. సంపూర్ణ, షాదవ, జౌదవ భేదములుగా రాగములు రూపాందించినవి.

సంగీత శాస్త్ర సుధార్ణవము

రత్నాకర వ్యాఖ్యాత సింహభూపలుడు :-

6. భాష రాగములు 20 విభాష రాగములు 4 అంతర్భాష రాగములు పేర్కొనెను.

క్రీ.పూ. 4వ శతాబ్దమున భరతుడు. తన నాట్య శాస్త్రమున జాతికి 10 లక్షులములను ! వివరించెను. అవి క్రమముగా 1. గ్రహము 2. అంశము 3. తారము 4. మంద్రము 5. న్యాసము 6. అప్యాసము 7. అల్పత్వము 8. బహుత్వము 9. షాదవము 10. జౌదవము.

క్రీ.శ. 13వ శతాబ్దమున శార్ధజా దేవుడు తన సంగీత రత్నాకరమున 13 లక్షులములను పేర్కొనెను. అవి క్రమముగా (1) గ్రహము (2) అంశము (3) తారము (4) మంద్రము (5) న్యాసము (6) అప్యాసము (7) సన్యాసము (8) విన్యాసము (9) బహుత్వము (10) అల్పత్వము (11) అంతరమార్దము (12) షాదవము (13) జౌదవము.

ఈ 10 గాని, 13 గాని, లక్షులములు ప్రాచీన రాగములకు గాని, ఆధునిక రాగ పద్ధతికి అన్వయించవు అని వేంకట మథు పేర్కొనెను. అయినను సూక్ష్మముగ పరిశీలించినచో ఈ 13 రాగ లక్షులములే కాక ఇంకను ఎన్నియో రాగమునకు లక్షులములు కలవని తెలియును.

అక్షరములు

ట్టు స్వరము. రాగముగాని, పాటగాని, పల్లవిగాని ఇముగా షఢ్మమే ప్రతిరాగమునందును గ్రహస్వరము.

క. రాగ రూపమును వ్యక్తము చేయు ఒక స్వరముగాని ఉండవచ్చును. ఈ స్వరమే “జీవస్వరము”.

ఖలో పాటుట. కొన్ని రాగములకు తారస్థాయి యందు వమాంత్య, ధైవతాంత్య, నిషాధాంత్య రాగములు ఇట్టివే. ఇలు “సారంగ” రాగము నందు తార గాంధారముపై

స్వరోజు, పున్నాగవరాళి, జంరుశాటి; మొ॥

యలలో పాటు రాగ స్వరములు. ఈ స్వరములు కొన్ని చ్చును. ఆనందబైరవి, భుమాన్, అతాణా రాగములకు ములు ఉన్నట్టు తోచదు.

ఇందు, రాగమునకు, స్వరకల్పనకు పల్లవికి చీవర నుండు ఇందు.

యొక్క వివిధ రూపములు.

ఘ్య వచ్చు సంగతులను ముగించు స్వరము.

వివిధ స్థాయిల యందు ముగించు స్వరము.

వివిధ కుఠలను చూపించుచు బహు విన్యాసములను

పాట పాటుచున్నప్పుడు సమముగా గాక, కీష్టమముగా బుట విన్యసించుట అగుచున్నది. 4 అక్కర కాలము 5 అక్కరము వదలి గాని 4 అక్కరకాలు స్వరములుగాని, సము (Off Beat).

9. ఒపుత్వ స్వరము : రాగమునందు గాని సంగతి యందు గాని, ఎడతెగకవచ్చునది లేక దీఘుముగా లేక ముఖ్య ప్రయోగమున వచ్చునది. ఇది రెండు విధములు.
 (1) అలంఘనము (2) అభ్యాసము ఈ రెండు ఒపుత్వ సూక్ష్మ భేదములు.
 ఉదా: బేగడ రాగమునందు, మధ్యమ నిషాధములు, దర్శరాగమునందు గాంధారము.
10. అల్పత్వము : రాగమున అల్పముగా ప్రయోగింపబడు స్వరము. లంఘనము, అనభ్యాసము అను ఈ రెండు అల్పత్వ భేదములు. అరుదు స్వరము, దుర్ఘలస్వరము.
 ఉదా: ఆరభి రాగమునందు గాంధార నిషాధములు. సురటి రాగమునందు ధైవతము.
11. అంతర మార్గము : అపూర్వ ప్రయోగములు
12. శాదవము : ఆరు స్వరములు కలిగిన రాగము; 13 జౌదవము :- అయిదు స్వరములు కలిగిన రాగము.

53. రాగ త్రిశతి లక్షణములు

ఈ పై త్రయోదశ లక్షణములే గాక రాగము క్రమ పరిణామము చెందుచూ రాగ లక్షణములను తెలుసుకొనుటకు మరిన్ని విషయములు జేర్చుబడినవి.

1. ఒక రాగము మేళకర్తయా? అనగా జనకరాగమా?
2. జన్యరాగమా? జన్యరాగమైనచో ఏ మేళ కర్తజన్యము?
3. ఆరాగ స్వరస్థానములు.
4. ఆరోహణ; అవరోహణ; (మూర్ఖున)
5. జౌదవమా? శాదవమా? సంపూర్ణమా (వర్జ్యరాగమా?)
6. ఉపాంగరాగమా? భాషాంగ రాగమైనచో అన్యస్వరమేది?
7. అన్యస్వరములు ఒకటియా? రెండా? మూడా?
8. అన్యస్వరము మూర్ఖునలో కలదా లేక ప్రయోగము నందు కలదా?
9. వక్రరాగమా? క్రమరాగమా?
10. మూర్ఖున ప్రధాన రాగమా? ప్రయోగ ప్రధాన రాగమా?
11. పూర్వాంగ ప్రధాన రాగమా? ఉత్తరాంగ ప్రధాన రాగమా?
12. వాది, సంవాది, అనువాది స్వరములు ఏవి?

12. అల్పత్వము, బహుత్వము, దుర్బలస్వరములు ఉన్నవా? ఏవి? ఏ ప్రయోగములలో వచ్చును?
13. జీవ స్వరము, గ్రహా, అంశ న్యాస స్వరములు.
14. త్రిస్థాయి రాగమా? కానిచో మంద్ర, తార స్థాయి యందు పరిమిత సంచాములను గూర్చి
15. శృతులను గూర్చి
16. గమకములను గూర్చి
17. రాగకాలము; రాగలయ
18. రాగచరిత్ర (ఉండినచో)
19. రాగమునందు గల సంగీతరచనలు
20. ప్రసిద్ధ, రక్తి, అపూర్వ, మేళకర్త, వివాది, రాగములలో ఏ రాగములకు సంబంధించిన రాగము.
21. ప్రసిద్ధ సంగీత విద్యాంసులు ఎక్కువగా ఇష్టముగా పాడినచో ఆ వివరం.
22. మనోధర్మ సంగీతమునకు అనువైన రాగమా?
23. ఒకటి, రెండు కీర్తనలపై ఆధారపడిన రాగమా?
24. ముక్కాంగ కంపిత, అర్ధకంపిత, కంప విహీన రాగములలో ఏ కోవకు చెందినది.
25. హిందూస్థానీ సంగీతము నుండి తీసుకొనబడినదా? లేక కర్ణాటక సంగీత సంప్రదాయ బద్ధముగా వచ్చుచున్నదా?
26. ఈ రాగమును హిందూస్థానీ సంగీత పద్ధతిలోకి చొప్పింపబడినదా?
27. రాగరంజక ప్రయోగములు, అపురూప ప్రయోగములు.
28. పంచమాంత్య, ధైవతాంత్య, నిషాధాంత్య రాగములకు చెందినదియా?
29. రాగ రసభావములు ఏవి?
30. జన రంజకమా? విద్యుత్తరంజకమా? లేక పండిత పామర రంజకమా?
మొదలైన విషయములను ఎన్నటినో అధ్యయనము చేయవలయును.

54. పురుష ప్రీ రాగములకు దేవతా, వేద, కుల, రస, గుణములు

	పురుషరాగములు	ప్రీ (భార్య) రాగములు	ఆధిదేవతలు	వేదములు	కులములు	రసములు	గుణములు
1.	భూషాలము	బిలహరి - మలహరి, భాండి	శివుడు	సామవేద	బ్రాహ్మణ	శృంగార	రాజస
2.	భైరవ	దేవక్రియ, మేఘురంజి, కురంజె	విష్ణువు	సామవేద	బ్రాహ్మణ	రౌద్ర	రాజస
3.	కృఱగము	ఆంధ్రాళి, భల్లారి, సాహంళి	సరస్వతి	యజ్ఞశర్వేద	క్రతియ	భీషభ్రతు	తామున
4.	ఫలముంజరి	దేశి, ముఖారి, లలిత	లక్ష్మీ	యజ్ఞశర్వేద	క్రతియ	కరుణ, శాంత	తామున
5.	పుసంత	రామక్రియ, వరాళి, గాళ	సుమర్యాదు	బుగ్స్వదు	వైశ్వ	పోస్వీ	సాత్మీక
6.	మూళాని	గుండుక్రియ, ఖుమ్మరథి, భాళి	రదుడు	బుగ్స్వదు	వైశ్వ	భయానక	సాత్మీక
7.	బంగాళ	కళ్యాణి, సాచేరి, ఆహోర	వినాయకుడు	ఆధర్యణవేద	శూర్ద	అదుభుత	రాజస
8.	నాట	ఘుంటూరవను, కాంభోజి, శంకరాభరణము	తుంబురుడు	ఆధర్యణవేద	శూర్ద	వీర	రాజస

పుత్రరాగములు :- పురుషరాగములకు జనించిన రాగములను పుత్రరాగములని చెప్పటించుడును. అని ఉ॥ కాఁ, రేగుష్ణి, నిలాంబరి, మారువ, రామగి, సారంగ, మందారి, సారాష్టి, కేచార, ముఖారి లలిత, తోడి, తున్యాసి, నారాయణి, గారి, వంతువరాళి, పరాళి, పూర్వి, సాచేరి, జీగత, భాళి, ముసోహరి, యమున, మొదాగు రాగము లగును.

సంగీతము, రాగములు, రస, భావములకు అతీతమైనవి; కెవలాన్యంద (Absolute Bliss) దాయకములను మాట పరమ సత్యము. సంగీతమునకు అది దేవత పరభూతము. అన్ని రాగములు దివ్య మానవ కులమునకు చెందినవి. సంగీతము కేవల సత్యగుణ త్రధానము.

55. స్వస్థరములకు గల వార, నక్త, వప్ప భూషణ, వెలేషన్, పుట్ట భోజన, రస, ఫండన్), సాదృశ్యములు, బీజక్కర వివరములు

స్వరములు	వారములు	నక్తరములు	వప్పరములు	భూషణములు	వెలేషనములు	పుట్టములు	బీజసములు	రసములు	ఫండములు	సాదృశ్యములు	బీజక్కరములు
పుట్ట	ఆది	శతఖించ	తెల్పిన	ముత్యము	కుంకుమ	జూడి	పెరుగుతల్నం	శౌగ్ర	అముష్ణ	నెమలికూత	కొ
రిషఫ్	శోమ	చిత్ర	పీతాంబరం	సీలము	అగరు	చంపక	పాయము	వీరకుణ	గాయులి	ఎద్దురంకె	షం
గంధార	ముంగళ	ధనిష్ఠ	ఎత్తిని	వజ్రము	కస్మారి	సురషేణు	ఘలాహరము	శంత	త్రిపుష్ట	మేకద్వి	సెం
మర్యాద	బుద్ధ	ముఖ	నీల	వైశుర్యము	వచ్చుకయ్యారం	మల్చి	చిత్రాన్నము	పొన్న	బృష్టి	క్రొంయవక్షిర్యని	ప్రొం
పంచమ	గురు	ఉత్తర	పుసుపు	మరకతము	గోజనము	ములి	పింటి	శృంగార	పంజై	కోలిధ్వని	కొ
దైవత	శుక్ర	పూర్వాశాఢ	చిత్ర	గోమేధికము	చందనము	గన్నెరు	శుద్ధాన్నము	బీభత్స	ఉప్పు	తురగము	(గుళ్ళము)
నిషాద	శని	అనుశారద	శ్యామ	పుష్యరాగము	కదంబము(పెద్ది)	లాఘవ	నానబియ్యము	భయమాద్యుత	జగతి	గజ్యుంకార	ప్రో

సంగీత శాస్త్ర సుధార్థము

56. గమకములు

శ్లో॥ తాసాంతు స్థాయ వాగేమ విసృతిస్న విధాస్యతే ॥ సంరా
శ్లో॥ ఏతేషాం మిత్రణాన్ని శ్రస్యాస్య రూపారయోభిధా :॥ సంరా

స్థాయము=రాగావయవము; వాగము=గమకము. స్థాయవాగము=గమకములను అవయవములుగా గలిగిన రాగములు. స్థాయ వాగములు 96. అని సంకీర్ణ-సంకీర్ణములై ఒకటితో నొకటి చేరి మిత్రితములుగా అనంతములై రూపాందినవి అని శార్డషాదేవుడు వివరించెను. దీనిని బట్టి గమకములు అనంతములు అని చెప్పవచ్చును. అది అనుభవము కూడ.

భారతీయ సంగీతానికి గమకములు ప్రాణములు. ఆయువు పట్లు. ప్రపంచ సంగీత రీతులలో భారత సంగీతానికి విశిష్టత చేకూర్చినవి గమకములే. గమకములు లేని రాగములు ఉండవు. రాగభావము, రాగరూపము, గమకములతోనే ఏర్పడును. ఒకే మేళము. ఒకే మూర్ఖున అయినప్పటికిని ఒకటి రెండు స్వర గమక భేదముల వలన ఆ రాగముల స్వరూపము. స్వభావము వేరగును. ఉదాహరణకు సురటిరాగమునకు, కేదారగౌళరాగమునకు సనిదప స్వరములు ఒకే స్వరస్థానములు కలిగియున్నను, నిదపా అనుటలో సురటి యందు సీనిదపా అనియును, కేదారగౌళయందు నిదదానిప అని వినిపించును. ఆరభి, సామ, కేదారగౌళ, దేవగాంధారి, శంకరాభరణము, కాంభోజి, హరికాంభోజి, బిలహారి రాగముల యందు ఒకే స్వర స్థానములు కలిగియున్నను వాటి యందు పలుకు సూక్ష్మ గమకముల వైవిధ్యమును బట్టి ఆయా రాగములు భిన్న రూపములుగా ప్రకాశించుచున్నవి.

భారతీయ సంగీతము రెండు విధములుగా రెండు పద్ధతులుగా రెండు భిన్న శైలులతో ప్రకాశించుటకు కారణము ఈగమకములే. హిందూస్థానీ సంగీతము లేక ఉత్తర భారతీయ సంగీతమునందు జారు గమకము (Glide) అతి ప్రాముఖ్యముగా నుండును. రెండవది స్వరములపై నిలబెట్టి పాడుట వలన హిందూస్థానీ సంగీత శైలి ప్రకాశించుచున్నది.

దానికి భిన్నముగా కర్దాటక సంగీతమునందు కంపితము, ఊపు, ఆందోళితము. ఆందోళిక, అనుగమకములు (OSCILLATION) రెండు స్వరముల మధ్య జరుగుట ప్రాముఖ్యముగా వినిపించును. ఇట్టి గమకములు (GRACES) భారతీయ సంగీతమున తప్ప వేరు సంగీత పద్ధతుల యందు లేవు.

గమకములు అనంతములు అని చెప్పవచ్చును. అది అనుభవము కూడ. అయినను పూర్వపు శాస్త్రకారులు గమకములు పంచదశ (15) అనియును; తరువాత లక్షణకారులు పది అనియును నిర్వచించి వాటిని వర్ణించిరి.

57. పంచదశ గమకములు

1. కంపితము; 2. లీనము; 3. ఆందోళితము; 4. ప్లావితము; 5. స్వరితము; 6. తిరుపము; 7. ఆహతము; 8. వలీ; 9. ఉల్లసితము; 10. హంపితము; 11. కురుతము; 12. త్రిభిన్నము; 13. ముద్రితము; 14. నామితము; 15. మిశ్రితము.

1. **కంపితము :** స్వరమును కంపింప జేయుట. ఈ కంపనము చేయునపుడు ఆ స్వరముపై (మాత్రము) ఊపుచు ఆ స్వరము యొక్క పైకి గాని క్రిందికి గాని ఎక్కువగా ఊపకూడదు. పై, క్రింద స్వరములను తగలకూడదు (Vibrato) కంపితము.
2. **లీనము :** రెండు స్వరములు. ఒక దానితో ఒకటి మెల్లగా చల్లగా కలియుట. లీనమోట. కళ్యాణి రాగమునందు నిషాధముపై కొంతసేపు నిలబెట్టి, షఢ్వమనందు లయింపచేయుట పరిపాటి. ఈ లీనము సాధారణముగా క్రింది స్వరము నుండి పై స్వరమునకే వర్తించును. పై స్వరము నుండి క్రింది స్వరమునకు కూడ లీనము కలదు.
3. **ఆందోళితము :** ఇది కర్దాటక సంగీత ప్రముఖ గమకము. ఈ గమకము (OSCILLATION) రెండు స్వరముల మధ్య ఊపుట ఊగిసలాడించుట. అంతరగాంధార పంచమముల మధ్య ఈ దోలికా గమకమును ఊపయోగించిన ఆ స్వరము శుద్ధ మధ్యమము అగును. అటులనే చతుశృతి రిషభ - శుద్ధ మధ్యమముల మధ్య ఆందోళితము సాధారణ గాంధారమగును. అటులనే చతుశృతి ధైవత - షఢ్వమములు మధ్య నాదమును ఊగించిన కైశిక నిషాధమగును. ఈ ఊగించుట లయ బద్ధముగ జరుగును. ఈ ఆందోళిత గమకము నందు అనేక భేదములున్నాయి. వాటి నిడివిని బట్టి, సూక్ష్మ, అతిసూక్ష్మ, లఘు; బృహత్ ఆందోళితములు సందర్భానుసారముగా ఆయా స్వరముల మధ్య, వచ్చుచుండును.
4. **ప్లావితము :** ఆందోళిత గమక భేదము
5. **స్వరితము :** జంట స్వరము నందు రెండవ స్వరమును నొక్కిపలుకుట(ACCENT)

(Stress) సస, రిరి, గగ ఈ గమకము చాల ముఖ్యమైనది. తరుచుగ అన్ని రాగములలోనూ వచ్చును. ఈ గమకమును పలకలేకపోయినచో ఆ రాగము పేలవముగ నుండి పాటుని లోటు తెలియును.

- 5b. ప్రత్యాఘాతము లేక ప్రత్యాహాతము, స్ఫురితమునందు భాగము. ఇది అవరోహణ గమకము. రిసననినిదదపపమమగా జంట స్వరమునకు పైన ఒక మీది స్వరమును జేర్చి పాడుచు జంటస్వరము నందు రెండవ స్వరమును క్రింది నించి అనుట లేక ఒత్తుట లేక కొట్టుట.
6. తిరుపము (తిరిపెము) స్వరమును నొక్కుట.
7. ఆహాతము: రెండు విధములు 1. రవ; 2. ఖండింపు
 - (1) రవ = రిససా, సనినీ నిదదా, స్ఫురిత గమకము యొక్క ఉపయోగము ఈ ‘రవ’ యందు తెలియును.
 - ‘రవ’ భారత సంగీతమున అతి ముఖ్యము. కర్ణాటక సంగీతమున ఇంకనూ ముఖ్యము. ఈ గమకము పలకలేనిచో కర్ణాటక సంగీత సారభమే ఉండదు. జంటమీద ఒక స్వరమును చేర్చిన రవ అగును. రిససా రవ=వజ్రమువలె ప్రకాశించు గమకము.
 - (2) ఖండింపు = ఆరభి రాగమునందు సనిదా; మగరీ; అను ప్రయోగములలో సనదా: మమరీ: అనునప్పుడు ని,గ,లు ఖండింపబడుచున్నవి. సనిదా: మమగరీ అను ఉత్సైక్క కలిగించుట.
8. వళి : ఉదా : స్వరమును సుడియించి మీద స్వరమును రాబట్టుట. ఇది వీటి గమకము.
9. ఉల్లసితము : రెండు విధములు 1. ఎక్కుజారు; 2. దిగుజారు
 1. స్వరమును మీదికి జార్చుచు పాడుట ఎక్కుజారు. సారంగ కృతి ‘నీవాడనేగాన’ యందు దేవాదిదేవవర. సాసాస-సాసనస వలె
 2. స్వరమును క్రిందికి జార్చుట దిగుజారు. శహనరాగంలో ప- రీగమప వలె
10. హంపితము : సా సా అను నమ్మడు హంకరించునట్లు పాడుట. ఇది గమకము అగునా!

11. కురుతము : స్వరములను ఒదుగుతో పాడుట ఒక రకమైన (Swing) ఊపుతో పాడుట. ఇది రెండు విధములు. 1. ఒదుగు 2. ఒరయక
 ఒదుగు : సామ గాదమాని దాసనిసా
 ఒరయక సాగ నీన దాని మాద గామసా
12. త్రిభిన్నము : ఇది వీణ వాయించు విధములలో ఒకటి. 3 స్వరములు 3 తీగెలపై ఒకే సారి మీటుచు వాయించుట. ఇది వాదనా విశేషము (Manner of Playing) గమకము అగునా!
13. ముద్రితము : పెదవులను కలిపి. “ఊ” అని పాడుట ఇది పాడే విధము. గమకము అగునా!
14. నామితము : నాదమును సూక్ష్మము చేసి (Modulation) పాడుట. దీనిని గమకము అనవచ్చునా!
15. మిశ్రితము : పై గమకములను 2,3 కలిపి పాడుట.

“స్వరస్య కంపో గమకః శ్రోత్రు చిత్త ముదావహః” అను ప్రమాణమునుసరించి స్వరమును కదుపుట, ఊపుట, కొట్టుట, జార్చుట, మొదలైన అనేకమైన స్వరముల మధ్య జరుగు ప్రక్రియలు. వయ్యారములు (Inter action) (Graces) మొదలైన శ్రావ్యతకు దోహదము చేయు, శ్రావ్యతను పెంపాందించు సంపద “గమకము” అని పూర్వాచార్యులు.

ఈ గమకములు 15. అని గాని, 10 అని గాని నిర్ణయించుట ఆధునిక తర్వాదమునకు సరిపోదు సరికాదు.

గమకములు అనంతములు కాకపోయినను ఊహకు లెక్కకు చాలా ఎక్కువగా ఉన్నాయి. మిశ్రిత గమకములు అనుభవేద్యమే గాని లెక్కించుటకుగాని, వర్ణించుటకు గాని, వీలుకాదు. అన్ని లెక్కలు. అన్ని వర్ణనలు. కొంతవరకు ప్రయత్నము మాత్రమే. నిర్ణయము మాత్రము కాదు.

58. దశ విధ గమకములు : 1. అరోహణము; 2. అవరోహణము; 3. మూర్ఖునః; 4. థాలు; 5. స్ఫురితము; 6. కంపితము; 7. ఆహతము; 8. ప్రత్యాఘూతము; 9. త్రిపుచ్ఛము; 10. ఆందోళితము.

ఏటి యందు ఆరోహణ, అవరోహణ, మూర్ఖున గమకములు కానేరవు. త్రిభిన్నము, తీవుచ్ఛము, 3 తీగెలు ఒకేసారి ధ్వనింపజేయుట, ఏణా వాదనా విశేషము. ఏటి యందు కొన్ని, 15 గమకములయందు కలవు. కొన్ని గమకముల పేర్లు దూరాన్వయములు. క్లిప్పెన్వయములు. ఆధునిక యుగమునందు ఈ నామములకు గమకములను పాడు విధమునకును పాంతన లేదు. గమకములను, ముఖ్యముగా కర్రాటుక సంగీత గమకములను, పునః పరిశీలించి నిర్వచించాలి. ఈ ప్రయత్నంలో భాగంగా ఈ క్రింది విషయములను అవగాహన చేసుకొనుట . అవసరం ఉన్నది.

59. గమకములు ఆధునిక లక్ష్య తార్కిక దృష్టి

కర్రాటుక సంగీతంలో ఎక్కువగా ఆందోళిత గమకములే కలవు. రెండు స్వరముల మధ్య ఊగించుట ఆందోళితము అగును. ఏ ఇతర సంగీత పద్ధతులలోనూ ఈ ‘ఆందోళిత’ గమకము ఉన్నట్లు తోచదు. ఇందుకు భిన్నముగా హిందుస్థానీ సంగీతము నందు ‘జారు’ గమకము ప్రముఖముగా వినిపించుచున్నది. స్ఫూరితము. ప్రత్యాహాతము గమకములు, రవ, భారతీయ సంగీత శైలులలోనూ (Common) కలవు. జారు, కర్రాటుక సంగీతమునందు కూడ కలదు. “ఆందోళితము” అను గమకము కర్రాటుక సంగీత ప్రత్యేకత. చ.రి-మ-స.మ స్వరముల మధ్య ఆందోళితమును పాడినచో అది (“గ”) సాధారణ గాంధార స్వరముగా తోచును. అటులనే చ.ద-స.స స్వరముల మధ్య ఆందోళితము “ని” (కైని) స్వరముగ తోచును. అంగ-పప స్వరముల మధ్య ఊగించిన (ఆందోళితము)చో అది “మ” (శుమ) స్వరముగ తోచును. ఇట్టి పద్ధతి మరి ఏ ఇతర సంగీత పద్ధతి యందును లేదు. ఈ గమకములు కర్రాటుక సంగీతమును వినుట అలవాటు లేని వారికి వింతగా తోచును. ఇందుకు భిన్నముగ హిందుస్థానీ. సంగీతము నందు స్వరము మీద నిలిపి పై స్వరమును తాకుచు ఆందోళిత గమకము ఉండును.

ఉదాహరణమునకు

కైక నీ నీ	=	సా. నీ, సా. ని	హిందుస్థానీ సంగీతము
నీ నీ	=	సా. ద ద స ని స	కర్రాటుక సంగీతము
సాధారణ గా గా	=	మా, న. మా, గ	హిందుస్థానీ సంగీతము
గా గా	=	మా, రి రి మ గ మ	కర్రాటుక సంగీతము

పుద్ధ మా మా	= పా, మ పా, మ	హిందూస్తానీ సంగీతము
మా మా	= పా, గ గ ష మ ష	కర్ణాటక సంగీతము
పుద్ధ రీ రీ	= గా, రి గా, రి	హిందూస్తానీ సంగీతము (కోములరిషభం)
రీ రీ	= సా, రి సా, రి	కర్ణాటక సంగీతము (పుద్ధరిషభం)
పుద్ధ దా, దా	= నీ, ద నీ, ద	హిందూస్తానీ సంగీతము (కోముల ధైవతం)
దా దా	= పా, ద పా, ద	కర్ణాటక సంగీతము (పుద్ధ ధైవతం)

కర్ణాటక సంగీతమునందు అధిక సందర్భములలో స్వరమును పుద్ధముగ స్వరముపై గమకములేకుండా (Flat) గా పట్టుట సంప్రదాయము కాదు.

ముఖ్యముగ శు. రి ; సాధారణ ‘గా’

శు ధై : కై. నిషాధము

ప్ర మ : కా. నిషాధము

ఈ స్వరములను పుద్ధముగా పట్టుట ఆచారము కాదు. అనగా ఈ స్వరములపై (ఏదో ఒక గమకముతో గాక) నిలచెట్టుట సంప్రదాయ విరుద్ధముగ తోచును. శురి, శుదు, ప్రమ కాని, లు క్రమముగా, స, ష, ష, స ల మీద ఆధారపడి ఆ స్వరములకు భూమికలుగా ఆలంబనములుగా చేసుకొనవలెను. ఉదా: రీ=సరిసరి; (ప్రమ) మా=పామపామ); దా=పాదపాద; నీ=సానిసాని, సాధారణ గాంధారం గా=రీమగామ అని పలుకును. కైశిక నిషాధం నీ= దాసనీస అని పలుకును.

గమకములను (Graces) (Nuances) సపచూర్ణముగా నెర్వ్యచించుట అసాధ్యము. గమకముల సంఖ్యను కూడా లెక్కించుట అసాధ్యమే. ఆయినను ఈ గమకములు ఒక పద్ధతి (Order) ప్రకారము ఉన్నవి కనుక వీనిని ఒక పద్ధతి యందు వర్ణించుటకు ప్రయత్నించుటలో దోషము లేదు. రాగ విషయము, గమక విషయము, శృతుల విషయము ద్రాయుటకన్న పాడుచుగాని. వాయించుచు గాని వర్ణించుట సులభము. వినువారికి అవగాహన ఇసును. ద్రాసి వర్ణించుటయు కష్టమే. చదువుచు అవగాహన చేసుకొనుట కూడా కష్టమే. ఈ క్రింది వర్ణన ఒక ప్రయత్నము మాత్రమే.

శుద్ధ రిషభము - శుద్ధ దైవత గమకములు
 చతుర్శతి రిషభ - చతుర్శతి దైవత గమకములు
 సాధారణ గాంధార - కైశిక నిషాధ గమకములు
 అంతర గాంధార - కాకలి నిషాధ గమకములు
 ప్రతిమధ్యమ - కాకలి నిషాధ గమకములు
 సర్వ సాధారణముగా ఒకే విధముగా నుండును. సాధారణంగా ఒకే విధముగా నుండును.

శ.రి = సా రి సా రి (లేక) రీ స రి స గా నుండును.

శ.ద = పా ద పా ద (లేక) దా ప దా ప గా నుండును.

చ.రి = సా గ రి (లేక) సామరి(లేక) గారిగారి (లేక) మారిమారిగా నుండును.

చ.దై = పా ని ద (లేక) పా స ద (లేక) నీద నీద (లేక) సాద సాదగా నుండును.

సాధారణ.గా = రీమరి రీమరి (లేక) మా, రిమారి (లేక) రీమగామ ఆయి యుండును.

కై:ని = దాసద దాసద (లేక) సాదసాద (లేక) దాసనీస ఆయి యుండును.

ప్ర మ = పా మ పా మ (లేక) మా ప మా ప ఆయి యుండును.

కా ని = సా ని సా ని (లేక) నీస నీస ఆయి యుండును.

అంగ = మాగ మాగ (లేక) గామ గామ అయి యుండును.

{ పాగ పాగ (లేక) గాప, గాప ఆయి యుండును.

శ.మ. = పాగపాగ (లేక) గాపమాప (లేక) మాగమాగ ఆయి యుండును.

ఈ పై గమకములు ఆన్నియును. తుదోళిత గమకములే. ఈ తుచ్ఛిత గమకములు రెండు విధములుగా బృహదాందోళితము: స్వల్పాపంచోళితము ఆనపట్టును.

బృహత్ ఆనగా పెద్ద Big Oscillation = మా = పా.గపా.గా.గాపమాప

.స్వల్ప ఆనగా చిన్న Small oscillation = మా = మా..మా.గ.గామగామ

స్వరీతము : జంట స్వరము నందు రెండవ స్వరమును నొక్కి ఉఱకుట. కొట్టుట. క్రిపది నుంచి త్వరిత గతిని నొక్కిపలుకుట.

(1) సస రిరి గగ (2) సదసా: రిసర్ి: గరిగా: మెయి॥

ప్రత్యాహాతము : రిస సని నిద ద్వప పమమగ

ఇది కూడా జంటయే. మొదటి స్వరమైన రి ఎక్షటూ స్వరమును నోక్కిపలుకుట.

రవ : రిససా ; గరిరీ ; మగగ

త్వరితగతిని మూడవ స్వరమును నోక్కిపలుకుట స్ఫురితించుట (ధృతరఫ)బెల్లియం కటింగు)

ఈ రవ గమకమునే నెమ్ముదిగా కూడా పలికించ వచ్చును.

రిససా ; గరిరీ ; మగగ

దీనిని విశంబ రవ అని నిర్వచించవచ్చును.(కాశీకములము)

పథి జారు : స్వరమును జార్యట. ఎక్కుజారు = స్వరములను ఎక్కించుచు పైకి లాగుట.

దిగుజారు = స్వరములను క్రిందికి జార్యట.

స్ఫూలముగ ఈ గమకములను పై విధముగా వర్ణించవచ్చును. సూక్ష్మముగా గమకములు అనేకములుగా నున్నవి. వాటిని సుబోధకముగ వర్ణించుట ఇంచుమించు అసాధ్యము. ఈ గమకములు ఒక సంగతి యందు బహుళముగా నుండును. కర్ణాటక సంగీతమునందు “రాగము” అనేక సంగతులతో నుండును. అందు ఒక్కుక్క సంగతి అనేక గమకములతో చేరి యుండును. ఈ గమకములను ఆధారముగా చేసుకొని గమకములలో అంతర్లీనముగా సూక్ష్మ శృతులు పలుకును. గమకములు, అలంకారములు, చేరి రాగమగును. అరోహి, అవరోహి, స్థాయి. సంచారి వర్ధములు చేరి అలంకారములు. అగును.

అలంకారము అనగా నిర్ణిత స్వరబృందములు నిర్ణిత స్వర సమూహములు.

శృతులు, అంతర్లీనముగ గల గమక, అలంకార, వర్ధములతో, చేరిన సంగతులు, రాగ భావమును సద్యవముగా వ్యక్తము చేయును.

ఈ గమకములను రాగ రంజక ప్రయోగముల ద్వారా అధ్యయనం చేసే పద్ధతి కూడా సుబోధకంగా ఉంటుంది.

స్వరస్థానాల వైవిధ్యంవల్ల, వాటిని మార్పుటం వలన, వాటి మూర్ఖునా బేదాలవలన, వివిధ రాగాలు ఏర్పడతాయి. అదే గాకుండా ఒకే మూర్ఖున. ఒకే స్వరస్థానాల సంయోగం అయినప్పటికి గమక భేదాల వలన రాగాలు, రాగ భావాలు మార్పు చెందుతాయి.

ఇందువలన కర్ణాటక సంగీతం ఎంతో అభివృద్ధి అయిందని ఎంతో ఎత్తు పెరిగిందని

ఎంతో లోతును సాధించినదని బోధపడుతుంది.

మగరిస అనే ప్రయోగం? చాలా రాగాలలో ఉంది. ఈ స్వరస్థానాల మగరిస (శ.మ; అం:గ; చ:రి ; స). గమక భేదాలను బట్టి అనేక రాగాలుగా స్వరిస్తుంది.

మ గ ర ర స - సా ర గ - స రీ స	= దేవగాంధారి
మా మ గ ర స రీ	= ఆరభి
మ గ గ ర స: రి గా ర రీ	= సామ
మా గ ప మా <u>మగ</u> రీ	= సురటి
మ గ గా మ ర రీ రీసా	= కేదారగౌళ
స రి మా మ గ మ పా ప	= యదుకుల కాంభోజి
స రీ గా ; మ పా మా గ	= యదుకుల కాంభోజి
రీ రీ : గా మ పా మ మా గ : గ మ రీ	= శహన
మ గ గా ర ర గా స	= ద్విజావంతి

పై ప్రయోగాలలో గల గమక భేదాలను అనుసరించి రాగ స్వరూపాలు, రాగభావాలు మార్పు చెందటం అనే విషయం ఎంతో సూక్ష్మంగా అపురూపంగా ఉన్నది.

60. రాగప్రకరణం

మిక్కిలి పురాతనకాలములో బుగ్గేదమును సాధారణంగా ఒకే శైలియగు స్వరిత (స)లో పాడుచుండెడివారు. కానీ ఆ తరువాత ఉదాత్త (రి) అనుదాత్త (ని) స్వరములనుచేర్చి పాడుచుండెడివారు. ఈ విధంగా బుగ్గేదగానంలో ప్రారంభమైన ఏకస్వరకొలత రి స ని. అను త్రిస్వరకొలతగాను ఆ తరువాత గ రి స ని థ, అను పంచస్వర కొలతగాను ఆ తరువాత మ గ రి స ని థ ప, అను సప్తస్వరకొలతగాను వృద్ధి చేయడినది. ఈ విధంగా యేర్పడిన సంపూర్ణకొలతయగు యూ మ గ రి స ని థ ప లో స ని థ ప అను భాగమును హెచ్చిస్థాయి నుండి పాడినపుడు అది ఒక సంపూర్ణమైన స్థాయి (ఆక్షేప)గా యేర్పడును. భారతీయ సంగీతచరిత్రలో యూ స్థాయిని కనిపెట్టిన పద్ధతి అతిముఖ్యమైనదనియు, అప్పటి నుండే సంగీతకళ యదార్థముగా ప్రారంభమైనదనియు చెప్పవచ్చును. బుగ్గేదములో కూడ యూ స్థాయిలు మూడు విధములనియు అవి ఒకదానికంటే మరియుకటి హెచ్చిస్థాయిలో పాదదగుననియు చెప్పియుండుటచే యూ త్రిస్థాయి పద్ధతి సుమారు మూడువేల సప్తస్వరముల క్రిందటనే ఆమోదింపబడినట్లు మనకు స్వప్తమగుచున్నది.

స్వరితస్వరము :- బుగ్గేదగానములో పలుకు మధ్య స్వరమగు 'స' ను స్వరిత స్వరమని చెప్పడును.

ఉదాత్తస్వరము :- బుగ్గేదగానములో పలుకు హెచ్చిస్థాయి స్వరమగు 'రి'ని ఉదాత్తస్వరమని చెప్పబడును.

అనుదాత్త స్వరము :- బుగ్గేదగానములో పలుకు తగ్గ స్వరమగు 'ని'ని అనుదాత్త స్వరమని చెప్పబడును.

స్వరసంఖ్యనుబట్టి రాగములకేర్చిన పేర్లు :- పైన దెలిపినటుల క్రమంగా ఆభివృద్ధి చేయబడిన సప్తస్వరములందలి కొలతలకు యూ క్రింది పేర్లు నేర్పరచి యుడుట గ్రహించునచి. 1 స్వరము గలది ఆర్పికమనియు, 2 స్వరములుగలది గాధిక యనియు, 3 స్వరములు గలది సామిక యనియు, 4 స్వరములు గలది స్వరాంతర యనియు, 5 స్వరములు గలది బౌద్ధ, యనియు; 6 స్వరములు గలది షాఢవ యనియు, 7 స్వరములు గలది సంపూర్ణమనియు చెప్పబడును.

* రాగప్రకరణం*

శ్లో॥ యోసాధ్వని విశేషస్తు స్వరవర్ణ విభూషితః
రంజకో జన చిత్తొనాం సరాగః కథితో బుధైః

శృతి, స్వరస్థాన స్వర, వర్ణ, అలంకార, గమక, మూర్ఖున, ప్రయోగములు చేత విభూషింపబడి. సంగీత రసిక జనుల చిత్తములను రంజింప చేయు నాద విభూతి రాగముగా శోభిల్లు చున్నది అని పండితులు నిర్వచించిరి.

‘రాగము’ భారతదేశ సంగీతము యొక్క విశిష్టత. ప్రపంచ సంగీత రీతులలో భారతీయ సంగీతమునకు తన ‘రాగము’ వలన ఒక ప్రత్యేక స్థానమును సంపాదించుకొనినది.

“రాగము” అను పదమునకు అనేక అర్థములు కలవు. కోరిక ; రంగు ; రంజనము; వన్నె ; ఎరుపు వర్ణము ; వర్ణము ; వలపు ; ప్రీతి ; అనురాగము ; రక్తి ; ఆనందము: ఉల్లాసము ; శోభ, ప్రకాశము మొదలైనవి. పై వాటిలో ఎక్కువగా సంగీతమునకు సంబంధించినవియే.

కర్కాటక సంగీతము రాగమయము. కల్పిత సంగీత రచనలు. అనగా పాటలు, స్వరజతులు, వర్ణములు, కృతులు, కీర్తనలు, జావళీలు, పదములు, మొదలైనవి అన్నియును రాగ రూపములే. మనోధర్మ సంగీత శాఖలైన, రాగాలాపన, స్వరకల్పన, నెరవు, తానము, పల్లవి మొదలైనవి అన్నియును రాగ రూపములే, రాగ భూయిష్టములే. రాగమునకు ఒక నాద రూపము ఉండును. రాగమునకు భావము, రసము ఉండును. రాగమునకు నిర్మిత కాలము ఉండును. నవసరములకు వాటి భావములకు వివిధ రాగములున్నవి. ఈ రాగ పద్ధతి సంగీత మహర్షుల సంగీత తపస్యల హృదయములందు ఉద్ధవించినవి. మొట్టమొదట, మూర్ఖునలుగా ఉద్ధవించి క్రమపరిణామము చెందుచు జాతులుగ, రాగములుగా అభివృద్ధిని చెందినవి. రాగమునకు పూర్వ రూపమైన ‘జాతి’కి పూర్వాచార్యులు మొదలు 10, తరవాత 3 కలిపి మొత్తము 13 లక్షణములను చెప్పిరి. రాగమునకు, శృతులు, స్వరస్థానములు, గమకములు, సంగతులు, జౌడవ, షాడవ, సంపూర్ణ, వర్ణ్య, వక్రాదులు, ఆరోహణ అవరోహణలు, వాది, సంవాది, అనువాదులు. గ్రహ, న్యాస, అంశ స్వరాదులు, మంద్ర. మధ్యతార స్థాయిలు, బహుత్య అల్పత్వ స్వరములు, మొదలైన అంశములు ఎన్నియో లక్షణములు కలవు.

“స్వరరాగ సుధారసయుత భక్తి స్వర్గపవర్ధమురా”

“రాగ సుధారస పానము చేసి రంజిల్లవే మనసా”

“రాగ రత్నమాలికచే రంజిల్లునట” ఇట్లు అనేక విధములుగా రాగ మహత్యమును త్యాగరాజస్వామి కొనియాడిరి.

సంగీతము యొక్క పరమావధి ‘రాగము’

రాగమును అవగాహనతో హృద్యముగా పాడుటలో ఎంత ఆనందము ఎంత కష్టమున్నదో రాగమును అవగాహనతో ఆనందించుట అంత కష్టము. అయినను రాగ అవగాహన లేక పోయినను అవ్యక్తమైన ఆనందమును ‘రాగము’ శ్రోతుకు ఒసంగును.

కీ॥శ॥ 1660 ప్రాంతమున వేంకటమభి యను మహానుభావుడు చతుర్ధండి ప్రకాశిక యను గొప్ప సంగీత గ్రంథమును ప్రాసేను. సంగీత చరిత్రయందు 72 మేళకర్తల పద్ధతిని విశదీకరించెను వాటికి నామములను కల్పించెను. క్రమసంఖ్యను ఏర్పరచెను. 3 రిభషములు, 3 గాంధారములతో ప్రస్తరించెను.

ఆధునిక కనకాంగి, రత్నాంగి, మేళకర్త నామములను, ఒసగి వాటిని క్రమ సంపూర్ణములుగా దిద్ది, వాటికి కటపయాది సూతమును అన్వయించినది, ‘అకశంక’ బిరుదును కలిగిన మహారాష్ట్ర సంగీతపండితుడు సంగ్రహ చూడామణి గ్రంథమును ప్రాసిన వాడు, తంజావూరు ఆస్థాన విద్యాంసుడైన శ్రీ గోవిందాచార్యులు, ఆ తరువాత కనకాంబరి - ఫేనద్వయతి నామములు క్రమ సంపూర్ణములు గానూ, కటపయాది సూతమునకు అన్వయించబడినవి.

61. రాగపరిణామం : రాగవిభజన : రాగ ఆలాపన పద్ధతి

బుగ్గేదాన్ని ఆదిలో ఒక స్వరంతో ప్రవచనం చేసేవారు. అలా పాడటాన్ని “అర్పిక గానం అనేవారు. తరువాత రెండు స్వరాలలో గానం చేయడాన్ని “గాధికగానం” అనే వారు. తరువాత 3 స్వరాలతో గానం చేయడం ఆచారంలోకి వచ్చింది. అట్లా గానం చేయడానికి “సామిక” గానం అనే వారు. ఇట్లు మూడు స్వరాలతో గానం చేసేటప్పుడు మధ్య స్వరాన్ని సమాహరం అనీ, పై స్వరాన్ని ‘ఉదాత్తం’ అని క్రింది స్వరాన్ని “అనుదాత్తం” అని అన్నారు. ఈ రకం అయిన వేదగానం ఈనాడు కూడ మనం వింటూ ఉంటాం.

సామ వేదాన్ని గానం చేసేటప్పుడు మాత్రం బుగ్గేద, యజుర్వేద గానానికి భిన్నంగా 7 స్వరాలలో పాడటం మొదలుపెట్టి, ఈనాడు 7 స్వరాలలో పాడుతూనే ఉన్నారు. స్వచ్ఛంగా, సంప్రదాయంగా, సంగీతబద్ధంగా తమిళనాడు, ఆంధ్రరాష్ట్రాల వేద పండితులు గానం ఆ విధంగా చేస్తున్నారు.

ఈ గానం, మగరిన నిదప అవరోహణ క్రమంలో అనగా మధ్యస్థాయిలో మగరిన మంద్ర స్థాయిలో నిదప స్వరాలు ఉంటున్నాయి. ఈ స్వరాలు ఖరహరప్రియ స్వరస్థానాలుగా ఉంటున్నాయ. అనగా (చ॥రి; సా॥గ; శు॥మ; ప; చ॥దై; కై॥ని;) స్వరస్థానాలతో సామ వేదాన్ని గానం చేయటం జరుగుతున్నది.

యజుర్వేదం ఈ ప్రకారం 7 స్వరాలలో గానం నిర్ణీత బద్ధంగా చేస్తే అదే సామగానం అవుతుంది అని వేద పండితులు వివరించారు.

వేదాన్ని ఉదాత్త అనుదాత్త స్వరితాలతో పాదుతూ క్రమంగా 4 స్వరాలు (స్వరాంతరం) 5 స్వరాలు (జౌదవం) 6 స్వరాలు (షాదవం) 7 స్వరాలు (సంపూర్ణం) ఉపయోగిస్తూ పాడగా అన్నారు. ఆ సంగీతానికి వైదికగానం అన్నారు. కాలక్రమంగా సంగీతం కళాగానంగా పరిణామం చెందింది. సంగీతానికి ప్రాతిపదిక సామగానం. సామగాన స్వరాలు, సామగాన మూర్ఖన సంగీతానికి మూలం. సామగాన మూర్ఖన నుండి తక్కిన మూర్ఖనలు, జాతులు, రాగాలు, ఉధ్వవించాయి.

సామగాన మూర్ఖనను, హరప్రియ, ముఖారి, చిత్తరంజని ఖరహరప్రియ అనే వివిధ పేర్లతో కాలవాహినిలో పిలుస్తూ వచ్చి ఈనాడు అనగా 72 మేళకర్తల కాలానికి ఖరహర ప్రియగా స్థిరపడింది.

ఈ ఖరహరప్రియ రాగం నుండి క్రమంగా తోడి, కళ్యాణి, హరికాంభోజి, నరబైరవి: చ్యుతపంచమ తోడి; శంకరాభరణ రాగాలు గ్రహభేద స్వార్తితో వెలువడి ప్రసిద్ధరాగాలుగా ప్రకాశిస్తున్నాయి. ఈ ఖరహర ప్రియ రాగమే పద్మగ్రామము. చ్యుత పంచమ ఖరహర ప్రియయే మధ్యమ గ్రామము. చ్యుత పంచమ తోడియే గాంధార గ్రామము.

ఈ ప్రకారము భారతీయ సంగీతమునకు ప్రాతిపదిక సామగాన మూర్ఖనయే.

“మోదకర నిగ మోత్తమ సామ వేదసారం” “సద్యోజాత ఆది పంచవక్తజ్జ సరిగమపదనీ వరసప్తస్వర విద్యలోలం” త్యాగరాజు

భారతీయ సంగీతము రాగ దశకు చేరిన తరువాత నిజమైన సంగీత ఆభివృద్ధి కళా విషయంగా ప్రారంభం అయింది.

62. రాగవిభజనలు

సంగీత రత్నాకర కర్త శార్గణ దేవుడు, రాగ విభజన నిర్మిష రూపములలో గావించెను.

1. మార్గ రాగములు : అనగా శాస్త్ర బద్ధమైనవి. దేశకాల పరిస్థితులు ప్రభావములకు ప్రభావితము చెందనవి. శాశ్వత మైనవి. దేశ విష్టుతమైనవి.

ఇవి ఆరు విధములు (1) గ్రామ; (2) ఉప; (3) శుద్ధ; (4) భాష ; (5) విభాష ; (6) అంతర్భాష రాగములు.

2. దేశ్యరాగములు : అనగా : దేశకాల పరిస్థితులను బట్టి మార్పు చెందు స్వభావము కలిగి ప్రజలలో వాడుకలో నుండు రాగములు ((Applied). But classical)

ఇవి 4 విధములు

(1) రాగాంగ రాగములు : జనక రాగములు, ప్రసిద్ధ రాగములు, మేళకర్త రాగ సదృశములైన రాగములు ఉదా: శంకరాభరణము మొ॥

(2) ఉపాంగరాగములు : జన్య రాగములకు సదృశమైనవి. ఉదా: మోహన మొ॥

(3) భాషాంగ రాగములు : భారతదేశమునందు ఆయా భాషా రాష్ట్రములకు చెందినవి. (ఇప్పటి అర్థము (అన్యస్వరము కలిగినవి) ఉదా: సారంగ మొ॥

(4) క్రియాంగ రాగములు : ఉత్సవములందు, ఆయా రసములకు అనుగుణంగా ఉండు రాగములు. సన్నివేశానుకూల రాగములు ఉదా: కదనకుతూహలం : కుంతల వరాళి మొ॥

63. 2వ విభజన : ఘన ; నయ ; దేశ్యరాగములు

ఘన రాగములు : ప్రసిద్ధ రాగములు ; ఉదాత్త రాగములు
ఎక్కువ అవకాశము కలిగి ఉండు విశ్వతమైనరాగములు ; తానమును వీణాపై వాయించు రాగములు (ఘనము=తానము)

1. ఘనరాగములు అయిదు : నాట ; గౌళ ; ఆరభి ; వరాళి ; శ్రీరాగము ద్వితీయ ఘనరాగములు రీతిగౌళ ; సారాయణగౌళ; భాళి : కేదారం : సారంగనాట
2. నయరాగములు : అనగా రక్తి రాగములు : బిలహరి : కేదారగౌళ, ఆనందబైరవి మొ॥
3. దేశ్యరాగములు : అన్యదేశ ; అన్య సంప్రదాయ ఇనగా హిందూస్కానీ సంగీత శైలి నుండి తీసుకొనిన రాగములు. కాపి: బేహగి: మొ॥

64. 3వ విభజన : నాదరుని విభజన (సంగీత మకరందము) ముక్కాంగ కంపిత .
అర్ధకంపిత; కంప విహీన రాగములు

1. ముక్కాంగ కంపిత రాగములు : సర్వ స్వర గమక, వరీక, రక్తి రాగములు.
ఉ॥ తోడి ; భైరవి మొ॥
2. అర్ధకంపిత రాగములు : తగు మాత్రంగా గమకములుండు రాగములు.
ఉ॥ బిలహరి, బహుదారి మొ॥
3. కంప విహీన రాగములు : కదనకుతూహలం ; కుంతల వరాళి; మొ॥

65. 4వ విభజన: మతంగుని రాగ విభజన (బృహద్దేశ గ్రంథము) శుద్ధ, ఛాయాలగ; సంకీర్ణ రాగాలు

1. శుద్ధ రాగములు : శంకారాభరణం, కేదారగౌళ, మోహన మొ॥
2. ఛాయాలగ (సాలగ) రాగములు : ఒక రాగమునందు ఇంకొక రాగచ్ఛాయ వచ్చు రాగములు ; అసావేరి ; రీతిగౌళ; మొ॥
3. సంకీర్ణ రాగములు : ఒక రాగమునందు కొన్ని ఇతర రాగ చ్ఛాయలు వినిపించు రాగములు ఇట్టి రాగములు అరుదు.

66. 5వ విభజన : ఈ రాగవిభజన రామామాత్యనిది. ఉత్తమ, మధ్యమ, అధమ రాగములు

1. ఉత్తమ రాగములు : ప్రసిద్ధ రాగములు. ఎక్కువ మందికి తెలిసి ఎక్కువ అవకాశముతో అనేక రచనలు కలిగి, మనోధర్మ సంగీతము (రాగ ఆలాపన, స్వరకల్పన, నెరవు, తానము, పల్లవి)నకు అవకాశము కలుగు రాగములు.
ఉదా॥ కాంభోజి; భైరవి; తోడి మొ॥
2. మధ్యమ రాగములు : పరిమితి కలిగిన అవకాశము, ప్రాచుర్యం కలిగి, పరిమితమైన సంఖ్యగల రచనలు కలిగి, మనోధర్మ సంగీతమునకు తగు మాత్రంగా అవకాశము కలిగిన రాగములు. బహుదారి, కన్జుడగౌళ మొ॥
3. అధమ రాగములు : ఒక్కటి, రెండు, రచనలు కలిగి మనోధర్మ సంగీతానికి అవకాశం లేక గమకము లేక, నామ మాత్రంగా ఉండి ప్రాచుర్యం లేని రాగములు. ఉ॥ జింగ్లా ; వసంతభైరవి మొ॥

67. 6వ విభజన : సూర్యంశ, చంద్రాంశ, గాడ, రాగములు (నారదుని సంగీత మకరంద విభజన)

సూర్యంశరాగములు, పగటి వేళ పాడదగు రాగములు :

ఉదయం : ఉదా: గాంధార ; జయసాక్షి ; సామవేది ; మొ॥ 20 రాగములు.

మధ్యహ్నం : శంకరాభరణం, కాంభోజి, పూర్వి బలహంస, మొ॥ 14 రాగములు.

చంద్రాంశ రాగములు: శుద్ధనాట, కురంజి; సారంగ, ఛాయ; మొ॥ 19 రాగములు.

సూర్యంశ చంద్రాంశ రాగములు : (ఉదయము, సాయంకాలము పాడదగిన రాగములు. దేశాక్షి ; మాహరి ; అందోళి ; భైరవి, రమాకృతి మొ॥ 10 రాగములు.

గాడ రాగములు : (మధ్యహ్నం 12 గం॥ నుండి 3 గంటల వరకు పాడతగు రాగములు శుద్ధ సారంగ; వరాళి ; ద్రవతి ; మొదలైనవి.

68. 7వ విభజన : నారదుని విభజన : త్రై, పురుష, నపుంసక రాగములు

1. త్రై రాగములు : కురంజి ; బిలహారి ; వరాళి ; గాళ మొదలైనవి.

2. పురుష రాగములు : భైరవి, భూపాలము, శ్రీరాగము మొదలైనవి.

3. నపుంసక రాగములు : ఇవి ప్రశ్నార్థకములు, ఈ విభజనకు తార్కిక విలువలేదు.

69. 8వ విభజన : (నారదుని విభజన) ఉదయ, మధ్యహ్న, సాయంత్ర రాగములు.

రాగ కాల నిర్ణయ పద్ధతి యందు అనుసరించ తగు రాగములు. (ఈ పద్ధతి హిందుస్థానీ సంగీత పద్ధతి యందు ఇప్పటికిని అనుసరించబడుచున్నది. ఉదయం, మధ్యహ్నం, సాయంత్రం, రాత్రి, అర్ధరాత్రి, తెల్లువారు రూము వేళలకు వివిధ రాగములు నిర్ణయించబడి ఆచరించబడుచున్నది.

ఉదయరాగములు : బిలహారి ; మలహారి; ముఖారి భైరవి మొ॥నవి.

మధ్యహ్న రాగములు : శ్రీరాగము ; మధ్యమావతి ; కళ్యాణి మొ॥నవి.

70. 9వ విభజన : పుత్ర, మిత్ర, కళత్ర రాగములు

పుత్ర రాగములు. జన్యరాగములకు సదృశమైనవి.

మిత్ర రాగములు పేర్కనుబట్టి దగ్గర దగ్గర రాగములు రంజని, నిరంజని, జనరంజని మనోరంజని మొ॥

మిత్రరాగములు : రాగచ్ఛాయను బట్టి దగ్గర రాగములు జనరంజని-పూర్వచంద్రిక; రితిగాళ-ఆనందబైరవి; ఆరభి-దేవగాంధారి.

కళత్ర రాగములు : భర్త, శంకరాభరణం - కళత్రం, బిలహారి. భర్త కళ్యాణి, కళత్రం మోహన కళ్యాణి.

71. 10వ విభజన : ఈ విభజన హిందూస్థానీ సంగీత పద్ధతి యందలిది. రాగ, రాగిణి, పరివారపద్ధతి, ఈ విభజన కూడ జనక, (కళత్ర, మిత్ర) జన్య రాగ పద్ధతికి సదృశ్యమైనదియే.

రాగము అనగా పురుష రాగము.

రాగిణి అనగా కళత్రరాగము.

72. 11వ విభజన : పురాతన తమిళ సంగీత సంప్రదాయమున గల రాగవిభజన : ఈ సంప్రదాయమున హరి కాంభోజి ప్రథాన రాగము.

పణ్ణ = రాగము, మేళకర్త రాగము

తిరమ్ = జన్యరాగము.

పణ్ణ విభాగములు మూడు.

ఎహల్ పణ్ణ = పగలు పాడబడు రాగము

ఇరవు పణ్ణ = రాత్రి పాడతగు రాగము

పాదు ప్పుణ్ణ = అన్ని వేళల పాదుకొనదగు రాగము.

73. 12వ విభజన : పార్వ్య దేవుని వివరణము.

ఈ విభజన రాగాంగ, ఉపాంగ, భాషాంగ, క్రియాంగ రాగములను, సంపూర్ణ, పాడవ, జాడవ రాగములతో ప్రస్తరించగా 12 రాగ విభజనలు వచ్చును.

74. 13వ రాగవిభజన :

పంచమాంత్య రాగములు - నవరోజు - సరిగమప - పమగరిసనిదప

ధైవతాంత్య రాగము - కురంజి - సనిసరిగమపద - దపమగరిసనిస

నిషాధాంత్యరాగములు - నాదనామక్రియ : చిత్తరంజని సరిగమపదని - నిదపమగరిసనిసా

75. 14వ రాగవిభజన :

సంపూర్ణ, షాడవ జౌడవ రాగ భేదములు

సంపూర్ణ రాగం - సప్త స్వరములతో ఉండెడిరాగము - ఖరహారప్రియ

షాడవ రాగము - ఆరు స్వరములతో గల రాగము. శ్రీరంజని

జౌడవ రాగము - అయిదు స్వరములతో కలిగినరాగము. మోహన.

వీటిని ప్రష్టరించగా ఈ దిగువ నుదహరించిన భేదములు వచ్చును.

1. సంపూర్ణ సంపూర్ణం; 2. సంపూర్ణ షాడవం ; 3. సంపూర్ణ జౌడవం
2. షాడవ సంపూర్ణం ; షాడవ షాడవం ; షాడవ జౌడవం
3. జౌడవ సంపూర్ణం ; జౌడవ జౌడవం ; జౌడవ షాడవం

ఇవి మరల శుద్ధ సంకీర్ణ వక్త భేదములగును.

ఉదాహరణకు:

1. శుద్ధ జౌడవ రాగము - మోహన
2. సంకీర్ణ జౌడవ రాగము : ఆందోళిక సరిమపనిసి | సనిదమరిసి
3. వక్త జౌడవ రాగము - భోగిసింధం. సపమపదనిసి | సనిదనిపమసి
4. శుద్ధషాడవ రాగము : శ్రీరంజని సరిగమదనిసి
5. సంకీర్ణ షాడవ రాగము : కన్నడగౌళ సరిగమపనిసి | సనిదపమగసి
6. వక్త షాడవ రాగము : గౌళ : సరిగమ రిమపనిసి | సనిపమరిగమరిసి
7. శుద్ధ సంపూర్ణము 8. సంకీర్ణ సంపూర్ణము 9. వక్త సంపూర్ణము

76. 15. వక్తరాగ విభజన

1. వక్త సంపూర్ణము 2. వక్త క్రమ సంపూర్ణము 3. వక్తషాడవము 4. వక్త క్రమ షాడవము 5. వక్త జౌడవము 6. వక్తక్రమ జౌడవము.

అరోహణ వక్త సంపూర్ణ, షాడవ, జౌడవ భేదములు

అవరోహణ వక్త సంపూర్ణ, షాడవ, జౌడవ భేదములు

ఉభయ వక్త సంపూర్ణ, షాడవ, జౌడవ భేదములు

షాడవ జౌడవ రాగములు వర్ణయి రాగముల క్రిందకు వచ్చును.

77. 16వ విభజన : భాషాంగ రాగములు, అనగా అన్య స్వరస్థానములు కలిగిన రాగములలో, ఏకాన్యస్వర, ద్విఅన్యస్వర, త్రిఅన్యస్వర, బహు అన్యస్వర భాషాంగ రాగములు; మూర్ఖున యందు అన్యస్వరములు కలిగిన భాషాంగరాగములు, ప్రయోగమునందు అన్యస్వరములు కలుగు రాగములు కలవు.
78. 17వ విభజన : అర్ధ భాషాంగ రాగములు. అనగా స్వరస్థానము ఒకటే అయినను శృతుల యందు భేదములు కలిగినచో అవి అర్ధ భాషాంగ రాగములనుట వాడుక యందు కలదు. ఉదా: శహన రాగమున, సావేరి రాగమున, ఆహిఱి రాగమున అంతర గాంధారము ఒక శృతి తక్కువగా పలుకును. ఈ రాగములను అర్ధ భాషాంగ రాగములనుట కద్దు.
79. 18వ విభజన :
- మూర్ఖున ప్రధాన రాగములు - కళ్యాణి, భైరవి మొము॥
- ప్రయోగ ప్రధాన రాగములు - అరాణా, ఆహిఱి యదుకుల కాంభోజి మొము॥
80. 19వ విభజన :
- పూర్వాంగ ప్రధాన రాగములు - ద్విజావంతి, శహన, మొము॥
- ఉత్తరాంగ ప్రధాన రాగములు - అరాణా, మొము॥ ఉత్తరాంగ ప్రధాన రాగములు అరుదు.
81. 20వ విభజన :
- పూర్వ ప్రసిద్ధ రాగములు : ఆధునిక ప్రసిద్ధ రాగములు అనగా పూర్వాంగ ప్రసిద్ధి అయిన రాగముల మూర్ఖునల యందు కొద్ది మార్పులతో నూతన నామములతో ప్రకాశించు రాగములు.
- మలహారి - సావేరి ; దేశక్కి - బిలహారి.
- సాశగబైరవి - ముఖారి. :
82. 21వ విభజన : ప్రసిద్ధ రాగములు-తోడి, కళ్యాణి మొము॥
- రక్తి రాగములు - బిలహారి, శహన మొము॥
- అపూర్వ రాగములు - ఘంటా : పాడి, రేగుప్తి మొము॥
83. 22వ విభజన : మేళకర్త రాగములు. 16 ప్రకృతి, వికృతి స్వరములను ప్రస్తరించగా వచ్చు 72 మేళకర్తలు.

84. 23వ విభజన :

సువాది. వివాది మేళకర్త రాగ విభజన. ఈ 72 మేళకర్తల యందు సువాది రాగములు 32 మేళకర్త రాగములు సహజములు.

40 వివాది మేళములు: ఈ రాగములు అసహజములు అయినను కర్ణాటక సంగీతమున సూత్రము ప్రచారములో ఉన్నవి. 32 మేళకర్తలు ప్రకృతి సిద్ధమైన 12 స్వరస్థానములను ప్రస్తరించగా వచ్చిన స్వరస్థాన మేళకర్తలు. తక్కిన 40 మేళకర్తలు, మారు పేర్లతో అనగా షట్టుతీ రిషభం శుద్ధ గాంధారం, షట్టుతీ దైవతం, శుద్ధ నిషాధం అను వికృతి స్వరములలో ఏ ఒక్కటైనను కలిగిన మేళములు వివాది మేళములు కటుపయాది సూత్రము : - 72 మేళకర్తల నామములకు ఆ మేళకర్త సంఖ్యను తెలుసుకొన గలుగునట్లు, మేళ నామముల మొదటి రెండు అక్షరములను ఏర్పరచిరి. ఆ ఏర్పాటునకు క, ట, ప, య అది సూత్రము అని పేరు.

85. 72 మేళకర్తల పద్ధతి

రాగము :- స్వరవర్ణములచే అలంకరింపబడి వినువారిచిత్తమును రంజింప చేయు థ్వని విశేషమును రాగమని చెప్పబడును. ఇట్టి రాగములు ముఖ్యముగా 72 అగును. ఏటినే జనకరాగములనియు, మేళకర్తరాగములనియు, ముఖ్యరాగములనియు, రూట్ రాగములనియు చెప్పడును. వాటి వివరముల నీక్రింద దెలుపుట గమనించదగను.

72 మేళకర్తలు :- సప్తస్వరముల యొక్క శుద్ధ, వికృతిభేదములచే యేర్పడు పోడశస్వరముల ప్రస్తారముచే మేళకర్తలు 72గా నేర్చడుచున్నవి ఎటులనగా: సప్తస్వరములగు, సరిగమపథని, లో మొదటి భాగమైన, సరిగమ, ను పూర్వాంగమనియు, రెండవభాగమైన, పథని, అనునది ఉత్తరాంగమనియు చెప్పబడును. పూర్వాంగములోని శుద్ధస్వరములగు షడ్జ, -శు. రిషభ, -శు. గాం,-శు మధ్యమములను ఉత్తరాంగములోని శుద్ధస్వరములగు పంచమ, శు. దై-శు. నిషాదములతో ప్రస్తరించిన యేర్పడునది మొదటి మేళకర్త రాగమగును. ఇదేవిధముగా పైన దెలిపిన పూర్వాంగములోని శుద్ధ స్వరములను ఉత్తరాంగ శుద్ధ వికృతి స్వరములచే వరుసగా ప్రస్తరించినచో 6 మేళకర్తలు యేర్పడుట నీక్రింద గమనించునది.

పూర్వాంగ స్వరస్థానములు

ఉత్తరాంగ స్వర స్థానములు

1)	షడ్జ	శ.ధ	శ.గ	శ.మ	ప	శ.ధై	శ.ని	ప్రస్తరించిన	1వ	మేళకర్త
2.)	"	"	"	"	ప	శ.ధై	కై.ని	"	2వ	"
3)	"	"	"	"	ప	శ.ధై	కా.ని	"	3వ	"
4)	"	"	"	"	ప	చ.ధై	కై.ని	"	4వ	"
5)	"	"	"	"	ప	చ.ధై	కా.ని	"	5వ	"
6)	"	"	"	"	ప	ష.ధై	కా.ని	"	6వ	"

మొదటి చక్రము యేర్పడును. ఇదేవిధముగా. పూర్వాంగ ప్రకృతి, వికృతి స్వరములతో ఉత్తరాంగ ప్రకృతి, వికృతి స్వరములతో ప్రస్తరించిన 6 చక్రములు ఏర్పడును.

2వ	చక్రం ష.శ.-రి.-సా.-గాం- శ.మ లను.ఉత్తరాంగ స్వరభేదములతో ప్రస్తరించిన - 6 చక్రము.
3వ	చక్రం " షడ్జ-శ-రిఅం.గా-.శ-మ-.ములను "
4వ	చక్రం " షడ్జ-చ.రి.-సా.గాం-. శ-మ-.ములను "
5వ	చక్రం " షడ్జ చ.రి-అం-గాం-.శ.మ-.ములను "
6వ	చక్రం " షడ్జ-ష-రి.అం-గాం-శ-మ-.ములను "

ఆనగా $6 \times 6 = 36$ మేళకర్తలు యేర్పడుచున్నప్ప. ఏటినే శుద్ధ మధ్యమ మేళకర్తలని చెప్పబడును. ఏటినే మరల ప్రతిమధ్యమముతో ప్రస్తరించిన మరియు 36 మేళకర్తలు యేర్పడి మొత్తము $36+36=72$ మేళకర్తలగుటయు ఆవి 12 చక్రములుగా విభజింపబడుటయు యి క్రింది పథకమున గమనించదగును.

72 మేళకర్తలు గల 12 చక్రముల పేర్లు యేర్పడు వివరము

- ఇందు (చక్రము) :- (1) చంద్రుడు (ఇది ఒక గ్రహము) చంద్రుడు
 (2) నేత్ర చక్రము - (2) కన్సులు (నేత్రద్వయము)
 (3) అగ్ని చక్రము - (3) అగ్నులు (త్రైతాగ్నులు) 1. దక్కిణాగ్ని 2. గార్భస్థాగ్ని
 3. ఆహాదనీయాగ్ని. మరియు 1. జరరాగ్ని ; 2. బడబాగ్ని ; 3. దావాగ్ని
 (4) వేదచక్రము - (4) వేదములు (చతుర్యోదములు) 1. బుగ్యేదము 2. యజుర్యేదము
 3. సామవేదము 4. అధర్యణ వేదము.
 (5) బాణచక్రము (5) బాణములు (పంచబాణములు) 1. అరవిందము 2. అశోకము
 3. చూతము 4. నవమల్లికము 5. నీలోత్పలము అనునవి. ఇవి పుష్పములు. మన్మథునికి
 పూవులే బాణములు.
 (6) బుతుచక్రము - (6) బుతువులు (షట్ బుతువులు) 1. వసంత బుతువు 2.
 గ్రీష్మబుతువు 3. వర్షబుతువు 4. శరదృతువు 5. హేమంత బుతువు 6. శిశిర బుతువు
 అనునవి షట్ బుతువులు.
 (7) బుషిచక్రము - (7) బుషులు (సప్తబుషులు) 1. కశ్యప, 2. అత్రి 3. భరద్వాజ
 4. విశ్వమిత్ర 5. గౌతమ 6. జమదగ్ని 7. వసిష్ఠ బుషులు.
 (8) వసుచక్రము - (8) వసువులు (అష్టవసువులు) 1. అనల 2. అనిల 3. ప్రత్యాష
 4. ప్రభాస 5. ద్రోణ 6. సౌమ 7. అధ్వర 8. ధృవ.
 (9) బ్రహ్మచక్రము - (9) బ్రహ్మలు (నవబ్రహ్మలు) 1. మరీచి 2. అత్రి 3. పులస్త్య
 4. పులహా 5. క్రతు 6. దక్క 7. అంగీరస 8. భృగు 9. వసిష్ఠ అను వారు నవబ్రహ్మలు.
 (10) దిశిచక్రము - (10) దిశలు (దశదిశలు) 1. ఇంద్ర 2. అగ్ని 3. యమ 4. నిరుతి
 5. వరుణ 6. వామ 7. కుబేర 8. ఈశాన్య 9. అంతరిక్ష 10. పృథివి.
 (11) రుద్రచక్రము - (11) రుద్రులు (ఏకాదశరుద్రులు) 1. శివ 2. శంబు 3. పినాకి
 4. గిరీశ 5. హర 6. స్ఫూర్ణ 7. భద్ర 8. భైరవ 9. సదాశివ 10. కపాలి 11 ఈశ్వర అనువారు
 పదకొండుగురు రుద్రులు.
 (12) ఆదిత్య చక్రము - (12) ఆదిత్యులు (ద్వాదశాదిత్యులు) 1. మిత్ర 2. అర్యమ
 3. త్వష్ట 4. ధాత 5. వివస్యాన్ 6. అరుణ 7. భగ 8. అంశుమాన్ 9. ఇంద్ర 10. పర్వత్య
 11. విష్ణు 12. పూషా అనువారు ద్వాదశాదిత్యులు

72 మేళకర్తలు ఒక్కొక్క చక్రమునకు 6 మేళముల వంతున $76 \div 6 = 12$ చక్రములను
 యేర్పరచి వాటికి ఆయా చక్రసంఖ్యను బట్టి పై విధముగా పేర్లను పెద్దలు యేర్పరచిరి.
 ఈ చక్రముల పేర్లు భూత సంఖ్యలుగ ఉండుట వలన జ్ఞాపికలుగ సహాయపడుచున్నవి
 (MNEMONICS)..

86. 72 మేళకర్తల పథకము

ఐ ష ణ స న ి శ న ి	పూర్వమేళకర్తలు లేక శుద్ధమధ్యము మేళకర్తలు. (1-36)		మేళకర్తల స్వరములు
	శ్రీ గౌంధాచారి పెట్టిన నామములు	శ్రీ వెంకటమభి పెట్టిన నామములు	శు-శు-రిగం-మ-పం-ఛై-ని
1.	కనకాంగి	కనకాంబరి	ష-శు-శు-శు-పం-శు-శు
2.	రత్నాంగి	ఫెనద్యతి	ష-శు-శు-శు-పం-శు-కై
3.	గానమూర్తి	గానసామవరాళి	ష-శు-శు-శు-పం-శు-కా
4.	వనస్పతి	భానుమతి	ష-శు-శు-శు-పం-చ-కై
5.	మానవతి	మనోరంజని	ష-శు-శు-శు-పం-చ-కా
6.	తానరూపి	తనుకీర్తి	ష-శు-శు-శు-పం-ష-కా
<hr/>			
7.		2. నేత్ర-చక్రము	
8.	సేనాపతి	సేనాగ్రణి	ష-శు-సా-శు-పం-శు-శు
9.	హనుమతోది	జనతోది	ష-శు-సా-శుపం-శు-కై
10.	ధేమక	ధునిభిన్నపడ్డము	ష-శు-సా-శు-పం-శు-కా
11.	నాటకప్రియ	నట్టార్జురణము	ష-శు-సా-శు-పం-చ-కై
12.	కోకిలప్రియ	కోకిలారవము	ష-శు-సా-శు-పం-చ-కా
13.	రూపవతి	రూపవతి	ష-శు-సా-శు-పం-ష-కా
<hr/>			
14.		3. అగ్ని-చక్రము	
15.	గాయకప్రియ	గేయహెజ్జిజి	ష-శు-అం-శు-పం-శు-శు
16.	వకుశాభరణము	వాటివసంతిభైరవి	ష-శు-అం-శు-పం-శు-కై
17.	మాయామాళవగాళ	మాయామాళవగాళ	ష-శు-అం-శు-పం-శు-కా
18.	చక్రవాకము \$	తోయవేగవాహిని	ష-శు-అం-శు-పం-చ-కై
19.	సూర్యకాంతము	భాయావతి	ష-శు-అం-శు-పం-చ-కా
20.	హాటకాంబరి	జయశుద్ధమాళవి	ష-శు-అం-శు-పం-ష-కా

87 మేళకర్తల పథకము

నిష్టంగీ నీ	పూర్వమేళకర్తలు లేక శుద్ధమధ్యమ మేళకర్తలు. (1-36)		మేళకర్తల స్వరములు
	శ్రీ గౌణిందాచారి పెట్టిన నామములు	శ్రీ వెంకటమఖీ పెట్టిన నామములు	
		4. వేద-చక్రము	
19.	ముంకారధ్వని	ముంకారభ్రమరి	ష-చ-సా-శు-పం-శు-శు
20.	నరభైరవి	నారీరీతిగౌళ	ష-చ-సా-శు-పం-శు-కై
21.	కీరవణి	కిరణావళి	ష-చ-సా-శు-పం-శు-కా
22.	ఖరహారప్రియ	శ్రీరాగము	ష-చ-సా-శు-పం-చ-కై
23.	గౌరీమనోహరి	గౌరీవేళావళి	ష-చ-సా-శు-పం-చ-కా
24.	వరుణప్రియ	వీరవసంతము	ష-చ-సా-శు-పం-ష-కా
<hr/>			
		5. బాణ-చక్రము	
25.	మారరంజని	శరావతి	ష-చ-ఆప-శు-పం-శు-శు
26.	చారుకేశి	తరంగిణి	ష-చ-ఆం-శు-పం-శు-కై
27.	సరసాంగి	సారసేవ	ష-చ-ఆం-శు-పం-శు-కా
28.	హరికాంభోజి	హరికేదారగౌళ	ష-చ-ఆం-శు-పం-చ-కై
29.	ధీరశంకరాభరణము	ధీరశంకరాభరణము	ష-చ-ఆం-శు-పం-చ-కా
30.	నాగానందిని	నాగాభరణము	ష-చ-ఆం-శు-పం-ష-కా
<hr/>			
		6. బుయుతు-చక్రము	
31.	యాగప్రియ	కలావతి	ష-ష-ఆప-శు-పం-శు-శు
32.	రాగవర్ధని	రాగచూడామణి	ష-ష-ఆప-శు-పం-శు-కై
33.	గాంగేయభూషణి	గంగాతరంగిని	ష-ష-ఆప-శు-పం-శు-కా
34.	వాగధీశ్వరి	భోగచ్ఛాయానాట	ష-ష-ఆప-శు-పం-చ-కై
35.	శూలిని	శైలదేశాక్ష	ష-ష-ఆప-శు-పం-చ-కా
36.	చలనాట	చలనాట	ష-ష-ఆప-శు-పం-చ-కా

72 మేళకర్తల పథకము

మేళ సంఖ్యలు	ఉత్తరమేళకర్తలు లేక ప్రతిమధ్యమ మేళకర్తలు	మేళకర్తల స్వరములు
	7.బుషి-చక్రము (37-72)	
37.	సాలగము	శ-శు-శు-ప్ర-పం-శు-శు
38.	జలార్థవము	శ-శు-శు-ప్ర-పం-శు-కై
39.	రూలవరాళి	శ-శు-శు-ప్ర-పం-శు-కా
40.	నవనీతము	శ-శు-శు-ప్ర-పం-చ-కై
41.	పావని	శ-శు-శు-ప్ర-పం-చ-కా
42.	రఘుప్రియ	శ-శు-శు-ప్ర-పం-చ-కా
	8.వసు-చక్రము	
43.	గవంబోధి	శ-శు-సా-ప్ర-సం-శు-శు
44.	భవప్రియ	శ-శు-సా-ప్ర-సం-శు-కై
45.	శుభపంతువరాళి	శ-శు-సా-ప్ర-సం-శు-కా
46.	షడ్యిధమార్దిణి	శ-శు-సా-ప్ర-సం-చ-కై
47.	సువర్ణాంగి	శ-శు-సా-ప్ర-సం-చ-కా
48.	దివ్యమణి \$	శ-శు-సా-ప్ర-సం-చ-కా
	9.బ్రహ్మా-చక్రము	
49.	ధవళాంబరి	శ-శు-అం-ప్ర-పం-శు-శు
50.	నామనారాయణి	శ-శు-అం-ప్ర-పం-శు-కై
51.	కామవర్ధని	శ-శు-అం-ప్ర-పం-శు-కా
52.	రామప్రియ	శ-శు-అం-ప్ర-పం-చ-కై
53.	గమనశ్రమ	శ-శు-అం-ప్ర-పం-చ-కా
54.	విశ్వంబరి \$	శ-శు-అం-ప్ర-పం-చ.కా

72 మేళకర్తల పథకము

10.దిశి-చక్రము			
55.	శ్యామలాంగి	శ్యామల	ష-చ-సా-ప్ర-పం-శు-శు
56.	షణ్మృఖప్రియ	చామరము	ష-చ-సా-ప్ర-పం-శు-కై
57.	సిమ్మేంద్రమధ్యమము	సుమద్యతి	ష-చ-సా-ప్ర-పం-శు-కా
58.	హామవతి	దేశిసింహరవము	ష-చ-సా-ప్ర-పం-చ-కై
59.	ధర్మవతి	ధామవతి	ష-చ-సా-ప్ర-పం-చ-కా
60.	నీతిమతి	నిషధము	ష-చ-సా-ప్ర-పం-షత-కా
11.రుద్ర-చక్రము			
61.	కాంతామణి	కుంతలము	ష-చ-అం-ప్ర-పం-శు-శు
62.	బుషభప్రియ \$	రతిప్రియ	ష-చ-అం-ప్ర-పం-శు-కై
63.	లతాంగి	గీతప్రియ	ష-చ-అం-ప్ర-పం-శు-కా
64.	వాచస్పతి	భూషావతి	ష-చ-అం-ప్ర-పం-చ-కై
65.	మేచకల్యాణి	శాంతకల్యాణి	ష-చ-అం-ప్ర-పం-చ-కా
66.	చిత్రాంబరి \$	చతురంగిణి	ష-చ-అం-ప్ర-పం-ష-కా
12.ఆదిత్య-చక్రము			
67.	సుచరిత	సంతానమంజరి	ష-ష-అం-ప్ర-పం-శు-శు
68.	జ్యోతిస్వరూపణి	జ్యోతిరాగము	ష-ష-అం-ప్ర-పం-శు-కై
69.	ధాతువర్ధని	ధౌతపంచమము	ష-ష-అం-ప్ర-పం-శు-కా
70.	నాసికాభూషణి	నాసామణి	ష-ష-అం-ప్ర-పం-చ-కై
71.	కోసలము	కుసుమాకరము	ష-ష-అం-ప్ర-పం-చ-కా
72.	రసికప్రియ	రసమంజరి	ష-ష-అం-ప్ర-పం-ష-కా

ఈ గురుతుగల మేళములు కటుపయాది సంఖ్యలకు భిన్నముగా నున్నవి.

సంగీత శాప్త సుధ్వాసము

88. కటుపయాది సంఖ్యాపత్రకము

కటుపయాది సంఖ్యలు	1	2	3	4	5	6	7	8	9	0
కాది నవకము	క	బ	గ	ఘ	జ	చ	ఛ	జ.	ర్య	శ
టాది నవకము	ట	ర	డ	థ	ఘ	త	థ	ద	థ	న
పాది పంచకము	ప	ఫ	బ	భ	మ					
యాద్యష్టకము	య	ర	ల	వ	శ	ష	స	హ		

పైన దెలిపిన కటుపయాది సంఖ్యలను గుర్తించునపుడు “అంకానాం వామతో గతిః” యనెడి సూర్య సిద్ధాంతానుసారము క్రింద నుండి ఏక, దశస్తానములు గైకోనుచు మేళసంఖ్య నిర్ణయింపవలెను. ఉదా:- మాయామాళవగాళ. ఇందు మొదటి “మా” యను అక్షరము పాదిపంచకములో 5వ అంకెకు సరిపోవును. రెండవ “య” అను అక్షరము యాద్యష్టకములో 1వ అంకెకు సరియగును. గనుక మొదటి 5వ అంకె ఏక స్త్రానమునను, రెండవ 1వ, అంకె దశ స్త్రానమునందును వేసిన మాయామాళవగాళ 15వ, సంఖ్య యగును. ఇటుల 72 మేళముల సంఖ్యలను కనుగొనవచ్చును. సంయుక్తాక్షరములు గల మేళసంఖ్య నిర్ణయించునపుడు, యా క్రింది విషయమును గమనింపవలెను.

ఉదా:- షణ్ముఖప్రియ. ఇందు మొదటి ‘ష’ యను అక్షరము యాద్యష్టకములో 6వ అంకె. రెండవ ‘ణ్ము’ అను సంయుక్తాక్షరములో, ‘ణ్ము’ హల్లును వదలి మకారమునే లెక్కించిన ‘మ’ యనునది పాదిపంచకములో 5వ, అంకెకు సరియగును. గనుక మొదటి 6ను, ఏకస్తానమునను రెండవ 5ను, ధశమస్తానమునను బెట్టిన 56 అగును. ఈ రీతిగాతక్కినయన్ని మేళముల సంఖ్యలను తెలియవలెను. ఉదా:- గానమూర్తి, ఇందు మొదటి ‘గ’ అను అక్షరము కాదినవకము, లో3వ, అంకెకు సరియగుటచే ఏకస్తానమునను, రెండవ న, యను యక్కరము (o) సున్నయగుటచే సున్నకు విలువలేదుగావున, గానమూర్తి 3వ మేళమగును. ఇటులనే తక్కిన మేళముల సంఖ్యలన్నిటిని యూహించునది. అయితే యాకాలమున 72 మేళకర్తలలో 5 మేళకర్తలను మాత్రము, కటుపయాది, గణితశాస్త్రమునకు వ్యతిరేకముగా సంయుక్తాక్షరములోని మొదటి హల్లునే లెక్కించుటయును, ఔఱు, అను ప్రాణాక్షరమును, రి, అను ప్రాణాక్షరముగా

నెంచి లెక్కించుటయును ఈ క్రింది దెలుపు $4+1=5$ మేళకర్త రాగముల సంఖ్యలద్వారా గుర్తెఱుంగునది.

1. చక్రవాకము	గణిత శాస్త్రరీత్యా	26వ,	మేళమగుచున్నను	16వ,	మేళమగలను
2. దివ్యమణి	"	18వ,	"	48వ,
3. విశ్వంభరి	"	44వ,	"	54వ,
4. చిత్రాంబరి	"	26వ,	"	66వ,
5. బుషభప్రియ	"	60వ,	"	62వ, మేళమగును.

లెక్కించుచున్నారు. కావున యిప్పటికాలమున వాడు 72 మేళములలో పై 5 మేళములుగాక ఏగత 67 మేళములే కటపయాది విధులను సరిగా ననుసరించుచున్నామి.

పూర్వమేళకర్తలు :- 72 మేళకర్తలలో 1 నుండి 36 వరకు గల 36 మేళ కర్తలను పూర్వమేళకర్తలని చెప్పుబడును. వీటినే శుద్ధమధ్యమ మేళకర్తలనబడును.

ఉత్తరమేళకర్తలు:- 72 మేళకర్తలలో 37 నుండి 72 వరకు గల 36 మేళకర్తలను ఉత్తరమేళకర్తలని చెప్పుబడును. వీటినే ప్రతిమధ్యమ మేళకర్తలనబడును.

కల్పితమేళకర్తలు :- శ్రీ వెంకటమఖికి పూర్వము వాడుకలో నుండి కొందరిచే 19 మేళకర్తలనియు, మరికొందరిచే 20 మేళకర్తలనియు చెప్పుబడిన ప్రాచీన మేళకర్తలనే వెంకటమఖి కల్పిత మేళకర్తలని పేరు పెట్టి యుండెను.

భూత-మేళచక్రములు:- శ్రీ వెంకటమఖి 72 మేళకర్తలను 12 సమభాగములుగా చేసి వాటికి భూత మేళచక్రములని పేరుపెట్టెను. వాటినే (1) ఇందు (2) నేత్ర (3) అగ్ని (4) వేద (5) బాణ (6) బుతు (7) బుచీ (8) వసు (9) బ్రహ్మ (10) దిశ (11) రుద్ర (12) ఆదిత్య చక్రములని చెప్పుబడును. భూతసంఖ్యలు:- (1) ఇందు అనగా చంద్రుడు ఒక్కడు. (2) నేత్రములు రెండు; (3) అగ్నులు మూడు; (4) వేదములు నాల్గు; (5) పంచబాణుడు. (6) బుతువులు ఆరు; (7) సప్తబుచుములు; (8) అష్టావసువులు; (9) నవబ్రహ్మలు; (10) దశదిశలు; (11) ఏకాదశ రుద్రులు; (12) ద్వాదశదిత్యులు.

మేళసంజ్ఞలు :- శ్రీ వెంకటమఖిచే ఒక్కొక్క చక్రములోగల 6 మేళకర్తలకు యువ్వబడిన 6 సంజ్ఞలను మేళ సంజ్ఞలని చెప్పుబడును. అవి (1) పా (2) శ్రీ (3) గో (4) భూ (5) మూ (6) ఘా యగును.

89. మూర్ఖులకు జన్మరాగములు

జన్మరాగములు	కోచ్చు - అవ్యాప్తములు		సుఖ్	శ	స	స	గ	గ	మ	మ	స	స	శ	శ		
	పేటక్క	సుఖ్														
1. భుస్సి	స గ మ వ న - న న న న న న	న న న న న న	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8
2. దేశ్యతోడి	స గ మ వ న - న న న న న	న న న న న న	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8
3. పుద్దతోడి	స గ మ వ న - న న న న న	న న న న న న	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8
4. వసంత	స గ మ వ న - న న న న న	న న న న న న	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17
5. మాల్ కౌన్	స గ మ వ న - న న న న న	న న న న న న	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20
6. అభేరి	స గ మ వ న - న న న న న	న న న న న న	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22
7. అభోగి	స గ మ వ న - న న న న న	న న న న న న	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22
8. ఉ.ర.చంద్రిక	స గ మ వ న - న న న న న	న న న న న న	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22
9. పుస్పలతిక	స గ మ వ న - న న న న న	న న న న న న	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22
10. మధ్యమాలి	స గ మ వ న - న న న న న	న న న న న న	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22
11. సాథగైరై	స గ మ వ న - న న న న న	న న న న న న	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22
12. కంభోజ	స గ మ వ న - న న న న న	న న న న న న	28	28	28	28	28	28	28	28	28	28	28	28	28	28
13. కుంతలవరాచి	స గ మ వ న - న న న న న	న న న న న న	28	28	28	28	28	28	28	28	28	28	28	28	28	28
14. కేదారగాథ	స గ మ వ న - న న న న న	న న న న న న	28	28	28	28	28	28	28	28	28	28	28	28	28	28
15. నాగున్యరావు	స గ మ వ న - న న న న న	న న న న న న	28	28	28	28	28	28	28	28	28	28	28	28	28	28
16. మొహన	స గ మ వ న - న న న న న	న న న న న న	28	28	28	28	28	28	28	28	28	28	28	28	28	28
17. యుముకుల కాం	స గ మ వ న - న న న న న	న న న న న న	28	28	28	28	28	28	28	28	28	28	28	28	28	28
18. వలజె (ఫోజె)	స గ మ వ న - న న న న న	న న న న న న	28	28	28	28	28	28	28	28	28	28	28	28	28	28
19. ఆరభి	స గ మ వ న - న న న న న	న న న న న న	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29
20. బుద్ధముహరి	స గ మ వ న - న న న న న	న న న న న న	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29
21. శుద్ధముహరి	స గ మ వ న - న న న న న	న న న న న న	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29
22. పూంసధ్వని	స గ మ వ న - న న న న న	న న న న న న	63	63	63	63	63	63	63	63	63	63	63	63	63	63
23. రముటీ	స గ మ వ న - న న న న న	న న న న న న	65	65	65	65	65	65	65	65	65	65	65	65	65	65
24. మొహనకల్పాటీ	స గ మ వ న - న న న న న	న న న న న న	65	65	65	65	65	65	65	65	65	65	65	65	65	65

90. మూర్ఖుకారక మేళపదుకము

నం.	శుద్ధమధ్యమ మేళకర్తలు	స	ధ	గ	మ	వ	థ	న
1.	కనకాంగి		51
2.	రత్నాంగి		53	19
3.	గానమూర్తి		54	55
4.	వనస్పతి		25
5.	మానవతి		61
6.	తానరూపి	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
7.	సేనావతి		63	17
8.	హనుమతోది		65	28	20	29	22
9.	ధేనుక		66	56	35
10.	నాటకప్రియ		64	26
11.	కోకిలప్రియ		62
12.	రూపవతి	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
13.	గాయకప్రియ		69
14.	వకుళాభరణము		71	21	58
15.	మాయామాళవగాళ		72	57
16.	చక్రవాకము		27	59
17.	సూర్యకాంతము		7	63
18.	హటకాంబరి		48
19.	రుంకారధ్వని		2	53
20.	నఠభైరవి		29	22	8	65	28
21.	కీరవాణి		58	14	71
22.	ఖరహరప్రియ		8	65	28	20	29
23.	గారీమనోహరి		10	64	26
24.	వరుణప్రియ		92

మూర్ఖునాకారక మేళపథకము ఆయ గ్రహస్యరములం దేర్జడు మేళముల సంబ్యులు

నం.	పుద్ధమధ్యమ మేళకర్తలు	స	రి	గ	మ	ప	థ	ని
25.	మారరంజని		4
26.	చారుకేశి		23	10	64
27.	సరసాంగి		59	16
28.	హరికాంభోజి	20	29	22	8	65	
29.	ధీరశంకరాభరణము	22	8	65	28	20	
30.	వాగనందిని	44	34	
31.	యూగప్రియ	-----	-----	-----	-----	-----	-----	
32.	రాగవర్ధని	24	
33.	గాంగేయభూషణి	60	
34.	వాగ్ధీశ్వరి	30	44	
35.	శూలిచి	9	66	56	
36.	చలనాట	45	
37.	సాలగము	-----	-----	-----	-----	-----	-----	
38.	జలార్థవము	-----	-----	-----	-----	-----	-----	
39.	రూలవరాళి	-----	-----	-----	-----	-----	-----	
40.	నవనీతము	-----	-----	-----	-----	-----	-----	
41.	పావని	-----	-----	-----	-----	-----	-----	
42.	రఘుప్రియ	-----	-----	-----	-----	-----	-----	
43.	గవాంబోది	18	
44.	భవప్రియ	34	30	
45.	శుభవంతువరాళి	36	
46.	షట్టిధమార్గిణి	70	
47.	సువర్ణాంగి	-----	-----	-----	-----	-----	-----	
48.	దివ్యమణి	-----	-----	-----	-----	-----	-----	

మూర్ఖనాకారక మేళపద్ధకము ఆయా గ్రహస్వరములం దేర్చడు మేళముల సంఖ్యలు

నం.	పుఢమధ్యమ మేళకర్తలు	స	రి	గ	మ	ప	ధ	న
49.	ధవళాంబరి		----	----	----	----	----	----
50.	నామనారాయణి		----	----	----	----	----	----
51.	కామవర్ధిణి		1
52.	రామప్రియ		----	----	----	----	----	----
53.	గమనశ్రీమ		19	2
54.	విశ్వంబరి		55	3
55.	వ్యామలాంగి		3	54
56.	షణ్ముఖప్రియ		35	9	66
57.	సిమ్మంద్ర మధ్యమము		15	72
58.	పేమవతి	14	71	21
59.	ధర్మవతి	16	27
60.	నీతిమతి	33
61.	కాంతామణి	5
62.	రిషభప్రియ	11
63.	లతాంగి	17	7
64.	వాచస్పతి	26	23	10
65.	మేచకల్యాణి	28	20	29	22	8
66.	చిత్రాంబరి	56	35	9
67.	సుచరిత	----	----	----	----	----	----	----
68.	జ్యోతిస్వరూపిణి	----	----	----	----	----	----	----
69.	ధాతువర్ధని	13
70.	నాసికాభూషిణి	46
71.	కోసలము	21	58	14
72.	రసికప్రియ	57	15

91. 72 మేళకర్తల పథకం : విశ్లేషణ

ప్రపంచ సంగీత రీతులు, 12 స్వరస్థానాలను ప్రస్తరించగా వచ్చిన 32 రాగాలతో తృప్తిపదుతోండగా, అస్వభావికమైన ఈ 72 మేళకర్తల పథకం కర్రాటక సంగీతంలో వచ్చి నిలబడిపోవడం గొప్పగా భావించాలా లేక మన పూర్వపు సంగీత గ్రంథకర్తలు, పండితులైన కొంతమంది, అనవసరమైన, ఆలోచనా విధానాన్ని ప్రకాశింప చేస్తుందా?!

72 మేళకర్తల పద్ధతిని మొట్టమొదటి సారిగా అంకురార్పణ చేసిన వేద పురుషుడు విద్యారణ్యుడు (1320-1380).

ఆ తరువాత వేంకటమఖి తండ్రి మహా పండితుడు, విద్యాంసుడు అయిన గోవింద దీక్షితులు (1577-1614) ఈ 72 మేళకర్తల పద్ధతిని కొంత ఆలోచించి కొద్దిగా రూపొన్ని ఇచ్చాడు. ఈయన కుమారుడు వేంకటమఖి “చతుర్ధండి ప్రకాశిక” గ్రంథకర్త కర్రాటక సంగీత చరిత్రలో ముఖ్యుడు, ఈ 72 మేళకర్తల పద్ధతికి గణిత దృష్ట్యా ప్రస్తరించి, 12 చక్రాలను, ప్రతి చక్రంలోగల 6 మేళాలకు 6 ప్రస్థారాలు అని పేర్లు పెట్టి మేళకర్తల పేర్లలో మొదటి రెండు అక్షణాలకు క, ట, ప, య, సూత్రానికి సరిపోయేటట్లు నామకరణం చేశాడు. అయితే వేంకటమఖి గుణించిన ఈ 72 మేళకర్తలు సంపూర్ణ సంపూర్ణాలు కావు. ఇవి అనంపూర్ణ మేళకర్తలు.

అనంపూర్ణ రాగాలు మేళ కర్తలుగా ఆ కాలంలో అంగీకరించారు. ఈనాడు జనకరాగం, మేళకర్త, రాగాంగ రాగాలు సంపూర్ణ-సంపూర్ణాలుగానే అవగాహన అందరిలోనూ ఉంది. సంపూర్ణాలుగా గాక వక్ర, వర్ష్యరాగాలుగా ఉంటేనే ఏటి యందు గల 40 వివాది (రాగాలు) మేళకర్తలు కొంతలో కొంత బాగుండేది.

ఈ 72 అనంపూర్ణ మేళకర్తలకు వేంకటమఖి ఇచ్చిన కనకాంబరి, ఫేనద్యుతి మొదలైన పేర్లకు బదులు, కనకాంగి, రత్నాంగి అనే పేర్ల ప్రాచుర్యం వచ్చి, వేంకటమఖి పేర్లు గ్రంథాలకు మాత్రం పరిమితం అయ్యాయి.

ఈ 72 మేళకర్తలను సంపూర్ణాలుగా రూపొందించి వాటికి కనకాంగి, రత్నాంగి, అనే పేర్లు పెట్టినది గోవిందాచార్యుడు లేక గోవిందామాత్యుడు. “సంగీత శాస్త్ర సంకేపము” అనే గ్రంథాన్ని ప్రాశాడు.

గోవింద దీక్షితులు, వేంకటమకి, గోవిందాచార్యులు (గోవిందామాత్యుడు) ఇంచుమించు సమకాలికులు. వేంకటమఖి 72 మేళకర్తల పద్ధతిని మార్పుచేసి అనంపూర్ణ మేళాలను సంగీత శాస్త్ర సుధార్ణవము

సంపూర్ణాలుగా చేసి కనకాంబరి, ఫెనద్యుతి మేళపేర్లను, కనకాంగి, రత్నాంగి, పేరులుగా మార్చాడు గోవిందామాత్యుడు.

ఈ 72 మేళకర్తలకు కారకులు నలుగురు. మొదట విద్యారష్యుడు. రెండవ వాడు గోవింద దీక్షతులు. 3, 4వ వారు వేంకటమథి గోవిందాచార్యులు.

ఏది ఎలాగున్నా, ఈ పద్ధతి సరికాదేమో అనే అభిప్రాయాన్ని ఈనాడు కర్రాటక సంగీత భీమ్యుడు శ్రీ శెమ్మంగుడి శ్రీనివాస అయ్యర్, ఇంతకముందు ‘కృతిమణి మాలై’ అనే పేరులో లక్ష్మీ గ్రంథాలను నాల్గింటిని, కర్రాటక సంగీత చరిత్రను, (ఆంగ్లమున) ప్రాసిన వాడు రంగరామానుజ అయ్యంగార్ మొదలైన వారు నిర్వందంగా వక్కాణించారు.

92. 72 మేళకర్తల పద్ధతి యందు లోపాలు:

1. ప్రకృతి సిద్ధంగా, ప్రకృతి నుండి ఉదయించిన స్వప్తస్వరాల విభాగాలు 12 అనగా స్వరస్థానాలను అసహజంగా కదిపి వాటికి విరుద్ధమైన పేర్లు పెట్టడం :

చతుర్శతి (ప్రకృతి) రిషభాన్ని = శుద్ధంగాంధారం అనడం వికృతి

సాధారణ గాంధారాన్ని = షట్టుతి రిషభం అనడం వికృతి

అలాగే ఉత్తరాంగంలో

చతుర్శతి ధైవతాన్ని : శుద్ధ నిషాదం అనడం వికృతి

కైశిక నిషాధాన్ని : షట్టుతి ధైవతం అనడం వికృతి

ఈ ఏర్పాటు సంగీతానికి, శ్రావ్యతకి, సంగీతం యొక్క మాధుర్యానికి సహజత్వానికి గట్టి దెబ్బ. ఈ ఏర్పాటు వలన సాధించిన ప్రయోజనం. 40 వికృతి మేళాలను (వివాది మేళాలను, అనవసర మేళకర్తలను) తయారు చేయడమే.

ప్రపంచ దేశాలందరికి, భౌతిక శాస్త్రంలోనూ, ప్రకృతి సిద్ధంగానూ 12 స్వరస్థానములైతే 16 (ప్రకృతి వికృతి స్వరములు అనే పేర్లతో) స్వరాలు ఒక స్థాయిలో ఎక్కడున్నాయి? లేవుగదా!

శుద్ధరిషభం, చతుర్శతి రిషభం కలిపి రిషభం అవుతుంది. సాధారణ గాంధారం, ఆంతర గాంధారం కలిపి గాంధారం అవుతుంది. అలాగే శుద్ధ ధైవతం, చతుర్శతి ధైవతం కలిసి ధైవతం అవుతుంది. కైశిక నిషాధం కాకలి నిషాధం కలిపి నిషాధం అవుతుంది. స్వరములు మొత్తం ఏదు మాత్రమే. 8వ స్వరం సృష్టించడానికి వీలులేదు. పంచ భూతములులాగ, సూర్యచంద్రులు లాగ, 7 స్వరములను ఎవరూ సృష్టించలేదు వాటిని కనుగొన్నారు. ఆంతే

రిష్టభం అనే మూర్తిని విడదీని రెండవ భాగానికి శుద్ధ గాంధారం అని పేరు పెట్టినంత మాత్రాన అది గాంధారం అవుతుందా? అలాగే సాధారణ గాంధారాన్ని షట్టుపుతి రిష్టభం అనడం కూడా అసమంజసనమే. దాని వలన ఏమయింది?!

(శుద్ధ) గాంధారం మీద (షట్టుపుతి) రిష్టభం,

(శుద్ధ నిషాధంపైని (షట్టుపుతి) ధైవతం వచ్చింది. క్రమం, భంగం అయింది.

భాషాంగరాగాల్లో రెండు రిష్టభాలు, రెండు గాంధారాలు, రెండు మధ్యమాలు, రెండు ధైవతాలు, రెండు నిషాధాలు, ఆయా స్వరాలపేర్లు మర్ఖకుండానే స్వయంగానే అన్యస్వరాలుగా రావడంలేదా? రసాన్ని, భావాన్ని, మాధుర్యాన్ని పెంపాందించడం లేదా?

సింధుబ్భేరవిలో రెండు మధ్యమాలు, రెండు రిష్టభాలు రెండు ధైవతాలు కొన్ని సందర్భాలలో ఎంతో అందంగా ఉండడం లేదా

విద్యారణ్యాదు ఈ పద్ధతిని కనిపెట్టి, పునరాలోచనలో సమంజసం కాదని వదిలేసి ఉంటాడు. వెంకటమథి ఆలోచన చేసినది. 72 అసంపూర్ణమేళాలు కొంత సమంజసం ఏమో కాని గోవిందాచార్యులు వరస స్వరస్థానాలును గుచ్ఛేత్తి సంపూర్ణాలుగా చేయడం, భారతీయ సంగీత పద్ధతికి ఒక లోటు ఏమో. పాశ్చాత్య సంగీత పద్ధతిలో ముఖ్యంగా “ఆపేరా” సంగీతంలో వరస స్వరస్థానాలు పాడటరి బహుళంగా ఉంది. (ఏక్కుతి నామములు ఆకృతి లేకుండానే.)

ఈ వివాదిరాగాలు అద్భుత రసాన్ని త్రోతల మనస్సులలో కలుగ చేస్తాయేమోకాని సంగీత మాధుర్యాన్ని, శ్రావ్యతను కలుగ చేయలేవు.

కనకాంగి, రసికప్రియ, రాగ మూర్ఖులు క్రింది విధంగా గానం చేస్తే బహుశః వివాదత్వం తగ్గవచ్చు.

స రీ సా గా మా పా దా పా నీ సా
సా ‘నీ సా’ ప దా ప మా గ మా రీ సా

93. కల్పిత సంగీతము - సంగీత రచనలు

సంగీత రచన అనగా “పాట” అని అర్థం. ఈ పాట అనాదిగా అనేక రూపాలుగా, అన్ని దేశాలలోనూ, అందరి హృదయాలలోనూ, అందరి నోళ్లలోనూ ప్రకాశిస్తూనే ఉంది.

ఆది మానవుడు తన సహచరులతో కలసి ఒకే స్థాయిలో ఒకే లయలో ఎలుగెత్తి అరిస్తే ఆది పాటకి ప్రాతిపదిక అయింది.

వేదం చదవడం కాదు పాడటమే. వేదానికి లయ, స్వరాలు ఉన్నాయి.

సామవేదంనుండే సంగీతం ఉద్భవించింది. భాషా సాహిత్యంలో కూడా, వచనం, గద్యం, అయింది. గద్యం పద్యం అయింది. పద్యం పాట అయింది. వచనానికి లయ లేదు. గద్యానికి లయ ఉంది. పద్యానికి లయ, తాళం కూడా ఉంది. పద్యానికి గణనియమాలు. గణనియమాలను బట్టి తాళం ఉంది.

గేయం అనగా పాట. పాటకి, రాగం, తాళం, ఛందస్సు, గణాలు, మాత్రలు, ఆవర్త సంఖ్యా నియమాలు, యతిప్రాసలు ఉన్నాయి. సంస్కృత శ్లోకాలు గాని తెలుగు పద్యాలు కాని పాటలుగా చేసి, తాళ బద్ధంగా పాడవచ్చు. అనుష్టవ్ శ్లోకం, ఆది తాళానికి సరిపోతుంది. 16 మాత్రాలు ఉంటాయి. వాల్మీకి రామయణ శ్లోకాలను, లవకుశలు, శ్రీరాముని దర్శారులో పాడేరని వింటూన్నాం.

జానపదులు పాడుకునే పాటలు అన్ని దేశాలలోనూ అతి తక్కువ సంగీతంతో లయబద్ధంగా ఉంటాయి.

ఒక పాటను, ముందుగా ఒక లయకు కూర్చుకొని, తరువాత దానికి సంగీతాన్ని కూర్చు పాడుకోవటం సర్వ సాధారణంగా జరిగే ప్రక్రియ.

అట్లాంటి పాటలలో, అర్థం, భావం, కథా కథనం, వర్ణనం, నీతి బోధ, చరిత్ర, ఫీరకథలు, ప్రేమ కథలు, భక్తి మొదలైనవి ఉండి, జానపదుల జీవితాలలో ముడిపడి, వారి సంస్కృతులకు ప్రతిబింబాలుగా ఉంటాయి.

బాలనాగమ్య కథ, బొచ్చిలికథ, రామాయణ, భారతకథలు, పలనాటి వీర చరిత్ర, మొదలైనవి ఈ కోవలోనివే.

ద్విపద కావ్యాలు ఒక మెట్టు ఎక్కువగా ఉన్న సాహిత్య సంగీత కావ్యాలే.

వీటిని జానపద కథా పాటలు అనవచ్చు. ఇవి పాటకపుజనకథలు.

ఈ జూనపద పాటలను ప్రాయటానికి గాని, ప్రాసి పాడటానికి గాని, ఒక విధమైన సహజ చాతుర్యం, కల్పన, సహజ సంగీత సాహిత్య కవిత్వ పాటవం, కావాలి. ఇట్టి ఫోరణి కలవారు వాగ్గేయ కారులే. తత్వాలు, జూనపద సాహిత్యం రచించిన వారు అజ్ఞాత కవిగాయకులే. వారి పేర్లను వారి కృతులలో (ముద్రగా) చాప్పించాలని తెలియని వేదాంతులు.

ఇట్టి జూనపద సంగీత రచనలలో సంగీతం సులభంగా 4,5, స్వరాలకు పరిమితమై, సులభమైన లయలలో ఉంటుంది. గమకాలు ఉండవు. పెద్ద నిడివి ఉండదు. ఒక్క స్థాయిలోపలనే ఉంటాయి.

ఈ జూనపద సంగీత రచనలు కాలక్రమేణా ఎదుగుతో, సాందర్భాలను పెంచుకుంటూ అను నిత్యమూ సంస్కరింపబడుతూ చరిత్రకు అందని కాలం నుంచి ఇప్పటి వరకూ మార్పులు, చేర్పులూ చేసుకుంటూ క్రొత్త తనాన్ని సంతరించుకుంటూనే ఉంది.

సుమారు 2500 సంవత్సరాల క్రిందట భరతుని నాట్యశాస్త్రంలో, 32వ అధ్యాయంలో “ధృవము” అనే రచనను గూర్చి వివరింపబడింది.

వీధి భాగవతములు, యక్కగానములు, నాటకములు, దృశ్య శ్రావ్య ప్రదర్శనా కళలు. ఆ ప్రదర్శనలలో ‘ధృవము’ అను గీతము గానము చేయబడేడిది. ఈ ప్రదర్శనలలో సంగీతము ఒక ఉపాంగముగా ఉండేడిది.

‘ధృవము’ అను సంగీత రచన గూర్చి నాట్య శాస్త్రమున 525 శ్లోకములలో వివరింపబడినది. ధృవము, దాని లక్షణము. వైవిధ్యము, విభజన, మొదలైన వివరములు ఇందు కలవు. ఈ వివరణకు సరియైన ఉదాహరణలు లేకపోవుట వలన, తరువాత తరముల వారికి వాటి స్వరూప, స్వభావముల అవగాహనకు వీలు కలుగలేదు.

‘ఇల్లింగ్’ అను తమిళ మహారాజు, మహానుభావుడు, రచించిన ‘శిలప్పాదికారము’ అను తమిళ గ్రంథముననూ ‘సంగం’ అను తమిళ కావ్య సంపుటి యందును, ద్రవిడ సంస్కృతి, లలిత కళా చైతన్యం, వారి జీవన విధానము నాగరికత మొదలైన విషయములు ద్వేషములగుచున్నవి. అప్పటి ద్రవిడ దేశమునందు సంగీతము స్వతంత్రముగా అభివృద్ధి చెంది, అప్పటి తక్కిన దేశముల కంటే ఎంతో ఉన్నతని సాధించినది.

మాణిక వాచకర్, తిరుజ్ఞాన సంబంధర్ తిరునవు నక్కర్సర్, సుందరమూర్తి మొదలైన మహానుభావులు, వాగ్గేయకారులు, ఆధ్యాత్మిక, భక్తి తత్వరులు, శైవ సిద్ధాంతములను వారి ‘తేవారములు’ అను రచనల ద్వారా ప్రజలలో ప్రభోదించిరి.

ఈ తేవారములను మోహన రాగములో పాడెడివారు.

ఈ తేవారము ఈనాడు కూడా శైవవేదముగా పరిగణింపబడుచున్నది.

అటులనే వైష్ణవ సిద్ధాంతములను ప్రభోధించుచూ ఆళ్యారులు దివ్య ప్రబంధములను రచించి పాడిరి. ఏటిని వైష్ణవ వేదములుగా పరిగణించుచున్నారు.

తేవారములు 21 రాగములలో పాడెడివారు. రాగములకు ‘పట్’లు అని పిలిచెడివారు.

<u>పట్</u>	<u>రాగము</u>
గాంధారం	గాయకప్రియ
పంచమం	ఆహిరి
కాసికం	బైరవి
నట్టప్పలై	నాటకురంజి

తేవారములను పాడెడి వారిని ‘బిడువారు’ “బిడువ మూర్ఖులు” అని పిలిచెదువారు. వైష్ణవ దివ్య ప్రబంధములు 4000 కలవు.

94. ప్రబంధము

మతంగుని ‘బృహద్రేషి’ గ్రంథమునందు “నిబధ్య ప్రబంధము” ‘అనిబధ్య ప్రబంధము’ అను రెండు విధములగు ప్రబంధములు వివరింపబడినవి. ప్రబంధము అనగా స్వాలముగా సంగీత రచన అని అర్థము. నిబధ్య ప్రబంధమునకు, ధాతు (స్వరము) మాతు (సాహిత్యము) తాళము ఛందమ్మ అను అంగములు ఉండును. అని బధ్య ప్రబంధము పై లక్షణములు ఏవియును కలిగి యుండదు అని వివరింపబడెను. దీనిని బట్టి నిబధ్య ప్రబంధము అనగా గేయము, గీతము, పాట, సంగీత రచన అనియును, అని బధ్య ప్రబంధమునగా ‘రాగము’ మొదలైన మనోధర్మ సంగీత శాఖలు అనియును అన్యయించుకొనవలెను. (రాగము, స్వరకల్పన, తానము, నెరవు పల్లవి)

భరతుని “ధృవము”, మతంగుని “ప్రబంధము”, సంగీత రత్నాకరము నందు నిర్వచింపబడిన వేదపరమైన “గీతిక”, ప్రాచీన సంగీత రచనలుగ పరిగణింపవలెను.

ప్రబంధము పూర్వము ఒకప్పుడు వాడుకలో ఉండిన సంగీత రచన. సంగీత రచనలన్నియును ప్రబంధములే. గీతము దగ్గర నుండి కృతిపరకును ప్రబంధములే యన వచ్చును. ప్రబంధము, స్వరము, సాహిత్యము, ఛందమ్మ, తాళము, మొదలైన లక్షణములు సంగీత శాస్త్ర సుధార్ణము

కలిగి వాగ్యకారుడు రచించిన, కల్పించిన ఒక కల్పిత సంగీత రచన. (Pre-set-piece of Music) ఒక నిబధ్ సంగీత రచన. ప్రబంధములు వాడుకలో లేకపోయినప్పటికి ఆ లక్షణములు అన్నియునుగాని, కొన్ని గాని కలిగిన అన్ని సంగీత రచనలు ప్రబంధము యొక్క రూపాంతరములే.

ప్రబంధమునకు ఆరు అంగములు, నాల్గు ధాతువులు ఉండేదివి. అంగములు:-

1. స్వరము ;
2. బిరుదము;
3. పదము ;
4. తెన్సుకము ;
5. పాటము ;
6. తాళము.

ఈనాడు, ఏనాడూ ప్రతి సంగీత రచనకు 1. స్వరము 2. పదము (సాహిత్యము) 3. తాళము. 4. సాహిత్యము నందు గల కథా భాగము అనగా భగవంతుని కీర్తించుట లేక విషయము, వర్ణన మొదలైనవి ఉండును. మిగిలిన రెండు అంగములలో ఒకటి పూర్వము సంగీతజ్ఞులకు, వాగ్యయకారులకు ప్రోత్సహము నిచ్చి పోషించు రాజుల పోగడ్లలు సాహిత్యమునందు చోటు చేసుకొనినవి ఇది ఆరవ అంగము.

ఇక ప్రబంధ ధాతువుల విషయమున ధాతువులనగా భాగములు. అవయవములు.

ఇవి నాలుగు

1. ఉద్గాహము = పల్లవి ;
2. మేళాపకము = అనుపల్లవి ;
3. ధృవము = చరణము ;
4. అభోగము = చరణాను బంధముగా అన్వయించుకొనవచ్చును.

ఈ చతుర్భాతు ప్రబంధములు సంపూర్ణమైన సంగీతరచనలు.

ఈ ప్రబంధము ధాతు సంఖ్యను బట్టి మరల విభజన కలదు.

1. చతుర్భాతు ప్రబంధము అన్ని ధాతువులతో ఉండునది. కృతికి సామ్యమైనది.
2. త్రిధాతు ప్రబంధము మేళాపకము లేని ప్రబంధము అనుపల్లవి లేని కీర్తనకు సరిపుమానమైనది.
3. ద్విధాతు ప్రబంధము : ఉద్గాహము, ధృవము మాత్రమే కలిగినది. పల్లవి చరణము మాత్రమే కలిగిన త్యాగరాజుని దివ్యనామ సంకీర్తన. ఉత్సవ సంప్రదాయ కీర్తనకు సరిపోవనది.

ఈ ప్రబంధము మరల అంగముల సంఖ్యను బట్టి 5 విధములైన జాతులుగ విభజింప బడినది.

1. మేదినీ ; 2. ఆనందినీ ; 3. దీపినీ 4. భావినీ ; 5. తారావళీ జాతులు

1. మేదినీ జాతికి స్వరము మొదలైన =	6 అంగములు కలవు.
2. ఆనందిని జాతికి	= 5 అంగములే కలవు.
3. దీపిని జాతికి	= 4 అంగములే కలవు.
4. భావిని జాతికి	= 3 అంగములే కలవు.
5. తారావళి జాతికి	= 2 అంగములే కలవు.

మరల

1. మేదినీ జాతి ప్రబంధము ‘శ్రీరంగము’ మొదలైన ఏడు భేదంబులుగ నుండెను.
2. ఆనందినీ జాతి ప్రబంధము ‘పంచతాళేశ్వరము’ మొదలైన పది భేదంబులుగ నుండెను.
3. దీపినీ జాతి ప్రబంధము “సుదర్శనము” మొదలైన 5 భేదంబులుగ నుండెను.
4. భావినీ జాతి ప్రబంధము ‘వర్ణము’ మొదలైన 17 భేదంబులుగ నుండెను.
5. తారావళి జాతి ప్రబంధము “ఎల” మొదలైన 22 భేదములుగ నుండెను.

నిబధ్య ప్రబంధమే నిర్వ్యక్త ప్రబంధము అని కూడా పిలువబడేది. సంగీత రచనలన్నియును ఈ తరగతికి చెందినవి.

అనిబధ్య ప్రబంధము, అనిర్వ్యక్త ప్రబంధము, ఆశువుగా సద్యః కల్పనా గానమునకు చెందిన రాగాలాపన, స్వరకల్పన, తానము, నెరవు, పల్లవి అను మనోధర్మ సంగీత శాఖలకు చెందినవి.

ప్రబంధములలో ఏకజాతి, ద్విజాతి ప్రబంధములు మరల ఆరువిధములుగా నున్నవి.

అవి 1. హాయలీల ; 2. గజలీల ; 3. ద్విపది ; 4. ద్వితకము ; 5. వృత్తము ;
6. ఘుటరామ అనునవి.

భరతుడు తన నాట్య శాస్త్రములో నాట్యము నందు ఉపయోగింపబడు అనేక రచలను పేర్కొని తన కాలమునందృవలు, గీతికలు అను రెండు రచనలు ముఖ్యముగా వాడుకలో నున్నట్లు తెలెపేను. మాగధి; అర్ధమాగధి; సంభావిత; పృథుల అను పేర్లతో 4 విధములగు ‘గీతి’ లను గూర్చి వివరించెను. మతంగుడు తన బృహద్రేషియందు 49 దేవీ ప్రబంధములను, శార్ధజాదేవుడు తన సంగీత రత్నాకరమున 75 ప్రబంధములను గూర్చి పేర్కొనెను.

శార్ధజాదేవుడు ప్రబంధములను మరియొక పద్ధతిలో 3 విధములుగ విభజించెను. అవి 1. సూడ ; 2. అవిక్రమ ; 3. విప్రకీర్ణ ప్రబంధములు. సూడ ప్రబంధములతో మరల శుద్ధ సూడ; సాలగ సూడ అని రెండు విధములు. శార్ధజాదేవుడు. ఇవిగాక ఆక్రిప్తికములు, కపాలములు, కంబళముల వంటి రచనలను పేర్కొనెను. ఇవిగాక 108 తాళముల చేర్లు కలిగిన ప్రబంధములు ఉండెడివి. ఉదాహరణకు: చచ్చరీ; హంసలీల; తురగలీల; గజలీల మొదలైనవి.

శ్రీ గోపాల నాయకుడు గ్రహస్వర ప్రబంధము, తాళార్థవ ప్రబంధము, రాగ కదంబక ప్రబంధము అను 3 విధములైన ప్రబంధములను రచించెను.

భూలోకముల్లుడు చాలా ప్రబంధములను రచించినట్లు తెలియుచున్నది.

ప్రబంధములలో ఈ క్రింది తెలిపిన అనేక విధములైన ప్రబంధములు ప్రాచీన కాలమున వాడుకలో నున్నాయి.

1. వర్ణ ప్రబంధము : తాళ, వర్ణముల యందు రచింపబడిన ప్రత్యేక ప్రబంధము
2. పంచతాళేశ్వరము : ఈ ప్రబంధము 5 మార్గ తాళ మాలికలో రచింపబడిన ప్రబంధము.
3. శ్రీవిలాసము : 5 రాగములలో, 5 తాళములలో రచింపబడిన రాగతాళ మాలికా ప్రబంధము.
4. శ్రీరంగ ప్రబంధము : 4 రాగ, 4 తాళమాలికలో రచింపబడిన ప్రబంధము
5. ఉమాతిలక ప్రబంధము : 3, రాగ, 3 తాళ మాలికా ప్రబంధము
6. పంచ భంగి, పంచానన : ఇది 2 , రాగ : తాళ మాలికా ప్రబంధము

శరభలీల	: 8. రాగ, 8 తాళ మాలికావ్య బంధము.
రాగ కదంబము	: రాగమాలికా ప్రబంధము, ఆధునిక రాగమాలిక
తాళార్థవము	: తాళమాలిక
స్వరార్థ	: స్వరాక్షర సంగీత రచన. ఇది మరల 1. శుద్ధ 2. మీశము అని రెండు విధములు.

క్రైవార ప్రబంధము :

ఇది ధాతు మాతులలో అనగా స్వరసాహిత్యములతో ఉండును. ఇందు 4 ఖండములు. అనగా భాగములు ఉండును. పాటన ; జూవడ ; ఆలాప ; ముద్రా ఖండములు. ఇందలి మొదటి రెండు ఖండములలో సాహిత్యమునకు బదులు “జతుబు” ఉండును. తరువాత రెండు ఖండముల యందు సాహిత్యము స్తోత్ర పూర్వకముగ నుండును. సాహిత్యము వివిధ భాషలకు చెందినది అయి ఉండును. ఏటిని మణి ప్రవాళ ప్రబంధము లనియును, “విచిత్ర ప్రబంధము”లను అనెడివారు.

కఘాయ ప్రబంధము :

గీతమును పోలిన రచన. ధాతు, మాతు, జతులతో నుండును

తాయము :

గీతము వలెనుండి స్వరములకు సాహిత్యమునకు బదులు జతులుగా నుండి ఏణ మీటు పద్ధతులను తెలుపునది. పురందరదాను, వెంకటమణి ఈ తాయములను రచించిరి. వెంకటమణి రచించిన చతుర్ధండి ప్రకాశిక అనగా గీతము, ఆలాపన; తాయ. ప్రబంధములతో కూడు కొనినది, అని అర్థము.

“తానీ కరణము” అను రచన కూడా ఇట్టి విధమైన గీతమును పోలిన రచనయే. ఈ ప్రబంధ అధ్యాయమున పేర్కొనిన రచనలన్నియును కనుమర్గైనను ఆవియే రూపాంతరములు చెంది, ఆధునిక సంగీత రచనలుగా ప్రకాశించుచున్నవి. అనుట యదార్థము.

95. సంప్రదాయ సంగీత రచనలు

1. గీతము : లక్ష్మీ గీతములు, లక్ష్మణ గీతములు
2. సూళాది 3. చిట్టతానము 4. రాయము
5. స్వరపల్లవి, జతిస్వరము 6. స్వరజతి
7. తానవర్ణము 8. పదవర్ణము (చోకవర్ణము)
9. కీర్తన ; 10. కృతి ; 11. పదము ; 12. జావళి ;
13. తిల్లాన ; 14. దరువు ; 15. రాగమాలిక ;
16. శబ్దము ; 17. అలరిష్టి ; 18. విరూపణము ;
19. సంచారి ; 20. అష్టపది ; 21. తరంగము ;
22. అధ్యాత్మ రామాయణ కీర్తన ; 23. సంకీర్తన ;
24. తేవారము ; 25. తిరుప్పుగళ్ళ ; 26. తిరువరుత్సు ;
27. తిరువాచకము ; 28. పురందర దేవర నామములు ;
29. చిట్టతానములు ;

ఈ దిగువ ఏటి లక్ష్మణములు త్రమముగా వివరింపబడినది.

96. అభ్యాసగాన రచనలు

గీతము : అభ్యాస గానమునక చెందిన సులభమైన, సంగీతరచన, సరళి, జంట, అలంకారములు తరువాత సంగీత విద్యార్థులు నేర్చుకొనే సంగీత రచన. పల్లవి, అనుపల్లవి, చరణం అనే విభాగాలు గీతమునకు ఉండవు. రాగము నిరాడంబరముగా గీతమునందు వ్యక్తమగును. ఈ గీతము నందు సంగీతము లయ ఒకే వేగముతో నడచును. ఇందు సంగతులు గాని కీష్ట పదములుగాని ఉండవు. మొదటి కాలమున క్రియకు ఒక అక్షరము చొప్పున నడచును. ఇందలి సాహిత్యము దైవస్తోత్రమునకు సంబంధించినదిగా ఉండును. కొన్ని గీతములలోని సాహిత్యమునందు కొంత భాగము అయ్య, తియ్య, అను అర్థము లేని పదములు ఉండును.

గీతములు చాలా ప్రాచీన రచనలు

గీతములందు సాధారణ గీతములు, లక్ష్మణ గీతములు అను రెండు విధములు కలవు.

సాధారణ గీతములను, లక్ష్యగీతములు, సంచారి గీతములు, సామాన్య గీతములు అని కూడ వ్యవహరించుట కూడ కలదు.

సామాన్య గీతములలో : విష్ణుశ్వరునిపై గీతములు (పిశయారి) (పిశయారి = ద్రవిధ భాషలో విష్ణుశ్వరుని పేరు) పిళ్లారి గీతములు కలవు. తక్కిన దైవముల మీద కూడ గీతములు కలచు.

ఘనరాగ గీతములు : నాట ; గౌత ; ఆరభి ; వరాళి ; శ్రీరాగ గీతములు.

రాగమాలిక గీతములు : వివిధ రాగములలో క్లూఫ్టముగ రచింపబడిన గీతములు. ఇప్పుడు వాడుకలో లేవు.

సూడ : అనగా గీతము ; సూడలలో శుద్ధ సూడ; ఛాయలగ సూడ అను రెండు విధములు కలవు. ఛాయలక్షమునే సాలగము అని కూడా అందరు. ఈ గీతములు కూడా ఇప్పుడు వాడుకలో లేవు.

లక్షణ గీతములు : గీతలక్షణములు కలిగి, అందలి సాహిత్యము ఆ రాగమును వర్ణించునదిగ ఉండునది లక్షణ గీతము. రాగము యొక్క వర్ణన అనగా, స్వరస్థానములు, జనకరాగము, ఉపాంగ, భాషాంగ రాగ వివరము, అన్యస్వరము గ్రహా, న్యాస, వాది, సంవాది, స్వరముల వైనము, జోడవ, పొడవ సంపూర్ణ వివరములు సాహిత్యమునందు పొందుపరచబడి ఉండును. గ్రంథములను ముద్రణకు వీలులేని ప్రాచీన కాలమున ఈ లక్షణ గీత ఉపయోగము ఉండెదిది. ఇప్పుడు ఉపయోగము కన్న ప్రాచీన రచనలను గూర్చి తెలుసుకొనుటకు ఉపయోగపడుచున్నది. శహన; ధన్యాసీరాగములో లక్షణ గీతములు గ్రంథములలో కనుపించును. అన్ని విధముల గీతములు రచించిన వారిలో వేంకటమభి ; పురందరదాసు; రామామాత్యదు; గోవింద దీక్షితుడు, పైడాల గురుమూర్తి మొదలైన వారు ముఖ్యులు. పైడాలగురు మూర్తికి “వేయిగీత” అను బిరుదు కలదు.

సుళాది : ఇది గీతమును పోలిన రచన సుళాదులు పురందరదాసు వారే రచించినట్లు తెలియుచున్నది.

చిట్టతానము : ఈ రచనకే “కటకము” అని కూడ పేరు కలదు. వీటి యందు తానమును అభ్యాసము చేయుటకు ఈ రచన ఉపకరించును. మనో ధర్మముగా వాయించవలసిన తానమును. అభ్యాసము కొరకు. ఈ చిట్టతానములను వివిధ రాగములందు వర్ణించి, వాయించినచో క్రమముగా కొంత కాలమునకు చిట్టతాన పద్ధతిలో కల్పన చేయుటకు సంగీత శాస్త్ర సుధార్ణవము

ఉపయోగించును. ఈ చిట్ట తానముల వలన వివిధమైన “మీటు”లు, అలంకారములు, మొదలైనవి విద్యార్థులకు తెలియును.

జతిస్వరము (స్వరపల్లవి) : అభ్యాస గాన రచనలయందు మొదటిసారిగా పల్లవి. చరణములు కలిగిన రచన. దీనియందు స్వరము మాత్రమే యుండును. సాహిత్యము ఉండదు. గీత ఖలకు ఒక మెట్టు ఎక్కువగా నుండు రచన. గీతములు తరువాత నేర్చుకొనవలసిన రచన, వనంత; హంసధ్వని; బిలహారి రాగములందు వాదుక యుండుగల ఈ స్వరపల్లవులు మంచి ఉదాహరణలు. స్వరపల్లవి అనగా పల్లవి కలిగిన స్వరములతో మాత్రము గల రచన. ముందు రచనలలో తాళమునందు క్రియకు మొదటి కాలమున ఒక స్వరము మాత్రము నడుచును. క్రియను 4 అక్కరకాలములు ఈ రచన యందే ప్రారంభము.

స్వరజతి : స్వరజతి యుందు పల్లవి, చరణములు ఉండును. చరణములు వివిధ ధాతువులతో ఉండును. స్వరజతికి సాహిత్యము కలదు. స్వరము సాహిత్యము కూడా గానముచేయవలెను. అభ్యాస గాన రచనల యుందు చాలా ముఖ్యమైన రచన.

స్వరజతి యుందు స్వర సాహిత్యములు, రాగ భావముతో మనోహరముగా ఆకర్షణీయముగా ఉండును. విద్యార్థులకు మొదటిసారిగా ఒక కీర్తనయో, కృతియో నేర్చుకొని పాడుకొను తృప్తి ఈ రచన యుందు కలదు. తాళమున క్రియకు 4 అక్కరములు స్వర సాహిత్యములు నడుచుట ప్రారంభము ఈ రచన యుందు, స్వరపల్లవి యుందు కూడ అని చెప్పవచ్చును.

మొత్తము స్వరజతులు అన్నియును ఒక ఎత్తు, శ్యామశాస్త్రిగారు రచించిన అజరామరమైన, భైరవి, తోడి యదుకుల కాంభోజి రాగముల యుందు గల స్వరజతులు మూడును ఒక యేత్తు.

ఈ మూడు స్వరజతులు, తాన వర్ణముల స్థాయికి పైననే యున్నవి. ఈ మూడు స్వర జతులు రాగ తాళముల యుందు సంప్రదాయ రాగశైలి, క్లిష్ట సంచారములు, పాండిత్య ప్రకర్షణను సంతరించుకొనినవి. ఇవి అభ్యాస గానరచనలే గాక సభాగాన స్థాయికి కూడ సరిపోయినవి. ఇవి త్యాగరాజ స్వామి పంచరత్న కృతులకు వాసి యుందు సరిపోవును. స్వరజతులను రచించిన వారిలో, శ్యామశాస్త్రి, పచ్చమిరియం ఆది అప్పయ్య, స్వతి తిరునాళ, కృష్ణస్వామి భాగవతర్, చిన్ని కృష్ణదాసు మొదలైనవారు ప్రసిద్ధులు.

తానవర్ణము :

కర్కాటక సంగీత శిక్షణలో పార్యక్రమంలో తానవర్ణం ఆతిముఖ్యమైనది. ఈ రచనను సంగీత శాస్త్ర మధ్యావము

సాధారణ గీతములను, లక్ష్మీగీతములు, సంచారి గీతములు, సామాన్య గీతములు అని కూడ వ్యవహరించుట కూడ కలదు.

సామాన్య గీతములలో : విష్ణుశ్వరునిపై గీతములు (పిళయారి) (పిళయారి = ద్రవీధ భాషలో విష్ణుశ్వరుని పేరు) పిళ్లారి గీతములు కలవు. తక్కిన దైవముల మీద కూడ గీతములు కలచు.

ఘనరాగ గీతములు : నాట ; గాళ ; ఆరభి ; వరాళి ; శ్రీరాగ గీతములు.

రాగమాలిక గీతములు : వివిధ రాగములలో క్లష్టముగ రచింపబడిన గీతములు. ఇప్పుడు వాడుకలో లేవు.

సూడ : అనగా గీతము ; సూడలలో పుఢ్చ సూడ; ఛాయలగ సూడ అను రెండు విధములు కలవు. ఛాయాలక్షమునే సాలగము అని కూడా అందరు. ఈ గీతములు కూడా ఇప్పుడు వాడుకలో లేవు.

లక్షణ గీతములు : గీతలక్షణములు కలిగి, అందలి సాహిత్యము ఆ రాగమును వర్ణించునదిగ ఉండునది లక్షణ గీతము. రాగము యొక్క వర్ణన అనగా, స్వరస్థానములు, జనకరాగము, ఊపాంగ, భాపాంగ రాగ వివరము, అన్యస్వరము గ్రహా, న్యాస, వాది, సంవాది, స్వరముల వైనము, జౌడవ, పాడవ సంపూర్ణ వివరములు సాహిత్యమునందు పొందుపరచబడి ఉండును. గ్రంథములను ముద్రణకు ఏలులేని ప్రాచీన కాలమున ఈ లక్షణ గీత ఉపయోగము ఉండెడిది. ఇప్పుడు ఉపయోగము కన్న ప్రాచీన రచనలను గూర్చి తెలుసుకొనుటకు ఉపయోగపడుచున్నది. శహన; ధన్యసిరాగములో లక్షణ గీతములు గ్రంథములలో కనుపించును. అన్ని విధముల గీతములు రచించిన వారిలో వేంకటమఖి ; పురందరదాసు; రామామాత్యదు; గోవింద దీక్షితుడు, పైడాల గురుమూర్తి మొదలైన వారు ముఖ్యులు. పైడాలగురు మూర్తికి “వేయగీత” అను బిరుదు కలదు.

సుళాది : ఇది గీతమును పోలిన రచన సుళాదులు పురందరదాసు వారే రచించినట్లు తెలియుచున్నది.

చిట్టతానము : ఈ రచనకే “కటకము” అని కూడ పేరు కలదు. వీణ యందు తానమును అభ్యాసము చేయుటకు ఈ రచన ఉపకరించును. మనో ధర్మముగా వాయించవలసిన తానమును. అభ్యాసము కొరకు. ఈ చిట్టతానములను వివిధ రాగములందు. వర్ణించి, వాయించినచో క్రమముగా కొంత కాలమునకు చిట్టతాన పద్ధతిలో కల్పన చేయుటకు నంగిత శాస్త్ర సుధార్ణవము

ఉపయోగించును. ఈ చిట్ట తానముల వలన వివిధమైన “మీటు”లు, అలంకారములు, మొదలైనవి విద్యార్థులకు తెలియును.

జతిస్వరము (స్వరపల్లవి) : అభ్యాస గాన రచనలయందు మొదటిసారిగా పల్లవి. చరణములు కలిగిన రచన. దీనియందు స్వరము మాత్రమే యుండును. సాహిత్యము ఉండదు. గీత నుండు ఒక మెట్టు ఎక్కువగా నుండు రచన. గీతములు తరువాత నేర్చుకొనవలసిన రచన, వసంత; హంసధ్వని; బిలహరి రాగములందు వాడుక యందుగల ఈ స్వరపల్లవులు మంచి ఉదాహరణలు. స్వరపల్లవి అనగా పల్లవి కలిగిన స్వరములతో మాత్రము గల రచన. ముందు రచనలలో తాళమునందు క్రియకు మొదటి కాలమున ఒక స్వరము మాత్రము నడచును. క్రియను 4 అక్కరకాలములు ఈ రచన యందే ప్రారంభము.

స్వరజతి : స్వరజతి యందు పల్లవి, చరణములు ఉండును. చరణములు వివిధ ధాతువులతో ఉండును. స్వరజతికి సాహిత్యము కలదు. స్వరము సాహిత్యము కూడా గానముచేయవలెను. అభ్యాస గాన రచనల యందు చాలా ముఖ్యమైన రచన.

స్వరజతి యందు స్వర సాహిత్యములు, రాగ భావముతో మనోహరముగా ఆకర్షణీయముగా ఉండును. విద్యార్థులకు మొదటిసారిగా ఒక కీర్తనయో, కృతియో నేర్చుకొని పాడుకొను తృప్తి ఈ రచన యందు కలదు. తాళమున క్రియకు 4 అక్కరములు స్వర సాహిత్యములు నడచుట ప్రారంభము ఈ రచన యందు, స్వరపల్లవి యందు కూడ అని చెప్పవచ్చును.

మొత్తము స్వరజతులు అన్నియును ఒక ఎత్తు, శ్యామశాస్త్రగారు రచించిన అజరామరమైన, భైరవి, తోడి యదుకుల కాంభోజి రాగముల యందు గల స్వరజతులు మూడును ఒక యెత్తు.

ఈ మూడు స్వరజతులు, తాన వర్ణముల స్థాయికి పైననే యున్నవి. ఈ మూడు స్వద జతులు రాగ తాళముల యందు సంప్రదాయ రాగశైలి, క్లీప్ప సంచారములు, పాండిత్య ప్రకర్షణను సంతరించుకొనినవి. ఇవి అభ్యాస గానరచనలే గాక సభాగాన స్థాయికి కూడ సరిపోయినవి. ఇవి త్యాగరాజ స్వామి పంచరత్న కృతులకు వాసి యందు సరిపోవును. స్వరజతులను రచించిన వారిలో, శ్యామశాస్త్ర, పచ్చిమిరియం ఆది అప్పయ్య, స్వతి తిరువాళ్ల, కృష్ణస్వామి భాగవతర్, చిన్ని కృష్ణదాసు మొదలైనవారు ప్రసిద్ధులు.

తానవర్ణము :

కర్ణాటక సంగీత శిక్షణలో పార్యక్రమంలో తానవర్ణం అతిముఖ్యమైనది. ఈ రచనను సంగీత శాస్త్ర మధ్యారావము

తాన వర్షం అని వ్యవహరించుటకు కారణం ఏమనగా మనోదర్శ సంగీత శాఖలలో ఉండే “తానం” అనే ప్రక్రియకు ఈ తాన వర్షం మార్గ దర్శకంగా ఉంటుంది గనుక, ఈ తానవర్షం తానాన్ని పోలి ఉంటుంది కనుకను కూడా.

ఈ రచన అభ్యాస గాన రచనే కాకుండా, సభాగాన రచన కూడా. సంగీత సభ ప్రారంభంలో తాన వర్షమును పాడుట. సంప్రదాయమే కాకుండ, సంగీతజ్ఞునికి ఉత్సాహాన్ని ఇస్తుంది. అదియును గాక గాత్రజ్ఞునికి గాత్రం స్వాధీనంలోకి రావడానికి, వాదకునికి వ్రేళ్ల స్వాధీనం అయి వాద్యం స్వాధీనం అవుతుంది. సంగీత భావనలోనికి మనమ్మ లీనం అవుతుంది. రెండు కాలాలు పాడినా, వాయించినా, శ్రోతులు కూడా ఉత్సాహ వంతులు అవుతారు. విద్యార్థి, తాన వర్షాలు ఎన్ని రాగాలలో ఎంత సంఖ్య నేర్చుకొండే అంత రాగ అవగాహన ఉంటుంది. తాన వర్షాలు మూడు కాలాలు సాధన చేస్తే రాగం, లయ, కరతలామలకం అయి, విద్యార్థి విద్యాంసుడుగా రూపొందుతాడు. సంగీతపరంగా, రాగపరంగా, తాళ విషయంగా సాధన విషయంలో ఈ తానవర్షాన్ని మించిన రచన లేదనే చెప్పవచ్చ.

తానవర్షాలు ముఖ్యంగా అదితాళాలలోనూ, అటతాళాలలోనూ ఉన్నాయి. త్రిపుట తాళంలో కూడా ఉన్నాయి. ఒకటో రెండు మిశ్రజాతి రుంపతాళాలలో కూడా ఉన్నాయి. ప్రసిద్ధ రాగాలలోనూ, రక్తి రాగాలలోనూ, అపూర్వరాగాలలోనూ కూడా తాన వర్షాలు ఉన్నాయి. తాన వర్షాలు ప్రాచీన, రచనలు కాకపోయినా త్యాగరాజ స్వామికి కొంచెం పూర్వమే వర్ష పారాంతరం ఉన్నదని తెలుస్తున్నది.

రాగము యొక్క అన్ని విధములైన వర్ష చాయలను తెలిపేది ఈ రచన. దీనిని “రాగవర్షం” (రాగచ్ఛయ) అనవచ్చ.

తానవర్షము అమరికలో - పల్లవి రెండు ఆవర్తములు, అనుపల్లవి రెండు ఆవర్తనములు. ముక్కాయి స్వరము రెండుగాని నాలుగుగాని ఆవర్తములు ఉండును. పల్లవి, అనుపల్లవి. ముక్కాయి స్వరమూ చేర్చి ఆరు ఆవర్తములుగాని ఎనిమిది ఆవర్తములుగాని పూర్వాంగము అని పిలువబడుచున్నది. గాన త్రమం కూడా పల్లవి అనుపల్లవి 4 ఆవర్తములు మొదటి కాలము క్రియకు 4 అక్కరముల చౌప్పుననూ రెండవ కాలము క్రియకు 8 అక్కరములు చౌప్పున ఒక్కొక్క ఆవర్తము రెండు సార్లు చౌప్పున గానము చేసి, ముక్కాయి స్వరము కూడా, రెండు కాలములు గానము చేసి పల్లవిని అందుకొని ముగించుట పద్ధతి.

పిమ్మట చరణమును చిట్ట స్వరమును పాడవలెను. చరణము చిట్ట స్వరములు ఉత్తరాంగము అనబడును.

చరణము ఒక్క ఆవర్తముండును. చిట్ట స్వరములు నాలుగు గాని, అరుదుగా అయిదుకూడా ఉండవచ్చును.

ప్రతి చిట్ట స్వరముల యందు చివరి స్వరము - చరణమును ఎత్తుకొనుటకు ఏలుగా చరణ గ్రహ స్వరము యొక్క క్రింద స్వరము న్యాసస్వరముగా నుండును.

మొదటి చిట్ట స్వరము దీర్ఘములతో అర కాలమున (చరణ కాలమునకు దిగువ కాలమున) ఉండును.

రెండవ చిట్ట స్వరము సమకాలమున ఒక ఆవర్తముగాని, రెండు ఆవర్తములుగాని ఉండును. 3వ చిట్ట స్వరము సర్వ లఘు స్వరములతో అమరియండును. దీర్ఘ స్వరములు 3వ చిట్ట స్వరమునందు సాధారణముగా ఉండవు.

4వ చిట్టస్వరము 4 ఆవర్తములు ఉండి అందముగా ఒక పూర్వత్వమును సంతరించుకొనినదిగ ఉండును.

చరణమునకు చరణ పల్లవి అని కూడా పేరు అటులనే చిట్ట స్వరములకు ఎత్తుగడ స్వరములు అని కూడా పేరు.

ఆది తాళవర్ణములకు చిన్న వర్ణములని అట తాళ వర్ణములకు పెద్ద వర్ణములని పేరు.

ఆది తాళవర్ణములు కంటే అట తాళ వర్ణములు పెద్దవి, కష్టతరము కూడా.

తాన వర్ణము - అభ్యాసగాన రచనలకు సభాగాన రచనలకు ఒక వారిధి లాంటిది. తాన వర్ణములు రచించిన వారిలో ప్రాచీనులలో ముఖ్యులు - ఏణ కుప్పయ్యర్, పచ్చిమిరియం ఆది అప్పయ్య, స్వాతి తిరునాట, పట్టం సుబ్రహ్మణ్య అయ్యర్, తిరువత్తియూర్ త్యాగయ్యర్, రామనాడ శ్రీనివాస అయ్యంగార్, పల్లవి గోపాలయ్యర్, పల్లవి శేషయ్యర్, మహా వైద్యనాథ అయ్యర్, మైసూరు సదాశివరావు మొదలైన వారు.

ఆధునికులలో తాన వర్ణ రచనలు చేసిన వారు చాలా మంది కలరు.

మంగళంపల్లి బాలమురళీ కృష్ణ గారు, శ్రీ పాద పినాకపాణిగారు, మొదలైనవారు ముఖ్యులు.

పదవర్ణము లేక చోక వర్ణము

పద వర్ణము లేక చోక వర్ణము అన్ని విషయములలోనూ, పోలికలోనూ తాన వర్ణమునే పోలియండును. ఈ రచన భరతనాట్యమున నృత్య అభినయములకు ప్రత్యేకించి రచింపబడిన

సంగీత రచన. ఇందు పల్లోకి, అనుపల్లవికి, ముక్కాయస్వరమునకు, చిట్ట స్వరములకు కూడా సాహిత్యము ఉండును పాదుటలో విశంబలయలో దీని గమనము ఉండును. ఇందలి సాహిత్యము నాయిక, నాయకుని మధ్య శృంగార కథా కథనమునకు సంబంధించినదిగా యుండును. మృదంగ జతులు కూడ ఈ రచన యందు భాగముగ నుండును. తాన వర్ణములు కేవల సంగీత రచనలు, పద, (చౌక) వర్ణములు నాట్య సంగీత రచనలు.

97. సభాగాన రచనలు

కృతి

ఇది కేవల సంగీత రచన. రాగము, రాగ రసము, సంగతులు, రాగ భావము, పాండిత్య ప్రకర్ష కలిగిన కర్ణాటక సంగీతమున ముఖ్యమైన సంగీత రచన. తక్కిన రచనలు దీని తరువాతవే.

ఈ రచన యందు గల సంగీతమునకు సాహిత్యము వాహకము మాత్రమే. రాగ సాందర్భము కృతి యందు సంపూర్ణముగా ద్వోతకమగును.

కృతికి, పల్లవి, అనుపల్లవి, చరణము, చరణాను బంధము ఆను అనుపల్లవి వలె నుండు చరణ చివరి భాగము ఉండును.

కృతులలో అనేక విధములు కలవు. అనేక అముఖ్యంగములు కలవు,

కృతికి పల్లవిలోనూ, అనుపల్లవి లోనూ, చరణమునందును సంగతులు ముఖ్యములు.

కొన్ని కృతులకు చిట్ట స్వరములు ఆ చిట్ట స్వరములకు సాహిత్యము, లేక మృదంగ జతులు లేక ఈ రెండును ఉండవచ్చును.

త్యాగరాజస్వామి వారి కృతులు అనేక వైవిధ్యము కలిగి యున్నవి. పల్లవి, అనుపల్లవి. ఒక చరణము కలిగినవి కొన్ని ఉన్నవి. పల్లవి, అనుపల్లవి, అనేక చరణములు ఒకే ధాతువుతో కొన్ని ఉన్నవి. అన్ని చరణములు ఏవిధ ధాతువుతో కొన్ని ఉన్నవి. మధ్యమ కాల సాహిత్యములు అనుపల్లవులుగా, లేక చరణములుగా లేక ప్రత్యేకముగా కలిగి కొన్ని ఉన్నవి. అటులనే శ్యామశాస్త్రి వారి కృతులు, దీక్షితర్ వారి కృతులు కూడా వైవిధ్య విషయముగా అనేక అవకాశములతో ప్రకాశించుచున్నవి. సంగీత త్రిమూర్తుల కృతులను కూలంకషముగ వర్ణించుట అసాధ్యము.

సంగీత త్రిమూర్తులు ఒకరి నొకరు అనుసరించక సర్వతంత్ర స్వతంత్రులుగా కృతి రచనలను సాగించిరి.

కృతిలో సంగీతము ప్రధానముగా ఉండును. రాగ భావము ప్రధానము. అనేక సంగతుల ద్వారా రాగము విన్యాసము జరుగును.

కృతి యందు అనుపల్లవి, సంగతులు, చరణము చివర చరణాను బంధమైన అనుపల్లవి ధాతువు కలిగిన అంగము ప్రధానములు. దీనిని చరణానుపల్లవి అని అనవచ్చును.

కర్ణాటక సంగీత రచనల యందు “కృతి”కి సభాగాన రచనలలో ప్రధాన స్థానము కలదు.

భద్రాచల రామదాసు రచించిన కొన్ని రచనలలో కృతులు కలవు. అటులనే క్షేత్రజ్ఞుని పదములన్నియును కృతులే ఆగును. పదములన్నిటికి అనుపల్లవి, సంగతి అను అంగములు కలవు.

త్యాగరాజాది త్రిమూర్తుల రచనలకు భద్రాచల రామదాసు, క్షేత్రయ్య మార్గ దర్శకులు. కృతులు సాధారణముగా రూపక, జంప, చాపు, మధ్యమకాల-ఆది, విశంబకాల ఆది, తాళములలో కలవు. శ్యామశాస్త్ర రచించిన ఖండజంప తాళమునందు గల ‘సరి ఎవ్వరమ్మా చాలా ప్రసిద్ధిగాంచినది. శ్యామశాస్త్ర. చాపు తాళమున కృతులు రచించిరి. ఏరి మిశ్రచాపు తాళ కృతులు లఘువు తరువాత మొదటి దృతమునందు రెండవ దృతమునందు ప్రారంభింపబడుచున్నవి కొన్ని కలవు. ఏటిని ఏలోమ చాపు కృతులు అందురు.

ముత్తుస్వామి దీక్షితర్ కృతులు ప్రత్యేక తరహాకి చెందినవిగా ఉండును. ఏరి ఏక ధాతు ప్రబంధములు పల్లవి చరణము కలిగి అతి చిన్నవిగా ఉండును.

అతి చిన్న కృతి నుండి అతి పెద్ద కృతులు వరకు దీక్షితర్ తన కృతులను రచించిరి. కమలాంబ నవ ఆవరణ కృతులు నవగ్రహ కృతులు చాలా పెద్దవిగా ఉన్నవి.

దీక్షితర్ కృతులు పాండిత్య ప్రకర్షకలిగి ఉన్నవి. విద్యార్థిని విద్యాపసుసిగా రూపాందించు పటిమ కలిగినవి దీక్షితర్ కృతులు.

త్రిమూర్తుల తరువాత కాలమున నందు గల వాగ్గేకాదులు త్యాగరాజస్వామి కృతుల రూపములను అనుసరించి వారి కృతులను రచించిరి.

కృతులలో అముఖ్యాంశములు-

చిట్ట స్వరము: అనుపల్లవి తరువాత చరణము తరువాత చిట్ట స్వరము కొన్ని కృతులలో కలవు.

స్వరము+జతి (సాలోకట్టు స్వరము) కలసి కొన్ని కృతులలో కలవు.

స్వరము - సాహిత్యము : చిట్టస్వరము, ఆ స్వరమునకు సాహిత్యము కొన్ని కృతులకు కలవు.
మధ్యమ కాల సాహిత్యము: (మిత్రము) కృతి నడకకు ద్విగుణీ కృత కాలమున సాహిత్యము.
(అనుపల్లవి, చరణమునకు తరువాత) కొన్ని కృతులకు కలవు.

స్వరాక్షరము : ఇది అంగము కాదు. ఇది ఒక ప్రక్రియ. శ్రీరామపాదమ అను కృతి యందు “పాదమా” అను సాహిత్యమునకు స్వరము కూడా “పాదమా” అని ఉండుట స్వరాక్షరము-ఇంకను కొన్ని స్వరాక్షర సమూహములు దగ్గర=దాగరి; పనినిదానించి=పని నిదాని పద పంకజ= పదపాగమ; నీ దానిషై=నీదానిపా. నీ+గరిమ+గని= నీగరిమగని; నీదరిని=ఇవి స్వరాక్షరములు. మణిప్రవాళ సాహిత్యము=రెండు భాషలలో గల కృతి.

కీర్తన : కీర్తన భక్తి ప్రధానమైన సాహిత్యము కలిగి ఆ కీర్తనకు సంగీతము తగు మాత్రముగా ఉండి ఈ కీర్తన యందు గల భక్తి సాహిత్యమును ఎత్తి చూపించ కలిగి, సులభమైన సంగీతము అనగా సంగీతము “వాహకము” (VEHICLE)గా కలిగిన సులభ సంగీతరచనలకు కీర్తనలు అని పేరు.

కృతి కూడ కీర్తనయే. అట్టే కీర్తన కూడ కృతియే. అయినను సాంకేతికముగా ఈ రెండింటి ప్రత్యేక గుణములు, రూపములు, వినియోగములను బట్టి ఈ రెండింటిని వేరుగా పెద్దలు వివరించిరి.

కీర్తనకు పల్లవి ఉండి అనేక చరణములుండును. ఆన్ని చరణములకు ధాతువులు ఒకటిగానే ఉండును.

అన్నమాచార్యుల వారి పదములు అన్నియును కీర్తనలే. వీటికి అను పల్లవులు లేవు.

భద్రాచల రామదాసుల వారి రచనలలో ఎక్కువగా కీర్తనలే కలవు. కృతులు అరుదుగా నున్నవి.

కీర్తనలు భజన బృందములు గానము చేయుటకు అనువుగా ఉండును. త్యాగరాజు రచించిన ఉత్సవ సాంప్రదాయ, దివ్యనామ సంకీర్తనలు ఈ లక్ష్మణ పరిధిలోనికి వచ్చును. సంగీత శాస్త్ర మధ్యాంశము

ఏక ధాతు ప్రబంధము = పల్లవి: అనుపల్లవి చరణములు అను విభాగములు లేనిది ఏకధాతు ప్రబంధములు.

సమిష్టి చరణ ప్రబంధము : పల్లవి - మధ్యమకాల సాహిత్యము గల రచనను సమిష్టి చరణ ప్రబంధమందురు. చతుర్థాతు ప్రబంధము : కృతులన్నియు, చతుర్థాతు ప్రబంధములే. పల్లవి, అనుప వి, చరణము, చరణానుపల్లవి కలగి, నాలుగు ధాతువులు అగుచున్నవి.

పదము : విశంబ కాలమున నడుచుచు, శృంగార రసమునందు, మధుర భక్తికి సంబంధించి నాయక - నాయక, సఖుల మధ్య గల భావములు ఇతి వృత్తములుగా కలిగి, కృతుల వలె పల్లవి, అనుపల్లవి, చరణము, చరణాను పల్లవి అను చతురాంగములు కలిగిన రచనలకు పదములు అని పేరు.

క్షేత్రయ్య, సారంగ పాణి, పరిమళ రంగడు, స్వాతి తిరునాళ్ మొదలైన వాగ్గేయ కారులు రచించిన పదములు రాగ ప్రధానములుగా శృంగార భూయిష్టములై రాగమృత కలశాలుగా ప్రసిద్ధి గాంచినవి.

జావళి :

శృంగార (మధురభక్తి) రస ప్రధానముగా, రాగ, తాళములు ఆకర్షణీయముగా కలిగి, నాయక-నాయక ప్రణయ భావములను వ్యక్తము చేయుచు పల్లవి, అనుపల్లవి, చరణము, చరణాను పల్లవి అను భాగములు కలిగిన సంగీత రచనను జావళీ అందురు. థర్మపురి సుబ్బరాయరు, పట్టాభిరామయ్య, పట్టం-సుబ్రహ్మణ్యయ్యర్, రామనాద్ శ్రీనివాస అయ్యంగారు జావళీలు రచించిన వారిలో ముఖ్యులు.

తిల్లానా

హిందూస్తానీ సంగీతమున గల “తరానా” అను సంగీత రచనకు సాదృశ్యమైన రచన, ‘తిల్లానా’. త్యాగరాజుని తరువాత కాలమునకు చెందిన ఈ రచనను స్వాతి తిరునాళ్ మొదట ప్రారంభించిరి. తరువాత పట్టం సుబ్రహ్మణ్యయ్యర్, రామనాద్ శ్రీనివాసయ్యంగారు, తరువాత కాలమున, బాలమురళీకృష్ణ, లాల్గుడి జయరామన్, మొదలైన వారందరు ఆకర్షణీయమైన తిల్లానాలు రచించిరి.

పల్లవి, అనుపల్లవి, చరణం చరణాను పల్లవి, దీని అంగములు. పల్లవి సాహిత్యము జతులతో ఉండును. అనుపల్లవి కూడా సాహిత్యము, జతులతో ఉండును. చరణ సాహిత్యము భక్తి పరముగానూ లేక శృంగార పరముగానూ ఉండును. చరణము తరువాత వచ్చి చరణాను పల్లవి కూడా సాహిత్యము జతులు, స్వరము, కలిసి ఉండును. ఈ రచన వేగము మధ్యమ సంగీత శాస్త్ర సుధార్ణవము

కాలముగా ఉండును. గానసభ చివరగా ఈ రచనను గానము సేయుట సంప్రదాయము. భరతనాట్య ప్రదర్శనములలో తిల్లానాలను నృత్యము చేయుట సంప్రదాయము. ఇది నాట్యమునకు సంబంధించిన రచనగా కూడా ప్రసిద్ధి చెందినది.

శబ్దము :

కేవల నాట్య సంగీత రచన : సాహిత్యము, శబ్దము (జతుల) కలసి యుండు రచన, నృత్యమునకు అనుకూలమైన రచన. ఈ రచన సంగీత సభలలో గానము చేయుట అలవాటు లేదు.

దరు (పు) : శృంగార రస ప్రధానమై, పదమును పోలియుండు నాట్య సంగీత రచన. ఈ రచన కూడ నాట్య ప్రదర్శన యందు మాత్రము ఉపయోగించుచున్నారు. గాన సభలలో పాడుట ఇప్పుడు సంప్రదాయముగా లేదు. సంస్కృత ధృవయే దరువు. అయియుండవచ్చును.

తిల్లానా దరు : తిల్లానా రూపముతో జతులతో గూర్చిన నాట్య సంగీత రచన.

ప్రవేశ దరు : గేయ నాటకములలోనూ, నృత్య రూపకము యందును సూత్రధారుడు రంగ ప్రవేశముగావించుచు స్వయముగా గానము చేయు రచన.

సంవాద దరు : గేయ నాటకములలోనూ, నృత్య రూపకముల యందును. ఇద్దరు పాత్రల మధ్య సంవాద పూర్వముగా గానము చేయబడు సంగీత నాట్యరచన.

స్వగత దరు : గేయ, నృత్య నాటకములలో ఒక పాత్ర స్వగతముగా తనంతట తానే పరిచయము చేసుకొనుచు, గానము చేయు సంగీత నాట్య రచన.

జక్కిణిదరు : పల్లవి, అనుపల్లవి, చరణములు కలిగి పల్లవి అనుపల్లవులకు సాహిత్యమునకు బదులుగా జతులు కలిగి చరణమునకు సాహిత్యము కలిగిన రచన. ఈ రచన ఇంచుమించు తిల్లానాను పోలియుండును. ఈ రచన నడక విలంబ, మధ్య, దురిత కాలములతో మార్పులు చెందుచు నుండును. బుగత గోపన్న జక్కిణి దరువులు ప్రసిద్ధములు.

సంచారి : రాగ సంచారములను తెలియచేయుచు; గీతమును పోలి యుండు రచన. ఈ రచన రాగ లక్షణమును లక్ష్య రూపమునందు తెలియచేయును.

రాగమాలిక : 3గాని, 5గాని, 7గాని, 9గాని, వివిధ రాగములందు గల ఒక కృతినిగాని కీర్తననుగాని, తానవర్ణమునుగాని, రాగమాలిక యందురు.

రాగమాలిక కృతి యిందు పల్లవి రాగమునందును అనుపల్లవి ఇంకొక రాగమందును, చరణములు ఎన్నియుక్క అన్ని రాగముల యందును ఈ రచన యుండును.

ప్రతి రాగ చరణము చివర ఆ రాగమునందు చిట్ట స్వరముండును. సాహిత్యముల యందు ఆయా రాగముద్ర లుండును. చివరగా అన్ని రాగముల యందు ఒక్కొక్క ఆవర్తములలో చిట్ట స్వరములుండి అవరోహణ క్రమములో చిట్ట స్వరములను గానముచేయుచు పల్లవి రాగ చిట్ట స్వరముగానము చేసి పల్లవికి వచ్చి చేరుచు, గానము చేయుటకు అనువుగా రచింపబడినది రాగమాలిక రచన. ఉదా: నిత్యకళ్యాణి అను రాగమాలిక సీతారామారావు రచించిరి. దీక్షితర్ రచించిన విశ్వనాథం భజేహం అను చతుర్ధశ రాగమాలిక ప్రసిద్ధిని గాంచినది. 72 మేళకర్తల యందు వరుసగా రాగమాలిక రచించినవారు కోటేశ్వరయ్యర్, మహావైద్యనాథయ్యర్.

తాళమాలిక : రాగ మాలిక వలెనే వివిధ తాళముల యందు వివిధ చరణముల చివర ఆయా తాళముల పేర్లు వచ్చునట్లు రచింపబడినరచనకు తాళమాలిక యని పేరు.

రాగ తాళ మాలిక : వివిధ రాగములలో వివిధ తాళముల యందు రచింపబడిన రచన. రాగ తాళముల పేర్లు చరణముల చివర చమత్కారముగా రచింపబడి యుండును. రామస్వామి దీక్షితర్ రచించిన దశ రాగతాళమాలిక ప్రసిద్ధ రచన.

బృంద రచనలు, సముదాయ కృతులు (GROUP KRTIS) : త్యాగరాజస్వామి వారు రచించిన ఘనరాగ పంచరత్నములు, లాల్గుడి పంచరత్నములు, కోవూరి పంచరత్నములు మొదలైనవి. దీక్షితర్ రచించిన, కమలాంబ నవ ఆవరణ కృతులు అభయాంబ నవావరణ కృతులు, పంచలింగ స్థల కృతులు మొదలైనవి.

శ్యామశాస్త్రి రచించిన కామక్కి త్రిరత్న స్వరజతులు. మధుర మీనాక్షి నవరత్న కృతులు.

స్వాతి తిరునాథ రచించిన నవ విధ భక్తులను వర్ణించు 9 కృతులు, కృతి రత్న సముదాయములుగా ప్రసిద్ధిగాంచినవి.

గీతగోవిందము

ఆఫ్షపదులు : 12వ శతాబ్దమున జయదేవునిచే రచింపబడిన ఆఫ్షపదులు బహుశ ప్రసిద్ధములు. ప్రతి కృతికి 8 చరణములుండును. ఇందలి ఇతి వృత్తము రాధాకృష్ణుల ప్రణయ వృత్తాంతము. శృంగారరసము. ఇవి మొత్తము 24 ఆఫ్షపదులు 12 సర్దల యందు రచింపబడినది. ఈ రచనల యందు ధృవము - (పల్లవి) (పదము) చరణములు ఎనిమిది ఉండి ధృవపదమునకు ఒక మంచి ఉదాహరణము. ధృవ పదమే హిందూస్థానీ సంగీతము “దృపద” అయినది.

జయదేవుని అనుసరించి వేంకటమథి త్యగరాజాష్ట పదులను, చంద్ర శేఖర సరస్వతి శివాష్టపదులను శ్రీరామకవి రామాష్టపదులను రచించిరి.

తరంగము శ్రీ కృష్ణ లీలాతరంగిణి

శివనారాయణ తీర్థులు 16వ శతాబ్దమున శ్రీ కృష్ణ లీలా తరంగిణి అను సంస్కృత యక్కగానము రచించిరి. ఒతి వృత్తము శ్రీకృష్ణ చరితము శ్రీ కృష్ణలీలలు. రసము, భక్తి శృంగారములు. (మధురభక్తి.) ఈ సంగీత కావ్యమునందు 12 సర్గులున్నవి. ఈ తరంగములు దక్కిణ భారతమునందు బహుళ ప్రసిద్ధములు. ఈ కృతులలో చివరి చరణము నందు “శివ నారాయణ తీర్థ” అను స్వేకీయముద్రతో నున్నవి.

వీటియందు సంగీతము సంప్రదాయ బద్ధముగా ప్రసిద్ధ రక్తి రాగములలో పరంపరానుగతముగా గానము చేయుచున్నారు. తరంగములను పూర్వ పద్ధతిలో గానముచేయు వారు క్రమముగా అరుదు అగుచుండుటచే ఈనాడు తరంగములకు సంగీత విద్యాంసులు వారి వారి సౌకర్యమును బట్టి సంగీతమును కూర్చుకొను చున్నారు.

“తరంగ కాలక్షేములు” రాత్రి అంతయు బృందగానముగా జరుగుట సంప్రదాయము.

కృష్ణలీలా తరంగిణి యందు కథా కథనము, తరంగములతోపాటు, చూర్చికలు, దరువులు, ద్విపదలు, చతుపుదుల యందు సాగినది.

ఈ కావ్యము “యక్కగానము” అగుటచే నాటక ఫోరణి యందు రచన సాగినది.

ఆధ్యాత్మ రామాయణ కీర్తనలు

18వ శతాబ్దమున (1730-1780) మునిపల్లె సుబ్రహ్మణ్య కవి యను వాగ్గేయ కారుడు ఈ అధ్యాత్మ కీర్తనలను రచించెను.

శ్రీ మద్రామాయణ కథా వస్తువునుసరించి ఆధ్యాత్మిక పరముగా అనగా శ్రీరాముని అద్వైత పరబ్రహ్మముగా నెంచుకొని పరతత్త్వమును బోధించు పద్ధతిలో ఈ అధ్యాత్మ కీర్తనల శైలినడచినది.

శ్రీరామునికి మొట్టమొదటి భక్తుడైన శివుడు, తన ఆర్ధాంగి యైన పార్వతీదేవికి శ్రీరాముని కథను వినిపించుట ఇందలి ఇతి వృత్తము.

ఇందలి కీర్తనలు, పల్లవి, ఆనుపల్లవి, చరణము, చరణములు మధ్యమ కాలవేగమున యున్నవి.

సాహిత్యము జటిలముగ నున్నది. సంగీతము కూడా అంత సులభము కాదు. ఆధ్యాత్మ కీర్తనలు పాడుటకు సంగీత వైదుప్యము గాని సహజ సంగీత జ్ఞానము గాని కావలెను. వీటి యొక్క ప్రాచుర్యము క్రమముగా సన్మగిల్లుచుండుట చింతింపవలసిన విషయము ఈ గ్రంథమున ఆరు కాండలు కలవు. మునిపల్లె సుబ్రహ్మణ్య కవి ఈ గ్రంథమును తిరుపతి వేంకటేశ్వర స్వామికి అంకితమిచ్చెను.

98. సంగీత వాద్యములు - విభజన

సంగీత వాద్యములు నాలుగు విధములు

1. తంత్రీవాద్యములు 3 (తత్తవాద్యములు); 2. సుషిర వాద్యములు. ఈ రెండు కేవల సంగీత వాద్యములు. 3. చర్చవాద్యములు; 4. లోహవాద్యములు. ఈ రెండు లయ (తాళ) వాద్యములు.

1. తంత్రీ వాద్యములు అనగా తీగెలు (WIRE, STRING) గల వాద్యములు.
ఉదా:- వీటి; సితార్; వైలెన్ మొంగోలియిక్ మొల్డ్ మొల్డ్ అనేకములు గలవు.

విటి యందు ముఖ్యమైనవి:-

1. వీటి : అతి పురాతనమైన భారతీయ తంత్రీవాద్యము.

సరస్వతీ దేవి వీటి పేరు విపంచి: నారదుని వీటి పేరు మహాతి; శివుని వీటి పేరు రుద్రవీటి; విష్ణుని వీటి పేరు శార్ణిషా; శ్యామలాంబ వీటి పేరు వల్లకి; కర్ణాటక సంగీతమున ప్రసిద్ధముగా ఉన్న వీటి పేరు సరస్వతీ వీటి. వీటిను మీటుచు వాయించుదురు. ఇది ధృవవీటి.

2. సితార్ : హిందూస్థానీ సంగీతమునందు ప్రాముఖ్యముగ నున్న తంత్రీ వాద్యము. ఇది చలవీటికు సార్వశము. అనగా ఇందు మెట్లను ఆయా రాగములకు అనువుగా జరుపుకొనవచ్చును. ఇది మీటు వాద్యము.

3. వైలెన్ (ఫిడెలు) : కర్ణాటక, హిందూస్థానీ సంగీత శైలులయందు ప్రసిద్ధము. ప్రత్యేక వాద్యము (SOLO) గను, ప్రక్క వాద్యముగనూ కూడా ప్రముఖముగా నున్నది. దీనిని విల్లు (BOW) తో వాయించెదరు.

4. సారంగి : హిందూస్థానీ సంగీతమున ప్రసిద్ధము. విల్లు (BOW)తో వాయించెదరు. ఈ వాద్యము వైలెన్ వాద్యమునకు తలక్రిందుగా ఉండును. దీని నాదము గాత్రమునకు దగ్గరగా ఉండును. మెట్లు ఉండవు.

5. తంబురా (తాన్పూరా) : ఆధార శృతి వాద్యము. కర్ణాటక, హిందూస్థానీ సంగీతముల యందు బహుళ ప్రసిద్ధి చెందినది.

6. సరోడ్ : మీటు వాద్యము హిందూస్తానీ సంగీతమున ప్రసిద్ధము మెట్లు లేవు.
 7. గోటు వాద్యము (విచిత్రవీణ) : కర్రాటక, హిందూస్తానీ బాణీలకు చెందిన వాద్యము. మీటు వాద్యము-మెట్లు లేని వీణ.
 8. మేండలిన్ : మీటు వాద్యము మెట్లు గలవ. చిన్న వాద్యము. పాశ్వత్య వాద్యము. కర్రాటక, హిందూస్తానీ సంగీతముల యందు రాణించుచున్నది.
 9. సంతూర్ : కాళ్ళీర్ రాష్ట్రమునకు చెందిన జానపద సంగీత వాద్యము హిందూస్తానీ శాస్త్రీయ సంగీతమున రాణించుచున్నది. మూడు స్థాయిలలో గల రాగ స్వరములుగల తీగెలపై రెండు పుల్లలతో వాయించబడు వాద్యము. ఇందు గమకములు పలుకవు. సంగీతము తెలియని వారు వాయించినను అపస్వరములు పలుకవు. ఈమధ్య కాలమున ఈ వాద్యము రాణించుచున్నది.
 10. పియానో : తీగెలు గల హర్షోనియం వంటి వాద్యము. పాశ్వత్య వాద్యము ఇతర తంత్రివాద్యములు:- దిల్చుబా; బాలసరస్వతి; ఎస్రాజ్; స్వరబత్; గిటార్; హర్ష; స్వరమండల్; గెత్తువాద్యము ఇది వీణ వలె నుండిన తాళవాద్యము.
2. వాయు వాద్యములు (సుషిర వాద్యములు) : గొట్టము నందు గల రంధ్రము ద్వారా గాలిని ఊదుచు పెచ్చు తగ్గులను ఫ్రేష్లతో తక్కిన రంధ్రములను తెరుచుట మూయుట ద్వారా వివిధ స్వరములను పలికించు ప్రక్రియ కలిగినవి వాయు, లేక సుషిర, వాద్యములు. సుషిర వాద్యములలో ప్రాముఖ్యత కలిగినవి:-
1. వేణువు, వంశి, బాసురీ, మురళీ, (FLUTE) ఈ పేర్లు పర్యాయ పదములు. ఇది కర్రాటక హిందూస్తానీ సంగీతములతో ప్రసిద్ధము. శ్రీకృష్ణుడు మురళిని వాయించి మురళీకృష్ణుడు, వంశి అయ్యెను. వెదురు గొట్టముతో వేణువును తయారు చేయుదురు. మురళీ నాదము అతి శ్రావ్యము. మురళీ ప్రపంచమున గల అన్ని దేశములలోనూ ప్రసిద్ధిగా నున్నది.
 2. సన్నాయి, పెహనాయి, నాదస్వరము, ఇవి, సన్నాయి వాద్యమునకు పర్యాయ పదములు. ఈ వాద్యము సన్నాయి, నాదస్వరముగా కర్రాటక సంగీతమున, పెహనాయిగా హిందూస్తానీ సంగీతమునందు ప్రసిద్ధిగానున్నది. గాత్రమునకు అతి దగ్గరగా దీని నాదముండును. దీని నాదము సుదూరము ప్రసరించును. శుభప్రదమైన వాద్యము.

3. క్లారినెట్ సన్నయికి పాశ్వత్వ రూపము. దీనికి యంత్రిక పరికర ఏర్పాటు కలదు. (KEY) ఇందు గమకము ఒక ఉత్సైక్. సహజము కాదు. అయినను భారతీయ సంగీతమున ప్రసిద్ధి గాంచినది.
 4. ముఖపీణ సన్నయిని పోలి, పాట్టిగా ఉండి, హెచ్చ శృతుల యందు వాయించబడు పురాతన వాద్యము.
 5. ఒత్తు వాద్యము. సన్నయి వాద్యమును పోలి, ఆధార శృతికి మాత్రము ఊదబడు శృతివాద్యము, ఇందు అన్ని స్వరములు పలుకవు. ఒక్కచే శృతి స్వరము పలుకును.
లయ వాద్యములు:- (తాళ వాద్యములు) ఏటి యందు చర్చ వాద్యములు, లోహ వాద్యములు గలవు. ఈ వాద్యముల గుల్లలు (RESONENT BOXES) కర్ర, మట్టి, లోహములతో గలిగి ఉండును.
లయ వాద్యములలో ముఖ్యములు. మృదంగము, తబ్లా, డోల్క, డోలు (తావిక్) కంజిరా, పక్కాజ్, మోర్సింగు, ఘటము, డోలీ మొదలైనవి.
1. మృదంగము: మృత్తి+అంగము=మృదంగము. దీని గుల్ల ఫూర్హము మట్టితో చేసేడివారు. కాలక్రమంగా కర్రతో చేయడం ప్రారంభించారు. ఈ గుల్లకు రెండు ప్రక్కలా చర్చంతో మూసి నాదమును కలుగచేయుదురు. కుడి మూత శృతి స్వరము పలుకును. ఎదుమ మూత శ్రావ్యమైన నాదము పలుకును. మృదంగము. కర్రాటక సంగీతమున బహుళ ప్రసిద్ధము.
 2. డోలు : (తమిళ భాష యందు తావిలీ) సన్నయి వాద్యమునకు ప్రక్క వాద్యము. రూపము మృదంగమునకు భిన్నముగా నుండిననూ, చేత మృదంగము వలెనే, దీనికి శృతి ఉండదు. అయిననూ చాలా గొప్ప వాద్యము.
 3. తబ్లా : ఇది హిందూస్థానీ సంగీతమునకు చెందినది. తబ్లా రెండు వస్తువులు. రెండు శాల్తీలు.
 1. బాయా ఎదు చేతితో వాయించునది. 2. తబ్లా-కుడి చేతితో వాయించునది. ఆధార షడ్జమము శృతిగా గలది. తబ్లా లలిత సంగీత, సినిమా సంగీతములందునూ చాలా ప్రాముఖ్యము గాంచినది.
 4. ఘటము : మట్టి కుండ. శృతి కలిగినది. ఉపతాళ వాద్యము. బహుళ ప్రసిద్ధము.

5. కంజిరా (ఖంజరి) కర్తతో చేసిన పెద్ద అంచులు గల చిన్న పళ్ళెము వలె నుండి అడుగు భాగము ఉడుము తోలుతో మూయబడిన లయ వాద్యము. శృతి చేయనక్కరలేదు. మృదంగమున వాయించు రెండు చేతుల శబ్దములు ఒక్క చేతి ప్రేశతోనే వాయించబడు కీష్టమైన ఉపవాద్యము. ఈ వాద్యమునకు తగినంత ప్రాచుర్యము కలదు.
- 6-7. డోల్క, డోల్చీ, వాద్యములు భజన, బృందగానముల యందు జూనపద సంగీతమున, లలిత, సినిమా సంగీతముల యందు ఉపయోగపడుచున్నవి. ఇవి చర్చ వాద్యములే.
8. మోరింగు : లోహ వాద్యము. అతి చిన్న వాద్యము. ఇంచు మీంచు 'థ' అక్షరము వలె నుండును. నోటి యందు ఉంచుకొని వాయించెదరు. శృతిలో నుండును ఉపవాద్యము.
- 9,10,11. ఫోల్ వాద్యము, మృదంగ్, పక్కాజ్ వాద్యములు మృదంగ వాద్యము నందు స్వల్ప భేదములతో నుండు వాద్యములు. కొంచెముగా అరుదైనవే.
12. జలతరంగ్ : పింగాణీ గిన్నెలలో నీరు పోసి రెండు పుల్లలతో వాయించు వాద్యము తాళ వాద్య కచ్చేరికి పూర్వపు నామము=భవనధ్ కుతపము:
 భారతదేశమున ప్రాంతీయ రాష్ట్రాలు, భేదములు, శాస్త్రాలు, జూనపద, లలిత, సినిమా సంగీతములలో, నృత్య, నాట్య, నాటక, యక్కగాన ప్రదర్శనల యందు ఉపయోగ పడు తాళ వాద్యములు అనేకములు.

99. సంగీత వాద్యముల పేర్లు, అవి ఉపయోగించు ప్రదేశములు

Classical Music-String Instruments & Places			
భారతీయ సంగీత తంత్రి వాద్యములు - అవి వాడు ప్రదేశములు			
1.	వీణ	Veena	South
2.	వీణ	Veena	North
3.	విచిత్రవీణ	Vichitraveena	S & N
4.	వయోలిన్	Violin	S & N
5.	వయోలా	Vayola	S & N
6.	గోటు	Gotu	South
7.	గెత్తు	Gettu	South
8.	సరోద్	Sarod	North
9.	సితార్	Sitar	North
10.	సురశృంగార్	Sursrungar	North
11.	దిల్రుబా	Dilruba	North
12.	ఎస్రాజ్	Esraj	North
13.	తార్ షై హనాయి	Tarshehanayi	North
14.	సుందర్బహార్	Sundarbahar	North
15.	రబాబ్	Rabab	North
16.	సారంగి	Sarangi	North
17.	సరిందా	Sarinda	North
18.	సన్తూర్	Santoor	North
19.	స్వరమండల్	Swaramandal	North
20.	సురబహార్	Surbahar	North
21.	తంబురా	Tambur	South
22.	తంబురా	Thambura	North

100. జానపద సంగీత తంతి వాద్యములు - అవి వాడు ప్రదేశములు

Folk Music-String Instruments & Places

23.	ఆనందలహరి	Anandalahari	North
24.	చికారా	Chikara	North
25.	దోతారా	Dotara	North
26.	ధడ్సారంగి	Dhadsarangi	North
27.	గోపిచంద్	Gopichand	North
28.	ఎక్తార్	Ektar	North
29.	ఎక్నాదా	Eknada	North
30.	తుంతునె	Thumthune	M.R.
31.	పంజాబీక్కారా	Punjab Ektar	Punjab
32.	చిక్కవీణ	Chikkaveena	Mysore
33.	ధుంధునాదా	Dhundhunada	U.P.
34.	చొంకా	Chomka	M.R.
35.	ఖమక్	Khamak	Bengal
36.	ఖాదుయీతారా	Khaduitara	Assam
37.	గోగియబాణా	Gogiabana	Assam
38.	రాజసేంగిబాణా	Rajasengibana	M.P.

101. భారతీయ సంగీత గాలి వాద్యములు - అవి వాడు ప్రదేశములు

Music-Wind Instruments - Places

39.	వేణు	Flute	South
40.	బునురీ	Bunsuri	North
41.	ఆల్ఫోజా	Alghoja	North
42.	శృంగా	Sringa	North
43.	కొంబు	Kombu	North
44.	అయర్కుషల్	Ayarkushal	T.N.
45.	నాగస్వరమ్	Nagaswaram	South
46.	ఒత్తు	Ottu త్రుతివాద్యం	South
47.	శైహనాయ్	Shehanai	North
48.	పెప్రె	Pepre	M.P.

49.	బొంగ	Bonga	M.P.
50.	శంఖ	Sankh	M.P.
51.	దవళాయిశంఖ	Davalaisankh	M.P.
52.	మగుడి	Magudi	South
53.	పుంగి	Pungi	North
54.	నఫరీ	Nafari	North
55.	పిల్లనగ్రోవి	Pillangrovi	North
56.	కాతంగీమురి	Kathangmuri	Assam
57.	కాషరాతి	Kasharathi	Assam
58.	నాగసెరమ్	Nagaseram	South

102. భారతీయ సంగీత చర్చవాద్య (లయ)ములు, అని వాడు ప్రదేశములు

Music Percution Instruments - Places

59.	ఫఖావాజ్	Phakhavaj	North
60.	మృదంగము	Mrudanga	South
61.	ఖోల్	Khol	Bengal
62.	నక్కారా (నగారా	Naquara	Pershia
63.	భేరి	Bheri	India
64.	ధోలక్	Dholak	Punjab
65.	ధోలకీ	Dholaki	Punjab
66.	ధోల్	Dhol	N.India
67.	తబ్లా (రైట్)	Thabla	N.India
68.	బాయా (లెఫ్ట్)	Bayah	N.India
69.	చెండా	Chenda	Malbar
70.	డమరు	Damaru	South
71.	డూగి (భాయా)	Doogi	N.India
72.	డప్పు	Dappu	Andhra
73.	తప్పెటు	Thumbattam	Andhra
74.	కుండలమ్	Kundalam	T.Nad
75.	డవండై	Davandi	T.Nad

76.	కరడివాద్య	Karadivadya	Mysore
77.	ఖంగిరా (నగారా	Khangira	South
78.	ఘటం	Ghatam	South
79.	బుడబుడుక్కె	Bubudukke	North
80.	డమరుగ	Damaruga	Mysore
81.	చింటా (పె.చి.)	Chinta	Mysore
82.	డఫరీ	Dafri	Punjab
83.	ఘుంగ్రా	Ghungru	South
84.	మంజీరా	Manjeera	South
85.	కర్తాళ	Kartal	South
86.	చిప్లా	Chipla	South
87.	మదోల్	Madol	Bengal
88.	జలతరంగ్	Jaltherang	South
89.	కాష్టతరంగ్	Kasht Tarang	North
90.	తబ్లాతరంగ్	Tabla Tarang	North
91.	సాధారణతబలా	Sadharanatabala	Delhi
92.	ముకుర్తరంగ్	Mukur Tarang	South
93.	మోర్సింగ్	Morsing	South
94.	కోలాటమ్	Kolatam	South
95.	కటోరా	Katora	North
96.	దండతా	Dandtal	South
97.	తాషా	Thasha	South
98.	పమ్పై	Pampai	South
99.	తవిల్ (డోలు)	Thavil	South
100.	ఉరిమి	Urimi	T.Nad
101.	ఉడల్	Udal	T.Nad
102.	అఖారా	Akhara	M.P.
103.	తర్బులి (తాషా)	Tharbuli	M.P.
104.	వీరవండె	Veeravandai	T.Nad
105.	కంసాలె	Kamsale B.M.R.	Mysore
106.	రుంచ్	Jhanj (B.T.)	North
107.	గగ్గర	Gaggara	Andhra
108.	బ్రహ్మతాళ	Brahma Tala	T.Nad

109.	ఉడుక్కు	Udukku	T.Nad
110.	కాక్సింగ్	Kaksing	N.W.
111.	కాబామ్	Kabam	N.W.
112.	జగాతె	Jagathe	Mysore
113.	చెందామల్కర్	Chandamalkar	Mysore
114.	మద్దళమ్	Maddalam	Mysore
115.	ఎడక్కు	Edakka	Mysore
116.	తిమిలా	Thimila	Mysore
117.	చెంగలా	Chemgala	Kerala
118.	హరుక్	Huruk	Lucknow
119.	కటోరా	Katora	
120.	తకారీ	Thakari	Calcutta
121.	పెపా	Pepa	Assam
122.	చిప్లా	Chipla (Ktl.)	Assam
123.	ఖమక్	Khamak	Assam
124.	భోర్తాల్	Bhortal	Assam
125.	రోచెమ్	Rotchem	Manipur

103. భారతీయ లోహవాద్యములు - అవి వాడు ప్రదేశములు

126.	బాణ	Bana	Manipur
127.	కింగ్రీ	Kingri	Manipur
128.	గుమేలా	Gumela	Manipur
129.	తర్బులి	Tharbuli	Manipur
130.	తుంబక్కనారీ	Thumbakanari	Kashmir
131.	డన్కుతియా	Daskathiya	Orissa
132.	నంధవాణి	Nandhavani	
133.	భాంబే	Bhombe	Kojikod
134.	రుంజీ	Runji	Kojikod
135.	సోయెంక్	Soyenko	Kojikod
136.	జయ్యగుంఫీ	Jiagunghi	Kojikod
137.	గుగుచూ	Guguchu	Kojikod
138.	టోరోటారో	Torotaro	M.P.
139.	తుహిలా	Thuhila	M.P.
140.	తిరియో	Thirio	M.P.
141.	ధమ్పెలా	Dhampela	M.P.
142.	బంక్	Bunk	M.P.

104. తాళ ప్రకరణము

శ్లో॥ నానా మ్రాదైల్యో యత్త | యతీనాం స్వాత్ములానిధౌ
తం దక్షిణం శివం నౌమి చిత్రం వృత్తిమయం ధృవం

సమస్త ఖగోళము, వ్యోమమండలములు, ప్రపంచము, జీవరాసులు, లయాన్వితము,
శివుడు లయ స్వరూపుడు, లయకారి, లయమనగా ఒకదానితో ఒకటి ఐక్యతను పొందుట
దైవతము అద్వైతమగుట (To Merge)

సంగీతమునందు లయ అంతర్లీనముగా నుండును. సంగీతమునకు లయ
అంతర్భూతము, సంగీతము, వాద్యము, నృత్యము, సాహిత్యము, కవిత్వము, చిత్ర లేఖనము,
శిల్పము, మొదలైన లలిత కళాన్వితములైన కల్పనా జగత్తు యొక్క హృదయము
లయాన్వితము.

గీతవాద్యముల యందుగల లయ యొక్క బాహ్యరూపము తాళము. తాళము యొక్క
ఆత్మ, హృదయము, లయ.

తాళము నందు (లయ యందు) గీత వాద్యములు నృత్యములు కూడా నెలకొని
యున్నవి. స్వరము, సాహిత్యముతో కలిసిపాట అగుచున్నది. పాటకు లయ, తాళము తప్పక
యుండును.

శివశక్తి సమాగమము తాళము. త కారము శంకరుదనియు, లక్షము శక్తి
యనియును శాస్త్రము.

తాళము హస్త ద్వయ సంయోగము వలన కలుగుచు, తాళము దశ ప్రాణములతో
(దశల క్షణములతో) ప్రకాశించుచున్నది.

తాళము ‘మార్గము’, దేశి, అని రెండు విధములు. అవి మరల ఒక్కొక్కటి శుద్ధము,
సాలగము, సంకీర్ణము అని 3 విధములుగా నున్నది.

105. తాళదశ ప్రాణములు (లక్షణములు)

శ్లో॥ కాలోమార్గః క్రియాంగాని గ్రేవాజాతి కళాలయః
యతి ప్రస్థారకశ్చేతి తాళప్రాణ దశస్పూతాః

1. కాలము ; 2. మార్గము ; 3. క్రియ : 4. అంగము :
5. గ్రహము ; 6. జాతి ; 7. కళ : 8. లయ : 9. యతి : 10. ప్రస్థారము.

1. కాలప్రాణము

నూరు తామర రేకులు దొంతరగా చేర్చి వానిని సూదితో పాడవగా, అందు ఒక తామర రేకు తెగుటకు పట్టు కాలము “క్షణము” అనబడును. అట్టి

8 లక్షణములు	= 1 లవము
8 లవములు	= 1 కాష్టము
8 కాష్టములు	= 1 నిమిషము (రెప్పపాటు)
8 నిమిషములు	= 1 కళ
2 కళలు	= 1 చతుర్భాగము
2 చతుర్భాగములు	= 1 అనుదృతము
2 అనుదృతములు	= 1 దృతము
2 దృతములు	= 1 చతుర్శ లఘువు
2 చతుర్శ లఘువులు	= 1 గురువు
3 చతుర్శ లఘువులు	= 1 ప్లుతము
4 చతుర్శ లఘువులు	= 1 కాకపాదము

2. మార్గ ప్రాణము

ఒకదానికాకటి ద్విగుణీ కృతములైన కాలప్రమాణములతో గీతమును గాచము చేయుట మార్గమునబడును. మార్గములు ఆరు విధములు. ఇవియే షట్టులములని కూడ వ్యవహరింపబడుచున్నది.

ఉక్కిణ మార్గము : ఒక తాళ క్రియకు రెండు దీర్ఘక్కర ప్రమాణములు గల కాలము. ఇది ఇప్పటి అన్వయము వాడుక ప్రకారము ఒక క్రియకు 32 ప్రాస్వాక్షరముల కాల ప్రమాణము (32 Units)

వార్తిక మార్గము : ఒక క్రియకు ఒక దీర్ఘక్కర కాల ప్రమాణము. ప్రస్తుత వాడుక ప్రాకారము ఒక క్రియకు 16 ప్రాస్వాక్షరకాల ప్రమాణము (16 Units)

చిత్రము: : ఒక క్రియకు ఒక ప్రాస్వాక్షర కాల ప్రమాణము ఇప్పటి వాడుక. ఒక క్రియకు 8 ప్రాస్వాక్షరకాల ప్రమాణము (8 Units)

- చిత్రతరము : ఒక క్రియకు అర్ధ ప్రాస్వాక్షర కాల ప్రమాణము. సమకాలీన అవగాహన ఒక క్రియకు 4 ప్రాస్వాక్షర కాల ప్రమాణము.
- చిత్రతమము : ఒక క్రియకు పాప. $1/4$ ప్రాస్వాక్షర కాలప్రమాణము. ప్రస్తుత పద్ధతి ఒక క్రియకు 2 ప్రాస్వాక్షర కాల ప్రమాణము.
- అతి చిత్రము : ఒక క్రియకు $1/8$ ప్రాస్వాక్షర కాల ప్రమాణము అనగా ఇప్పటి ఒక క్రియకు ఒక ప్రాస్వాక్షర కాల ప్రమాణము.

గమనిక : శాస్త్ర వాచకములలో పేర్కొనిన 2 దీర్ఘక్రమములు మొదలు $1/8$ ప్రాస్వాక్షర కాల ప్రమాణము వరకు తార్కిక విలువలు లేక యున్నవి. ప్రాస్వాక్షరము (Unit) ప్రమాణముగా వాడుకలో నుండుటయే సమంజసనముగా నున్నది. సంప్రదాయ ప్రదర్శని యందు మాత్ర యనగా 4 అక్షరములు, అని నిర్వచింపబడి యున్నది.

దక్కిణ మార్గమునకు	= 8 మాత్రలు	అనగా	32 అక్షరములు
వార్తికము	= 4 మాత్రలు		16 అక్షరములు
చిత్రము	= 2 మాత్రలు		8 అక్షరములు
చిత్రతరము	= 1 మాత్ర		4 అక్షరములు
అర్ధ చిత్రము	= $1/2$ మాత్ర		2 అక్షరములు
అతిచిత్రము	= $1/4$ మాత్ర		1 అక్షరము

గమనిక = పై ప్రమాణములు ఆచరణ యోగ్యములుగా నున్నవి.

3. క్రియాప్రాణము

కుడి హస్తమును ఎడమ హస్తము నందు యుంచుచు కొట్టుచు, వ్రేళ్లను ఎంచుచు, కుడి హస్తమును వెనకు తెరుచుచు తాళమును వేయుట సంప్రదాయము, ఈ క్రియలు సల్పుచు ఎంచుట తాళ క్రియలుగా వ్యవహారింపబడుచున్నవి.

ఈ క్రియలు మార్గములు దేశ్యములు అను రెండు విధములుగా ఉన్నవి.

“మార్గము” అను పదము ఏ లలిత కళ యందు ముఖ్యముగా సంగీతము నందు వచ్చునప్పుడు ఆ విషయము మారని విలువలు ప్రమాణములు కలిగినది అనియు, దేశకాల పరిస్థితులకు అతీతమైనది అనియు, విశ్వజనీనమైనదనియు. శాశ్వతమైనదనియు, మార్గ దర్శకమనియు, ఆదర్శమైనదనియు, సుసంప్రదాయ బద్ధమైనదనియు, సశాస్త్రయమైనదనియు అన్యయించవలెను.

ఇందుకు భిన్నముగా “దేశ్య” మనినచో ఆయా దేశమునకు, ప్రాంతమునకు, ఆయా కాలమునకు ఒక్కొక్క సందర్భమున అన్య దేశీయ మైనదనియును మార్పునకు, మారుచున్న విలువలకు సరితూగునది అనియును. శాశ్వత ప్రమాణములకు భిన్నముగా నుండునదనియును, సందర్భమును బట్టి అన్యయించుకోవలెను.

మార్గము పాండితీ ప్రతిభ కలిగినది. క్లిష్టమైనది అయి ఉండుట పరిపాటి దేశ్యము సర్వజనాకర్షణముగా సులభముగా ఉండును.

మార్గ క్రియలు సశబ్ద క్రియలనియు, నిశ్చబ్ద క్రియలనియు రెండు విధములు.

సశబ్ద క్రియలు 4

1. ధృవము : రెండు వ్రేళ్లతో సశబ్దముగా వేయు చిటిక.
2. తాళము : ఎదు అర చేతియందు కుడి అరచేతితో శబ్దము చేయుట.
3. శమ్యము : కుడి అరచేతియందు ఎదు అరచేతితో శబ్దము చేయుట.
4. సన్నిపాతను : కుడి ఎణచు అరచేతులను అభిముఖముగా ఊర్ధ్వముఖముగా ఉంచి శట్టించుట.

మార్గ నిశ్చబ్ద క్రియలు 4

1. ఆనాపము : పతాక హస్తమును ఊర్ధ్వముఖముగా నిలబెట్టి తర్వాని మొదలుగా 4 వ్రేళ్లను లయబద్ధముగా ముదుచుట.
2. నిష్ట్రామము : పై విధముగా ముడిచిన 4 వ్రేళ్లను లయబద్ధముగా విప్పట.
3. విక్షేపము : పై హస్తమును కుడి ప్రక్కకు 4 అక్కర కాలములలో లయ బద్ధముగా విదిలించుచు 4 అంచెలుగా విదిలించుట.
4. ప్రవేశిక : పై హస్తమును క్రిందుగా 4 అక్కర కాలములలో లయ బద్ధముగా ఎదు ప్రక్కకు తీసుకొని వచ్చుట.

ఈ మార్గ క్రియలు మార్గ తాళములలో ఉపయోగపడును. ఈ మార్గ క్రియలు ఈనాటి సాధారణ సంగీత సాధన యందు వాడుకలో లేవు.

దేశ్యక్రియలు 8 విధములు

1. ధృవక . : కుడితొడపై కుడి అరచేతిని మృదువుగా కొట్టుట లేక కుడి అరచేతితో ఎదమ అరచేతియందు మృదువుగా కొట్టుట (వాడుకలో నున్న సాధన/ఘాత)
2. సర్పిణి : కుడిచేతి పతాక హాస్తమును ఎదమ వైపునకు చాచుట.
3. కృష్ణ : ఎదమ వైపున గల పతాక హాస్తమును కుడివైపునకు తీసుకొని వచ్చుట.
4. పద్మిని : అరచేతిని తల క్రిందుగా చాచుట
5. విసర్జితము : పై అరచేతిని వెలుపలకు విసురుట
6. విక్రిష్ట : హాస్త ప్రేట్లను క్రమముగా ముదుచుట
7. పతాకము : అరచేతిని పైకెత్తుట
8. పతిత : పై అరచేతిని క్రిందికి తెచ్చుట

పై 8 దేశ్యక్రియల యందు, ధృవక, విక్రిష్ట, విసర్జిత క్రియలు సుఖాది సప్త తాళములలో ఉపయోగపడుచున్నవి. తక్కిన క్రియలు 108 తాళములలోనూ, గురు, ఘూత, కాకపాద అంగములలోనూ ఉపయోగపడుచున్నవి. 108 తాళములు, గురు, ఘూత, కాకపాదక్రియలు ఒహు అరుదుగా నున్నవి.

4. అంగప్రాణము (తాళ)

తాళము, సంగీతము నందు, గీతమునందు, వాద్యమునందు, నృత్యమునందు ఒక ముఖ్యమైన అవినాభావ సంబంధము గల, “ప్రాణము”. అనదగిన అంశము.

తాళమునకు శరీరమునకు వలెనే అంగములు కలవు. ఆ అంగములకు క్రియలు ఆ క్రియలకు అక్కర కాలములు కలవు.

తాళాంగములు ఆచు

1. అను ధృతము: ఒక క్రియ. ఒక ఘాత. గుర్తు. చంద్రాకారము U

2. ధృతము : దెబ్బ. ఉని. 1 ఘూత, 1 విసర్జితము, రెండు క్రియలు. గుర్తు-పూర్ణ చంద్రాకారము ०
3. లఘువు : ఒక ఘూత, కొన్ని విక్షిప్తములు. అనగా వ్రేళ్లను ముదుచుట (లయ బద్ధముగా)

లఘువులు 5 జాతులుగా ఉన్నాయి.

1. తిశ్రజాతి లఘువు.	=	3 క్రియలు	ఒక ఘూత	2 వ్రేళ్లు
2. చతురశ్రజాతి లఘువు	=	4 క్రియలు	ఒక ఘూత	3 వ్రేళ్లు
3. ఖండ జాతి లఘువు	=	5 క్రియలు	ఒక ఘూత	4 వ్రేళ్లు
4. మిశ్రజాతి లఘువు	=	7 క్రియలు	ఒక ఘూత	6 వ్రేళ్లు
5. సంకీర్ణజాతి లఘువు	=	9 క్రియలు	ఒక ఘూత	8 వ్రేళ్లు

పై మూడు తాళాంగములు ముఖ్యములు. ఇవి గాక ఇంకోక 3 అంగములు కలవు.

1. గురువు	= 8 క్రియలు			
		1 ఘూత,	3 వ్రేళ్లు,	కుడిచేతిని
		4 అక్షరములలో	క్రిందికి	విడుచుట గుర్తు (8)
2 ప్లతము	= 12 క్రియలు			
		1 ఘూత	3 వ్రేళ్లు	
		4 అక్షరకాలము	ఎడమ చేతిని	చుట్టి,
		4 అక్షరకాలములలో	క్రిందికి	విడుచుట సంజ్ఞ (ప్రస్తుతి)
3. కాకపాదము	= 16 నిశ్చబ్ద క్రియలతో	కూడిన	అంగము	
		కుడిచేతిని	4 అక్షర కాలములు	ఎడమ ప్రక్కకు
		పిమ్మటు	4 అక్షర కాలములు	కుడి ప్రక్కకు
		పిమ్మటు	4 అక్షర కాలములు	పైకి ఎత్తి
		పిమ్మటు	4 అక్షర కాలములు	క్రిందికి దించుట సంజ్ఞ +

షడంగముల విశేష నామములు లేక నామాంతరములు

1. (1) అనుదృతము (2) అర్థ చంద్రము (3) వ్యంజనము (4) అనునాసికము
(5) అవ్యక్తము (6) విరామము
2. (1) ధృతము () అర్థమాత్ర (3) వ్యోమము (4) బిందుకము (5) వలయము
3. (1) లఘువు (2) మాత్ర (3) సరళము (4) ప్రాస్వము (5) కళ.
4. (1) గురువు (2) ద్విమాత్రకము (3) వక్రము. (4) కాణము (5) యమళము (6) దీర్ఘము.
5. (1) ప్లూతము (2) సమోద్భవము (3) దీపము (4) త్రియంగము (5) త్రిమాత్రకము.
6. (1) కాకపాదము (2) హంసపాదము (3) నిశ్చబ్దము (4) చతుర్భుఫువు.

షోదశాంగముల పత్రిక

తాళపడంగములు, వాటిపేర్లు, సంజ్ఞలు, అక్షరకాలములు, క్రియలు, మాత్రలు దెలుపు పథకము.

అంగ సంఖ్య	1	2	3	4	5	6
పడంగముల- -నామములు.	అను- -ద్రుతము	ద్రుతము	లఘువు	గురువు	పూతము	కాకపాదము
అంగసంజ్ఞలు	U	O	1	8	8	+
అక్షరకాలములు	1	2	4	8	12	16
క్రియలు	కొట్టి, కొట్టుట	కొట్టి, విసరుట	కొట్టి, వ్రేళ్లను	కొట్టి వ్రేళ్లను/ఎంచి,	సర్పిణి, చుట్టి, విడచుట	కృష్ణ పతాక పతిత ములజేయుట
మాత్రలు	పాతిక	అర	ఒకటి	రెండు	మూడు	నాలుగు

షోదశాంగములు, వాటిపేర్లు, అంగసంజ్ఞలు, అక్షరకాలమును దెలిపెడి పథకము

అంగ సంఖ్య	షోదశాంగముల పేర్లు	అంగ సంజ్ఞలు	అక్షర కాలము
1.	అనుద్రుతము	U	1
2.	ద్రుతము	O	2
3.	ద్రుత విరామము	OU	3
4.	లఘువు (చతుర్శ)	I	4
5.	లఘు విరామము	IU	5
6.	లఘు ద్రుతము	IO	6
7.	లఘు ద్రుత విరామం	IOU	7
8.	గురువు	8	8
9.	గురు విరామము	8U	9
10.	గురుద్రుతము	8O	10
11.	గురుద్రుత విరామము	8OU	11
12.	పూతము	8	12
13.	పూతవిరామము	8U	13
14.	పూతద్రుతము	8 O	14
15.	పూతద్రుత విరామము	8 OU	15
16.	కాకపాదము	+	16

5. గ్రహప్రాణము

గ్రహము = ప్రారంభించుట గ్రహించుట

తాళము నందు గీతము ప్రారంభించు స్థానము గ్రహము. అనగా ఏ సంగీత రచన యైనను తాళము నందు తాళముతో పాడుట మొదలు పెట్టునప్పుడు ఆ మొదలు పెట్టు తాళ స్థానముసు గ్రహమని అందురు. తమిళమున “ఎదుప్పు” అని అందురు.

ఈ గ్రహము సమము, విషమము అను రెండు విధములు. మరల విషమ గ్రహము రెండు విధములు. అతీతము, అనాగతము.

సమ గ్రహము : పాట తాళము ఒకే స్థానమునందు ఒకే సారి అనగా తాళ ప్రారంభముననే సంగీత రచన కూడా ప్రారంభించుటకు సమగ్రహమని పేరు.

ఉదా: అన్ని ఆదితాళ వర్ణములు గీతములు మొ॥

1. బ్రోచేవారెవరే - శ్రీరంజని

2. తెలిసి రామ చింతన - పూర్వ చంద్రిక మొ॥

విషమ గ్రహము : అతీత గ్రహము - పాట ప్రారంభించిన తరువాత తాళము ప్రారంభించినచో అది అతీత గ్రహము.

తాళము ప్రారంభించి వేయుట తాళము యొక్క చివరి క్రియల దగ్గర పాట ప్రారంభించినను, అది అతీత గ్రహమే.

బైరవి అట తాళ వర్ణమున మొదటి, రెండవ చిట్ట స్వరములు ప్రారంభించిన స్థానములు అతీత గ్రహమునకు చక్కని ఉదాహరణలు.

3వ చిట్ట స్వరము సమగ్రహమునకు ఉదాహరణ.

అనాగత గ్రహము : తాళము వేయుట మొదలు పెట్టి తరువాత ఒకటి రెండు క్రియల వెంటనే ప్రారంభించిన అది అనాగత గ్రహము.

అనాగత గ్రహమున ఎన్నియో కీర్తనలు, కృతులు ప్రారంభించబడును. సీతాపత్తే; ఎంత వేదుకొందు, ఉండేది రాముడౌకడు; నిధిచాలనుఖుమా మొదలైనవి.

బైరవి అట తాళ వర్ణ ప్రారంభం ; ; ; ; నీ సా రీ, గ సా రీ - తాళము ప్రారంభించిన తరువాత 3వ క్రియలో ఈ వర్ణము ప్రారంభించబడినది. ఇది కూడ అనాగత గ్రహమునకు చక్కని ఉదాహరణ.

6. జాతి ప్రాణము

తాళాంగములలో గల లఘువునకు 5 జాతులు కలవు.

1. తిశ్రజాతి లఘువునకు 3 క్రియలు (స్వద్ర లఘువు) ఒక దెబ్బ 2 వ్రేట్లు
2. చతురశ్రజాతి లఘువునకు (మనుష్య) 4 క్రియలు. ఒక దెబ్బ 3 వ్రేట్లు
3. ఖండ జాతి లఘువునకు (దేశ్యలఘువు) 5 క్రియలు. ఒక దెబ్బ 4 వ్రేట్లు
4. మిశ్రజాతి లఘువునకు (హంసలఘువు) 7 క్రియలు. ఒక దెబ్బ 6 వ్రేట్లు
5. సంకీర్ణ జాతి లఘువునకు (చిత్రలఘువు) 9 క్రియలు. ఒక దెబ్బ 8 వ్రేట్లు

పై అయిదు వాడుకలో ఉన్న ముఖ్య జాతులు గాక, ఇప్పుడు వాడుకలో లేనివి. ముఖ్యము. కానివి. అయినను తెలుసుకోదగినవి (Academic Interest) 5 లఘువులు కలవు. అవి

1. దివ్య లఘువు 6 క్రియలు
2. సింహ లఘువు 8 క్రియలు
3. వర్ణ లఘువు 10 క్రియలు
4. వాద్య లఘువు 12 క్రియలు
5. కర్రాటక లఘువు 16 క్రియలు

అయిదు జాతులలో, అయిదు జాతి లఘువులలో, అతి శ్రేష్ఠమైనది అతి ఉపయోగమైనది, మిగుల వాడుకలో కలిగినది., చతురశ్రజాతి లఘువు. తరువాత ప్రాముఖ్యత తిశ్రజాతి లఘువు.

తిశ్ర + చతురశ్ర కలసి = మిశ్రజాతి

3 + 4 = 7 క్రియలు అయినది.

తిశ్ర + మిశ్ర కలసి సగ భాగము చేసిన

(3 + 7 = 10 ÷ 2 =) ఖండజాతి అయినది.

ఖండ + చతురశ్ర కలసి సంకీర్ణ జాతి అయినది

5 + 4 = 9 క్రియలు

7. కళా ప్రాణము (గతి, గమనం, నడ)

కళ అనే పదమునకు 2 అర్ధములు కలవు. ఈ పదమును సందర్భమును ఆవగాహన చేసుకోవలెను.

కళ = 4 అక్కరముల కాలము

కళ = 1 అక్కర కాలము

ఆది తాళము ఒక కళ అన్నచో క్రియకు నాలుగు అక్కరములు నడచు కాలము అని అర్థము. మధ్యమ కాల ఆదితాళ కీర్తనలు ఈ (ఏకకళ) కాలమున నడుచును.

రెండు కళల చౌకము అనిన 8 అక్కరములు క్రియకు నడచును అని అర్థం. విశంబ కాలములో నడచు ఆది తాళ కీర్తనలు ఈ (2 కళలచే) కాలమున నడచును.

ఇంకొక సందర్భమున ఏకకళ, ద్వికళ, చతుష్పూల అనిన ఒకటి, రెండు, నాలుగు అక్కరములని అర్థం. ఈ అర్థము అంతగా వాడుకలో లేదు.

గతి భేదం

గతి, గమనం, నడై, అనునవి పర్యాయపదములు.

ఒక క్రియకు, 3 కళలు (3 అక్కరములు) నడచిన తిశ్రగతి, తిశ్రనద (గతి.)

ఒక క్రియకు 4 అక్కరములు (కళలు) నడచిన చతురశ్రనద (గతి)

ఒక క్రియకు 5 కళలు లేక అక్కరములు నడచిన ఖండగతి (నడ)

ఒక క్రియకు 7 కళలు లేక అక్కరములు నడచిన మిశ్ర నడ (గతి)

ఒక క్రియకు 9 కళలు (అక్కరములు) నడచిన మిశ్రనద (గతి)

8. లయ ప్రాణము

లయ అనగా ఒక తాళమున అంతర్వాగముగా నుండు కళలు, ఆక్షరములు, క్రియలు సూక్ష్మమైన వ్యత్యాసము కూడా లేకయే సమాంతరముగా నడచుట లయ శుద్ధము ఆనబడును.

తాళము యొక్క నడక వేగము లయ. ఈ లయ 3 విధములు మరల ఆ మూడు విధములు ఒక్కొక్క విధము 3 విధములుగా విభజింపబడి 9 సూక్ష్మ విధములుగా రూపొందినవి.

1. విళంబ లయ ; 2. మధ్యలయ ; 3. ధృతలయ

విళంబలయ చేక కాలము అని కూడా వ్యవహరింపబడుచున్నది.

- 1) దీక్షితర్ వారి తోడి, భైరవి, కళ్యాణి, రాగాలలో గల సవానరణ కృతులు, త్యాగరాజ స్వామి వారి భిరంగశాయి, మోహనరామకృతులు, శ్యామశాస్త్రివారి, మాయమ్మా సరియేవ్యరమ్మ కృతులు, విళంబలయకు ఉదాహరణలు.
- 2) త్యాగరాజ స్వామి ఆదితాళ మధ్యమ కాల కృతులు మధ్య లయకు ఉదాహరణలు. నెనరుంచినాను, తెలిసి రామ చింతనతో, మొమ్మె॥
- 3) దురిత లేక ధృత, లయలో ఉండు సంగీతము అతి వేగముగా ఉండును. 3వ కాల వర్తము, దురిత తానము, రాగమున చివర (ప్రిగాలు) వేగ సంగతులు ఈ ధృత కాలమునకు ఉదాహరణలు.

ఈ లయలు వివిధ ధశలలో సూక్ష్మ భేదములతో 9 విధములుగా మరల విభజన చేందినవి.

1. విళంబ విళంబ	2. విళంబ మధ్య	3. విళంబ ధృత
1. మధ్య విళంబ	2. మధ్య మధ్య	3. మధ్య ధృత
1. చృత విళంబ	2. ధృత మధ్య	3. ధృత ధృత లయలు

9. యతి ప్రాణము

తాళమున గల ఆంగములను పేర్చి ప్రస్తరించి వాటి పేర్పులలో గల వ్యత్యాసములను ఒట్టి ఆ ఆంగములకు నామములును ఒసగిరి. ఆ నామములను “యతి” అని పిలిచిరి.

ఒక తాళమున అన్నియును లఘువులే, లేక అన్నియును దృతములే ఇనుకొందము. అట్టి ఏర్పాటుకు పిపీలక యతి లేక సమయతి అని పేరు. పిపీలకము=చీము

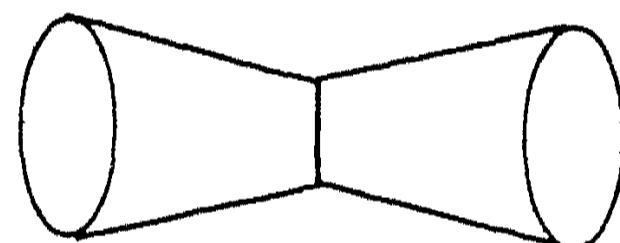
ఉదా: | . | . | . | . |

చీమలు బారులు తీర్చి నడచినట్లు 0 0 0 0 0 0 0

గోపచ్ఛ యతి : మొదటి ఎక్కువ క్రియలు గల ఆంగములు (ఆవతోక వలె ఉండును). క్రమముగా తక్కువ క్రియలు గల ఆంగములు గలది. + 8 8 1 0 0

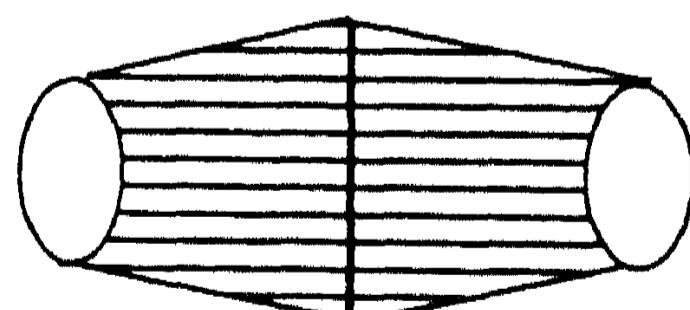
ప్రోతోషహయతి : నదివలె యుండునది (గోపచ్ఛయతికి ఎదురు లేక తలకిందు) తాళము మొదట చిన్ని ఆంగములు క్రమముగా పెద్ద ఆంగములు U 0 1 8 8 +

దమరు యతి : శివుని కరమునందు గల తాళ వాద్యము వలె నుండు ఆంగములు.

మొదట ఎక్కువ క్రమముగా కురుచన క్రమముగా మరల ఎక్కువ క్రియలు గల ఆంగములు పేర్పు + 8 1 0 U 0 1 8 +

మృదంగ యతి : మృదంగ ఆకారమువలె మొదట కురుచ క్రమముగా మధ్య వరకు ఎక్కువ తిరిగి క్రమముగా కురుచ సంఖ్య గల క్రియ కలిగిన ఆంగముల పేర్పు

ఉదా:- U 0 1 8 + 8 1 0 U

విషమ యతి : ఒక క్రమ పద్ధతిని అనుసరించిక యుండు ఆంగముల పేర్పు

ఉదా:- + U 8 1 0 8 T U

సంగీత శాస్త్ర సుధార్ణవము

10. ప్రస్తార లక్షణము

ప్రస్తారము స్వర కల్పనకు మిగుల తోడుదుచున్నది.

కొన్ని స్వరములను గాని, కొన్ని తాళంగములనుగాని, కొన్ని సంఖ్యలను గాని తీసుకొని చూచిన కుమ పద్ధతులలో ప్రస్తరించుట. ఈ ప్రస్తారము వలన దురుక్తి (Repetition) అంటాలి. అతి ఎక్కువ సంఖ్యలో స్వరములు మొదలైన వాటిని రాబట్టిట వీలగును. కల్పన, సృజన శక్తి శాస్త్రియ పద్ధతులలో పాందుటకు ప్రస్తార ప్రాణము ఉపకరించును.

ఉదాహరణకు సరి అను రెండు స్వరములను ప్రస్తరించిన (1) సరి (2) రిస (3) నెంటి (4) నాటిం ఇవి నాలుగు విధములుగా వచ్చినవి. దీర్ఘములు, జంటలు తీసుకొన్నచో నీటిలో ఉంటాయి స్వరములు వచ్చును.

ఈ ప్రస్తారము శాస్త్రియ పద్ధతులలో మొట్టమొదట సారిగా కనుగొని మహా మాటలు, నీటిలో ఉంటు శ్రీ శాస్త్రమశాస్త్రివారు అని అందురు.

తాళము నందు ఈ ప్రస్తారము జరుపు విధము ఒక లఘువును తీసుకొని అందుగల అంతర్భాగములను ప్రస్తరించవచ్చును. (1) లఘువు; (2) 00 రెండు దృతములు; (3) 0UU ఒక దృతము రెండు అనుదృతములు; (4) UUUU 4 అను దృతములు; (5) UUO రెండు అను దృతములు ఒక దృతము; (6) UOU ఒక అనుదృతము ఒక దృతము మరల ఒక అనుదృతము; (7) UU ఒక దృత శేఖరము ఒక దృతము; (8) UU అను దృతము దృతశేఖరము. ఇట్లు 8 విధములైన ప్రస్తారములు ఏర్పడినవి.

ఇట్లలో శాస్త్రములును ప్రస్తరించచేచ్చును.

ఈ ప్రస్తారములు 14 విధములు.

1. నష్టము ; 2. ఉద్దిష్టము ; 3. పాతాళము. 4. మహాపాతాళము :
5. అనుదృతమేరువు. 6. దృతమేరువు; 7. దృత శేఖర మేరువు. 8. లఘు యేరువు. 9. గురు మేరువు. 10. ఫ్లూత మేరువు 11. కాకపాద మేరువు 12. సంయోగ మేరువు; 13. ఖండ ప్రస్తారము. 14. యతి ప్రస్తారము.

ప్రస్తార ప్రాణ విషయము చాల విస్తారమైనది. ఈ విషయమున ప్రత్యేక గ్రంథములు కలవు.

106. తాళము: అనులోమ, విలోమ, ప్రతిలోమ ప్రక్రియలు

అనులోమము : తాళమును ప్రథమ కాలమున వేయుచు గానమును ప్రథమ, ద్వితీయ, తృతీయ మొదలైన షట్క్యాలములను ద్విగుణీకృత వేగమున పాడుట, వాయించుటను అనులోమ మందురు.

విలోమము : తాళము ప్రథమ, ద్వితీయ తృతీయ మొదలైన కాలములలో వేయుచు గానము గాని వాదన గాని ప్రథమ కాలము గానే పాడుట వాయించుట.

ఇట్టి సాధనల వలన లయ జ్ఞానమును, తాళ జ్ఞానము ఆలవడి పల్లవి జ్ఞానము తేజ్స వంతమగును.

ప్రతిలోమము : తాళము 3వ కాలమున ప్రారంభించి వేయుచు, గీతమును, ప్రథమ, ద్వితీయ, తృతీయ కాలములందు గానము చేయుట. ఇందు తాళము మూడవ కాలమున మార్పు లేకుండ యుండును. పాట యొక్క కాలములు ద్విగుణీకృతముగా అగుచుండును.

107. 7 తాళములు (సప్త తాళములు)

అంగములు

1.	ధృవ	10
2.	మర్య	10
3.	రూపక	01
4.	ర్ఘుంప	1ఒం
5.	త్రిపుట	100
6.	అటు	1100
7.	ఏక	1

పై సప్త తాళముల యందు వచ్చి లఘువుల పంచ జాతుల మార్పులను బట్టి. ఈ సప్త తాళములు 35 సూళాది తాళములైనవి. లఘువునకు, తిత్ర 3; చతురశ్ర 4; ఖండ 5; మిత్ర 7; సంకీర్ణ 9; జాతులుగా క్రియల సంఖ్య మారును.

వాటి అంగములు, ఈ 35 సూళాది తాళములు వాటి అంగములు క్రియలు వాటి వివిధ నామములు మొదలైన వాటితో ఈ దిగువ పట్టిక యందు గ్రహించనగును.

**108. 35 స్వాల్పి తాళముల పత్రిక
పంచలైంశి (35) తాళముల పతకము**

తాళ నంఖ్య	స్వాతాళముల పెరుగు	అంగ సంజ్ఞలు	ల్రిష్జాతి 3 క్రియలు	చతుర్భర్తజాతి 4 క్రియలు	అందజాతి 5 క్రియలు	మిశ్జాతి 7 క్రియలు	సంకీర్ణజాతి 9 క్రియలు	
							తాళముల పెరుగు	క్రియల సంఖ్య
1	ధృవతాళము	10 11	మణి	11	తృకర	14	ప్రమణ	17
2	మర్యాదతాళము	10 1	సార	8	సమ	10	ఉదయ	12
3	రూపకతాళము	0 1	చక్ర	5	పత్రి	6	రాజ	7
4	రుంపతాళము	1 U 0	కదంబ	6	మధుర	7	చణ	8
5	ల్రిష్జుతాళము	10 0	శంఖ	7	అది	8	దుష్పుర	9
6	తటతాళము	11 0 0	గుప్త	10	లేఖ	12	విద్ధ	14
7	వకతాళము	1	సుద్ర	3	మాస	4	రత	5
							రాగ	7
							వను	9

109. ఇతర తాళములు

ఈ 35 తాళములు. అయిదు గతి భేదములతో $35 \times 5 = 175$ తాళములగును. మరల ఈ 175 తాళములు 1. (దివ్య) దివ్య సంకీర్ణ లఘువు; 2. (సింహ) మిశ్ర సంకీర్ణ లఘువు; 3. (వర్ణ) దేశ్య సంకీర్ణ; 4. (వాద్య) మిశ్ర దేశ్య సంకీర్ణ లఘువు. 5. (కర్ణాటక) దేశ్య శుద్ధ సంకీర్ణ లఘువులను పై లఘువుల అయిదింటితో చేరి

మొత్తము 7×10 (జాతులు) లఘువుల తో చేరి $7 \times 10 = 70$ తాళములు అగును.

ఈ 70×5 గతి భేదములతో 350 తాళములు అగుచున్నాయి.

అయినను వాడుకలో నున్నాయి. 35 సూళాది తాళములే.

చ॥ త్రిపుట (ఆది) 8 క్రియలు

తి॥ త్రిపుట 7 క్రియలు

మి॥ రథంప (అరరుంప లేక ఖండ చాపు) 5 క్రియలు

మి॥ చాపు త్రి॥ త్రిపుటకు సగము) 7 అక్షరములు

చ॥ రూపకము 6 క్రియలు 6 అక్షరములు.

ఖం॥ అట తాళము 14 క్రియలు

పల్లవులలో, 35 సూళాది తాళములలో కొన్ని, దీక్షితర్ కృతులలో కొన్ని, వాడుకలో నున్నాయి.

పూర్వ సంగీత గ్రంథకర్తలు కొన్ని తాళములను కల్పన చేసిరి. అవి ఒక విధముగా గ్రంథములకే పరిమితమై యున్నాయి, కానీ, ఆచరణయందు కన్స్యుంచుట లేదు. వాటి విషయము క్లప్పముగా :

35 సూళాది తాళములు = ఆచరణలో నున్నాయి.

175 గతి భేద తాళాలు = ఆచరణ యందు కొంత వరకు కొన్ని ఉన్నాయి.

350 గతి భేద అపూర్వ } = ఆచరణలో లేవు
లఘువులతో ప్రస్తరించినవి }

108 ప్రాచీన సంప్రదాయముగా

వచ్చుచు, గురు ప్లూత, కాక } = ఆచరణ యందు లేవు. గ్రంథమునకు పరిమితి.
పాదముల వాడుకతో నున్నాయి. }

{ 108 యందు 5 మార్గ తాళములు	{ 5 మార్గ తాళములలో పల్లవులను అరుదుగా గానము చేయుచున్నారు.	{ ఆచరణలో అరుదుగా నున్నవి. కీష్టములు.
120 తాళములు	{ సంగీత రత్నాకరము నందు గలవు.	ఆచరణలో లేవు.
124 తాళములు	{ రాగతాళ చింతామణి యందు కలవు.	ఆచరణలో లేవు.

లయ, తాళము, ప్రపంచ సంగీతములకు అన్ని విధములైన పద్ధతులకు శైలులకు ముఖ్యములు.

ప్రపంచ సంగీత రీతులలో వివిధ తాళ వాద్య రీతులలో చతురశ్రము అనగా నాలుగు సంఖ్య ముఖ్యము. అటులనే, 3, 7, 5, సంఖ్యలు కూడా ముఖ్యములు, అతి ముఖ్యములు 3,4 జాతులు మాత్రమే.(3 & 4 UNITS)

సంగీతము కన్న, లయ, తాళము ప్రపంచ సర్వజనా మోదముగా నుండును. అందరూ రసించు కలుగుదురు. మానవులు లయ బద్ధులు. లయ మానవుని ఉనికి యందు అంతర్ల్భేసముగా కలదు.

సంగీతము నందు ప్రపంచమున అనేక పద్ధతులు. అనేక శైలులు కలవు. కాని లయ తాళముల యందు అన్ని ప్రపంచ రీతులు ఒకటిగానే ఉన్నవి.

110. దేశాది మధ్యాది తాళములు : ఈ రెండు తాళములు చిన్న వ్యత్యాసముతో ఒక తాళమే.

ఇవి ఆది తాళమేకాని ఆదితాళ అంగములు ఈ తాళముల యందు ఉండవు. మొత్తము లెక్క 8 అక్షరములు.

ఇవి కళా తాళములు. అంగ తాళములు కావు. 3, దెబ్బలు (ఘూతలు) ఒక విసర్గితము. మొత్తము 4 క్రియలు. ఒక్కొక్క క్రియకు 4 అక్షరములు. తాళమునకు 16 అక్షరములు.

ఈ తాళములు భజన బృందములలో, హరికథలలో, యక్కగానములలో, భజన కీర్తనలలో, పాడుకొని ఈ తాళములను సులభముగా అందరూ వేయుటకు వీలుగా వీటి అంతట ఇవి క్రమ పరిణామము చెందినవి. ఈ తాళము త్రితాళ, తీవ్న తాళ, అనుపేర్లతో హిందూస్థానీ సంగీతమున బహుళ ప్రసిద్ధముగా నున్నది.

111. చాపు తాళములు

మెస్చాపు తాళము : 4 క్రియలు “తకిట తకదిమి” 2. విసర్జితలకు 3 ఆక్షరములు తకిట ఈ విసర్జిత యందు లేక “ఉన్ని” యందు రెండు సశబ్ద క్రియలు కలవు.

త ఒక క్రియ : కీట ఒక క్రియ; తక ఒక సశబ్ద క్రియ. దిమి ఒక సశబ్ద క్రియ.
తకిట తకధిమి

ఇది కళా తాళము : అంగతాళము కాదు.

తీవ్ర త్రిపుట తాళమునందు 3 అంగములు, తీవ్ర లఘువునకు 3 క్రియలు+2 ధృతములకు రెండేసి క్రియలు $3+2+2=7$ క్రియలు.

తిశ్ర త్రిపుట తాళమును దృత కాలమున నడిపిన మిశ్ర చాపు అగును. తిశ్ర త్రిపుట తాళమున కొన్ని క్షేత్రయ్య పదములు పల్లవులు ఉండును. మిశ్ర చాపు తాళమున చాలా కృతులు కలవు.

1. నిధి చాలా సుఖమూ త్యాగరాజు మిశ్రచంప.
 2. నీదు చరణములే మూ త్యాగరాజు "
 3. నిను వినగమరి శ్యామశాస్త్రి "
 4. మీనలోచన శ్యామశాస్త్రి "

తీవ్ర త్రిపుట తాళమే ఆచరణ సాలభ్యమును బట్టి ఏవ్ర చాపుగా రూపొందినది.

ఖండచాపు : ఖండ చాపు తాళమునే అర్థర్థంప కురుత్థంప అనవచ్చును.

ఖండ చాపు తాళమునకు 5 అకరములు. తక్కతకిట

మూత : తక **మూత : త** **మూత : కీడు**

మిశ్ర రుంప తాళమే ఆచరణ సౌలభ్యము కొరకు బుండచాపగా రూపొందినది.

- ఉదా: 1. పరిదానమిచ్చితే : పట్టం సుబ్రహ్మణ్య అయ్యర్ ఖండచాపు
 2. ఏమయ్యరామ : భద్రాచల రామదాసు "
 3. నే పొగడకుంటే : త్వాగరాజు "

ధృవచాపు, రూపకచాపు, సంకీర్ణచాపు, తిశ్రచాపు, ధృవరూపకము; రూపకధృవము, రగణ మర్య తాళము; రుబాంపట తాళము శరభనందన తాళము. శ్యామశాస్త్రి వారిచే కనిపెట్టబడినవి. రామానంద తాళము; నవసంధి తాళములు మొదలైనవి ప్రాచీన కాలమున అరుదుగా వాడుకలో ఉండెడివి. ఆధునిక కాలమున వాడుకలో కనుపించుట లేదు. ప్రాచీన గ్రంథములలో కొన్నిటియందు పేర్కొనబడి వాటి (ఈనాటి) నిరుపయోగమును కూడ వ్యాయబడినది.

112. అష్టత్తర శత తాళములు (108 తాళములు)

వరుస నెం.	తాళముల పేర్లు	అంగ సంజ్ఞలు	అంగ సంఖ్య	మాత్రలు	అక్షర కాలములు
1.	చచ్చిత్పుట	8 8 1 8			
2.	చాచపుట	8 1 1 8			
3.	షడ్వకాపుత్రిక	8 1 8 8 1 8			
		1 1			
4.	చంపద్వేష్టక	8 8 8 8 8			
5.	ఉద్ధంట్ల	8 8 8			
6.	ఆది	1	1	1	4
7.	దర్పణ	0 0 8	3	3	12
8.	చవ్వరి	0 0 1 0 0 1 0 0 1	32	18	72
		0 0 1 0 0 1 0 0 1	32	31/2	14
9.	సింహాలీల	1 0 0 0 1	5		
10.	కందర్ప	0 0 1 8 8	5	6	24
		1 1			
11.	సింహవిక్రమ	8 8 8 1 8 1 8 8	8	16	64
		1			
12.	శ్రీరంగ	1 1 8 1 8	5	8	32
13.	రత్నాలీల	1 8 8 1	4	6	24
14.	రంగతాళ	0 0 0 0 8	5	4	16
15.	పరిశ్రమ	1 1 1 8 8	5	7	28
16.	ప్రత్యంగ	8 8 8 1 1	5	8	32
17.	రజాలీల	1 1 1 1	5	41/4	17
		1			
18.	త్రిభిన్న	1 8 8	3	6	24
19.	పీరవిక్రమ	1 0 0 8	4	4	16
20.	హంసాలీల	1 1	3	21/4	9
21.	వర్ణబ్రిన్న	0 0 1 8	4	4	16
		1			
22.	రంగద్వ్యతన	8 8 8 1 8	5	10	40
23.	రాజచూడామణి	0 0 1 1 1 0 0 1 8	9	8	32
		1 1			
24.	రాజతాళ	8 8 0 0 8 1 8	7	12	48
25.	సింహవిక్రీడిత	1 1 8 8 1 8 8 1 8	9	17	68

అష్టోత్తర శత (108) తాళములు

వరుస నెం.	తాళముల పేర్లు	అంగ సంజ్ఞలు	అంగ సంఖ్య	మాత్రలు	అక్కర కాలములు
26.	వనమాలి	○ ○ ○ ○ । ○ ○ 8	8	6	24
27.	చతురశ్రవర్ణ	8 8 । 0 0 8	6	8	32
28.	త్రయశ్రవర్ణ	1 0 0 । । 8	6	6	24
29.	మిశ్రవర్ణ	○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	15	6 ³ / ₄	27
		○ ○ ○ ○			
30.	రంగప్రదీప	8 8 । 8 8	5	10	40
31.	హంసనద	। । 8 0 0 8	6	8	32
32.	సింహనాద	। 8 8 । 8	5	8	32
33.	మల్లికామోద	। । 0 0 0 ०	6	4	16
34.	శరభలీల	। । 0 0 0 । ।	7	5 ¹ / ₂	62
35.	రంగాభరణ	8 8 । । । ¹ / ₃	5	9	36
36.	తురంగలీల	○ ○ ।	3	2	8
37.	సింహనందన	8 8 । 8 । 8 0 0 8 8 । 8 । 8 8 । । +	18	32	128
38.	జయశ్రీ	8 8 । । 8			
39.	విజయనంద	। । 8 8 8	5	8	32
40.	ప్రతితాళ	। 0 0	3	2	8
41.	ద్వితీయ	○ । 0	3	2	8
42.	మకరంద	○ ○ । । । 8	6	6	24
43.	కీర్తి	8 । 8 8 । 8	6	12	48
44.	విజయ	8 8 8 । 8	5	9	36
45.	జయమంగ	। 8 8 । 8 8	6	12	48
46.	రాజవిద్యాధర	। 8 0 0	4	4	16
47.	మర్యాద	। । 8 । । 0 0	6	6	24
48.	జయ	। 8 । । 0 0	6	6	24
49.	కుండుక్క	○ ○ । ।	4	3	12
50.	విస్మారుక	। 8 8	2	5	20
51.					
52.	త్రిభంగి	। 8 । 8	4	6	24
		।			
53.	+ కోకిలప్రియ	8 । 8	3	6	24
54.	శ్రీకీర్తి	8 8 । ।	4	6	24
55.	బిందుమాలి	8 0 0 0 0 8	6	6	24
56.	సమతాళ	। । 0 0	5	3 ¹ / ₄	13

అష్టత్తర శత (108) తాళములు

వరుస నెం.	తాళముల పేర్లు	అంగ సంజ్ఞలు	అంగ సంఖ్య	మూత్రలు	ఆక్షర కాలములు
		1			
57.	నందన	1 0 0 8	4	5	20
58.	ఉదీక్ష	1 1 8	3	4	16
59.	మట్టిక	8 0 8	3	5 $\frac{1}{2}$	22
60.	ఫెంకిక	8 1 8	3	5	20
61.	వర్షమట్టిక	0 0 1 0 0	5	3	12
62.	అభినందన	1 1 0 0 8	5	5	20
63.	అంతరక్కిడ	0 0 0	4	1 $\frac{3}{4}$	7
64.	మల్లతాళ	1 1 1 1 0 0	7	5 $\frac{1}{4}$	21
65.	దీపక	0 0 1 1 8 8	6	7	28
66.	అనంగ	1 8 1 1 8	5	8	32
67.	విషమ	0 0 0 0 0 0 0 0	10	4 $\frac{1}{2}$	13
68.	నంది	1 0 0 1 1 8	6	6	24
69.	ముకుంద	1 0 0 1 8	5	5	20
70.					
71.	వీకతాళ	0	1	1/2	2
72.	తుటతాళ	1 0 0 1	4	3	12
73.	ఘోర్కంకాల	0 0 0 0 8 1	6	5	20
74.	ఇంచకంకాల	0 0 8 8	4	5	20
75.	సచుకంకాల	8 8 1	3	5	20
76.	పిషమకంకాల	1 8 8	3	5	20
77.	చతుస్థాళ	8 0 0 0	4	3 $\frac{1}{4}$	14
78.	చోంబులి	1 1	3	2 $\frac{1}{4}$	9
		1			
79.	ఆభంగ	1 8	2	4	16
80.	రాయవంకోల	8 1 8 0 0	5	6	24
81.	లఘుశేఖర	1	2	1 $\frac{1}{4}$	17
82.	ప్రతాపశేఖర	8 0 0			
83.	జగరుంప	8 0 0 0	5	3 $\frac{3}{4}$	15
		1			
84.	చతుర్ముఖ	1 8 1 8	4	7	28
85.	రుంప	0 0 1	4	2 $\frac{1}{4}$	9
86.	ప్రతిమర్య	1 1 8 8 1 1	6	8	32
87.	గారుగి	0 0 0 0 0	6	2 $\frac{3}{4}$	11

అష్టోత్తరశత (108) తాళములు

వరుస నెం.	తాళముల పేర్లు	అంగ సంజ్ఞలు	అంగ సంఖ్య	మూత్రలు	అక్కర కాలములు
88.	వసంత	1 1 1 8 8 8	6	9	36
89.	లలిత	0 0 1 8	4	4	16
90.	రత్నతాళ	1 8	2	3	12
91.	కర్ణయతి	0 0 0 0	4	2	8
92.	యతి	8 1 1 1	4	5	20
93.	షట్ తాళ	0 0 0 0 0 0	6	3	12
94.	వర్ధన	0 0 1 8	4	5	20
		1 1			
95.	వర్షయతి	1 1 8 8	4	8	32
96.	రాజనారాయణ	0 0 1 8 1 8	6	7	28
97.	మదన	0 0 8	3	4	16
98.	కారిక	0 0 0 0	5	2 $\frac{1}{4}$	9
99.	పార్వతీలోచన	0 0 1 0 0 8 8 1 1 1 1 8 1 1	14	15 $\frac{1}{4}$	60
		1			
100.	శ్రీనందన	8 1 1 8	4	7	28
		1			
101.	లీల	0 1 8	3	4 $\frac{1}{2}$	18
		1			
102.	విలోకిత	1 8 0 0 8	5	7	28
103.	లలితప్రియ	1 1 8 1 1	5	6	24
104.	ర్ఘుల్లక	8 1 1	3	4	16
105.	జనక	1 1 1 1 8 8 1 1 8	9	12	48
		1			
106.	లక్ష్మీశ	0 0 1 1 8	5	6	24
		1			
107.	రాగవర్ధన	0 0 0 8	5	4 $\frac{3}{4}$	19
		1			
108.	ఉత్సవ	8 1	2	4	16

113. సంగీత శాస్త్ర గ్రంథకారులు

1. భరతుడు: “నాట్య శాస్త్రం” సంస్కృత భాషలో ప్రాశాదు. క్రీస్తుపూర్వం 200 నుండి క్రీస్తు శకం 400 ప్రాంతాల కాలం నాటివాడు. తన శ్లోకాలలో నాట్య, సంగీత విషయాలు, మాత్రప్రాయంగా చెప్పాడు.

భావ, రాగ, తాళముల చేరికయే “భరతుడు” అయ్యాడు. భరతుడు ఒక వ్యక్తి అయి ఉండక పోవచ్చు. కొంతమంది లలిత కళా మహర్షులు చేరి ‘భరతుడు’ అని కలం పేరుతో నాట్య శాస్త్రం ప్రాసి ఉండవచ్చు. “భరత” అన్నది ఒక పదవి లేక ఒక బాధ్యత. విలేకరి, అధ్యక్షుడు లాంటి ఒక బాధ్యత గల పదవి అయి ఉంటుందని కొంత మంది పరిశోధకుల అభిప్రాయం. 2500 ఏండ్రు క్రితం ప్రాయబడిన మొట్టమొదటి నాట్య సంగీత గ్రంథం “నాట్యశాస్త్రం” ఇది నాట్య వేదం.

ఇందు నాట్యమును గూర్చి నాట్యమునకు ఉపాంగంగా అప్పటిలో ఉపయోగపడిన సంగీతాన్ని, గూర్చి ఉన్నాయి.

ఈ ప్రసిద్ధ నాట్య శాస్త్ర వేత్తకు “భరతమునిగ ప్రాచుర్యం ఉంది. నాట్యశాస్త్రంలో 6000 ద్విపద శ్లోకాలు 36 అధ్యాయాలలో ఉన్నాయి. భరతుడు, తన గ్రంథంలో సంగీత గురించి ఆరు అధ్యాయాలలో వివరించాడు. మొదటి నుండి 27 అధ్యాయాలు తరువాత 3 అధ్యాయాలు నాట్యం గురించి వివరించాడు. 28, 29, 30, 31, 32, 33, అధ్యాయాలలో సంగీతాన్ని గూర్చి వివరించాడు.

సంగీత అధ్యాయాలు

- అవి: 1. జాతి (ఈనాటిరాగం) లక్షణ విధానం
- 2. అతోద్వజాతి విధానం
- 3. సుషిరాతోద్వధికారం
- 4. తాళ విధానం
- 5. ధృవాధ్యాయం (సంగీతరచన)
- 6. పుష్టుర వాద్య విధానం.

తత, అవనథ, ఘన, సుషిర వాద్యాలు గూర్చి చెప్పాడు. గాత్ర వాద్య సంగీతములు గాంధర్వముగా వర్ణింపబడినది. వీణావాదన గురించి 75 శ్లోకాలలో వర్ణించాడు. వేణువు (వంశి) గూర్చి ప్రాశాదు.

మృదంగ=మృత్తి+అంగ (మత్తితో చేయబడిన అవనథ వాద్యము. పుష్టి, పణవ, దర్దర, మురజ, దుందుభి, ఆలింగ్య మొదలైన అవనథ వాద్యాలను వర్ణించాడు.

ఇందు మొదటి మూడు అధ్యాయాలలో (28, 29, 30 అధ్యాయాలలో)

మూర్ఖుల ప్రస్తారం, జాతులు, వాద్యాలపై జాతులను ఎట్లా వాయించాలో ప్రాశాదు.

తాళం గురించి చర్చించాడు.

ధృవాధ్యాయంలో ధృవ=దరువు, (సంగీత రచనలను) వివరించాడు. చాలా విధములైన సంగీత రచనలను పేర్కొని వివరించాడు. ఆనాటి రచనలు ఈనాడు కూడా ఉన్నాయి. కాని పేర్లు, రూపాలు మార్పు చెందుతూ వచ్చాయి.

జాత్యుధికారంలో షడ్జ గ్రామం నుంచి నాల్గు జాతులు పొడ్డి, నైపొధి, ధైవతి, ఆర్షభి. మధ్యమ గ్రామం నుంచి 3 జాతులు, గాంధారి, మధ్యమ, పంచమ వివరించాడు. జాతులే రాగాలు. ఈ రెండు గ్రామాలే చెప్పాడు అప్పటికే గాంధార గ్రామం వాడుకలో లేదు.

ఒక స్థాయియందు 22 శృతులు ఉన్నాయి అని తన చలవీణ, ధృవవీణల సహాయంతో ప్రయోగాల ఆధారంగా కనుగొని ధృవపరచాడు. తరువాత గ్రంథకర్తలు భరతుని పరిశోధనలను అంగీకరించి అనుసరించారు. ఇప్పటికీ, ఎప్పటికీ ఈ నాట్య శాస్త్రము ప్రామాణిక గ్రంథము.

2. నారదుడు: నారదీయ శిక్ష; సంగీత మకరందము; స్వరార్థవము; చత్వారింశచ్ఛత రాగ నిరూపణం అనే సంగీత గ్రంథాలను ప్రాశాదు.

త్యాగరాజునకు స్వరార్థవం ఇచ్చిన మహర్షి నారదుడు ఈయనే అని ప్రసిద్ధి.

ఈయన పురాణాయుగంలోని బ్రహ్మపుత్రుడు నారదుడు ఈతడు కాకపోవచ్చు.

ఈతని సంగీత మకరందమునందు స్త్రీ, పురుష, నపుంసక రాగములు, సంధిప్రకాశ, మార్యాంశ, చంద్రాశ, రాగములు, ముక్కాంగ కంపిత, అర్ధ కంపిత, కంప విహీనరాగములు అను రాగ విభజనను చేసి వివరించెను.

3. మతంగుడు: క్రీ॥శ 400 తరువాత వాడు. “బృహద్రేషి” గ్రంథమును రచించెను. ఈ గ్రంథము బహు ప్రసిద్ధము.

భరతుడు చెప్పని విధంగా తాను దేశీ రాగ పద్ధతులను చెప్పానని వివరించాడు. ఈతని రాగ సిద్ధాంతములు దేశ వ్యవహార సిద్ధములు కనుకనే ఈ గ్రంథము బృహత్ దేశి అయినది.

శృతి, స్వర నిర్ణయాలు, 33 అలంకారాలు. జాతులు, రాగ లక్షణం, భాషాలక్షణం, ప్రబంధ ధ్యాయము. ఇవి బృహద్రేషి యందు విషయాలు. జనకరాగములు, వాటి జన్యములు భాషా, విభాషా, అంతర్భూష రాగాలు ఒక దాని నుండి ఇంకొకటి పుట్టాయని నిర్ణయించాడు.

ఆయ రాష్ట్రాలు (దేశాల) పేర్లలో ఉన్న కొన్ని రాగాలు వివరించేదు. దానిని బట్టి ఆయ రాష్ట్రాలలో అప్పుడు వాడుకలో ఉండిన రాగాలను క్రోడీకరించాడని అనుకోవచ్చు.

సారాష్ట; గుజ్జరి (గుజరాత్) ఆంధ్రి; మాలవి; షోడ్జోదీచ్య; గాంధార్యోదీచ్య; సావీర, అభీరి; హిందోలక; టుక్క; భోట్ట మొదలైనవి.

ఈతడు తన ప్రబంధధ్యాయంలో కందాఖ్య; వృత్తి; గద్య; ప్రబంధాలు; దండకం; వర్షకం; ఆర్య; గాథ్య; ద్విపథం; వర్షాంగాలు; అద్విలా; చతుప్పదీ మొదలైన 40 ప్రబంధాలు చెప్పాడు.

వీనిలో కందాఖ్య అనేది కందార్ధంగా యక్కగానాల్లో వినబడే దరువు. గద్య ప్రబంధం చూర్చిక. దండకం అందరకూ తెలిసినదే.

4. ముమ్మటాచార్యుడు : క్రీ॥శ. 1050-1150 సంగీత రత్నమాల లక్షణ గ్రంథం ప్రాశాదు. కొన్ని రాగాలను పేర్కొన్నాడు.
5. పార్వ్యవేదువు : క్రీ॥శ॥ 920 “సంగీత సమయసారం” అను లక్షణ గ్రంధాన్ని ప్రాశాదు.
6. చాళుక్య సౌమేశ్వరుడు : క్రీ॥శ॥ 1174-77 “అభిలషితార్థ చింతామణి” ‘సంగీత రత్నావళి’అను లక్షణ గ్రంధాలను రచించాడు.
7. జాయపసేనాని : క్రీ॥శ॥ 1213-1262 కాకతీయ సామ్రాజ్యాధిపతి గణపతి దేవుని కొలువులో గజసైన్యాధిపతి. నృత రత్నావళి, గీతరత్నావళి, వాద్యరత్నావళి రచించాడు. నృత రత్నావళి ప్రసిద్ధంగా ఉంది.

8. శార్ధగ దేవుడు : 1200-1247 “సంగీత రత్నాకరం” ప్రాశాదు. దేవగిరి (దొలతాబాద్) రాజదాగా పాలించిన యువరాజు సింహభూపాలుని ఆస్థాన పండితుడు, శార్ధగదేవుడు. ఈయనికి “నిశ్చంకుడు” అను బిరుదు కలదు.

ఈయన రచించిన సంగీత రత్నాకరం ఆచంద్రార్జుం ప్రకాశిస్తూనే ఉంటుంది. కూలంకషమైన ప్రామాణిక సంగీత గ్రంథం. ఈ గ్రంథం సంస్కృత భాషలో ఉంది. ఈ గ్రంథానికి అనేక భాషలలో వ్యాఖ్యానాలు వెలిసేయి.

ఇందు 1) స్వరగతాధ్వయం; 2) రాగవివేకాధ్వయం 3) ప్రకీర్తాధ్వయం; 4) ప్రబంధాధ్వయం 5) తాళాధ్వయం; 6) వాద్యాధ్వయం; 7) నృత్యాధ్వయం అనే ఏడు అధ్వయాలున్నాయి.

సంగీత రత్నాకర గ్రంథానికి 4 సింహాశ సంస్కృత వ్యాఖ్యానములు, సింహభూపాల, శార్ధగదేవ, కుంభకర్ణ, నరేంద్ర, కల్పినాధులు చేసినవి, గంగారాముని హిందీవ్యాఖ్యానం, సింహభూపాలునిచే తెనుగులోని వ్యాఖ్యానం ఉన్నాయి. ఈ తెనుగు వ్యాఖ్యానం గురించి వివరాలు లేవు.

ఈ గ్రంథంలోని అన్ని విషయాలు, దేశంలోని నలుమూలల యందు అప్పటికి ప్రాచుర్యంలో ఉన్న రీతులను, రాగములను, తాళములను, సంగీత రచనలను, వాద్యములను, శృతి స్వర విషయములను క్లుణ్ణముగా పరిశీలించి గ్రంథములోనికి చౌప్పించాడు శార్ధగదేవుడు.

ఈ గ్రంథమున, భరత, మతంగ, కీర్తిధర, కోహల, కంబళ, అశ్వతర, ఆంజనేయ, అభినవగుష్ట, సౌమేశ్వర మతములను నిరూపించినట్లు గ్రంథకర్త చెప్పాడు.

ఈ గ్రంథమునందు ఆంధ్రి, గౌడి, మొదలైన జాతుల నిర్వచనం, ఆంధ్రావీల, కర్రాటక ఎల, ద్రావిడవీల మొదలైన “ఎలా” ప్రబంధముల లక్ష్మణాలు, షడ్జ, మధ్యమ గ్రామ వివరాలు, షడ్జ, పంచమ భావాన్ని బట్టి 22 శృతులు, గ్రామ, ఉపరాగాలు, షద్గ రాగాలు, భాషా, విభాషా, అంతర్భాషారాగాలు, వాటి భేదాలు విపులీకరించాడు.

షడ్జ గ్రామం నుండి గౌడ రాగ భేదాలు, భోట్ట (భూటాన్) రాగ భేదాలు, మాలవ రాగాలు, మధ్యమ గ్రామం నుండి, టక్క (థాకా) బాంగాలీ, వరాటికా, సాపీరి, సాపీర, బైరవా, నట్టా, ఛాయానట్టా, రామకృతి, దేవకృతి, గౌడకృతి, తోడికా, తురమ్మతోడి, ఛాయాతోడి, గుర్జరీ రాగ భేదాలను, ఆంధ్రాలీ, మల్లారి, సైంధవి, రాగ భేదాలను సుమారు 100కు పైగా వ్యివరించి వాటి లక్ష్మణాలు చెప్పాడు.

దేశీ రాగాలను, రాగాంగ, ఉపాంగ, భాషాంగ, క్రియాంగ రాగాలుగా విభజించాడు.
ఇందు 5000 అనుష్టాప శ్కోకాలు ఉన్నాయి.

22 శృతుల విషయంలో భరతుని కంటె వివరంగా వివరించాడు. ధృవ చల వీణల పరిశోధన విషయంలో భరతుని మీద ఆధారపడినా, అంతకంటె స్పృష్టంగా వివరించాడు.

రాగ “కాకు” అనగా రాగ రసమును వ్యక్తము చేయు గమకముతో కూడిన స్వరసమూహమని వివరించెను. షడ్జ, మధ్యమ, గాంధార గ్రామముల మూర్ఖులను విశదపరచెను.

13700 తానములు (స్వర ప్రస్తారములు) వివరించెను.

గ్రామ, మూర్ఖున, జాతి, తాన అలంకారములకు వినూత్వమైన అర్థములను విశేషణను ఇచ్చేము.

గ్రహా, అంశ, న్యాస స్వములవరణ నొసెంగెను. 15 జాతులు, వాటి పేర్లు వివరించెను.

ఉనాటి రాగ పూర్క రూపమును మొదటిసారిగా ప్రతిపాదించవాడు శార్ధగదేవుడే.

గ్రామము	-	7 స్వర సప్తకములు (అవరోహణ క్రములలో నుండును)
మూర్ఖున	-	ఆరోహణ క్రమమున నుండిన ఒక స్వర సప్తకము దీనికి ప్రత్యేక శృతులు (ఉనాటి భాషలో స్వరస్తానములు) కలవు.
జాతి	-	వర్ష, అలంకార, సహితము గమక రహితమైన ఇప్పటి రాగమునకు పూర్వ రూపము.
రాగము	-	సంపూర్క అభివృద్ధిని చెంది స్వర, వర్ష, అలంకార, గమక, నియత శృతిసహిత, రాగ ‘కాకు’, రాగరస, రాగరూప సహితమైనది రాగము.

15 గమకములను వివరించెను. రూపక ఆలప్తి (ఉనాటి నెరవు) రాగ ఆలప్తి (రాగాలాపన) గాత్ర, వాద్య బృందములు (భరతుని కుటుంబములు) వివరించెను.

అవనధ్య బృందములు = తాళ వాద్య బృందములు

తాళ విషయములు = 400 శ్కోకముతో గలవు

120 తాళములను నిర్వచించి పేర్కొనెను.

వాద్యధ్యయమున 1220 శ్లోకములు కలవు.

11 రకముల వీణలు పేర్కొని 12వది తన “నిశ్శంక వీణ”గా పేర్కొనెను.

వీణా వాదనలో గల వివిధ సంకేత విషయములను పాందుపరచెను. మృదంగ శబ్దములను 5 రకములగ, ఒక్కక్క రాగమునకు 7 జాతులను పేర్కొనెను. స్వర, పద, లయలు కలిగినది ధృవము అని వివరించెను.

ప్రబంధ వైవిధ్యమును వివరించెను. ప్రబంధము అను పదము, రూపము, 15వ శతాబ్దము నుండి మార్పు చెంది. ఉత్తర భారతమున ధృపద్, (ధృవ+పద) దమార్, హోరి, రచనలుగానూ దక్కిణ భారతమున, పద, కీర్తన, కృతులుగా మార్పులు చెంది వాడుకలోనికి వచ్చినవి.

--

9. గోపాల నాయకుడు : క్రీ॥శ. 1265-1315

ఈతడు ధృవాగానము నందు, గీత. ప్రబంధ, తాయ ఆలాపనలలో అనగా చదుర్దండీ యందు సిద్ధుడని తన చతుర్దండీ ప్రకాశికలో వేంకటమఖీ, గోపాల నాయకుని, ప్రశంశించెను.

10. హరిపాల దేవుడు : క్రీ॥శ॥ 1309-1312

“సంగీత సుధాకరం” అను సంగీత గ్రంథాన్ని ప్రాసిన ఈతడికి విచార చతుర్ముఖుడు అను బిరుదు గలదు. ఈయన దేవగిరిని పాతించిన రాజులలో చివరివాడు.

11. విద్యారణ్యుడు : క్రీ॥శ॥ 1320-1380

ఏరి గ్రంథం “సంగీతసారము”

ఈతడు దాక్షిణాత్య సంగీతానికి కర్ణాటక సంగీతము అను నామకరణము చేసెను.

విద్యారణ్యస్వామి విజయనగర సామ్రాజ్య స్థాపకుడు. వేంకటమఖీ కనుగొనెను. అనుచున్న 72 మేళకర్తల పద్ధతికి. ఈయనే అంకురార్పణ చేశాడని వేంకటమఖీ తండ్రి గోవింద రీక్షితుడు తన ‘సంగీతసుధ’లో చెప్పేను.

ఈతడు వేద భాష్య ప్రణీతగా అఖిల భారతదేశమునకు అరాధ్యుడు.

శ్రీ అన్నమాచార్యుల వారు

12. కుమార గిరి వసంతరాజు : క్రీ.శ. 1380-1400

వసంత రాజీయము అనే నాట్య శాస్త్రం ప్రాశాదు.

13. పెదకోమటి రెడ్డి : క్రీ.శ. 1402-1420

సంగీత చింతామణి, సాహిత్య చింతామణి రచించాడు.

14. గోపేంద్ర తిప్పభూపాదులు : తాళదీపిక రచించాడు

15. చతుర కల్లీనాథుడు : క్రీ.శ. 1423-1446

శార్ఘగదేవుని సంగీత రత్నాకరానికి ‘కళానిధి’ అని పేరుతో తెలుగులో వ్యాఖ్యానం ప్రాశాదు. ఈయనకి ‘చతురుడు’ రాజవాగ్గేయకారుడు అనే బిరుదులు ఉన్నాయి.

16. అన్నమాచార్యుడు : క్రీ.శ. 1404-1480

“సంకీర్తన లక్షణం” సంస్కృతంలో ప్రాశాదు. తెలుగులో వేల కొలదీ సంకీర్తనలను ప్రాశాదు. సంకీర్తన లక్షణ గ్రంథాన్ని అన్నమాచార్యుని మనుమడు చిన తిరుమలాచార్యుడు తెనిగించాడు.

17. పురందరదాసు : క్రీ.శ. 1486-1564

వీరికి కర్ణాటక ‘సంగీత పితామహుడని’ బిరుదు కలదు. కర్ణాటక పంగీతానికి ఆధ్యాత్మిక బోధనా పద్ధతిని కనిపెట్టి మాయమాటవి గౌట రాగంలో సరళీ, జంట, అలంకారాలు, పిళయారిగీతాలు, రక్తి రాగాలలో గీతాలు; ఉగాబోగం అనే భక్తి రస రచనలు (గీతాన్ని పోలిన రచనలు) చేసి గురువులకు గురువుగా పరిగణింపబడుతున్నాడు. ఇవిగాక, దేవర నామములు, దాసరి పదములు, తాయములు, సూళాదులు కర్ణాటక భాషలో వేలకువేలుగా రచించాడు. రాయములు సూళాదులు ఒక విధమైన ప్రబంధాలే.

సూళాదులు 7, 8, విభాగాలుగా ఉండి ఒక్కొక్క భాగం ఒక్కొక్క తాళంలో ఉంటుంది. సంగీతధార సులభంగా ఉంటుంది. రాగమాలికగా కూడా కొన్ని ఉన్నాయి.

పీరి సూళాదులలోనూ, ఉగా భోగాలలోనూ ఇతివృత్తం, భక్తి, వేదాంతం, లోక వ్యవహార విమర్శ ఉంటుంది.

ఏరు కర్ణాటక బ్రాహ్మణులు. మధ్యమతస్థుడు. అన్నమాచార్యుల వారి కంటే చిన్నవాడు. ఏరు ఉభయులు తిరుపతిలో సమావేశమైనట్లు తార్కణము కలదు.

18. రామామాత్యుడు : 16వ శతాబ్దం

‘స్వరమేళ కళానిధి’ అనే సంగీత ఉద్గంధాని 1550లో, రామరాయులు వారి, కోరికపై ప్రాశాదు.

ఈతడు తన సంగీత లక్ష్మణ గ్రంథం అయిన “స్వరమేళ-కళానిధిలో”. వినూత్తు మార్గాలను మొదటి సారిగా ప్రతిపాదించాడు.

ఈతనికి, రాజ ఉభయ కారుడు. (రాయ “బయకారుడు” అనునది అపభ్రంశ పదం. ఉభయకారుడు అనగా సంగీత సాహిత్య రచయిత. అనగా వాగ్గేయకారుడు అని అర్థం). ఆధినవ భరతాచార్యుడు తోడరమల్లు అను బిరుదులు ఉండేవి.

ఆయన ఎలా ప్రబంధాలు, రాగకదంబం, గద్యప్రబంధాలు, పంచతాళేశ్వరం, స్వరాంకం, శ్రీరంగవిలాసం, మొదలైన ప్రబంధాలు రచించిన వాగ్గేయకారుడు.

రామామాత్యుని కాలంలో సంగీత రత్నాకరంలో ఉన్న లక్ష్మీ లక్ష్మణాలు పాతబడ్డాయి. వాడుకలో లేవు. ఆ నేపథ్యంలో రామామాత్యుడు క్రొత్తదారులు క్రొత్త ఆలోచనలు, ఆధునిక లక్ష్మీ లక్ష్మణాలను క్రోడీకరించి “తన స్వరమేళ-కళానిధి”ని ప్రాశాదు.

జనక జన్య రాగ పద్ధతిని ప్రతిపాదించాడు.

సంగీత లక్ష్మీ లక్ష్మణాలలో లక్ష్మీనికే ప్రాధాన్యం ఉందని గట్టిగా చెప్పాడు.

ఆకాలంలో వ్యవహరంలో ఉన్న 20 మేళ రాగాలను పేర్కొని, వాటి లక్ష్మణాలను చెప్పాడు. రాగంలోనే కర్ణాటక సంగీతసారం ఇమిడి ఉందని చెప్పాడు.

వీణా ప్రకరణలో తన కాలంలో ఆరు రకాల రుద్ర వీణలు ఉన్నాయి అని చెప్పాడు.

1. శుద్ధ మేళ వీణ
 2. మధ్య మేళ వీణ
 3. అచ్యుత రాజేంద్ర వీణ.
- సంగీత శాస్త్ర సుధార్ణవము

సర్వరాగమేళవీణ, ఏకరాగ మేళవీణ. మొట్టమొదటిగా “స్వయంభూ ధ్వనులు వీణాతంత్రులలో ఉన్నాయని కనుగొన్నవాడు రామామాత్యదే. పేరు కూడా అయినే పెట్టాడు. ఈ స్వయంభూ ధ్వనులు కనుగొన్న మీదటనే తంబురా యొక్క ప్రాచుర్యం ప్రారంభం అయింది. తంబురాలో స్వయంభూ ధ్వనులు మిక్కిలిగా ఉంటాయి.

19. అహోబులుడు : 17వ శతాబ్దం

సంగీత పారిజ్ఞాతం ప్రాశాదు. ఈ గ్రంథం 1724 సంవత్సరంలో పరిష్వన్ భాషలోకి పరివర్తింప చేసుకొన్నారు.

శృతులు 29 ఉన్నాయని, అయినా 12 శృతులే రాగ నిర్మాణానికి ఉపయోగపడతాయని ప్రాశాదు. 122 జనక జన్య రాగాలను పేర్కొన్నాడు. ఈతడు గణితంద్వారా స్వర కంపన సంఖ్య, శృతి స్ఫ్ఱనముల పరస్పర దూరము నిర్దేశించి, సమాన శృత్యంతర మూర్ఖనస్థాయిని (Equal Tempermental) (పాశ్వత్య సంగీతంలో ఉండినట్లు) చెప్పాడు.

20. సౌమనాథుడు : క్రీ॥శ. 1609

సంగీత దర్పణం అను లక్షణ గ్రంథాన్ని ప్రాశాదు. ఇందు రాగ, రాగిణి, పరివార రాగములు 132 అని చెప్పేదు.

సంగీత దర్పణమున 10 అధ్యాయములు కలవు. స్వర, రాగ, రాగరాగిణి, ప్రకీర్త, ప్రబంధ, వాద్య/ ప్రబంధ, వాద్య, తాళ, దశప్రాణ నృత్యాధ్యాయాలు. ఈయనకి కూడ కల్లినాథునికి వలె ‘చతురుడు’ అను బిరుదు కలదు.

21. లోనచన కవి : 16వ శతాబ్దం

‘రాగతరంగిణి’ రచించెను. ఈ గ్రంథము ఉత్తర హిందూ స్థానీ సంగీత ప్రపంచమున ప్రసిద్ధి గాంచినది.

22. పుండరీక విరలుడు : క్రీ॥శ. 1590

సం॥ ‘షక్రాగ చంద్రోదయం’ ‘రాగమాల’ ‘రాగమంజరి’, నర్తన నిర్మయం అను గ్రంథాలను ప్రాశాదు.

23. మాధవభట్టు : క్రీ॥శ॥ 1600

‘సంగీత చంద్రిక’ అను లక్ష్మణ గ్రంథాన్ని ప్రాశాదు.

24. గోవింద దీక్షితులు : క్రీ॥శ॥ 1577-1614

72 మేళ కర్తుల పద్ధతి ఈతడే కనిపెట్టేనను ప్రసిద్ధి కలదు.

కాని మొట్టమొదట విద్యారణ్యాలు ఈ పద్ధతిని కనిపెట్టేనను ప్రతీతి గలదు.

ఏది ఏమైనా 72 మేళ కర్తుల పద్ధతికి రూపం ఇచ్చి, పేర్లు, చక్రాలు, కటపయాది సూత్రము, మొదలైన వాటిని వెలుగులోకి తెచ్చినవాదు గోవింద దీక్షితుని కుమారుడు వెంకటమఖి.

గోవింద దీక్షితులు ‘సంగీత సుధ’ - ‘సంగీత సుధానిధి’ అనే గ్రంథాలను ప్రాశాదు. ‘రఘునాథవీణ’ అనే సర్వరాగవీణను (ఈ కాలమునాటి వీణ) రూపొందించాడు. ఈతడు అచ్యుతప్పనాయకుని, అతని కుమారుడు రఘునాథ నాయకుని, కొలువుల యందు మంత్రి.

25. వెంకటమఖి : క్రీ॥శ॥ 1620

గోవింద దీక్షితులు రెండవ కుమారుడు. “చతుర్ధండి ప్రకాశిక” అను మహా సంగీత లక్ష్మణ గ్రంథమును ప్రాశాను. గురువు తానప్పాచార్యుడు. తానప్పాచార్యుడు హిందూస్థానీ సంగీతమున మహాగాయకుడు, విద్యాంసుడు.

12 స్వరస్థానములలో గల చతుర్శతి రిషభమునకు సాధారణ గాంధారమునకు, చతుర్శతి ధైవతమునకు కైశికనిషాధమునకు మారు నామములు పెట్టి ప్రకృతి సిద్ధముగా వచ్చి 32 మేళ కర్తులను పెంచి 40 వివాద రాగములుగా చేసి మొత్తం 72 మేళకర్తులను ప్రస్తరించి వాటికి నామములు, చక్రములు, కటపయాది సూత్రము. ప్రస్తార క్రమము (ప (1); శ్రీ 2 ; గో; భూ 4 ; మ 5 ; ష 6 ; లుగా) ఏర్పాటు చేసిన గణిత సంగీతజ్ఞుడు 72 మేళకర్తులు కర్రాటక సంగీత విశిష్టత. ఈ ఏర్పాటు ప్రపంచమున ఏ సంగీత పద్ధతి యందును లేదు. ఎవ్వరికీ ఈ పద్ధతి యొక్క అవసరము రాలేదు. నిజానికి ప్రకృతి సిద్ధమైన తార్కిక విలువలు కలిగిన 32 మేళములలోనే 72 మేళకర్తులు ఉన్నవి. విద్యాంసులకు పండితులకు అందరికి ఈ విషయము తెలియును. అయినా ఈ 72 మేళకర్తుల పద్ధతి కర్రాటక సంగీతంలో ధీమాగా నిలబడినది.

వేంకటమఖి తన చతుర్దండ్రి ప్రకాశిక గ్రంథమునందు స్వర, మేళ. రాగ, ఆలాపన, శాయ, గీత, ప్రబంధ, తాళములు అను పది ప్రకాశములలో క్రీ॥శ॥ 1660లో ప్రాశేను. చతుర్దండ్రి అనగా గీత, శాయ, ప్రబంధ, ఆలాప, తాళ నాలుగు విషయముల చేరిక.

ఈతడు ‘రాగలక్ష్మిములు’ అను మరియొక గ్రంథము కూడా ప్రాశేను.

ఈతడు తిరువారూరు త్యాగరాజ స్వామి దేవుని మీద 24 అష్టపదులు ప్రాశేను.

ఈతడు మాయామాళవగౌళ, రీతిగౌళ గానము చేసి చోరబాధను, రాజుగారి ఉదర భాధను నివారించెను.

ఈతడు విజయరాఘవ నాయకుని ఆస్థాన విద్యాంసుడు.

26. రఘునాథ నాయకుడు: క్రీ.శ. 1614-1642 తంజావూరు పాలకుడు అచ్యుతప్ప నాయకుని కుమారుడు సంగీతసుధ అను లక్ష్మి గ్రంథాన్ని ప్రాశాడు.

27. విజయ రాఘవనాయకుడు : క్రీ.శ. 1638-1673 ఈ నాయక ప్రభువులు అందరూ తెలుగువారు. వారందరూ తంజావూరును రాజులానిగా చేసుకొని విశాల దక్కిణ భారతాన్ని పరిపాలించి స్వయంగా పండితులై, విద్యాంసులై, విద్యలను కళలను, గ్రంథరచనలనూ, విద్యాంసులను, పండితులను పోషిస్తూ, భారత దేశాన్ని బంగారు బాటగా, బంగారు పంటగా నిర్వించారు.

వియజ రాఘవనాయకుడు, రఘునాథ నాయకుని కుమారుడు. కేత్తెజ్జుని, వారి అజరామరమైన పద సంపదను పోషించిన ఘనుడు. వీరు, వీరి దర్శారులో పండిత సభలు తరుచు జరిపిస్తూ తానే అధ్యక్షునిగా న్యాయనిర్దేశగా వ్యవహరిస్తూ ఉండేవాడని ప్రతీతి.

ఈయన కాలం ఒక స్వర్ణయుగంగా వన్నెక్కినది.

28. అహోబలుడు : క్రీ॥శ॥ 17వ శతాబ్దం 1650లో ‘సంగీత పారిజాతం’ అనే లక్ష్మి గ్రంథాన్ని ప్రాశాడు. వీరి గ్రంథం పారశీక భాషయందు అనువాదింపబడినది. హిందూస్థానీ ‘కాపీ’ రాగాన్ని ఈయనే సృష్టించారు.

29. శహజీ : 1684-1712 తంజావూరును రాజధానిగా చేసిన మహారాష్ట్ర రాజు ఏకోజీ కుమారుడు.

“శంకర పల్లీకీ సేవా ప్రబంధము” అనే యక్కగానాన్ని తెలుగులో ప్రాశాదు. విష్ణు పల్లీకీ సేవా ప్రబంధం మొదలుగా 20 యక్కగానాలు ప్రాసిన ఘనుడు.

30. శరభోజి : క్రీ॥శ. 1712-1723 ‘శరభేంద్ర భూపాల కొరవంజి,’ అనే యక్కగానాన్ని ప్రాశాదు ఈ యక్కగానం ఈనాటికి ప్రసిద్ధిగానే ఉన్నది.

31. తుళజాజీ : క్రీ॥శ॥ 1728-1736 “సంగీత సారామృతం” అనే లక్ష్మణ గ్రంథాన్ని ప్రాశాదు. తెలుగులో ‘శివకామ సుందరీ’ అనే యక్కగానాన్ని ప్రాశాదు.

32. గిరిరాజకవి : క్రీ॥శ॥ 1684-1712 వాగీయకారుడు శ్రీ త్యాగరాజస్వామి వారి మాతా మహానుడు శాహేంద్రచరితము, రాజమోహన కొరవంజి, లీలావతి కళ్యాణము, వాదజయం, ‘సర్వాంగ సుందరీ’ విలాసము మొదలగు యక్కగానములను రచించిన పండిత గాయకుడు, విద్వాంసుడు ఈతడు. శహజీ, శరభోజీల ఆస్థాన విద్వాంసుడు.

క్రీస్తుపూర్వం 4వ శతాబ్దం నుండి క్రీస్తుశకం 17వ శతాబ్దం వరకు భరతుడు మతంగుడు మొదలుకొని గిరిరాజకవి వరకు సంగీత గ్రంథరచన చేసిన మహానుభావులు ఎందరో వారందరికి వందనములు. ఈ మహామహల పాండిత్య ప్రకర్షణ, సృజన శక్తి, మొదలైన ఉన్నత సద్గుణాల వలన భారత సంగీతం ఎంతో అభివృద్ధిని సాధించి ప్రపంచ సంగీత రీతులలో అతి విశిష్టమైన స్థానాన్ని సంపాదించుకొంది. ఈ సంగీత పండిత విద్వాంసులందరూ ఆ చంద్రార్కం సంగీత ఆకాశంలో ప్రకాశిస్తానే ఉంటారు.

114. వాగ్దేయకారులు

1. వాల్మీకి : భారత సంగీత వాగ్దేయకారులలో ప్రథమ తాంబూలం వాల్మీకి మహర్షిది.

“వందే వాల్మీకి కోకిలం” అని నారదుడు అభి వందన గానం చేసాడు. వాల్మీకి శ్రీమత్ రామాయణాన్ని అనుష్టప్త శ్లోకాలలో ప్రాశాదు. ఈ శ్లోకాలు దెండు పాదములు కలిగినవి. ప్రతి పాదానికి 16 అక్కరాలు ఉంటాయి. ఈ శ్లోకాలను గేయాలుగా ఆదితాళంలో అనుకూల రాగాలలో గానం చేయవచ్చు.

“శ్రీరామ కథ” అయిన రామాయణ గేయాలను శ్రీరామచందుని కుమారులు లవ, కుశులు శ్రీరాముని రాజ్య సభలో గానం చేశారని ప్రతీతి.

2. జయదేవుడు : త్రీ॥శా॥ 12వ శతాబ్దం

రామాయణ కాలం నుండి 12వ శతాబ్దంలో జయదేవుని వరకు వాగ్దేయకారులు లేరా అంటే చాలా మంది ఉండి ఉంటారు. కానీ వారి చరిత్ర, వారి రచనలు మనకి అందలేదు. దెండవది వారు అజ్ఞాతంగా ఉండిపోయారు. జూనపద సంగీత రచనలు అజ్ఞాతులే రచించారు. వారికి ముద్ర లుండవు. తమిళ నాయనార్లు, ఆళ్యారులు, తత్వాలు రచించినవారు అందరూ వాగ్దేయకారులే అయినా కొంతమంది వాగ్దేయకారులు చరిత్రలో ఉండతలచుకోలేదు.

జయదేవుని గీత గోవింద సంగీత సాహిత్య శృంగార కావ్యం భారతావనియందు చాలా ప్రసిద్ధి గాంచింది. జయదేవుని జననం ఒరిస్సాలో దిందుబిల్వ గ్రామం. రాధాకృష్ణుల భక్తి తత్వాన్ని 24 ప్రబంధాలలో అష్టపదులను నామములతో ప్రతికీర్తనకు 8 చరణాల చౌప్పున జయదేవుడు రచించి గానం చేశాడు. ఈ కావ్యం 12 సర్దులలో ఉంది. ఇందు 80 శ్లోకములు కూడా కథాకథనాన్ని చెప్పేవిగా ఉన్నాయి.

ఈ కావ్యం ‘గీత గోవిందంగా’ ప్రసిద్ధి చెందింది. ఈ అష్టపదులను దక్కించి దేశ సంగీత విద్యాంసులు, ఉత్తర దేశ సంగీత విద్యాంసులూ కూడా వారి వారి బాణీలలో వారి వారి స్వరరచనలలో పాడుకొంటున్నారు.

ఈ రచనలనుసరించి రామాష్టపదులు, శివాష్టపదులు, వేంకటమఖి రచించిన త్వాగ్రాజాష్టపదులు, వెలిశాయి.

3. పురందరదాసు : క్రీ॥శ॥ 1486 - 1584

పండరినాధుడైన పాండురంగని భక్తుడు. అన్నమాచార్యుని సమకాలికుడు. అన్నమయ్య కంటె చిన్నవాడు. వీరిద్దరు ఒకరినొకరు కలుసుకొనినట్లు చెప్పుకొందురు. వీరి పేరు శీనప్ప. మొదట ధనికుడైన వ్యాపారి. కర్రాటక దేశస్తుడు బ్రాహ్మణుడు మధ్యమతస్థుడు త్యాగధనుడు. మహాపండితుడు. సంగీత విద్యాంసుడు, వాగ్దీయకారుడు.

కర్రాటక సంగీత అభ్యాస రచనలను సృష్టించి, “కర్రాటక సంగీత పితామహాడు” అను బిరుదును పాందిన ఘనుడు. కన్నడ భాషయందు 4,75,000 దేవర నామములను రచించెను. వీరి కన్నడ భాషలోని సంగీత రచనలను ‘దాసరు పదగణ’, (దాసుని పదములు) వీరి రచనా ముద్ర “పురందర విరల” వీరి రచనలు ఈనాడుకూడా బహు ప్రసిద్ధిని పాందుచూ ప్రకాశించుచున్నవి. వీరి సంగీత శిక్షణ రచనలు:-

సరళీ వరుసలు, జంటవరుసలు, అలంకారములు, పిణయారి, గీతములు, సాధారణ గీతములు.

4. నారాయణ తీర్థులు : క్రీ॥శ॥ 1580-1680

తెలుగు వాగ్దీయకారుడు. సంగీత సాహిత్యములు యందు దిట్ట. విష్ణుభక్తుడు.

వీరు రచించిన “శ్రీ కృష్ణ లీలాతరంగిణి” యను సంస్కృత సంగీత యక్కగాన గ్రంథమునందుగల “తరంగములు” తరంగ కీర్తనలు బహుళ ప్రసిద్ధములుగా దక్కిణ భారత దేశమున అలరారుచున్నవి.

వీరు ‘పారిజాతాపహరణము’ యక్కగానము, కొన్ని వేదాంత గ్రంథములు రచించిరి.

వీరు తెలుగు దేశము నుండి తమిళ దేశము క్రైత దర్శనార్థము వెళ్ళి అచ్చట వరహారు అను గ్రామమునందు నివాస మేర్పరచుకొనిరి.

అచ్చట వీరి వర్ధంతి సంగీత ఉత్సవములుగా వార్షికంగా (శ్రీ కృష్ణలీలా తరంగ గానము) దివ్యముగా ఈనాటికినీ జరపబడుచున్నవి.

తరంగములు సంస్కృత, భక్తి, సంగీత, కీర్తనలు, పల్లవి, చరణములు కల వీటి యందు కొన్నింటికి అనుపల్లవి కూడ యుండి కృతి రూపములుగా ఉన్నవి. ‘నారాయణ తీర్థ’ యను స్వనామ ముద్ర ఈ కీర్తనలకు కలవు. వీరు సన్యసించిరి. వీరి నామము సంగీత శాస్త్ర సుధార్ణవము.

శ్రీ పురందర దాసు వారు

(మొవ్వ వరదయ్) కేత్తళ్లలవారు

నారాయణ యతీంద్రులుగా కూడా ప్రసిద్ధి. శ్రీకృష్ణ చరితము 12 స్థలుగా (తరంగములు) ఈ గ్రంథమున కలవు. ఇందు మొదటి తరంగమున శ్రీ కృష్ణ అవతారము 22 కీర్తనలు, రెండవ తరంగమున బాలకృష్ణలీలలు, 17 కీర్తనలు; 3వ తరంగమున గోపాలనము 14 కీర్తనలు; 4వ తరంగమున 12 కీర్తనలు; గోపాలవర్ణన; 5వ తరంగము గోవర్ధనోద్ధరణము 7 కీర్తనలు; 6వ తరంగమున శ్రీకృష్ణగోపీ సమాగమము 10 కీర్తనలు; 7వ తరంగమున రాసక్రిడ 12, కీర్తనలు; 8వ తరంగము యందు రాసక్రిడ 12 కీర్తనలు; 9వ తరంగమున మధుర ప్రవేశము, 11 కీర్తనలు; 10వ తరంగమున కంపవథ 7 కీర్తనలు; 11వ తరంగమున ద్వారక ప్రవేశమున 8 కీర్తనలు; 12వ తరంగమున రుక్మిణీ కళ్యాణము 16 కీర్తనలు; కలవు. ఇవిగాక 4 కీర్తనలు ఒక మంగళ కీర్తన కలసి మొత్తము 153 భక్తి సంగీతమయముగా సరళ సంస్కృత భాషలో మధురామృత ధారగా ఈ తరంగ కీర్తనలు మన సంపదగా కొనసాగుచున్నవి.

5. క్షేత్రజ్ఞుడు : క్రీ॥శ॥ 1600-1660

తెనుగు బ్రాహ్మణుడు. కృష్ణజిల్లా మొవ్వు గ్రామ వాసుడు. క్షేత్ర దర్శనముల ద్వారా క్షేత్రయ్యగా పిలువబడు ఈయన నామము వరదయ్య. సంగీత సాహిత్య, నాట్యాభినయల యందు దిట్టి.

వీరు రచించిన “కంచి వరదరాజు” స్వామిపై, మొవ్వు (మువ్వు) గోపాలుని పైని ఈ దేవాతా ముద్రలతో రచించిన శృంగార పదములు సంగీతామృత కలశములు, శృంగార భూయిష్టములు, తెలుగు నుడి కారమునకు ఉదాహరణలు. కృతి రూపమునకు ఆదర్శములు. సంగీత జటిలములు. సంప్రదాయ సంగీత ఖనులు. రాగరస ప్రవాహములు తరువాత తరమునకు చెందిన వాగ్గేయకారులకు ఆదర్శప్రాయములు. నాట్య, నృత్య, అభినయ కళలకు దోహదకారకములు.

వీరి మువ్వగోపాల పదములలో అన్నింటిలోనూ అనుపల్లవి కలిగియుండుటచే త్యాగరాజాది వాగ్గేయకార కృతి రచనలకు మార్గదర్శకములు. ఈ పదములు విశంబలయలో త్రిశృతిపుట యందు చాపుతాళముల యందే ఇంచుమించు అన్నియును కలవు. క్షేత్రయ్య పదములన్నీ 36 రాగాలలోనే ఉన్నాయి. ఆ రాగాలలో కొన్ని : ముఖారి, ఘంటా, నాదనామక్రియ, సారంగ, బైరవి, కాంభోజి, నవరోజు, సురటి, ఆహిరి మొదలైన రక్తిరాగాలు, అపూర్వరాగాలు కూడ ఉన్నాయి.

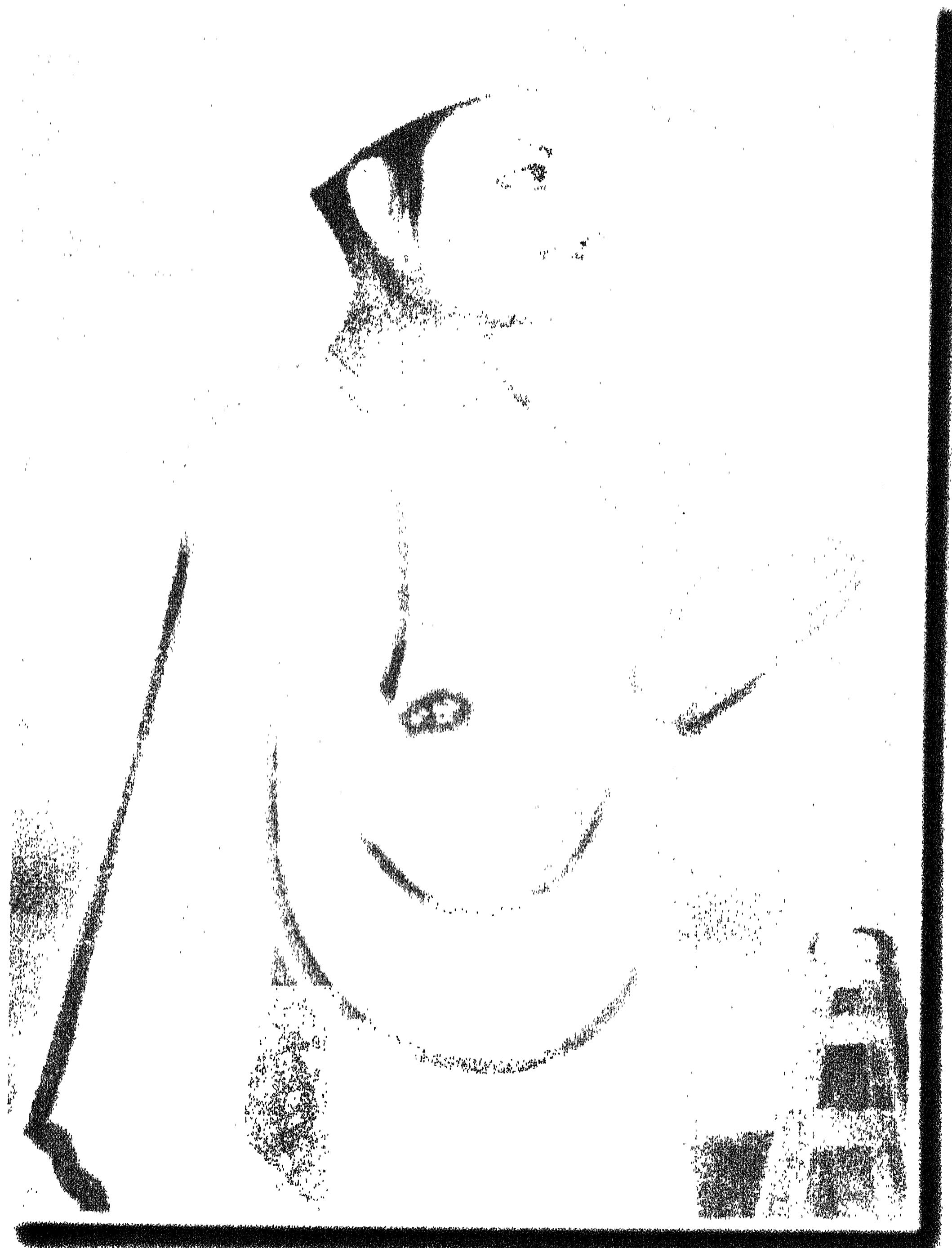
9. మార్గదర్శి శేషయైంగార్ : క్రీ॥శ॥ 16-17 శతాబ్దముల వాడు భక్తి రస సంప్రదాయముగ ‘కోసల’ ముద్రతో కృతులను రచించెను. ఏరి రచనలు తరువాత తరముల వారికి తన తరము వారికి మార్గదర్శకములుగా నుండుట వలన ఏరు ‘మార్గదర్శి’గా ప్రసిద్ధి నొందిరి. స్వాతి తిరునాళ్ ఏరిని తన రచనలకు “మార్గదర్శిగా” అంగీకరించిరట.

10. భద్రాచలరామదాసు : క్రీ॥శ॥ 1620-1680

ఏరి మొదటి పేరు కంచర్ల గోపన్న. భద్రాచల రామునికి పరమభక్తుడు, వాగ్దేయకారుడు. ఉద్యోగ రీత్యా సర్వారు ధనాన్ని వెచ్చించి భద్రాచల రామాలయాన్ని పునర్విర్మాణించాడు. గోల్కొండ నవాబుల ప్రభుత్వ సామువు దుర్వినియోగం చేసారన్న నెపంగా గోపన్నను గోలకొండ కారాగారంలో 12 సంవత్సరములు బందీగా ఉంచిరి. ఏరు ఖైదీగా ఉండేటప్పుడు చాలా కీర్తనలను ఆర్తిగా రాముని మీద రచించాడు. భద్రాచల రామదాసుగా ప్రసిద్ధి. చెందిన గోపన్న 140 భక్తి, సంగీత, వేదాంత కృతులను రచించెను. ఇవి గాక ‘దాశరథీ కరుణాపయోనిధి’ అను మకుటంతో 100 పద్య వృత్తములను ప్రాసేను. ఈ పద్యములు. కీర్తనలు ఆంధ్రదేశమున ఇంటింటా ప్రసిద్ధాలుగా ప్రకాశిస్తున్నాయి. చిన్న చిన్న గ్రామములందు కూడా భజన మందిరములలో రామదాసుల వారి కీర్తనలను భజనలలో గానము చేయు బృందములు వేలకువేలు సంప్రదాయంగా వస్తున్నాయి. భద్రాచల రామదాసుని చరిత్ర హరికథలుగా, 1. తిరుక్కుడయూరి కృష్ణదాసు, 2. యాదవదాసు, 3. సింగిరిదాసు, 4. తూము నరసింహదాసు రచించి హరికథా కాలక్షేపాలు నిర్వహించి ఆంధ్రదేశ జన బాహుళ్యంలోకి భక్తి, సంగీతంతో పాటు రామదాసు జీవితచరిత్ర, వారి కీర్తలను ప్రచారం చేశారు.

భద్రాచలరామదాసును గురుతుల్యానిగా శ్రీ త్యాగరాజస్వామి పరిగణించినట్లు త్యాగరాజు కృతులు, క్షీరసాగర శయన, అను దేవగాంధారీకృతి యందు “ధీరుడౌ రామదాసుని బంధము తీర్చినది విన్నానురా” అను చరణ సాహిత్యము నందు విదిత మగుచున్నది. తను రచించిన ప్రహ్లాద “భక్తి విజయము నందు” మహా భక్తులనుతి యందు” శ్రీరామదాసుని నుతి యింతున్” అని ప్రాసి కొన్నారు.

త్యాగరాజస్వామి వారి తల్లిగారు త్యాగరాజునికి బాల్యమునందు రామదాసుని కీర్తనలను నేర్చించినట్లు, త్యాగరాజస్వామి భద్రాచల రామదాసుని కీర్తనలను ప్రీతితో గానము చేసెడివారు అని ప్రతీతి. దక్షిణ దేశ భజన సంప్రదాయములలో కూడా రామదాస కీర్తనలు ప్రసిద్ధములు.

శ్రీ భద్రాచల రావుదాసు వారు

రామదాసు తన కీర్తనలలో దిగువ నుదహరించిన ప్రసిద్ధ, రక్తి రాగములను వాడుకొనెను.

ఆనందబైరవి, కాంభోజ, కళ్యాణి, శంకరాభరణం, పంతువరాళి, బిలహారి, ముఖారి, ధన్యాసి, సౌరాష్ట్ర, యదుకులకాంభోజి, సురటి, నాదనామక్రియ మొదలైన రాగాలు.

రామదాసు, కవి, గాయకుడు, భక్తుడు, వాగ్గేయకారుడు, సంగీత విద్యాంసుడు, సంస్కృత భాషా కోవిదుడు.

రామదాసు కృతులు, కీర్తనలు పండిత పామర రంజకాలు. వీటిని భక్తితో నలుగురితో చేరి గానం చేయవచ్చు. పాండిత్య ప్రకర్షతతో కూడా పాడవచ్చు.

11. మునిపల్లె సుబ్రహ్మణ్య కవి : క్రీ॥శ॥ 1730-1780

దామేర్ల వంశరాజుల ఆస్తాన విద్యాంసుడుగా ఉండి, దామేర్ల వారికి అంకితంగా కొన్ని పదములు, శ్రీ కాళహస్తీశ్వరునికంకితంగా కొన్ని పదములను రచించెను.

తిరుపతి శ్రీ వేంకటేశ్వరునికి అంకితముగా “అధ్యాత్మ రామాయణ” కీర్తనలు రామాయణ కథాంశంగా 104 కీర్తనలను ప్రాశిరి.

- ఇందు, 1. బాలకాండ యందు 17 కీర్తనలు
2. అయోధ్యకాండ యందు 9 కీర్తనలు
3. అరణ్యకాండలో 11 కీర్తనలు
4. కిష్కింధకాండలో 10 కీర్తనలు
5. సుందరకాండలో 10 కీర్తనలు
6. యుద్ధకాండలో 47 కీర్తనలు కలవు.

ఈ కీర్తనలు జటిలములు. ఈ కీర్తనలు సాధారణ ప్రబంధ లక్షణములకు భిన్నముగా నుండి సాహిత్య ప్రధానముగా నుండి, సంగీతము వాహకముగా నుండి, మధ్యమకాల సాహిత్యము, భందో విన్యాసములతో విశంబ, మధ్య, దృత లయలలో కథా కథన ప్రవాహ ప్రాధాన్యతతో నిడివియైన చరణములతో ఒక ప్రత్యేక శైలియందు కలవు. ఇందలి ఇతి ఘృతం రామాయణం అయినా వేదాంతబోధ, భక్తి, ప్రబోధం అడుగుగునకు స్ఫూరిస్తానే ఉంటుంది.

ఊయన తన రామాయణ కీర్తనలకు 50 రాగాలకు పైగా ఉపయోగించాడు. అందు, మాంజి, గుమ్మ కాంబోజి, ఉసేని, కాపీ, ఆనందబైరవి, ఆహిరి, రేగుప్తి, ఘంటా, మారువ, జుజావంతి మొదలైన అపూర్వరాగాలను కూడా ఉపయోగించారు.

12. రామస్వామి దీక్షితర్ : క్రీ॥శ॥ 1738-1817

సంగీత త్రిమూర్తులలో ఒకరైన ముత్తుస్వామి-దీక్షితర్ ఊయన కుమారుడు. ఊయనకు చిన్నస్వామి, బాలస్వామి, అను మరి యిధ్దరు కుమారులుగలరు. రామస్వామి దీక్షితర్, వాగ్గేయకారుడు సంగీత సాహిత్యముల యందు మహాపండితుడు..

తరువారూరు నందు వేంచేసియున్న శ్రీ త్యాగరాజస్వామి పైని శ్రీ కమలాంబపైని అనేక కీర్తనలను చేసెను.

‘అష్టాత్తర శతరాగమాలిక’ అనునాక సంగీతరచనను రచించెను.

శ్రీ వేంకటశ్వరునిపై 48 రాగములతో ఒక రాగమాలికా కీర్తనను రచించెను. ఏరి ముద్ర “వేంకట కృష్ణ” మీనాక్షి దేవిపై 40 రాగములలో రాగమాలికను రచించెను.

అనేక పదవర్ధములను రచించెను. ‘హంసధ్వని’ రాగమును ఊతడే సృష్టించి, అందు ఒక ప్రబంధమును రచించెను.

13. పచ్చిమిరియం ఆది అప్పయ్య : క్రీ॥శ॥ 1740-1833

కన్నడ దేశస్తుడు. ‘శ్రీ వేంకటరమణ’ ముద్రతో అనేక కీర్తనలు రచించెను.

అట తాళవర్ధములలో మేటియైన భైరవిరాగమునందు విరిబోణి వర్ధమును రచించిన ఘనుడితడే.

రాగము, తానము, పల్లవి గానమునందు మహానీయుడు. ఏరి వైదుష్యం త్యాగరాజ స్వామి వారిని ఆనాటి ప్రముఖ విద్యాంసులను ఎంతయో ఆకర్షించినది. వయో వృద్ధులైన ఏరిని అప్పటి యువకులైన త్యాగరాజాది మహా వాగ్గేయకారులు తరుచు దర్శించెడివారు.

14. వీణ కృష్ణయ్య :

ఈతడు పచ్చమిరియం ఆది అప్పయ్యగారి కుమారుడు. వీణ యందు ఆద్వాతీయుడు.

‘సహ్ తాళేశ్వరము’ అను ప్రబంధ త్రయమును జటిలమైన రాగ శైలిలో. క్లిప్పెన్ తాళ విన్యాసములతో రచించెను.

15. పులియూరు దౌరైస్వామి : 1782-1816

వీరు తెనుగు భాషలో ‘సుబ్రహ్మణ్య’ ముద్రతో 50 కీర్తనలను, పదములను రచించెను.

శ్రీ నటరాజస్వామి తాండవమును వర్ణించుచు నాలుగు ప్రసిద్ధ కృతులు రచించెను. ఆందు ‘ఆదెనమ్మహరుడు’ ఘరజురాగమునందును, తోడిరాగమునందు ‘తత్త్వదిమిత దింది యనుచు సదా శివుడాడనె’ అనుకృతులు చాలా ప్రసిద్ధములు.

16. మెలట్టూరు వెంకట్రామ శాస్త్రి : 1798-1855

అంధదేశము నుండి తమిళ దేశమునకు వలస వెళ్లి, అచ్చట స్థిర నివాసము ఏర్పరచుకొన్న అనేక కుటుంబములలో మెలట్టూరు వారి వంశం ఒకటి. ఈయన సంగీత సాహిత్యములందు, కవిత్యమునందు పటుత్వము కలిగి పదములు, యక్కగానములు, సంగీత నాటకములు రచించెను. మెలట్టూరు భాగవత యక్కగానములు, సంప్రదాయమునకును. రాగపటిమకును, భావరస పోషణకును ఈనాడు కూడ ప్రసిద్ధిగా నున్నది.

17. ఘనం కృష్ణయ్యర్ : 18-19 శతాబ్దముల వాడు.

తానము (ఘనం) పల్లవి పాదుటలో ఘనుడు.

18. పైడాల గురుమూర్తి శాస్త్రి : 18వ శతాబ్దం

ఈయన, సాధారణ గీతములు, లక్ష్మణ గీతములు, ప్రబంధములు, కీర్తనలు అనేకములు రచించెను. వీరు రచించిన గీతములు వేయి సంఖ్యకు ఎక్కువగా ఉండుటచే ఈయనకు “వేయి గీత” అను బిరుదు కలదు.

19. సదాశివ బ్రహ్మందు సరస్వతి : 18వ శతాబ్దం

ఏరు అవధూత తరచు సమాధి స్థితి యందు ఉండెడి మహాయోగి. శివమానసపూజ, ఆత్మ విద్య విలాసము, బ్రహ్మసూత్ర వృత్తి మొదలైన ఆధ్యాత్మిక, భక్తి ప్రబోధ గ్రంథములను, అనేక వేదాంత కీర్తనలను రచించెను. ఏరి వేదాంత కీర్తనలు పరమహంస ముద్ర గలిగి బహుళ ప్రసిద్ధములుగా దేశమున ప్రకాశించుచున్నవి. ‘మానస సంచరి’, ‘బృహిముకుం దేతిక’ ‘నహిరేనహి’ ‘చింతానాస్తిఖిలా’, పిబరే రామరసం” మొదలైనవి కొన్ని. జన బాహుళ్యంలో ప్రసిద్ధిని పాందినవి.

20. కవి మాతృభూతయ్య : 18వ శతాబ్దం

తమిళనాటి తెలుగు బ్రాహ్మణులు సుగంధి కుంతలాంబ దేవికి అంకితముగా త్రిశరగిరి (తిరుచినాపల్లి) ముద్రతో అనేక కీర్తనలు, ‘పారిజాతాపహరణం’ యక్కగానాన్ని రచించాడు. ‘నీ మది చల్లగ’ అను ప్రసిద్ధ ఆనందబైరవి కృతి ఏరి రచనయే.

21. తోడి సీతారామయ్య : 18వ శతాబ్దం

తమిళనాటి తెలుగు బ్రాహ్మణులు. తోడి రాగము గానము చేయుటలో అద్వితీయుడు.

22. శంకరాభరణం నరసయ్య : 18వ శతాబ్దం

శంకరాభరణ రాగాలాపన ఈయన సామ్య. అనేక కృతులను తమిళ భాషయందు రచించెను.

23. ఉపనిషద్బ్రహ్మయోగి : 1720-1800

ముత్తుస్వామి దీక్షితర్, త్యాగరాజస్వామి వారలకు గురుతుల్యుడు, మార్గదర్శకుడు, అనేక కీర్తనలను రచించెను. ఉపనిషత్తులకు, భగవద్గీతకు భాష్యము ప్రాసిన యోగి.

24. పరిమళరంగపదకర్త : క్రీ॥శ॥ 1700

ఈయన తెలుగు భాష యందు 40 వదములు, కొన్ని కృతులు, దేవీపరముగా రచించెను. ఏరి పేరు తెలియలేదు. ‘పరిమళరంగ’ అను ముద్రతో ఏరి సంగీత రచనలు ఉండుట వలన ఏరి పేరు ‘పరిమళరంగ’ అని ఉండవచ్చును.

— 3 —

ఆంజ్ఞాత తెలుగు పదకర్తలు :

1. యువరంగని పదములు : ఉదా: చెయిబట్టి నాసిగ్గు - శహనరాగం
 2. కస్తూరిరంగని పదములు
 3. ఘట్టుపల్లివారి పదములు : తలచుకొంటే తాళబలనే - కురంజి
 4. బోల్లవరంవారి పదములు : మోసమాయెగదె - ఆహిఱి
 5. శోభనాద్రి పదములు : చెలియనీతో - కాంభోజి
 6. జటపల్లివారి పదములు : మగవారికి ధర్మమేడదె
 7. ఇనకొండవారి పదములు : నీవే యోడితే - రేగుష్టి
 8. శివరాంపురంవారి పదములు : ఏమిసేయుదు - కాంభోజి

తమిళ పదకర్తలు : 1. వైదీశ్వరన్ కోవిల్ సుబ్బరామయ్యర్ ; 2. ఘనం కృష్ణయ్యర్;
 3. శంకరాభరణం నరసయ్య 4. ముత్తు తాండవర్ 5. పొప వినాశమెదలియార్
 మొదలైనవారు.

— 1 —

25. శౌంధి వెంకటరమణయ్య : 18-19 శతాబ్దిం

త్వగరాజస్వమి వారికి సంగీత సాహిత్యాలలో సంగీత రచనా వెదుష్యంలో గురువు.

1000

26. ತ್ಯಾಗರಾಜಸ್ವಾಮಿ : 1759-1847

మహావాగ్దేయకారుడు, శ్రీరామ భక్తాగ్రణ్యుడు, మహాకవి, మహా పండితుడు, సంగీత
మహా విద్యాంసుడు. వాల్మీకి అంశమున జన్మించిన మహారాజు సంగీత రచనాయుగకర్త.
ధాతుమాతుస్పష్ట. కర్ణాటక సంగీత యుగకర్త, యుగపురుషుడు. సంగీత రచనా వైదుష్యతలో
అన్నయి సామాన్యుడు.

తమిళనాడున స్థిర నివాస మేర్పరచుకొనిన కాకర్ల తెనుగు వంశ చంద్రుడు.

తిరువారూరునందు వేంచేసి యున్న ‘త్యగరాజస్వామి’ (శంకరుని) వారి ముద్రతో సుమారు వేఱు కృతులు రచించిన ఘనుడు. ధాతు రచనలో ఆద్యాదు. సంగీత త్రిమూర్తులైన త్యగరాజు, ముద్దుస్వామి దీక్షితర్, శ్యామశాస్త్రి వారలలో ఆద్యాదు.

ఈనాటి సంగీత సంప్రదాయాన్ని, రాగరూపాలను, కృతి రచన శైలిని, నిర్మించి, కర్ణాటక సంగీతాన్ని ఉద్ధరించిన మహాపురుషుడు.

వీరి జననం శివ, శక్తి క్షేత్రం తరువారూరు. ముత్తుస్వామి దీక్షితర్, శ్యామశాస్త్రి వారల జననం కూడా ఇచ్చటనే అవడం సంభవమాశ్చర్యకారణం.

త్యగరాజస్వామి తల్లి, సీతమ్మ, తండ్రి రామబ్రహ్మం. గురువులు శౌంఖి వెంకటరమణయ్య, ఉపనిషద్రూపుయోగి, శ్రీరామ కృష్ణ యతీంద్రులు, తారక మంత్రాన్ని, నారద మంత్రాన్ని, ఉపదేశించారు. శ్రీ నారదుడు ‘స్వరాళవం’, ‘నారదీయం’ అనే సంగీత గ్రంథాలను త్యగయ్యకు ఇచ్చారు.

త్యగయ్యగారి పూర్వ వంశియులు 1600 ప్రాంతంలో కర్నాలు జిల్లా కంభం తాలూకా కాకర్ల గ్రామం నుండి తమిళ దేశంలో తంజావూరు జిల్లా తిరువారురునకు వలసవెళ్ళి అక్కడే స్థిర నివాసం ఏర్పరచుకొనిరి. త్యగయ్య సుమారు వేఱు కృతులు, కీర్తనలు, వివిధ శైలులలో ఆశుధారగా గానం చేస్తే కొన్ని శిష్యులకు నేర్చుతో కొన్ని ప్రసిద్ధ రక్షి, అపూర్వ, వివాదిరాగాలలో రచించారు.

త్యగయ్య ప్రతిసిత్యం 1,25,000 సార్లు శ్రీరామ తారకసామ మంత్రాన్ని జపిస్తే 96 కోట్ల రామనామాన్ని పూర్తి చేశారు.

త్యగయ్య కృతులలో, ఉపనిషత్తులు, రామాయణ, భాగవత కథా కథనానికి చెందిన కథలు, పురాణ ఇతి హసాలు, వేదాంత, భక్తి, జ్ఞాన, తత్త్వాలు, నాద, సంగీత, రాగ, మహిమలను వ్యక్తం చేసే కృతులు. బృందగానాలకి అనువైన దివ్యనామ, ఉత్సవ సంప్రదాయ కీర్తనలు; విశంబ, మధ్యలయాలలో కృతులు, ఘనరాగ పంచరత్న కృతులు, కోవూరు, లాల్మది పంచరత్న కృతులు. పాండితీ ప్రకర్ణను వ్యక్తం చేయు కృతులు, సులభ కృతులు. చిన్న పెద్ద కృతులు మొదలైన వివిధ రస, రూప, విశేషాలతో రచించారు.

త్యగయ్య సంగీత ప్రష్ట, సంగీత బ్రహ్మ అనేక రాగాలను సృష్టించారు. • అనేక రాగాలకు రూపాల్ని రసభావాల్ని ప్రసాదించారు.

‘ఖరహర ప్రియ’ రాగాన్ని వారే వెలుగులోకి తెచ్చారు. రంజని, వసంతబైరవి, అమృతవాహిని, జింగ్ల, కళ్యాణవసంతం, వరాళి, రసాళి, ఆంధాళి, గరుడధ్వని, కన్నడ, గుండక్రియ, మారువధన్యాని, సింధురామక్రియ, కలావతి, మాళవశ్రీ, దేవామృతవర్షిణి, సిద్ధసేన, కిరణవళి, శృతిరంజని, శ్రీమణి, మొదలైన శతాధిక రాగాలకు తన రచనలతో ప్రాణంపోసి ప్రసిద్ధం చేశారు.

వివాదిరాగాలలో, మేళకర్తరాగాలలో, గానమూర్తే అనుకృతిని గానమూర్తి రాగంలో ‘ఫణిపతి శాయి’ అనే కృతిని రుంకారధ్వనిలో, మానవతిరాగంలో ‘ఎవరితోనే’, చారుకేశిలో ‘ఆదమోడిగలదా’, వకుళాభరణరాగంలో ‘ఏ రాముని’ నాసికాభూషణిలో, మార్పైరి, నాగానందినిలో ‘సత్తలేనిదినము’ మొదలైన కృతులు రచించారు. త్యాగరాజస్వామిపై చాలా మంది పండితులు, విద్యాంసులు, విమర్శకులు, మేధావంతులు. చాలా గ్రంథాలను ప్రాశారు. అయినా వారి గుణగణాలు, వైదుష్యం, రచనా విశేషాలు కూలంకషంగా, పూర్తిగా ఎవరూ ప్రాయిలేదు. కారణం. త్యాగరాజస్వామి దైవాంశ సంభూతుడు కారణ జన్మించు కనుక. అట్లాంటి వారిని గూర్చి ఒక అంశంగా ప్రాయిదం సాధ్యమా? సాహసం అవుతుందిగాని!

త్యాగరాజస్వామి భారతీయ సంస్కృతికి సంగీతానికి, సంగీతజ్ఞులకు, సంప్రదాయ, భక్తి, వేదాంతాలకు, చందస్ముకు, కీర్తన, కృతి, రూపాలకు భిక్షును ప్రసాదించిన చరితార్థుడు, యుగకర్త. కర్మాటక సంగీతలోకానికి తరగని సంపదను ప్రసాదించాడు. కర్మాటక సంగీతాకాశంలో ఆ చంద్రార్గ్యంగా కోటి సూర్య సమంగా ప్రకాశిస్తోనే ఉంటారు త్యాగరాజస్వామి.

వారి జీవిత సాయంకాలంలో సన్యసించి శ్రీ త్యాగబ్రహ్మనంద నాదయోగిగా నాదయతీంద్రులుగా ప్రసిద్ధులైనారు.

వారి వర్ధంతి ఉత్సవాలు. తిరువయ్యారులోనూ, వారి జయంతి ఉత్సవాలు తిరువారూరులోనూ ఘనాతిఘనంగా జరుగుతున్నాయి. ప్రపంచ దేశాలు అన్నింటిలో త్యాగరాజ ఉత్సవాలు అతి వైభవంగా జరుగుతున్నాయి. కర్మాటక సంగీత విద్యాంసులు అందరూ అన్ని దేశాలలోనూ వారి ఘనరాగ పంచరత్న కీర్తనలు బృందగానాలుగా గానం చేస్తే అద్భుతంగా ఉత్సవాలను నిర్వహిస్తున్నారు. వీరి శిష్యులలో ముఖ్యులు. వీఱి కుపుయ్యర్, వాలాజీపేట వేంకటరమణ భాగవతర్, మానంబు చావిడి వేంకట సుబ్బయ్య మొదలగువారు. మానంబు చావిడి వేంకట సుబ్బయ్యగారి శిష్యులు సుసర్ల దక్షిణామూర్తిగారు. వారి శిష్యులలో ముఖ్యులు పారుపల్లి రామకృష్ణయ్య పంతులు, మంగళంపల్లి పట్టాభిరామయ్య, బాలమురళీకృష్ణ పట్టాభి రామయ్యగారి కుమారుడు, పంతులుగారి శిష్యుడు. ఈ గ్రంథకర్త మంగళంపల్లి

పట్టాభిరామయ్య గారి శిష్యుడు. త్యాగరాజస్వామి హారి శిష్య పరంపర అంధదేశమున తామర తంపరగా అభివృద్ధి చెంది ఈనాడు కర్కాటక సంగీత ప్రపంచంలో ప్రకాశిస్తూ ఉండటం ముదావహం

27. శ్యామశాస్త్రి : క్రీ॥శ॥ 1763-1827

సంగీత త్రిమూర్తులలో ఒకరు. తమిళనాడున స్థిర నివాసమేర్పరుచుకొనిన తెలుగు వంశీయుడు.

మొదటి పేరు వేంకట సుబ్రహ్మణ్యం ముద్దుపేరు శ్యామకృష్ణ. ఆ పేరే శ్యామశాస్త్రిగా రూపొంది, ఏరి రచనా ముద్ర “శ్యామకృష్ణ”గా స్థిరపడింది. శ్రీ విద్యాపాసకుడు కంచి కామకీ అమృవారి భక్తుడు.

ఏరి తోడి, భైరవి, యదుకుల కాంభోజి, రాగములలో స్వరజతులు అపురూపమైన రాగ భావ, భక్తి సమన్వయ రచనలు. ఏరి రచనలు కదలీషాకమునకు త్యాగరాజ రచనలు ద్రాక్షపాకమునకు, దీక్షితర్ రచనలు నారికేళ పాకమునకు, పెద్దలు సరిపోల్చిరి.

శ్యామశాస్త్రి వారి రచనలలో రాగభావము, అమృవారి మీద భక్తిభావము కలిగి, సాహిత్యం అతిసులభంగా ఉండి స్తోత్ర రూపముగా నున్నాయి. ఏరి రచనలు ఎక్కువగా మీత్రచాపు తాళంలో ఉండి వయ్యారంగా చమత్కారంగా ఉంటాయి. మీత్ర చాపు $3+2+2=7$ అక్కరాలు ఉంటాయి. ఏరి కీర్తనలు కొన్ని 3 అక్కరాలు వదలి, కొన్ని అంగాలు (అనుపల్లవి చరణాలు) 5 అక్కరాలు వదిలి ప్రారంభం కావడంలో అపురూపత, సాగసు కొంచెంగా కీష్టంగా కూడా ఉండి, పాండితీ ప్రకర్షకు, అవకాశం ఇస్తాయి.

ఏరి రచనలు 300 వరకు ఉన్నాయి. త్యాగరాజస్వామి, శ్యామశాస్త్రి, తరచు కలుసుకొంటూ భక్తి, సంగీత, నాద, విషయాలను చర్చించుకొంటూ ఆనందించే వారని ప్రతీతి. ఏరి శిష్యులు. సుబ్బరాయశాస్త్రి, పెరంబూరు కృష్ణయ్య అలసారు కృష్ణయ్య మొదలైనవారు.

28. ముత్తుస్వామి దీక్షితర్ : క్రీ॥శ॥ 1775-1835

వెంకటమథి వంశీయుడు, తండ్రి రామస్వామి దీక్షితర్. ముత్తుస్వామి దీక్షితర్ బాల్యంలోనే, సంస్కృత సాహిత్యం, నాటక అలంకారములు, మంత్ర, యోగ, జ్యోతిష, వ్యాకరణ, చందశ్శాప్రములలో పాండిత్యము సంపాదించెను. సంగీతము వెంకట వైద్యనాథ దీక్షితర్ వారి దగ్గర అభ్యసించెను.

మంత్ర శాస్త్రము నందు పాండిత్యమును పాంది కాశికిపోయి అచ్చట 5 సంవత్సరములు మంత్రదీక్షతో తపస్సుచేసి హిందూస్థానీ సంగీత మర్గములు తెలుసుకొని వచ్చి, తిరుత్తణి శ్రీ సుబ్రహ్మణ్యశ్వర క్షేత్రమునందు శ్రీ గురు గుహన్దైన శ్రీ శరవణభవని మహామంత్రమును ఉపసించి, శ్రీ సుబ్రహ్మణ్యశ్వరుని దర్శనమును పాందిరి. శ్రీ సుబ్రహ్మణ్యశ్వరుడే స్వయముగ మారురూపమున శ్రీ ముత్తు స్వామి దీక్షితర్ వారికి దర్శనమిచ్చి, నోటియందు కండ చక్కర నుంచిన, సుముహూర్తమునుండి, ముత్తుస్వామి దీక్షితర్ మహా వాగ్గేయకారునిగా రూపాందిరి. వెంటనే గురుగుహని కీర్తించుచు “శ్రీనాథగురుహోజయతి” అను కీర్తనను ఆశువుగా గానము చేసిరట.

దీక్షితర్ సంస్కృతమున 300 కృతులు రచించిరి. శ్రీ కమలాంబ నవ ఆవరణకృతులు, నవగ్రహకృతులు, జోడశ గణపతి కృతులు పంచలింగ స్థల కృతులు, అభయాంబానవావరణ కృతులు, దక్కిణ, ఆంధ్ర రాష్ట్రముల (తిరుపతి) యందు గల క్షేత్రములు, దేవాలయములను దర్శించి ఆయా దేవుని, దేవతల మహిమలను కీర్తించుచు కృతులను ప్రాసిరి.

వీరికృతులలో, మధ్యమకాల సాహిత్యములు, చిట్ట స్వరములు, వాటికి జతులు, సాహిత్యములు కలవు. అనేక అపూర్వ రాగములలో వీరి కృతులు గలవు. విశంబలయలలో, సరళ సంస్కృత ధారతో, చిక్కని, చక్కని ధాతుమాతు రచనతో, పాండిత్య ప్రకర్షణను వ్యక్తం చేసేవిగా ఉన్నవి. నారికేశ పాకమున వీరి కీర్తనలు ప్రవహించుచున్నవి, సంగీత విద్యార్థి దీక్షితర్ కృతులు కొన్నిటినైనను పాఠము చేయక విద్యాంసునిగా రూపాందుట సంభవముకాదు. వీరి రచనలు, వీరి కీర్తి, ఆచంద్రతార్ఘముగ ప్రకాశించును.

29. సుబ్రహ్మా దీక్షితర్ :

20వ శతాబ్దం ప్రారంభమున వీరు “సంప్రదాయ ప్రదర్శని” అను మొట్టమొదటి సంగీత లక్ష్మి లక్ష్మణ గ్రంథమును ఎట్టయాపుర సంస్కారాధిషుల ప్రాత్మాహము, ధనసహయముచే వెలయించిరి. ఈ గ్రంథము తమిళ, తెలుగు భాషలయందు ప్రచరితమైనది.

ఇందు వేంకటమణి సంప్రదాయమునుసరించి కూలంకపమైన లక్ష్మణాంశములతో లక్ష్మసాధనములైన, గీతములు, లక్ష్మణగీతములు, స్వరజతులు, తిల్లానాలు, దరువులు, తానవర్ణములు, కృతులు, కీర్తనలు, తాను రచించిన పద (చౌక) వర్ణములు; రాగమాలిక వర్ణములు, సంచారులు, చిట్ట తానములు, 72 మేళకర్తలలో సమిష్టి చరణములతో కృతులు ఉన్నవి. ఈనాటి విద్యార్థులకు సంప్రదాయమును అవగాహన చేసుకొనుట కౌరకు ఈ గ్రంథము బహుళ ఉపయోగికారిగా నున్నది.

30. స్వాతి తిరునాథ్ : క్రీ॥శ॥ 1829-1847

తిరువామ్మారు (తిరువనంతపురం) మహారాజు. గొప్ప వాగ్దేయకారుడు. బహు భాషా కోవిదుడు. పద్మాభస్వామి భక్తుడు. వివిధ భాషల సాహిత్యముల (మణి ప్రవాళ) యందు పదములు, పదవర్ణములు, కృతులు, తిల్లానాలు రచించిన మహానీయుడు.

వైష్ణవ సంప్రదాయమున ఆళ్వారుల పరంపరలో ఏరు ‘కుల శేఖర ఆళ్వారు’గా పూజింపబడుచున్నారు. శంకరాభరణ అట తాళ వర్ణము ఏరి రచనయే.

ఏరి కృతులు “పద్మాభ”, “సరసిజనాభ”, “పంకజనాభ” అను ఒకే అర్థముగల ముద్రలు కలిగియున్నవి. ఏరి కృతులు బహుళ ప్రచారమున నున్నవి.

ఏరి రచనలు సుమారు 300 ఉన్నవి. ఏరు కుచేకోపాఖ్యానము కూడ రచించిరి.

31. తూము నరసింహాదాసు : క్రీ॥శ॥ 18-19 శతాబ్దములు

త్యాగరాజ సమకాలికుడు, భద్రాచలరామదాసుని చరిత్రము హరికథగా రచించెను. భక్తి సంగీత రచనలు సులభైతో భజనబృందగానములలో గానముచేసి కొనుటకు ఏలుగా అనేకములు ప్రాసిరి. త్యాగరాజస్వామి దర్శనము చేసుకొన్న మహానీయుడు శ్రీరామభక్తుడు.

32. ఏణ పెదగురాచార్యులు : 1794

త్యాగరాజుని సమకాలికుడు. ఆంధ్రదేశ ఆస్థానములైన, బొబ్బిలి, విజయనగరం ఆస్థాన విద్వాంసుడు.

ఏరు, గీతములు, వర్ణములు, స్వరపల్లవులు, శబ్దములు, జక్కిణి దరువులు కీర్తనలు రచించిరి.

33. దూర్యాసుల సూర్యనారాయణ సౌమయాజులు : 1842-1896

త్రిమూర్తుల కృతులను తాను పారము చేసి ఆంధ్రదేశమున ప్రప్రథముగా ప్రాచుర్యములోనికి తెచ్చిన ఘనుడు.

శ్రీ పద్మనాభదాస న్యతి తిరునాళ్ మహారాజు వారు

34. కంచి వేంకటాది స్వామి : 18-19 శతాబ్దిలు

త్యాగరాజుని సమకాలికుడు విష్ణువరంగా కంచి వరదరాజ స్వామి వారిపై ఏరు రచించిన కృతులు, ప్రసిద్ధములు.

35. పల్లవి గోపాలయ్య : క్రీ॥శ॥ 1788-1832

ఆంధ్రుడు, వేంకటముద్రతో, తానవర్ణములు, కృతులు రచించిరి. పల్లవి పాడుటలో అభిందుడు.

36. పల్లవి శేషయ్య : క్రీ॥శ॥ 18-19 శతాబ్దములు

తెలుగు బ్రాహ్మణుడు. పల్లవి గానము చేయుటలో అద్వితీయుడు. వాగ్దేయకారుడు. 1000 రాగముల లక్షణములతో వాటి యందు కొన్ని రాగములలో తన రచనలను స్వరపరచి గ్రంథమును ప్రాశేను.

37. సుబ్బరాయశాస్త్రి : క్రీ॥శ॥ 1803-1862

శ్యామశాస్త్రి ఆభిరి కుమారుడు. సంగీత సాహిత్యములలో అగ్రగణ్యుడు. హిందూస్థానీ సంగీతమున కూడా మంచి ప్రతిభావంతుడు, గురువులు, గోస్వామి, రామదాస స్వామి. కర్ణాటక సంగీతమున ఏరి గురువు శ్రీ త్యాగరాజస్వామి.

ఏరి స్వరజతులు, కృతులు, ‘కుమార’ ముద్ర కలిగి శ్యామశాస్త్రి వారి రచనలను పోలి యున్నవి.

ప్రసిద్ధములైన, ‘జననీ నినువినా’ రితిగాళ, ‘నినువినా గతిగాన’ కళ్యాణి యందలి కృతులు ఏరి రచనలే.

38. ఏణ కుప్పయ్యర్ : క్రీ॥శ॥ 18-19 శతాబ్దములు.

“గోపాలదాస” ముద్రతో రచనలు సల్పిన వాగ్దేయకారుడు. ఏణావాదనలో ఘనుడు.

39. తిరువత్తియూర్ త్యాగయ్యర్ : 19వ శతాబ్దిం

‘సంకీర్తన రత్నావళి’ అను గ్రంథమును 108 రాగములలో తన రచనలతో ప్రచురించిన వాగ్దేయకారుడు ‘పల్లవిస్వర కల్పవల్లి’ గ్రంథమును కూడా ప్రాశేను.

40. పట్టుల గోవిందమార్క : పల్లవి 6 కాలములలో పాడగలిగిన మహావిద్యాంసుదు త్యాగరాజస్వామి ఏరి పల్లవి గానము విని ముగ్ధుడై “ఎందరో మహాను భావులు” అను తన రచనను గానము చేసి ఈయనను గౌరవించెను అని ప్రతీతి.

41. మనంబుచావిడి వెంకట సుబ్బయ్య : త్యాగరాజుని శిష్యులలో ముఖ్యుడు. బంధువు కూడ. ఏరికి అనేక మంచి శిష్యులు కలరు. ‘వెంకటేశ’ ముద్రతో అనేక కృతులను రచించిన వాగ్గేయకారుడు. ఏరి శిష్యులు, మహా వైద్యనాథ అయ్యర్, పట్టం సుబ్రహ్మణ్య అయ్యర్, శరభశాస్త్రి, పంచాపకేశయ్య. (ఈయన త్యాగరాజుని మనుమడు) సుసర్ల దక్కిణామూర్తి మొదలైనవారు.

42. వాలాజిపేట వెంకటరమణ భాగవతర్ : త్యాగరాజ స్వామివారి శిష్యుడు. త్యాగరాజస్వామి వారు ఆశువుగా కల్పించు కృతులను సద్యః స్వార్థతో స్వరపరచి ప్రాసి తరువాత తరమువారికి త్యాగరాజ స్వామివారు గానము చేసినట్లు ధాతు మాతులను యథాతథంగా అందించి సంగీతమునకు దేశమునకు మహాపకారము చేసిన పుణ్యమూర్తి.

43. రామస్వామి శివ్స్ : ‘గుహదాస’ ముద్రతో కృతులు, వర్ణములను రచించిరి. ‘పంకజాక్షి’ అను పదవర్ణమును, పాహిమాం శ్రీరాజరాజేశ్వరి అనుకృతి ఏరి రచనలే.

44. ఆనయ్య : ‘ఉమాదాస’ ముద్రతో కృతులను రచించిన వాగ్గేయకారుడు. ఏరి రచనలలో ఇంతపరాకా, నాదనామక్రియ, భజన సేయవే, కేదార, మహిమ తెలియ తరమా, శంకరాభరణం పరాకేల రీతిగౌళ, కృతులు ఏరి రచనలే.

45. మహావైద్యనాథయ్యర్ : ఏరు 72 మేళకర్తలలో ఒక సుదీర్ఘ రాగమాలికను రచించిరి. “మహా” అనునది ఏరి ప్రతిభ, ఉపజ్ఞకు గుర్తింపుగా ఒనగిన బిరుదు.

46. పట్టం సుబ్రహ్మణ్య అయ్యర్ : ‘వెంకదేశ’ ముద్రతో ఉన్న వీరి రచనలు త్యగరాజ స్వామి వారి రచనలకు సమానముగా నున్నవి. బహుళ ప్రచారమున నున్నవి. సింహానందన తాళమునందు పల్లవిని రచించిన ఘనుడు, జావళీలు, వర్ణములు, కృతులు, తిల్లానాలు రచించెను. బేగడ రాగాలాపనలో అఖండుడు గనుకనే ఈయనకు బేగడ సుబ్రహ్మణ్యర్ అను ప్రఖ్యాతి కలదు.

47. రామనాథపురం శ్రీనివాసయ్యంగార్ : 19-20 శతాబ్దాలు. పట్టం సుబ్రహ్మణ్యయ్యర్ శిష్యుడు. తెలుగు, సంస్కృతం, సంగీతం, తమిళ భాషలలో, పండితుడు. వాగ్దేయకారుడు. పూచి శ్రీనివాసయ్యంగార్ అని కూడా వీరిని వ్యవహరించడం కద్దు. శ్రీనివాస ముద్రతో వీరు అనేక వర్ణములు, కృతులు, తిల్లానాలు, జావళీలు రచించిరి.

అరియక్కుడి రామానుజయ్యంగార్ వీరి శిష్యులే. వీరి రచనలు అన్ని బహుళ ప్రసిద్ధాలే.

48. చెయ్యార్చెంగల్య రాయశౌభ్రి : మహా వాగ్దేయకారుడు. 360 కృతులు కంచి కామాక్షిపైని, 240 కృతులు మధుర మీనాక్షిపైని, 100 కృతులు తిరుపతి వెంకటేశ్వరునిపైని రచించిరి.

సంస్కృత, ఆంధ్ర, తమిళ భాషలందు పండితుడు. తెలుగుభాష యందు, ముద్దుకుమార శతకము, చారులీలా శతకము రచించెను.

స్వరాక్షరములతో అనేక కంద పద్యములను ప్రాసేను. ఉదాః కందము :

ఉదా :- సామ పద గరిమ పస గని -

గామని దనిగాని మగని గాదనిరిగదా

నీమమ మరి సరిపనిగని

పామరి పగమాని గాని పనిగాదనిదా

49. మైసూరు సదాశివరావు : మహారాష్ట్ర బ్రాహ్మణుడు ఈయన ‘సదాశివ’ ముద్రతో వర్ణములు, కృతులు, తిల్లానాలు రచించెను.

50. తిరుపతి నారాయణ స్వామి : ఆంధ్రదు తిరుపతి వాస్తవ్యాదు వేంకటేశ ముద్రతో కృతులు జావళీలు రచించెను.

51. షైసూరులీంగరాజు ఆర్య : ‘లింగరాజు’ ముద్రతో రచించిన అనేక కృతులలో ఒకటైన నీలాంబరి రాగకృతి ‘శృంగారలహరి’ మిగుల ప్రసిద్ధి చెందినది.

52. చిన్న కృష్ణదాసు : చిన్నికృష్ణ అను స్వనామ ముద్రతో స్వరజాతులు, కృతులు రచించేరి. “సాంబ శివాయనవే” అనే వీరి ఖమాసు స్వరజతి ప్రసిద్ధము.

53. తచ్చారు సింగరాచార్య సౌదరులు : సుబ్బరాయశాస్త్రి శిష్యులు, స్వరమంజరి, సంగీత కళానిధి, గాయక పారిజాతము, గాయక సిద్ధాంజనము, గాయక లోచనము అనే గ్రంథములు సంగీత లక్ష్యల క్షణములతో కూలంకషమైన విషయములతో రచించి అందు వాదు రచించిన సంగీత రచనలు కూడా చొప్పించి ఆంధ్రదేశ సంగీత లోకమునకు మహాపకారమును గావించిరి.

54. శ్రీమద్జ్ఞాడ ఆదిభట్ల నారాయణ దాసు : హరికథా పితామహుడు. బహుభాషా కోవిదుడు. మహాకవి, లయబ్రహ్మ, మహాగాయకుడు. హరికథకు ఆంధ్రదేశమున ఆద్యాదు. స్వయముగ యథార్థ రామాయణము, జూనకీ శపథము, రుక్మిణీ కళ్యాణము, మార్గందేయ చరిత్ర, హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము, అంబరీషచరిత్ర, భీష్మచరిత్ర, ప్రహ్లాదచరిత్ర, గజేంద్ర మోక్షము. మొదలైన అనేక హరికథలను యక్కగానములను రచించిన యుగపురుషుడు. అచ్చ తెనుగునందు అనేక కావ్యములను ప్రాసేను. పారశీక కవి ప్రాసిన రచనలను ఆంధ్ర భాషయందు అనువదించెను.

55. ముత్తయ్య భాగవతర్ : “హరికేశవురు” ముద్రతో అనేక సంగీత రచనలు చేసిరి. వీరి కృతులు చాలా ప్రసిద్ధిగా నున్నవి.

56. హరినాగభూషణము : వైలెన్ విదాంసులు. గాత్రజ్ఞుడు, వాగ్దీయకారుడు, భాగవతులు, సంస్కృత, ఆంగ్ల, ఆంధ్ర భాషలలో మేటి, నైషికుడు, న్యాయవాది. (బి.ఎ.బి.ఎల్) అనేక కృతులను రచించిరి.

57. మైసూరు వాసుదేవాచారి : అనేక కృతులు తెనుగులో వాసుదేవముద్రతో భావార్థ సహితంగా ప్రాసిరి. ఏరి కృతులు చాలా ప్రసిద్ధి గాంచినవి.

58. పాపనాశన్ శివ్ న్ : 'రామదాస' ముద్రతో సంస్కృత భూయిష్టమైన తమిళ భాషయందు కృతులు రచించిరి. ఏరి కృతులు మధురంగా, భక్తితో, సంగీత విశేషములతో ప్రకాశించుచున్నవి.

59. దాసు శ్రీరాములు : దాసు శ్రీరాములు క్రీ.శ. 1846-1908 ఏరు అనేక కృతులు, పదములు, జావణులు రచించిరి.

60. మంగళంపల్లి బాలమర్తీకృష్ణ : ఆధునికులు, మహా వాగ్గేయక కారుడు. మహాగాయకుడు, సంగీత యుగపురుషుడు వైలెన్ విద్యాంసులలో మేటి. లయ బ్రహ్మ, సంస్కృత, తమిళ, ఆంగ్ల, తెలుగు భాషలయందు అసమాన పండితుడు. ఖండాంతరముల యందు అభిండ యశస్వుతో అలరారుచున్న మహామనిషి. యుగపురుషుడు, మహామేధావి. తనదంటో ఒక వినూత్తు శైలిని రూపాందించుకొని త్రిస్థాయికి మించిన గంభీర గాత్ర సంపదతో పండిత పామర రంజకంగా వేనకువేలు గాన సభలలో గానము చేయుచు కర్రాటక సంగీతాకాశము నందు ధృవతారవలె ప్రకాశించుచున్నారు. ఈయన అనేక కృతులు, 72 మేళ కర్తలలో 72 కృతులు, అనేక తిల్లాసాలు రచించిరి. ఇంకను రచించుచున్నారు. ఏరి వివిధ పుణ్యక్రీత సందర్భములలో ఆనూ దేవతలను కీర్తించుచు రచించిన అనేక కృతులు బహుప్రసిద్ధములు, పండిత పామర రంజకములు.

సంగీత మహా విద్యాంసులు

మునుగంటి వేంకట రావుపంతులు గారు మహా విద్యాంసులు గాత్రజ్ఞులు, శాప్రజ్ఞులు సద్గురువు. ఏరి శిష్యులు అనేక మందిలో సీత అనసూయ, ఓలేటి వేంకటేశ్వర్లు ముఖ్యులు.

సంగీత గ్రంథకర్తలూ వాగ్గేయకారులే. వాగ్గేయకారులూ గ్రంథకర్తలే. ఏరు ఉభయులు సంగీత విద్యాంసులే. పండితులే. సంగీత విద్యాంసులు, గానము చేయువారు, వాద్యములపై వాదనను సల్పువారు అయి ఉండవచ్చు. సంగీత పండితులు. శాప్రజ్ఞులు, ఏరు కూడా సంగీత విద్యాంసులే అయి ఉందురు. ఏరందరూ సంగీత ఉపాధ్యాయులే. సద్గురువులే.

దక్కిణ భారత దేశంలోగల కేరళ, తమిళ, కర్రాటక తెలుగు రాష్ట్రాలలో ఒరిస్సాలో, కొంత భాగం కర్రాట సంగీతం ప్రచారంలో ఉంది.

కర్ణాటక దేశంలో మైసూరు ప్రభువులు. తమిళ దేశంలో తంజావూరు ప్రభువులు, కేరళలో తిరువనంతపురం ప్రభువులు. ఆంధ్రదేశంలో, బొబ్బిలి, పిలాపురం, విజయనగరం, వెంకటగిరి, నూజువీడు, ప్రభువులు, జమీందాంరులు కర్ణాటక సంగీతాన్ని పోషిస్తూ వచ్చేరు.

కర్ణాటక సంగీతానికి మాట ఇచ్చినది తెలుగుదేశం, పాట ఇచ్చినది తమిళదేశం, కర్ణాటక సంగీతం అనే పేరు కన్నడదేశం ఇచ్చింది. కేరళదేశం కర్ణాటక సంగీతానికి శ్రోతలను ఇచ్చింది కేరళ శ్రోతలు సంఖ్యలోనూ అధికమే రసికతలోనూ అధిక్యతే. మహావిద్యాంసులు, మహాపండితులు, మహా వాగ్దేయకారులు కొన్ని సమయాలలో అజ్ఞాతంగా ఉంటారు. కొంతమందికి రావలసినంత కీర్తిరాదు. అట్టివారి సంగీత సేవ తక్కువకాదు సంగీత సరస్వతికి వారు చేసిన ఆరాధన. వారి పుష్పాల విలువ తక్కువ కాదు.

ఈ సంగీత చరిత్రలో వారి పేరు కూడా శాశ్వతంగా ఉండేటట్లుగా చూడటం ధర్మం.

వారి సంఖ్య చాలా ఎక్కువగానే ఉంది.

- 1) ఏణ పెరుమాళ్ళయ్య
- 2) అన్నాస్వామి శాస్త్రి
- 3) మూవనల్లార్ సభాపతయ్య
- 4) మధ్యర్షనం ద్వారాస్వామియ్యర్
- 5) పరమేశ్వర భాగవతర్
- 6) వైంకుంరశాస్త్రి
- 7) కున్నకుడి-కృష్ణయ్యర్
- 8) కరూర్ దక్కిణామూర్తి అయ్యర్, దేవుడయ్య సాదరులు
- 9) తాళ్లారి నారాయణ కవి,
- 10) ఏణ శేషన్న
- 11) పరాంకుశదాసు
- 12) ముత్తు తాండవర్
- 13) అరుణాచలకవి-రాయర్
- 14) కవికుంజర భారతి
- 15) గోపాలకృష్ణ భారతి,
- 16) వేదనాయకం పిశ్చ
- 17) మారిముత్తు పిశ్చ మొదలైనవారు తమిళనాదున కర్ణాటక సంగీతానికి జీవితాన్ని అర్పించిన ఘనులు.

తెలుగునాట మొదటి నుండి సంగీత సేవ చేసిన మహా విద్యాంసులు నుసర్త దక్కిణామూర్తిగారు కర్ణాటక సంగీతాన్ని తమిళనాట గురు శిశ్చాష చేసి తెలుగు దేశానికి వచ్చి సద్గురువులుగా అనేక వందల మంది శిష్యులకు భోజన సదుపాయాలతో కూడా విద్యను నేర్చిన తెలుగుదేశంలో కర్ణాటక సంగీత విద్యారంగంలో ఆది గురువు, సద్గురువు.

వీరిలాగే, రాజనాల వెంకటప్పయ్య, కలిగొట్ట కామరాజు, బాపట్ల కాంతయ్య, తాటిపాక రామరాజు, వాసావారు, శిష్మవారు, ఈమనివారు, వారణాసివారు, తుమరాడ సంగ మేశ్వరశాస్త్రి, ద్వారం వెంకట కృష్ణయ్యనాయుడు, బంకుపల్లి సింహాచల శాస్త్రి, పేరిబాబు, బొంపాడవారు మొదలైన వారు ఆద్యలు. దుడ్పు సీతారామయ్యగారు, పురాణంవారు, బలిజేపల్లి సీతారామశాస్త్రి, వీరందరు గురు పీఠాన్ని అధిరోహించి సంగీత క్షేత్రాన్ని అభివృద్ధి చేశారు. మునుగంటి వెంకటరావు పంతులు గారు, త్యాగరాజ శిష్యపరంపరకు చెందిన వారు సమకాలికులు,

సంగీత శాస్త్ర సుధార్ణవమ్ము

సద్గురువు, పారుపల్లి రామకృష్ణయ్య పంతులు అనేకమంది శిఖ్యులకు సంగీత విద్యాదానం చేసి ఈనాడు ఆంధ్రదేశాన్ని సంగీతమయంగా చేసారు.

వారి శిఖ్యులలో ముఖ్యులు, మంగళంపల్లి పట్టాభిరామయ్యగారు (ఈ గ్రంథరచయిత యొక్క గురువు) వంకదారి వెంకట సుబ్బయ్య గుప్త, చిలకలపూడి వేంకటేశ్వర శర్మ, నల్లాన్ చక్రవర్తుల కృష్ణమాచార్యులు, అన్నవరపు రామస్వామి, సంగీతయుగ కర్త మహావాగ్గీయకారుడు. జంతుగాత్ర ధురీణుడు కేవల గంధర్వుడు అయిన మంగళంపల్లి బాలమురళీకృష్ణ, పారుపల్లి వారి శిఖ్యుడు అవడం ముదావహం.

అన్నవరపు వారు నల్లాన్ చక్రవర్తులవారు వందల సంఖ్యలో శిఖ్యులను సంగీత విద్యా దానం చేస్తూ కర్మాటక సంగీతానికి ఆంధ్రదేశంలో ఎనలేని సేవచేస్తున్నారు.

ద్వారం వేంకట కృష్ణనాయుడుగారి శిఖ్యులు. ద్వారం వేంకటస్వామి నాయుడుగారు. ఏరి వైలెన్ వాద్యం అపురూపమైనది. సాటిలేనిది. ఏరు సుస్వరచక్రవర్తి, సంగీత సరస్వతీ పుత్రుడు, ద్వారం వారిది సంగీతవంశంగా రూపొందింది.

ద్వారం వేంకట కృష్ణయ్య నాయుడుగారి కుమారుడు. ద్వారం నరసింగరావు గొప్ప వైలెన్ విద్వాంసులు విజయనగరం కళాశాలకు అధ్యక్షులు. ఏరి కుమారుడు ద్వారం దుర్గా ప్రసాదరావు విజయనగర సంగీత కళాశాల అధ్యక్షులు. ద్వారం నరసింగరావుగారి సంతతి అందరు వైలెన్ విద్వాంసులే. కుమారై (ద్వారం) పూసర్ల మనోరమ హైదరాబాదు సంగీత కళాశాల అధ్యక్షులు. కుమారుడు ద్వారం సత్య నారాయణరావు ఆకాశవాణి యందు నిలయ విద్వాంసుడు. ఏరందరు ప్రతిభావంతులు. సంగీత తపస్వులు. ద్వారం వేంకట స్వామి నాయుడుగారి సంతతియందు ద్వారా మంగతాయార్, ద్వారం సత్యనారాయణ మహా విద్వాంసులు. ద్వారం భావనారాయణరావు విజయనగరం సంగీత కళాశాల అధ్యక్షులు. వైలెన్ విద్వాంసులు గాత్ర విద్వాంసులు. సంగీత శాస్త్రజ్ఞులు కూడ.

115. తమిళ సంగీతం

శిలప్పాదికారం :

క్రీ॥పూ॥ 3000 సంవత్సరముల నాటికి ఇండన్ నాగరికత యందు ద్రవిడ నాగరికతయే ఉన్నట్లు చరిత్ర వల్ల స్పష్టం అగుచున్నది. ద్రవిడ నాగరికత యందు ముఖ్యంగా సంగీతం చిత్రలేఖనం ఆభివృద్ధి చెందుతూ వచ్చాయి.

క్రీస్తు శకం ప్రారంభంలోనే తమిళ సాహిత్యం, సంస్కృతి చాలా అభివృద్ధిలో ఉన్నట్లు స్పష్టమైన చరిత్ర ఆధారాలు ఉన్నాయి.

క్రీ॥శ॥ రెండవ శతాబ్దంలో చేర రాజు వంశీయుడైన “ఇల్లాంగ్” ‘శిలప్పాదికారం’ అను గేయకావ్యం ప్రాసెను. ఈ కావ్యానికి 3 అధ్యాయాలు. 30 సర్లు 5200 పంక్తులు ఉన్నాయి. ఇది ఒక శాస్త్రీయ, సాహిత్య, లౌకిక, సాంఘిక, ఆధ్యాత్మిక, ఆర్థిక, లలితకళా, సమన్వితమైన మహాకావ్యం.

ఇందు చేర, చోళ, పాంచ్య రాజ్యముల వ్యవస్థలు విశేషాలు వర్ణింపబడినవి.

“శిలప్పాదికారము” ఇల్లాంగ్, రాజ్యమును త్యజించి, యోగియై అజరామరమైన ఈ కావ్యమును రచించెను. ఈ కావ్యమునందు ప్రాపంచిక ఆధ్యాత్మిక విషయములు కూలంకషముగ కలవు. ఇది ఒక సంగీత నాట్య మహా కావ్యము కూడ. ఇల్లాంగ్ తన శిలప్పాదికారము నందు భరతుని నాట్య శాస్త్రము నందు గల ముఖ్యమైన రీతులను చొప్పించి నాట్య శాస్త్రమునకు, దక్కిణ దేశ లలిత కళా సంస్కృతికి, మహాపకారముగా వించెను.

“ఇల్లాంగ్”కు ముందుగా కూడా వల్హాల్లుడు, కొంతమంది శాస్త్రీయ గ్రంథకర్తలు, నాట్య శాస్త్రము ఆధారముగా, ‘పంచ భారతీయము’, ‘భారతసేనాపతీయం’ ‘ఇంద్రకాలీయం’ మొదలైన గ్రంథములు రచించిరి.

శిలప్పాదికార కావ్యమునందు, గాత్ర సంగీత సాధన, యాత్ర, (పీఱ) వేషువుల గూర్చి, వర్ణన కలదు.

నర్సేరుం, ‘పన్’ల గూర్చి, పీఱలలో పాలై ఏణ (యాత్ర) కురంజియాత్ర, మరుదయాత్ర, వైద్యల్యాత్రల గూర్చి వాటియందు వచ్చి మూర్ఖునలు (పాలైలు) (పాలై అనగా మూర్ఖున) వర్ణింపబడినవి. కురుతీరిపు (అనగా గ్రహ భేదము)ను గూర్చి చర్చించబడినది. గ్రహభేద ప్రస్తారము నుండి గ్రహింపబడిన ఏదు మూర్ఖునల (పాలైలు) వివరణలు కలవు.

సంపాలై	=	హరికాంభోజి
పెదుమలైప్పాలై	=	కళ్యాణి
శేవాళైప్పాలై	=	తోడి
అరుంపాలై	=	ఖరహరప్రియ
కొడిప్పాలై	=	శంకరాభరణం
విలారైప్పాలై	=	నరభైరవి

ఈ మూర్ఖనలే (పాలైలే) (పన్లు) రాగములు అయినవి.

ఇల్లాంగో, వేఱవులను గూర్చి వర్ణిస్తూ వేఱవులు వెదురు, గంధం, ఎబోనీ, రక్తచందనం, కంచు, వేఱవులను గూర్చి చెప్పేను.

వేఱవు, వాటి రంధ్రములు, నిడివి, పాదవు మొదలైన విషయములు, వాయించు పద్ధతులను, గూర్చి కూలంకపంగా చర్చించేను.

యాళ్ అనే వీణ ద్రవిడ (దక్కిణ) సంప్రదాయంలో గల అతిపురాతనమైన వాద్యము. యాణులలో అనేక ఆకారములు, రకములు గలవు. పెరియాళ్, మక్కయాళ్, సగోడయాళ్, సెంగోట్టుయాళ్.

యాళ్ అనిన మొట్టమొదటి మూర్ఖన అని కూడ అర్థము కలదు.

తమిళ భాషయందు సంగీతమునకు ‘ఇళై’ అని పేరు. అటులనే:-

స్వరము	=	నరంబు
శృతి	=	అలకు (లేక) మాత్రె
ఇళై అనగా స్వరమునకు కూడ అర్థము కలదు.		
షడ్జమము	=	కురల్
రిషభము	=	తుత్సైన్
గంధారము	=	కైక్కిలై
మధ్యమము	=	ఉర్దూఁ
పంచమము	=	ఇల్లి
దైవతము	=	విశరి
నిషాధము	=	తరమ్ పైని షడ్జాది స్వరములకు తమిళ పేర్లు.

తమిళ సంగీత గ్రంథములు 30కి పైగా తాళ వాద్యములను పేర్కొనినవి.

తమిళ సంస్కృతి సంప్రదాయ గ్రంథము నందు సంగీత, నాటక, నృత్య సభాస్థలుల, నిర్మాణ పద్ధతులను, గూర్చి అభివృద్ధి జనకమైన, ఆసక్తి జనకమైన, విశేష విషయములు కలవు.

శిలప్పాదికారము నందు “వెనిర్ కట్టె” సర్ద యందు సముద్ర పరిసరము నందు జరిగిన ఒక సంగీత నాటక ఉత్సవమును, అందలి కథా కథనమును, ఆందుగల నాయకీ నాయకులు ప్రణయము, గానము, వాద్య సహకారములు చక్కగ వర్ణింపబడినవి.

“సంగం” సాహిత్య సంస్కృతీ యుగం : తమిళ సంస్కృతి, సాహిత్యము, సంగీతము, లలిత కళలు మొదలైన విషయాలను అభివృద్ధి జనకంగా ముందుకు నడపించటానికి కారణ భూతములు, పది తమిళ పద్య కావ్యములు (పట్టి పాట్టి)

అవి: పట్టిపాట్టిలు (పది పద్య కావ్యములు)

1. తిరుమురు గాత్ర ప్పాదై	2. పెరునార్ అత్రుప్పాదై
3. సిరుపనత్రప్పాదై	4. పెరుంపనత్రుప్పాదై
5. ములైప్పాట్టు	6. మదురైక్కంచి
7. నెదునాల్వదై	8. కురంజిప్పాట్టు
9. పట్టిన ప్పాలాయ్	10. మలైపాడుకదం

ఈ పది పద్య గేయ కావ్యముల యందు, కథా సంవిధానంతోపాటు, సంగీతం, సంస్కృతి మొదలైన విషయాలు, అప్పటి సాంఘిక ఆర్థిక వ్యవస్థలు, పూర్తిగా వర్ణించబడినవి.

క్రీ॥శ॥ 7వ శతాబ్దింలో భారతదేశంలో, సనాతన ధర్మాన్ని సంరక్షించడానికి అనేక మంది వేదాంతులు, ధర్మ ప్రచారకులు ఉద్ఘవించారు. వారందరూ దైవిక, ధర్మ, తత్వాలను సులభ సంగీతంతో కీర్తనలుగ, పదములుగా ప్రాసి, తాము గానం చేసి, జన బాహుళ్యంలో ప్రచారం చేసేరు.

అట్టి వాటిలో తేవారం-శివతత్వాన్ని, దివ్య ప్రబంధం, విష్ణు తత్వాన్ని బోధించేయి.

శైవ, వైష్ణవ, మహార్మతైన ఏరు ఆధ్యాత్మిక సంపదతోపాటు సంగీత, సాహిత్యాలకు భారతీయ సంస్కృతికి, మహాపకారం చేశారు.

శివ భక్తి సంగీత కావ్యం అయిన తేవారాన్ని మాణిక్య వాచకర్, తిరుజ్ఞాన సంబంధర్ (అప్పర్) తిరునవుక్కరసర్, సుందరమూర్తి భక్తులు ప్రాశారు. మాణిక్య వాచకర్ 700 పదాలను

తిరువాచకం అనే పేరుతో ప్రాశారు. ఈ పదాలు స్వరలయలతో రాగతాళాలు సరిపోయేటట్లు ఉన్నాయి. వీటిని మోహన రాగంలో గానం చేసేవారు.

ఈ తేవారాలు శైవ సిద్ధాంతాలకి వేదాలు లాంటివిగా ఉన్నాయి.

అప్పర్ - 40,000 గేయాలను ప్రాశారు.

తిరుజ్ఞాన నంబంథర్ 16,000 పదాలను ప్రాశారు.

24 మూర్ఖునానులలో తేవారం గానం చేయబడింది.

పన్	రాగం	మేళ సంఖ్య
1. గాంధారం	గాయకప్రియ	13
2. పియందైక్షందరమ్	గాయకప్రియ	13
3. ఇందలమ్	లలితపంచమం	14
4. పంచమం	ఆహిరి	14
5. సేకమరం	వాదనామక్రియ	15
6. కురంజి	మలహారి	15
7. వ్యాళకురంజి	సారాప్రాణం	17
8. కొళికం	బైరవి	20
9. సెందురుతి	మధ్యమావతి	28
10. నట్టప్రాణై	వాటకురంజి	28
11. తెక్కసి	కాంభోజి	28
12. శెవ్వాళి	యదుకుల కాంభోజి	28
13. సుంధరం	కేచారగౌత	28
14. కొల్లి	సింధుకన్నద	28
15. కొల్లి కొవనం	సింధుకన్నద	28
16. టక్కరాగం	కాంభోజి	28
17. పజంటక్క	షుద్ధసావేరి	29
18. మేఘరాగకురంజి	నీలాంబరి	29
19. పజంపంజూరం	శంకరాభరణం	29
20. ఆందాళికురంజి	శైలదేశాక్షి	35
21. పురనీర్మై	శ్రీకాంతి	46
22. సదరై	పంతువరాళి	51
23. నట్టరాగం	పంతువరాళి	51
24. తిరుత్తండకం	బేగడ	29

తేవరం, దివ్య ప్రబంధాల స్వార్థితో సిద్ధర్లు మహా సిద్ధ పురుషులు అనే పరంపరగా 18 మంది సిద్ధర్ పదల్ అనే జానపద గీతాలను రచించారు. వీటి యందు భక్తి తత్వంతో పాటు సాంఘిక దురాచారాల విమర్శ శ్లేష, హస్యాల రూపాల్లో ఉంచబడ్డాయి.

దివ్య ప్రబంధాలు 4000 వైష్ణవాచార్యులు రచించారు. ఇవి వైష్ణవ వేదాలు. ఇవి తమిళ వేదాలుగా శ్రీవైష్ణవ శాఖలు వారు పరిగణిస్తారు.

కంచిని పాలించిన పల్లవ రాజులు చేర, చోళ, పాండ్య రాజుల వలెనే, సంగీతాన్ని పోషించారు. 7వ శతాబ్దింలో మహాంద్రవర్మ పల్లవుడు ఏకశిల దేవాలయాలను నిర్మించడంలో మొట్ట మొదటివాడు. స్వయంగా వీణా విద్యాంసుడైన మహాంద్రవర్మ పల్లవుడు, సంగీత శాస్త్ర మర్మాలను సంభరు ఆశ్చర్యాల చకితులను చేసేటట్లు “కుడిమియామలై” అనే ఏక శిలా గుహ యందు శాసన రూపంలో చెక్కించాడు. ఈ శిలా శాసనం దక్కిణ భారత సంగీత చరిత్రకు ఆయుషుపట్టుగా మనమధ్య నిలబడి ఉండడం. మనకు మన సంస్కృతికి గర్వ కారణం. మహాంద్రవర్మ పల్లవుని వీణ పేరు ‘పరవాదిని’ ఈతడు శివభక్తుడు. ఈతడు రుద్రాచార్యుని వద్ద సంగీతాన్ని వీణని అభ్యసించి మహా విద్యాంసుడుగా రూపొందాడు.

ఈయన నిర్మించిన సంగీత శాస్త్ర శాసనాలుగల కుడిమియామలై పుదుక్కోటే ప్రాంతంలో ఉన్నది.

ఈ శిలా శాసనాలలో మొదటి శతాబ్దపు నారద శిక్షయందుగల 7 గ్రామ రాగాలు వర్ణించబడ్డాయి.

- అవి: 1. మధ్యమ గ్రామం, 2. షడ్జ గ్రామము 3. షాడవ 4. పంచమ
 5. సాధారిత 6. దైశిక 7. కైశిక మధ్యమ.

దీనిని బట్టి పల్లవుల కాలంలో గ్రామ రాగాలూ జాతి రాగాలూ కూడా వాడుకలో ఉన్నాయని తెలుస్తుంది.

పల్లవులు కాలంలోనే తమిళ నాయనార్లు భక్తి వేదాంత ప్రబోధాత్మకములుగా బహుళంగా గీత, గేయ పణితిలో రచనలు చేసి వాటిని వీణ మృదంగ సహకారములతో గానం చేసి బహుళ ప్రచారం చేశారు. నాయనార్ల గేయాలు శైవ మత పరంగా ఉన్నాయి.

ఆ కాలంలోనే తమిళ - ఆళ్వారులు కూడా వైష్ణవ సిద్ధాంతాలను భక్తి వేదాంతాలను జతచేసి గీతాలను వ్రాశారు. ఈ గీతాలు కూడా స్వయంగా ఆళ్వారులే గానం చేసి ప్రచారం చేస్తూ వచ్చారు.

నాయనార్ల గీతాలు, ఆధ్యారుల గీతాలు, దేవాలయాలలో విధిగా ప్రతిదినం గానం చేయటానికి అప్పటి రాజులు ధనాన్ని, భూములను, దానాలు చేస్తూ సదుపాయాలు చేసేవారు.

చోళ రాజులైన మొదటి రాజరాజులు, గాంధారాదిత్య, వీరరాజేంద్ర, మొదలైన రాజులు సంగీతాన్ని ముఖ్యంగా నృత్యాన్ని పోషించారు.

చిదంబరం నట రాజస్వామి దేవాలయంలో నృత్య విషయాలను నర్తకీ మణుల హస్త పద, విన్యాసములను, అలంకరణలను, నృత్య ప్రదర్శనలను, శిల్పములుగా ప్రదర్శింపబడినవి.

పురాతన తమిళ సంగీతమున రాగములు, రెండు విధములుగ వర్ణించబడినవి. అవి పట్ ; తిరమ్ లు.

పట్ = రాగాంగ రాగములకు పేర్లు. ఇందు అసంపూర్ణ రాగములు కూడ వచ్చును.

తిరమ్ = జన్య, వర్జ్య రాగములు.

పట్ల యందు విభాగములు :-

1. పగల్పట్ = పగలు గానము చేయతగు రాగము
2. ఇరవుపట్ = రాత్రి గానము చేయ తగిన రాగము
3. పాదుపుట్ = అన్ని కాలముల యందు గానము చేయవచ్చ రాగము

116. తమిళ కన్నడ, హిందూస్కానీ, సంగీత రచనలు;

తేవారమ్ : తిరుజ్ఞాన సంబంధర్, సుందరమూర్తి, మొదలైన జ్ఞానులు భక్తులు. తేవారములు రచించిరి. ఈ రచనలు అతి ప్రాచీనమై, జ్ఞానమును, భక్తిని ప్రబోధించునవిగా ఉన్నవి.

తిరుప్పుగళ్ : అరుణగిరినాథర్ ఆను వాగీయకారుడు చిత్రమైన తాళములలో రక్తి రాగములలో ఈ తిరుపుగళ్ కీర్తనలను రచించెను. ఇవి భక్తిని జ్ఞానమును ప్రబోధించున్నవి. గాత్ర సంగీత సభలలో ఏటిని పాడుట ఆచారము. ఇవి తమిళ భాష యందు కలవు.

తమిళమున తిరువరుట్టా, తిరువాచకము, తిరువాయిమేళి మొదలైన రచనలు ప్రసిద్ధములు.

దేవరనామములు : కన్నడ భాష యందు కర్రాటక సంగీత పితామహదైన పురందర దాసు దేవర నామములను రచించెను. “దాసరుపదగళు” అని కూడా ఏటిని అందురు. ఈ రచనలు భక్తి. జ్ఞానములను ప్రబోధించునవిగా నున్నవి.

ఈ రచనలోని సంగీతము పురందర దాసుల వారు రచించిన పద్ధతి ఎట్లున్నదో తరువాత తరములు వారికి అందించబడలేదు. ఆకారణముగా తరువాత కాలమున సంగీతజ్ఞులు ఏర్పరచిన సంగీతముతో ఈ రచనలు ప్రసిద్ధములై యున్నవి.

దేవర నామములు సుమారు 7,15,000/- కలవు అనుచున్నారు.

117. హిందూస్కానీ సంగీతమునందు గల కొన్ని ముఖ్య రచనలు:

ఖ్యాల్, ధృపద్, టప్పొ, టుమీ, భజన్; గీత్, జోడ్-రూలా, గత్, ఘజల్ మొదలైనవి.

1. ఖ్యాల్ అను రచన యందు బడా ఖ్యాల్ లేక విశంబిత్ ఖ్యాల్. ఏకతాళ (రూపక తాళముననుండును. చోటాఖ్యాల్ లేక ధృతఖ్యాల్ తీన్తాళ (అదితాళము) నందు ఉండును.
2. ధృపద్ - (అనగా ధృవ పదము) అను రచన. ప్రాచీనమైనది ఘనమైనది.
3. టప్పొ - అను ప్రత్యేక రచన కూడా ప్రాచీనమైనది క్లిప్పమైనది.
4. టుమీ - శృంగార రస ప్రధానమై ఆకర్షణీయమైన సంగీత సాహిత్యములు కలిగిన రచన.

5. మీరాబాయి, తులసీదాసు, సూరదాసు, హరిదాసు మొదలైన మహాభక్తులు రచించిన భక్తి సంగీత రచనలకు “భజన”లు అని అందురు.
6. గీత : అధునిక సులభ సాహిత్య సంగీతముల యందు రచింపబడినవి గీతలు.
7. జోడ్ రూలా : వాద్య సంగీతమున గల తానమునకు సాదృశ్యమైన మనోధర్మ సంగీతమునకు చెందిన రచనా విశేషము..
8. గత్ : ఈ రచన కూడా వాద్య సంగీతమునకు చెందిన రాగ తాళములందు రచించబడిన రచన.
9. ఘజల్ : శృంగార రసమునందు, ఆకర్షణీయ, సంగీతమునందు, సాంఘిక జీవన విధానములు ప్రతిబింబించు ఇతి వృత్తములతో కూడిన రచన ఘజల్.
10. ధున్ : వాద్యముల యందు గల జానపద సంగీత స్వర రచనకు ధున్ అని పేరు.

118. జానపద సంగీత రచనలు

జానపద సంగీత రచనలు అనేకములు. నివాహాది శుభకార్యముల యందు ఆయా సందర్భములకు సరిపోవు కీర్తనలు. వరిచేలలోనూ పాలముల యందు కర్మకులు శ్రమ తెలియకుండునట్లు అందరూ కలసి పాడుకొను పాటలు, కార్మికులు, రోడ్సు రోలరును దొర్లించునప్పుడు, కాయ కష్టము చేయుకూలీలు పాడుకొనుపాటలు, బుర్రకథలలో బాలనాగమ్మ కథ, పూర్వ వీరగాథలు, బోభీలి యుధము మొదలైన కథా రచనలు, జ్ఞానము, భక్తి ప్రబోధించు తత్త్వములు, ఎంకి పాటల వంటి శృంగార భూయిష్టమైన రచనలు. దేవాలయముల యందు దేవునిపై మేలుకొల్పు, ప్రభాత సేవ, నిత్య పూజాదికములు, అభిషేకము, వైవేద్యము పవ్యతింపుసేవ, ఏకాంతసేవ, మొదలైన ఉదయాది సాయంకాలము వరకు జరుగు నిత్య సేవలను ప్రతిబింబించు రచనలు, యుద్ధ సంబంధమైన సంగీతము. వివిధ పండుగలలో, ఉత్సవములలో ప్రత్యేక సందర్భములకు రచింపబడిన రచనలు మొదలైనవి. అన్నియును జానపద సంగీతమునకు సంబంధించినవియే.

జానపద సంగీతము యొక్క ముఖ్య లక్షణములు సులభ సంగీతము సులభమైన భాష, తక్కువ నిడివిగల స్తాయి యందు కీర్తన రచింపబడి యుండుట, ఆధార షట్టముము నుండి మంద్ర పంచముము, మధ్య పంచముము వరకు (పుదనిసరిగమప) స్వరములలో రచనను సాగించుట. సాహిత్య ప్రధానమై సంగీతము అతి సాధారణమై, సులభమై, రచన

యందుగల సాహిత్యమును ఎత్తి చూపగల స్వభావము గలదియై ఉండుట ముఖ్య లక్షణములు.

119. లలిత సంగీత రచనలు

కర్రాటుక సంగీతము నుండి కొంత, జానపద సంగీతము నుండి కొంత, హిందూస్థానీ సంగీతము నుండి కొంత. ఇంగ్లీషు సంగీతము నుండి శుద్ధ స్వరములు, హర్షోనీ స్వరములు (కార్ట్, (Chords) సంవాదులు, (Consonents) ఈ విధమైన దృష్టితో సులభమై, సాహిత్యమును ఎత్తి చూపించు దృష్టిని కలిగినవి, లలిత సంగీత రచనలు.

మహారాష్ట్ర నాటకముల ద్వారా, మహారాష్ట్ర హరికథల ద్వారా, తెలుగు నాటక రంగము నందు చౌప్పించబడిన సంగీతము కొర్దిగా కర్రాటుక సంగీతముతో ఆంధ్రదేశమున సుమారు 50 సంవత్సరముల నుండి భావకవులు, ఆధునిక కవులు, కూర్చున భావ గీతములకు ఒక విధమైన సులభ సంగీతము అవసరమైన సమయమునందు లలిత సంగీతము ఉద్ఘవించినది.

కర్రాటుక సంగీతమునందు గల సంప్రదాయ గమకములు లలిత సంగీతమున తగు మాత్రముగా నుండును.

హిందూస్థానీ సంగీతమున నుండి జారు, రవ, గమకములను కొంత తీసుకొని, ముఖ్యముగా స్వరములను శుద్ధముగా పాడిగా ఉంచుట లలిత సంగీత లక్షణము. ఆందోళిత, కంపిత గమకములు లలిత సంగీతమున ఉండవు.

లలిత సంగీతమున మనోధర్మ సంగీతమునకు తావులేదు.

లలిత సంగీత గానమునకు ముందు, మధ్య, మధ్యగా వాద్య సంగీతముండును. ఈ వాద్య సంగీతమును మూయజిక్ (Music) అనియు, బ్యాక్ట్రాండ్ మూయజిక్ అనియు అందరు. ఈ ప్రక్రియ చాలా ముఖ్యము. లలిత సంగీతమున మృదంగము కంటే ఊలక, ఊలీస్ తబ్లాకు హెచ్చు ప్రాముఖ్యత గలదు. లలిత సంగీత రచనలు ఆద్యంతము ఒకే రాగ స్వరములలో ఉండవలెనను నియమము ఉండదు. లలిత సంగీత గాయకులు సంగీతము నేర్చుకొన నవసరములేదు. సంగీతమునందు సహజ ఫోరణి, లలిత సంగీత రచనల వినికింది, ఉన్న చాలును. లలిత సంగీతమును కూర్చుటకు అనగా భావగీతములకు సంగీతము కూర్చుటకు కూడ సంగీత పాండిత్యము కంటే సహజ సంగీత ఫోరణి (Gift in Music) సహజ లయ తాళ ఫోరణి ఉన్న చాలును. పాండిత్యము విద్యత్తు ఉండినచో వారు సంగీతమును కూర్చు భావ గీతములు ఇంకనూ రసవంతమై ఉండును.

120. సంగీత రచనలు - భందస్ను

సంస్కృత సాహిత్యంలోగాని తెనుగు సాహిత్యంలో గాని, శ్లోకములకు, వృత్తములకు, పద్యములకు జాతులకు అనేక విధములైన భందస్ను కలదు.

భందో శాస్త్రము చాలా అపారమైనది. భందస్నునకు అనేక నియమములు కలవు. తెనుగు పద్యమునుగాని, జాతులను గాని లేక సంస్కృత శ్లోకములను గాని వృత్తములను గాని, ఒక మార్గమున, ఒక అక్షర నియమమున ఒక కొలతగా, ఒక లయలో, నియమించి, వాటిని అలంకరించి, అందమును చేకుర్చి, చదువుటకు, వినుటకు సాంపుగా నుండునట్లు, సాగసుగా, తప్పాదముగా, అక్షర బద్ధముగా చేయుటకు భందస్ను అని పేరు.

వచనము, గద్యము, పద్యము, పాట ఈ వరుసలో సాహిత్యము క్రమ పరిణామము చెందినది. పాట, గీతము, పదము, కీర్తన, కీర్తనము, కృతి, మొదలైనవి ఇంచుమించు పర్యాయపదములే:

గద్యమునకు, పద్యమునకు లయ అంతర్లీనముగ కలదు. పద్యము పాటగా పరిణామము పాంది, పద్యము నందుండు లయ తాళముగా అభివృద్ధి చెందినది.

పాట, తాళము, అవినాభావము. తాళముచే కొలవబడు పదములు, పాటలు అగును.

పాట యొక్క అక్షరములు పదములు తాళమునందు ఇమిడి యుండవలెను. సులభమైన మార్గములలో, తాళములలో, జానపదగీతములు అతి ప్రాచీనకాలము నుండియు, వచ్చుచునే యున్నవి. పద్యమునకు నిర్మిషమైన గణములు, పాద విభజన సంఖ్య ఉండునట్టే గేయమునకు (పాటకు) తాళము ఉండును.

వచన సాహిత్యమున లఘువు, గురువు ఉన్నవి. లఘువు అనగా ప్రాస్వాక్షరము. ఒక అక్షరము ఉదాహరణకు ‘క’. గురువు అనగా రెండు అక్షరములు. దీర్ఘాక్షరము. ఉదాహరణము “క”

సంగీతమున ప్రాస్వాక్షరము, దీర్ఘాక్షరముతో పాటు దీర్ఘాక్షరము ఎంత పాదవైననూ ఉండును.

ఉదాహరణకు క = 1 అక్షరం; కా=2 అక్షరములు. కా, = 3 అక్షరములు కా ; = 4 అక్షరములు. కా ; , = 5 అక్షరములు. కా ; ; =6 అందరములు ఇట్లు దీర్ఘాక్షరము ఎన్ని అక్షర కాలములైనను ఉండవచ్చును. (, = ఒక అక్షరము) (; = రెండక్షరములు)

కర్ణాటక సంగీతమున అభ్యాసగాన రచనలలో ప్రప్రథమమైన పిళయారి గీతము.

తీ గణధ | శింధూరవర్ష |

కరుణ సగర | కరివద అనా

లుంబోదర | లకుమికరా |

ఈ గీతము 6 అక్కరములలో కూర్చుబడిన సులభ గీతము. ఇందు యతి నియమములను గ్రహించునది.

త్రిశత్తిపుటు తాళమునందు కణ్ణాణి రాగమున :

7 అక్కరములు గల గీతము

కముజ అదశ | విముల సునయన |

కరివరదకరు | ణాంబుధె ఎహారె |

కరుణ శరధే | కముల | లఱఱలు |

కొ అంతా అఱ | కెఎసి | నరకఱ |

ఈ గీతము నందు ప్రాసయతులు కలవు.

పాదము నందు మొదటి అక్కరం, యతి.

పాదము నందు రెండవ అక్కరం, ప్రాస.

పాదము చివరి అక్కరం, అంత్యప్రాస.

ప్రాసలలో అనేకములు కలవు.

వృత్తానుప్రాసము, ఛేకాను ప్రాసము

మొదలైనవి కలవు. క్రమముగా వీటిని పరిశీలించేదము.

పాట యందు, తాళము, తాళ ఆవర్తములు, ప్రాసయతులను నియమబద్ధము చేయును. వృత్తములకు, పద్యములకు, పాదములున్నట్లుగానే, సంగీతరచనకు పాదములతో పాట తాళ ఆవర్తములు ఉండును. ఆవర్త పుఢ్మము. సంగీత రచనకు ముఖ్యము.

ఉదా:-

సరసాంగి : బిండ చాపు 5 అక్కరములు

నీ కేల | దయరాదు | రెండు ఆవర్తములు మొదటి పాదము

నిన్ను భజిం చిననాపై | రెండు ఆవర్తములు రెండవ పాదము.

పరికాంభోజి : 6 అక్కరములు చ॥ రూపకం పరికాంభోజి

రామనన్న | బోవరా అ | రెండు ఆవర్తములు మొదటి పాదము
ప్రేముతో, | లో, కాభి | రెండు ఆవర్తములు రెండవ పాదము

తోడి : 7 అక్కరములు మిశ్చచాపు

; ఎందూకూ | దయా రా, దు | రెండావర్తములు
రా , , , శ్రీ | రామచంద్రా | రెండావర్తములు

హందోళ : 8 అక్కరాలు - అదితోళం

సా మ జ వ ర గ మ | నా , , | సా ధు హృ , ||
తేసా, ర సా, జ్ఞ పో, ల కో | లా ; తీ, త | వి ఖ్యా; తా ||

సంగీత రచనల యందు గల సంపూర్ణ అర్థము నిచ్చు పదము (One complete sentance) సరి సంఖ్యకు సరిపోవ ఆవర్తముల యందు ఇమిడి యుండును. బేసి సంఖ్యలో ఫూర్తి యగు పదములు ఉండవ.

వివిధ ప్రాసలు

ఛేకానుప్రాసం. రెండు హల్లులు తిరిగి తిరిగి వచ్చట. ఛేకాను ప్రాసానికి ఉదాహరణ:
“రాజ రాజునికి చెలికాడైన రాజ శేఖరుని గోపుర నిలయుని రాజసగుణ రహితుని శ్రీ త్వాగరాజ” వృత్యానుప్రాసం: ఒకే హల్లు తిరిగి తిరిగి వచ్చట.

ఉదా : “అదుగులు తడబడ నడలను వడివడి కదుగదు.”

ఉదా : ఆదిప్రాస = రెండవ అక్కరం ఒకటిగా ఉండటం.

పల్లవి : రామనీ సమానమెవరు / రఘువంశోద్ధారక

అనుపల్లవి : భామ మరువంపుమొలక / భక్తియనే పంజరపు చిలుక

ప్రాస ము : పల్లవి అనుపల్లవుల రెండవ అక్కరములకు పరస్వర ప్రాసమైతి.

యతి రు : మొదటి అక్కరాలు ఒకటిగా ఉండుట.

వృత్యానుప్రాసం “ల”

బాలు కనక మయ చేలు

సుజన పరిపాల

సంగీత శాస్త్ర సుధార్ణవము

శ్రీరమూ లోలు
 విధృతశర జూలు
 శుభదకరు ణాలువాలు
 ఘన నీలు
 నవ్య వన మాలి కాభరణ ఏలు

వృత్యానుప్రాసం : క్త అక్షరం

ఉదా: దక్క శిక్షణ దక్కతర సుర లక్షణ విధి విలక్షణ, లక్ష్మీ లక్షణ, బహు విచక్షణ, సుధా భక్షణ, గురుకటాక్ పీక్షణ.

అంత్యప్రాస

పాదముల చివరి అక్షరములు ఒకటిగానే ఉండుట.

వందనము రఘునందన సేతు బంధన భక్త చందన
 వేగరా కరుణా సాగరా త్యాగరా జహ్నదయాకరా

యారమితా వనమాలినా
 అనిల తరళకువలయన యనేన
 తపతి నసా కిసలయ శయనేన
 విరసిత ముఖేన
 స్ఫురతి విసిభేస
 అమృత వదనేన
 జ్వలతి పవనేన
 శ్రీజయదేవ వచనేన
 ప్రవిశతు హృదయమనేన

ప్రాసయతి

రెండు పాదముల యందు మొదటి రెండు అక్షరములు ఒకే విధమైనవి అయినచో అది ప్రాస యతి.

ఎందుకు పెద్దలవలె బుధీయవు.
 ఎందు బోదునయ్య

యతి: పాదముల మొదటి అక్షరములు

ఉదా: వినవే ఓ మనసా వివరంబుగాను

ఉండేది రాముడొకడు ఉరక చెడిపోలె

మూరుబల్గుకున్న లేమిరా | మూ మనోరమణ

సాగసుగా మృదంగ తూళము జతగూర్చి నిను స్తుక్క జేయు

నాద తనుమనిశంశంకరం | నుమామి

సాధారణముగా పల్లవి అనుపల్లవులు రెండవ అక్షరాలు ప్రాసలుగా ఉండును.

ప్రాసయతులుగా కూడా ఉండవచ్చును.

పల్లవిలోనే రెండు వాక్యముల యందు లేక రెండు ఆవర్తములు యందు మొదటి అక్షరములు ఒకే అక్షరముగా ఉండుట వలన అవి యతి స్తోనములు.

ఒకే వర్ధమునకు చెందిన అక్షరముల మధ్య యతి ప్రాస మైత్రి యుండును.

ఉదా : క ; ఖ ; గ ; ఘ

ఏ ; ఘ ; బ ; భ

ప్రాస అక్షరం హల్లుగా నుండును. యతి అక్షరం అచ్చుగాని హల్లుగాని అయి ఉండవచ్చును.

అ, ఇ, ఉ ఎ ల మధ్య యతి మైత్రి గలదు. ఇవి గాక కొన్ని అక్షరముల మధ్య మైత్రిని శాస్త్రజ్ఞులు అంగీకరించిరి.

వ = మ

చ = ట

జ్ఞ = న మొదలైనవి.

ఆవర్త శుద్ధము

పల్లవి ఒక ఆవర్తమున్న అనుపల్లవి కూడా ఒక ఆవర్తముగాని లేక రెండు ఆవర్తములు గాని యుండవచ్చును. 3 ఆవర్తములు ఉండుట అసహజము.

చరణ ఆవర్తములు 2 గాని, 4 గాని సమ సంఖ్యలో ఉండవలేను. బేసి సంఖ్యలో ఉండవు.

పల్లవి, ఆనుపల్లవి, చరణములు సరిసమాన ఆవర్తములు యుండుట సంప్రదాయ శుద్ధమే. పాట యొక్క చరణముల ఆవర్తముల మధ్య యతి, ప్రాసే నియమములు ఉండును.

పల్లవి అనుపల్లవుల మధ్య యతి ప్రాస కలదు. కానీ పల్లవి చరణముల మధ్య యతి ప్రాస మైత్రి ఉండవలెనను నియమము లేదు.

అనుపల్లవికి తరువాత అనగా వెంటనే వచ్చు మధ్యమ కాలమునకు అనుపల్లవి యొక్క యతి ప్రాసలు ఉండును.

యతులకు కొన్ని ఉదాహరణలు

1. ఎవరికై అవతారమెత్తియో
ఇప్పడైన తెలుపయ్య
2. ఉండేది రాముడొకడు
ఊరక చెడిపొకెమనసు
3. మోక్కముగలదా
ముక్కులు
4. మనసా శ్రీరామచంద్రుని మరువకే

యమకము

ఒకే పదము తిరిగి తిరిగి వచ్చుచు వివిధార్థములు కలిగి యుండుట.

మనసా మనసా మర్యాదేమి

వరము : కావరము; వనము : కవనము;

గోపాలా : కోపాలా; రమా : వరమా;

మావర ఉమావర

బీరా జీవాక్కా; బీర చూపులు; చూచేవేరా నేనీకు వేరా

సంగీత రచనలలోని చందస్సు, చందో నియమములు ప్రాస, యతి, అనుప్రాస, యమకం, ఆవర్త శుద్ధము, మొదలైన వ్యాకరణ అలంకార విశేషములు. సంగీత రచనా సాందర్భమును ఇనుమడించును. కొన్ని సందర్భములలో జ్ఞాపక శక్తికి తోడ్పుడును.

వచన, గద్య, పద్య, కేవల గేయరచనలను చేయు కవులకన్న సంగీతము సాహిత్యము ఏక కాలమునందు తొళములో చందస్సుతో రచన చేయు కవియే (వాగ్గీయ కారుడు) అత్యంత శ్రేష్ఠుడు.

21. వాగ్దేయకారుడు (ఉభయకారుడు, బయకారుడు)

వాక్ = సాహిత్యము, పాట

గేయ = సంగీతము

కారకుడు = కర్త, రచయిత

పాటలో ఉండిన సాహిత్యమును, అందుండు సంగీతమును రచించుచు గానము లయువాడు వాగ్దేయకారుడు.

వాగ్దేయకారునికి ఉండవలసిన లక్షణములు: సంస్కృతము, వ్యాకరణము, ఛందస్సు, శాస్త్రము, ఇతిహాస, పురాణ, ఉపనిషత్తులలో జ్ఞానము, భగవద్గీత, సత్ప్రవర్తన, సహజ కవితాధార, సంగీతమున పాండిత్యము, విద్యాత్మ, తాళ జ్ఞానము, సృజనాత్మకత మున్నగు లక్షణములు అపారముగా ఉండవలేను. ఇట్టి సంపూర్ణమైన సకల విషయ జ్ఞానము లిగిన వాగ్దేయ కారుడు ఉత్తమ వాగ్దేయకారుడు.

కేవల సాహిత్య జ్ఞానము కవిత్వ శక్తి కలిగి రాగ తాళములలో పాండిత్యము లేక రీయములు రచించి ఆ గేయములకు ఇతర సంగీత విద్యాంసులు రాగ తాళములను కూర్చునచో ఆ కవి, ఈ సంగీత విద్యాంసుడు వాగ్దేయకారులు కారు. మొదటి, వ్యక్తి సాహిత్యకారుడు, వాక్యారుడు. రెండవ. వ్యక్తి సంగీత విద్యాంసుడు, గేయకారుడు.

వాగ్దేయ కారత్వమునకు భిన్నముగా, సినిమా ప్రపంచమున, ముందుగా సంగీత దర్శకుడు స్వరమును కూర్చును. కవి ఆ స్వరమునకు అనువుగా మాటలు ప్రాయము. ఆ పాటను సహజ సంగీతజ్ఞుడు గానము చేయును. సినిమాలలో పాత్రము నటించు, నటుడు ఆ పాటను పాడినట్లుగా పెదవులు కదుపుచు, ఆ పాట తానే పాడినట్లు ప్రేక్షక శ్రోతులకు భ్రమ కలిగించును.

122. ఉత్తమ సంగీత విద్యాంసుని (గాయక, వాదకుని) లక్షణములు

మథురమై, త్రిస్థాయి, విశంబి, ధృత కాలములలో గానము చేయగలిగిన గాత్రము, శృతి పక్షము, స్వర శుద్ధము, గమక శుద్ధము, స్వర, సాహిత్య స్పష్టత, సాహిత్య రసభావ జ్ఞానము. భావకత, రాగమును అన్ని కోణముల నుండి గానము చేయకలుగు సాధన, అవగాహన, అనుభవము, మనోధర్మ సంగీతమున అధికారము, క్లిష్ట తాళము లందు ఉన్నత జ్ఞానము, లయ విన్యాసముల యందు చాతుర్యం. సభా రంజక విషయావగాహన. ఒక్కొక్క రాగమున అనేక ప్రసిద్ధ కృతుల సాధన. ప్రసిద్ధ విద్యాంసుల సంగీత వినికింది. తనదైన ప్రత్యేక సంగీత శాస్త్ర ముఖ్యము

బాణీని, శైలిని, సృష్టించుకొన గలిగిన ఉపజ్ఞ, ఎంత చిన్నవాళ్లు పాడినా ఎంత గోపువారు పాడినా, ఆ పాటలలో ఉండే సూక్ష్మ విషయములను గ్రహించే మంచి మనస్సు. భగవద్భూతి, అత్య విమర్శన. తన సంగీత జ్ఞానాన్ని అందరికీ పంచి పెట్టాలి అనే మంచి ఆలోచన. తక్కిన విద్యాంసుల గానాన్ని ఏని ఆనందించకలిగే విశాల హృదయం ఉండాలి. ప్రతి మంచి గాయకుడు కొన్ని మంచి పనులు చేస్తూనే ఉండాలి. గురువులపై భక్తి, నిరంతర సంగీత సాధన (ఆచరణ), క్రొత్త కీర్తనలను ఎప్పుడూ నేర్చుకొంటూనే ఉండే అధ్యయనం (అధీతి). సంగీత బోధన, సంగీత ప్రచారానికి సేవ చేయుట. మంచి సంగీతజ్ఞానికి ఉండవలసిన లక్షణాలు.

123. గాయక గుణ దోషములు గాయక సద్గుణములు

కనులు మూసుకొని పాడుట, దంతములను కరుచుకొనుచు పాడుట, సీత్మారముతో పాడుట, భయముతో పాడుట, శంకతోపాడుట, శరీరము కంపించుచు పాడుట్ట, నోరు అంతయు తెరచి పాడుట, మృదువుగా గాక, కాకి వలె పాడుట. మేకవలె పాడుట. శృతి కలియకుండ పాడుట. కనీసము 21/2 స్థాయిలలో పాడలేకపోవుట. సాహిత్యము స్వప్షముగా పాడలేకపోవుట అర్థము తెలియకపాడుట. సాహిత్యమున పదములను విడదీసి భావము లేక పాడుట, ఉచ్చారణ సరిగా లేకుండా పాడుట. పూర్తిగా నేర్చుకోకుండా పాడుటకు సిద్ధపడుట. శైలి, గమకము స్వర శుద్ధము. లేక పాడుట. రాగ అవగాహన లేక పాడుట. కల్పన చేయలేక పాడినదే మరల మరల పాడుట. ముక్కుతో పాడుట. మొదలైనవి గాయక దోషములు.

గర్వము, ఈర్ష్య, దంభము, అహంకారము, భగవద్భూతి లేకపోవుట, ఆధ్యాత్మిక స్వభావము లేక కేవల ప్రాపంచిక విషయానక్తి, సంగీతజ్ఞానికి మోక్షమును, ముక్తిని ఇహపర సౌఖ్యమును ఈయజాలవు. ఇట్టి దోష రహితుడు గాయక సద్గుణి.

124. వాగ్దేయకార ముద్రలు :

స్వనామ ముద్రలు	:	పురందరదాన, త్యాగరాజనుత, జయదేవ, నారాయణ తీర్థ మొయి॥
ఇష్టదైవ ముద్ర	:	దీక్షితర్-గురుగుహ; వట్టం సుబ్రహ్మణ్యయ్యర్, వేంకట:
		అన్నమాచార్య- వెంకటేశ్వర: క్షేత్రయ్య-మువ్యగోపాల:
		శ్యామకృష్ణసాదరి; -శ్యామశాస్త్రి: వీణకుప్పయ్యర్-గోపాలదాస:
		సుబ్బరాయ శాస్త్రి-కుమార: స్వాతి తిరునాట: పద్మనాభ; సరసిజనాభ;
		జలజనాభ; ఆనయ్య-ఉమాదాస: రామస్వామి శివన్-గుహదాస:
		పైడాల గురుమూర్తి-గురుమూర్తి:

- రాగముద్ర** : దీక్షితర్ తన కృతులకు గురుగుహతో పాటు ఆ కీర్తన రాగము పేరును ముద్రగా కొన్ని కృతులలో రచించిరి. కమలాంబా నవావరణ కృతులలో కాంభోజి రాగముద్ర, యమక శైలిలో సకల సాభాగ్య దాయక+ఆంభోజ చరణాయై అని సంధి కలిపి, (కాంభోజ) అని శైలించిరి.
- తాళముద్రలు** : చాలా అరుదు
- రాజముద్ర** : రాజుల పోషణలో ఉండిన ఆస్థాన విద్యాంసులు తమ కృతులను రాజులకు అంకిత భావముగ ముద్రలను రచించిరి.
- శ్రీకృష్ణారాజేంద్ర ముద్ర జంరూటి తిల్లానాలో కలదు.
- “వేంకట కృష్ణ” రామస్వామి దీక్షితర్ రచించిన రాగతాళ మాలికలో
- “శ్రీధర్మ పౌరాధిప” రాజముద్ర.
- వంశముద్ర** : కాకర్ల వంశాగ్రణి, రామబ్రహ్మ, తనయుడో (దొరకునా) గిరిరాజసుతా తనయా, త్యాగరాజుని తాతగారల పేరులు.
- క్షేత్రముద్ర** : కోవూరు సుందరేశ; తపః తీర్థ = లాల్గుడి పంచరత్నాలు:ఏం కుప్పయ్యర్ - కాళహస్తిశ, కాళహస్తిశపంచరత్నములు:శ్యామశాస్త్రి మధుర మీనాక్షి పంచరత్నములలో “మధుర మీనాక్షి”.

ఇంకనూ అనేకమైన అముఖ్యమైన ముద్రలు నామ మాత్రంగా ఉన్నాయి. రాజముద్ర, తాళముద్ర, ప్రబంధముద్ర, నాయిక ముద్ర, నాయకముద్ర, స్థలముద్ర, బిరుదు ముద్ర, లక్షణగ్రంథ ముద్ర, సంవత్సర ముద్ర, గ్రామముద్ర మొదలైనవి కలవు.

ప్రబంధాలలో (సంగీత రచనలో) నామముద్ర, ఏకముద్రా ప్రబంధం (నామముద్ర). ద్విముద్రా ప్రబంధం, స్వనామ, రాగముద్రలు): త్రిముద్రా ప్రబంధం (పుణ్యక్షేత్ర, ఇష్టదైవ, రాగముద్రలు) మొదలైనవి కలవు.

ముద్రాకారులలో-ఏకముద్రాకారుడు, ద్విముద్రాకారుడు, త్రిముద్రాకారుడు, బహుముద్రాకారుడు, పర్యాయపద ముద్రాకారుడు అని వివిధములైన ముద్రాకారులు కలరు. స్వాతి తిరునాళ్ వారి రచనలలో పద్మనాభ, జలజనాభ, అంబుజనాభ, పంకజనాభ మొదలైన పర్యాయ పదములను వాడెను.

125. మనోధర్మ సంగీతం

- (1) రాగలక్షణమును వివరించు పద్ధతి
- (2) రాగాలాపన పద్ధతి
- (3) స్వర కల్పనా విధము
- (4) తాన విషయము
- (5) నెరవు వివరణ (నిరవల్)
- (6) పల్లవి పరిచయము

ఈక రాగము యొక్క లక్షణమును కూలంకషముగా వర్ణించుటకు ఈ క్రింద నుదహరించిన విషయములను పరిశీలించి పరిగణించవలెను.

జనకరాగము, 72 మేళకర్తలలో సంఖ్య, ఏ చక్రము, ఏ ప్రస్తానము, జన్యరాగము, స్వరస్తానములు, ఆరోహణ, అవరోహణ (మూర్ఖున) ఉపాంగము, సంపూర్ణము, షాదవ, జౌదవ భేదములు, వక్రము, వర్జ్యము, భాపాంగము, అన్యస్వరము (అన్యస్వరములు) మూర్ఖున యందు లేక ప్రయోగమునందు అన్యస్వరములు. అర్థ భాపాంగము, శృతులు, ప్రసిద్ధ రాగము, రక్తి రాగము, అపూర్వ రాగము, 72 మేళ కర్తలలో వివాది రాగము. మూర్ఖున-ప్రధాన రాగము, ప్రయోగ ప్రధానరాగము, పూర్వాంగ ప్రధానరాగము, ఉత్తరాంగ ప్రధాన రాగము. పంచమాంత్య, ధైవతాంత్య, నిషాధాంత్యరాగములు. రాగనిధివి (రాగపరిధి) మందు, స్థాయిలో సంచారము ఉనికి/లేమి లేక త్రిస్థాయి రాగము. కర్ణాటక శుద్ధ రాగము (వి) దేశీయరాగము. గమక విశేషములు. ముక్కాంగ కంపిత, అర్ధకంపిత, కంపవిహీన రాగములు. రాగరంజక ప్రయోగముల, అపురూప ప్రయోగములు రాగ చరిత్ర (ఉన్నచో) రాగ సంప్రదాయము, పూర్వ ప్రసిద్ధము ఆధునిక ప్రసిద్ధము, రచనలు, వాగ్దేయకారులు.

ఈ విషయములను దృష్టి యందుంచుకొని రాగ లక్షణమును వర్ణన చేసినచో ఆ వర్ణన కూలంకషముగ నుండును.

రాగాలాపన పద్ధతి

సంప్రదాయానుబద్ధమైన శాస్త్రమునందు రాగాలాపన 3 అంచెలుగా నిర్ణయించిరి.

1. అక్షిప్రిక (ఎత్తగడ) : Introduction ఉపోద్ధాతము రాగమును ప్రారంభించి రాగభావమును వ్యక్తికరించుచు (Establish) పాడుట. రాగ రంజక ప్రయోగములతో కూడి ఉండవలెను. రాగము శ్రోతలకు వెంటనే తెలియునట్లు పాడవలెను. ఒకస్థాయి యందు ఆరోహణ, అవరోహణలలో కూడి యుండవలెను. శ్రోతలను రాగ సందిగ్ధమునందు ఉంచక వారికి తెలియునట్లు పాడినచో వారు ఆనందించెదరు. రాగము పేరు మొదలైన ముఖ్య వర్ధన విశేషములు, అతి క్లప్తముగా శ్రోతలకు చెప్పినచో వారి ఆనందము ద్విగుణీకృతముగా నుండును.

2. రాగవర్ధని : రాగవర్ధని ఆనగా రాగమును వర్ధింపజేయుచు, పెంచుచు, కల్పించుచు, నెమ్ముదిగా అంచెలు అంచెలుగా మొదట నెమ్ముదిగా, క్రమక్రమముగా వేగము పోచ్చించుచు, మంద్ర మధ్య, తారస్థాయిల యందు ప్రస్తరించుచు పాడుట రాగవర్ధని అందురు.

ఈ రాగవర్ధని 4 భాగములు (Stages)గా చెప్పబడినది. అవి క్రమముగా ప్రథమ, ద్వితీయ, తృతీయ, చతుర్థ రాగవర్ధనులు.

ప్రథమ రాగ వర్ధని : మధ్య - మంద్ర. స్థాయిల యందు, పూర్వాంగము నందు విళంబలయులతో ప్రస్తరించుట.

ద్వితీయ రాగవర్ధని : మధ్యస్థాయిలో - ముఖ్యముగా పూర్వాంగమునందు, కొంచెముగా ఉత్తరాంగమునందు, మధ్యలయల యందు ప్రస్తరించుట.

తృతీయరాగవర్ధని : మధ్య స్థాయి యందు ముఖ్యముగా ఉత్తరాంగమునందు, కొంచెముగా తారస్థాయి షడ్జమ రిషభ ప్రాంతమునందు, మధ్య, దురిత, లయల యందు ప్రస్తరించుట.

చతుర్థ రాగవర్ధని : తారస్థాయిల యందు గల పూర్వాంగమునందు కొంచెముగా మధ్యస్థాయి యందు ఉత్తరాంగమునందు దృతలయలయందు ప్రస్తరించుట.

ఈ రాగవర్ధనులు పాడిన తరువాత ‘మకరిణి’, లేక ‘వర్తిని’ అను పద్ధతి కలదు. ఇది తారస్థాయి యందు షడ్జమము గాని కొన్ని రాగములందు గాంధారము గాని (కళ్యాణి మొదలగు రాగములందు) స్థాయిగా చేసుకొని ఆనగా ఆ స్వరముల మీద నిలబెట్టి దురితముగా వేగముగా పాడుచు మొత్తము ఒకటిన్నర (11/2) స్థాయిలలో సంచారములను పాడుచు రాగమును ముగించుట ఈ దురిత సంచారములు ఆధార షడ్జముపై నిలబెట్టి కూడా చేయవచ్చును.

రాగ ఆలాపన చేయుటకు కొన్ని పద్ధతులు (సూచనలు)

రాగమును పాడుట అలవాటు చేయవలెను. ఆ పద్ధతులలో మొదటిది ఒక రాగమును గల కీర్తనలను వాటి యందుగల సంగతులను పరిగణలోకి తెచ్చి ఆ సంగతులను క్రమ పద్ధతిలో పాడుకొనినచో రాగాలాపనకు నాంది అగును. మన రాగములు సంగతులతో చేరి యుండును. ఒక సంగతికి తదువాత సంగతికి మధ్య ఆ రెండు సంగతులను కలుపు స్వర పదము స్వరముల దీర్ఘము ఉండును. ఇది ఒక connecting link పూలదండ యందు గల పూపులు సంగతులు. మధ్యగా ఆ సంగతులను కలుపు దీర్ఘము సూత్రమునకు సాదృశ్యము. రాగసంగతులు కృతులయందు, రాగ సూత్రము (Connecting Links) వద్దముల యందు దౌరుకును. రాగమును వినవలెను. మొదటిసారిగా అనుకరించవలెను. తరువాత క్రమముగా అనుసరించవలెను. రాగమునకు సంబంధించిన సంగతులు పాడవలెను. వాటి పేర్పు ముఖ్యము. సంప్రదాయ సంగతులనే పాడవలెను. స్వయముగా కల్పించకూడదు. రాగ అవగాహన సంపూర్ణముగా అయిన తరువాత సంప్రదాయ చట్టమునందు కల్పన తనంతట తానే వచ్చును. కల్పన ఒక వరము. అర్థవంతమైన, మధురమైన, రాగభావము ఇనుమడించు కల్పన వాంఛనీయము. ఎప్పటికప్పుడు కృతుల యందు గల రాగ సంగతులను రాగ ప్రవాహమును అధ్యయనము చేయుచు అవగాహన చేసుకొనుచు ఉండవలెను.

విద్యాంసుడు, విద్యాధ్యలకు సరియైన సమయమునందు రాగము నేర్చవలెను. అవసరమైనచో రాగమును ప్రాసి ఇచ్చినచో మంచిది. అన్ని రాగములలో వచ్చు కొన్ని దురిత సంగతులు ఉండును. వాటిని ప్రాసి ఇచ్చి సాధన చేయించిన బాగుండును. ‘తదరినాంతోం’ అను అక్కరములను ఉచ్చరించుచూ పాడుట వలన రాగాలాపన సులభమగును. దీని అర్థము తత్త, అరే, అనంతం, ఓం ఆని కొంతమంది పంచితులు ఆందురు.

స్వరకల్పనా పద్ధతులు

విద్యార్థులకు ముందుగా రూపక తాళములలో, మోహన, కళ్యాణి మొదలైన ప్రసిద్ధ రాగములతో సంపూర్ణ బోడవ, పాడవ రాగములలో, సమగ్రహమునకు, మొదటి కాలమున ఒక ఆవర్త స్వరములను పాడించుచు, క్రమక్రమముగా రెండు, మూడు నాలుగు ఆ వృత్తములను పాడించి తరువాత రెండవ కాలమును పాడించుటకు ప్రారంభించవలెను. స్వర కల్పనా ప్రవాహము అలవాటు చేయించవలెను. ఈ సాధనకు క్రమముగా 4, 5, 6, 7, స్వరములను తీసుకొని వాటిని ప్రస్తరించవలెను. ఈ ప్రస్తరించుటలో క్రమముగా, ప్రాస్వ, దీర్ఘ, దాటు, ప్రయోగములను పరిగణనలోకి తీసుకురావలెను.

స్వరకల్పనా ప్రపాహము అధ్యవంతముగా రాగభావ ప్రధానముగా, క్రమమైన సంగతులతో స్వర సందర్భములతో కలసి, తగ్గింపులు, పౌచ్ఛింపులతో 3, 4, 5, 6, మొదలైన స్వర సమూహములతో మృదంగ జతులను స్ఫురింప చేయుచు స్వర కల్పన సాగవలెను. తరువాత గ్రహ న్యాస స్వరముల అవగాహన కావలెను. ఆ తరువాత ‘మకుట’ స్వరములు, ముక్కాయి స్వరములుపై దృష్టి, సాధన కేంద్రీకరించవలెను. విన్యాస స్వర సమూహములను సాధన చేయవలెను. 4 అక్షరకాలమున ఒక అక్షర, 3 అక్షరముల విన్యాసములు విధిగా సాధన చేయవలెను. ఈ స్వర కల్పన యందు, ఘనరుక్తి, దోషమగును. సరియైన అచ్చారణ ముఖ్యము. స్వరకల్పనలో తీసుకోవలసిన జాగ్రత్తలు తీసుకొననిచో అధ్యము, భావము లోపించి స్వర వాగుడుగా అగును. అట్లు కాకుండుటకు అను నిమిషము శ్రద్ధ వహించవలెను. మొట్టమొదట చిన్న తాళములైన రూపక తాళమున ప్రారంభించి, క్రమముగా మిశ్రచాపు, రుంప, మధ్యమకాల - ఆది, తరువాత విశంబ - ఆది, తాళములతో స్వరకల్పనా సాధన సాగవలెను.

తానము

రాగాన్ని లయతో అనంతా, అనంతా అనుచు (అనగా భగవంతుని సంబోధించుట) పాడుటను ‘తానం’ అందురు. తెన్నా అను పదము నుండి కూడా తానము వచ్చినదని కొంతమంది ఆభిప్రాయము. స్వరాలంకార సముద్రాయములను, స్వరబృందములను, ప్రస్తరించుచు కల్పించుచు, రాగ భావములతో. రాగ మూర్ఖనకు సరిపోవు ప్రయోగములతో తానము పాడుదురు. పూర్వము, తానము, వీణ మీద వాయించెడువారు. లయ బధ్మముగా, మంద్ర, మధ్య, తారస్థాయిలలో విశంబ, మధ్య, ధృత లయల యందు రాగమును వాయించెడివారు. ఆ ప్రక్రియయే గాత్రమునందు కూడా ప్రదర్శించ మొదలించిరి. అదియే తానమైనది. తానములు ఎనిమిది విధములు - అవి:- మానవ, అశ్వ, గజ, మర్గట, మయూర, కుక్కట, మండూక, చక్ర తానములు.

‘సితార్’ వాద్యమునందు ‘జోడ్’, ‘రూలా’ అను ప్రక్రియకు, వీణ యందు ‘తానము’ అను ప్రక్రియకు సామ్యము కలదు.

ఈ ‘తానము’నే ‘మధ్యమ కాలము’ ‘ఘనము’ అని కూడ వ్యవహరించెదరు.

వీణపై తానమునకు అనుకూలమైన రాగములకు ఘన రాగములని అనుచున్నారు.

1. నాట ; 2. గౌళ ; 3. ఆరభి ; 4. వరాళి ; 5. శ్రీరాగము ఘనరాగ పంచకము. ఇవి అయిదు గాక ద్వీతీయ ఘనరాగ పంచకము అని అయిదు రాగములు కలవు. 1. రీతిగౌళ;
2. భోళి; 3. నారాయణగౌళ; 4. సారంగనాట; 5. కేదార.

ఏం కచ్చేరీలో, ముఖ్య రాగము ఏది వాయించినను, ఆ రాగమున తానము వాయించుట అనే సంప్రదాయము నిన్న మొన్నటి దాకా ఉండెడిది ఇష్టు ఇట్టి విధమగు సంప్రదాయము క్రమముగా తగ్గు ముఖము పట్టినది.

తానము నందు ఎన్ని విధములగు అలంకారములు వేసిన, అంత శ్రేష్ఠముగా నుండును. పునరుక్తి దోషము లేకుండుట గొప్ప.

ఈ తానము వాయించుటలో రాగము నందు వలెనే ఒక మార్గము (Procedure) కలదు. సమయ సందర్భములను బట్టి తక్కువ, ఎక్కువలు ఉండును.

సంగీత కచ్చేరీలలో కచ్చేరీ చివర రాగము, తానము, పల్లవి పాడుట ఆచారము. ఈ ఆచారము కూడా క్రమముగా సన్నగిల్లుచున్నది. ఈమధ్య కొన్ని సంగీత సభల వారు వారి సభలలో రాగం తానం పల్లవి. విధిగా పాడవలెనను నిబంధనలు సంగీతజ్ఞులకు ప్రాయము రాగం తానం పల్లవిని ఆలపించు సంప్రదాయమును పునరుద్ధరించుచున్నారు.

తానమునందు జంట అనగా స్ఫురితము ప్రత్యాహాతములతో కూడిన ప్రయోగములు ఎక్కువగా ఉండును.

తానమును సమర్థతతో పాడుటకు అనుభవము, రాగ అవగాహన, ప్రత్యేక సాధన తాన వినికింది కావలెను.

పల్లవి

‘పల్లవి’ పాడుట అనుప్రక్రియ కర్దాటక సంగీతమునందు ఒక పాండిత్య ప్రకర్షకు ఒక విద్వాంసుని పాండిత్య ప్రతిభకు, ఉపజ్ఞకు నిదర్శనము. క్లిష్టములైన తాళములందు ఒక అర్ధవంతమగు సాహిత్య పద సమూహములను తీసుకొని, రాగభావముతో, సంగీత విన్యాసములతో తాళ విన్యాసములతో నెరవును, మూడు కాలములో పాడుచు, ఆ పల్లవిని విశంబ, మధ్య, దృత కాలముల యందు, అనులోమ, విలోమముల యందు విన్యాసములు నల్పుచు పాడుట పల్లవి. లక్షణము.

ఈ పల్లవులు సూళాది సప్త తాళములయందే గాక వాటి గతి భేదములందునూ మార్గ తాళముల యందును పూర్వకాలమున మహా విద్వాంసులు పాడెడివారు. పల్లవి గోపాలయ్యర్ పల్లవులను పాడుటలో ఘనుడు, ఘనం సీనయ్య తానము పాడుటలో ప్రసిద్ధుడు. శంకరాభరణం నరసయ్య, శంకరాభరణ రాగాన్ని నభవిష్యతి అనునట్లు పాడెనట. ఆటులనే తోడి సీతారామయ్య కూడా.

పూర్వము రాజుల దర్శారులలో సభాసదులు పల్లవిని అప్పటికప్పుడు విద్యాంసుని ప్రతిభను పరీక్షించుటకు ఇచ్చేడివారు.

ఆ పల్లవి ఎంత కీషమైననూ సరే విద్యాంసుడు సమర్థవంతంగా పాడగలిగి రాజుల యొక్క, విద్యాంసుల యొక్క మన్మలను సన్మానములను పాందెడివాడట.

అట్లు పాడలేకపోయినచో అవమాన భారము విద్యాంసునికి తప్పదు. ఆధునిక యుగములో ఈ పద్ధతి మార్పు చెందుతూ వచ్చినది. తరువాత కాలమున గాత్రజ్ఞుడు. ఒక కీషప్ప పల్లవిని ఇంటి దగ్గర సానబట్టి సభలో ప్రక్క వాద్యముల వారి మీద ప్రయోగించెడివాడు. వారు సమర్థులైనచో సరియే, లేనిచో మనస్థాపములు.

ఇప్పటి కాలమునందు గాత్రజ్ఞులు, వైలెన్ విద్యాంసులు, మృదంగ విద్యాంసులు కలసి గృహ పరిశ్రమ బాగుగా చేసి సభలో పాడుచున్నారు. ఈ పద్ధతి వలన గాత్ర, వాద్య విద్యాంసులలో ఐకమత్యము వృద్ధి చెందినది. ఈ సంప్రదాయముతోబాటు, కచ్చేరీ ముందుగా వైలెన్ మృదంగ విద్యాంసుల కోరికపై గాత్రజ్ఞుడు ఒక్కసారి పల్లవిని పాడిన వైలెన్ మృదంగ విద్యాంసులు అవగాహన చేసుకొని సభయందు పల్లవి చక్కగా నిర్వహించుచున్నారు.

మృదంగ విద్యాంసులకు పల్లవులు “నల్లేరు మీద బండి” సదృశములే కదా!

పల్లవి, మనోధర్మ సంగీత రీతి కనుక, పల్లవిని అప్పటికప్పుడు కూర్చుని పాడుటయే సమంజసనము. లేనిచో అది కృతివలె కల్పిత సంగీత మగునేమో. ఆధునిక కాలమునందు పల్లవులు పాడుటలో వాయించుటలో యశస్వులు, బాలమురళీ కృష్ణ లాల్గుడి జయరామన్, టి.ఆర్. సుబ్రహ్మణ్యం వారి శిష్యబృందం మొదలైన వారు ఎంతో మంది కలరు.

పల్లవులపై కూలంకష గ్రంథము. శ్రీపాద పినాకపాణి గారు ప్రాసిరి. ఈ గ్రంథము పల్లవుల పునరుద్ధరణకు తోడ్పుడుచున్నది. పల్లవి అర్థము ప=పదము (సాహిత్యము) ల్ల=లయ; ల్ల అనగా లయ మీగుల ప్రధానముగా గలది. వి=విన్యాసము. ప=పదగర్భము అని కూడా అర్థము. తాళ గర్భమున (నడిబొడ్డున) గల ఘూతమీద సాహిత్య మధ్య అక్షరము పదుట, పల్లవి యొక్క ముఖ్య లక్షణము.

నెరవు (నిరవత్త)

నిరవత్త అనునది తమిళ పదము. ఆ పదమునకు తెనుగు “నెరవు” దీనికి సరియైన తెనుగు పదములేదు కనుక “నెరవు” బాగుగే ఉన్నది. కృతియందుగాని (పల్లవి యందుగాని)

అర్థవంతమైన సాహిత్యమును తీసుకొని రాగమునందు ప్రస్ఫరించుచు ఒకటి రెండు కాలములలో సాహిత్యార్థమును భావమును ఇనుమడింప చేయుచు పాదుటకు నెరవు పాటుట యసదురు.

నెరవు పాదుట మిగుల కష్టము. సాహిత్యము, రాగము, తాళము, సాహిత్య భావము, రాగభావము, తాళపరిధిలో సరిపెట్టి పాడవలెనన్న అనుభవము సాధన, వినికిధి, కల్పన, అపారముగా కావలెను.

తాళ విశంబ కాలమున నెరవు పాదుట ఇంకనూ కష్టము. తాళమునందు ఇమిడియున్న కృతి యొక్క సాహిత్య అక్షరములను యథాతథంగా ఉంచుచు ముందుగా పాడి తరువాత ఆ అక్షరములను అటునిటు కదుపుచు విన్యాసములు సలుపుచు పాడవలెను.

ఇట్టి ప్రక్రియకు హిందూస్థానీ సంగీతమున “బోల్తాన్” అందురు.

నెరవును మొట్టమొదట లయను పాటించుచు రాగము వలె పాడవలెను. రెండవ (Stage) అంచెయందు కృతి యొక్క మొదటి కాలమున పాడవలెను. 3వ అంచెయందు మొదటి కాలము పాదుచు పైకాలము (Introduce) పరిచయము చేయుచు రెండు కాలములను కలుపు కొనుచు పాడవలెను. చిట్టచివరిగా తాళము అంతయు నింపుచూ దురితముగా పాడవలెను. అప్పుడప్పుడు సాహిత్యాక్షరములను తాళ జతుల ననుసరించుచు ముందు వెనుక జరుపుతూ పాడిన సాగుసుగా పాండిత్య ప్రకర్షణతో రుజుకము కలిగి ఉండును.

నెరవు పాదుట మొట్టమొదట చిన్నతాళములైన రూపకతాళమునందు తరువాత జంప తాళమునందు క్రమముగా చాపు, ఆది, తాళములలో సాధన చేసి చివరగా విశంబ కాల ఆది తాళములలో సాధన చేయవలయును.

నెరవు చేయునపుడు ఏ కాలమున చేసినను సాహిత్య భావము, రాగభావము ప్రస్నటమౌనట్లు ఉండవలెను. నెరవు ప్రస్తావము అంచెలంచెలుగా అన్ని స్వరములను కేంద్రములుగా చేసికొనుచు పాడవలెను.

126. ధ్వని విషయము

ధ్వని, చప్పుడు, నాదము, ఓంకారము, (ప్రణవనాదము) ఈ పదములు అన్నియును ఇంచుమించు ఒకే అర్థము కలిగి యున్నవి.

చప్పుడు Noise : చెవికి ఇంపుగా లేనిది. ధ్వని - చెవికి వినిపించునది ఏదైనను.

నాదము : చెవికి ఇంపగునది, సుదీర్ఘముగా ఒక నిర్దీత మైన స్థాయి యందు నిర్దీత కాలము వరకు నిశ్చలముగా నుండి నిర్దీత కంపనములు సంఖ్య కలిగి యుండునది నాదము. నాదము సంగీత పరమైనది. సుస్వరయుతము. మధురము, రసవంతము. నాదము సంగీతమునకు ఆధారమైనది.

నాదము గాత్ర పేటిక యందు గల రెండు నాళికల కంపనము వలన ఆ నాళికల మధ్య నుండి గాలి కంపించునప్పుడు గాత్రము నుండి నాదము బహిర్భవమగును. తీగెను కంపింప చేసిన నందువలన నాదము ఊత్పన్నమగును. మురళీ వాద్యమున వెదురు గొట్టమునందు గాలిని ఊది ఆ గాలిని కంపింప చేసినందువలన నాదోత్పత్తి జరుగుచున్నవి. లోహవస్తువును గంటను లోహకడ్డీతో కొట్టుట వలన గంట ధ్వనించుచున్నది.

నాద ఊత్పత్తికి రెండు వస్తువుల యొక్క పరస్పర ఫుర్హణ కావలెను.

ప్రపంచమున అనేకమైన ధ్వనులు, నాదములు మనము వినుచున్నాము.

నాదోత్పత్తి విషయమున సంప్రదాయ అభిప్రాయ ప్రకారము, ప్రాణాగ్నుల సంయోగము వలన ప్రణవ నాదము ఊత్పత్తి అగుచు సప్త స్వరములైనది అని శాప్రజ్ఞల అభిప్రాయము. ఇది యదార్థమే.

భౌతిక శాస్త్రమున నాదోత్పత్తి గాత్రమునందుగాని, తీగ యందు గాని, వాయువాద్యముల యందుగాని, లోహములందుగాని, రెండు వస్తువుల పరస్పర ఫుర్హణ వలన కంపనము వలన కలుగును.

ఆనాదము ఆకాశము ద్వారా (eather) వ్యాపించి మన చెవికి చేరుచున్నది.

నాదమునకు 3 వైవిధ్యములు గలవు. 1. స్థాయి (Piteh) 2. ఫున్సుము లేక బిగ్గరతము (Volume or Intensity), 3. నాదగుణము (Timbre)

స్ఫోయ్ - (PITCH)

నాదస్ఫోయ్ ఆ నాదము యొక్క కంపన సంబ్యాపై ఆధారపడి యున్నది. ఉదాహరణకు మగవారి గాత్రము నాద కంపన తరుచుతనము కన్న స్ట్రీ గాత్ర నాద కంపన తరుచు తనము ఎక్కువగా నుండును. సంగీతమున పడ్డాది రిషభ గాంధార మధ్యమ, పంచమ, దైవత నిషాదముల కంపన తరుచు తనము పౌచ్ఛుచు పోవును. ఈ తగ్గు పౌచ్ఛులు పరిమాణమే స్ఫోయ్. ఈ ‘స్ఫోయ్’ కంపన తరుచుతనము. 20 లోపుగా ఉండిన మానవుని చెవి వినలేదు. అటులనే 16,000 తరుచు తనములపైన కూడా మన చెవికి వినుట సాధ్యపడదు.

సంగీత వాద్యమున గల అయిదు స్వర సప్త మండలములు, సంగీతమునకు చెందినవి అయి ఉండును. దానికి దిగువ, దానికి పైని, శ్రావ్యత లోపించును.

మానవుని గాత్ర సంగీతము 3 సప్త స్వర మండలముల యందు శ్రావ్యముగా నుండును.

సంగీత రచనలు రెండు స్ఫోయ్ యందే సాధారణముగా కలవు.

ఘనము, బిగ్గర తనము - INTENSITY - VOLUME

నాదము నెమ్ముదిగానూ, బిగ్గరగానూ పలికించుట, వినిపించుట, నాదము యొక్క రెండవ విధము. గాత్రమున గాని వాద్యమున గాని ఒకే స్వరము పలికించినను అదే స్ఫోయ్ యందు నెమ్ముది బిగ్గరతనములలో తేడా చూపించవచ్చును. ఈ గుణమునకే నాద ఘనమని పేరు. అటులనే ఒక తంతిని నెమ్ముదిగా మీటినప్పుడు ధ్వని తక్కువగును, గట్టిగా మీటినప్పుడు బిగ్గరగను వినిపించును. ఇదియే నాద ఘనము యొక్క వ్యత్యాసము.

నాదగుణము - TIMBRE

ఒకే సంగీత రచన ఇద్దరు ఒకే స్ఫోయ్, ఒకే బిగ్గరతనము ఒకే శైలి యందు ఒకే స్వరమును ఒకే గమకమును పాడుచున్నను కంఠస్వరములు మొదటివారిది రెండవ వారిది విభేదముండును. ఎవరి కంఠస్వరము వారిదే. ఈ విభేదమే నాద గుణము లేక TIMBRE. కంఠ స్వరముల వైవిధ్యము వలనే వాద్య నాద వైవిధ్యము కూడ ఉండును. ఇదియే నాద గుణము TIMBRE.

స్వయంభూ ధ్వనులు - UPPER PARTIALS

తంబురా యొక్క మంద్ర షడ్జమము పలుకు తీగె మంద్ర అంతరగాంధారము పలుకును. అటులనే మంద్ర పంచమము మీటినచో మధ్యస్థాయి చతుర్శతి రిషభము పలుకును.

ఆధారషడ్జమముల యందు తార షడ్జమములు వాటి అంతట అవే పలుకును. ఇంకనూ సూక్ష్మముగా పరిశీలించిన మంద్ర షడ్జమము నందే అనేక సంవాది స్వరములు పలుకును. ఇవియే స్వయంభూ ధ్వనులు. ఇట్లు వాటంతట అవే అనేక స్వరములు వాద్యము నందు పలుకుట ప్రాకృతికమైన ఒక అద్భుతము. ఆసలు సంగీతముగునాదము. స్వరములు స్వర స్థానములు, అన్నియును, ఒక ప్రకృతి అద్భుతము. అది సర్వ జనీనము. భగవంతుని ప్రతిబింబము.

నాదపేటిక - RESONANCE BOX

ఏం యొక్క కుండ, వైలెన్ యొక్క నాద పేటిక, వేఱువు ఆకారము, మృదంగ గుల్ల. మొదలైనవి అన్నియును నాద పేటికలు. వాటి ఆకారము, చిన్న పెద్ద పేటికలను బట్టి వాటి వాటి నాద బిగ్గరతనముల యొక్క భేదములు ఆధారపడి యుండును. మూగిఫిడేలు (MUTE VIOLIN) అని ఒక విధమైన వైలెన్కు Resonance Box అసలే ఉండదు. ఆ నాదము సాధనకు ఉపయోగింపబడును. వాయించు వానికి తప్ప ప్రక్క వానికి కూడా ఆ వాదము వినిపించదు. (Resonance Box) నాద పేటిక ద్వారా నాదము బహిర్భాతమగును అనుటకు ఇది ఒక ఉదాహరణ.

(Trumpet) ట్రంపెట్ వాద్యములలో అతి చిన్నవి అతి పెద్దవి ఉండును. ఉరేగింపులలో వాయింపబడు ఈ వాద్యము నాదములు చాలా బిగ్గరగా వినిపించును. పెద్ద ట్రంపెట్ నాదము కొన్ని మైళ్లు వినిపించును.

సహాయ కంపనములు - (SYMPATHETIC VIBRATIONS)

ఒక తీగెను మీటి ధ్వనింపచేసినచో అదే స్థాయికి చెందిన, సమాన శృతి కలిగిన ప్రక్క తీగె కూడా (మీట కుండగనే) తనంతట తాను ధ్వనించును. ఒక గదిలో కొన్ని తంబురాలు ఒకే శృతికి చేసి ఆ శృతిలో ఎవరైన పాడినను, లేక ఆ శృతి యందు ఏ వాద్యమునైన వాదన సల్పినను ఆ తంబురాలన్నియును వాటంతట అవే ధ్వనించును. సారంగి, సితౌర వాద్యములకు సహాయ కంపనములు చెందుటకు 3 స్థాయిలలో స్థాయికి 12 స్వర స్థానములు

చొప్పున 36 తీగలు అమర్పబడి యందును. ఆ వాద్యములను వాయించునపుడు ఏ స్వరము వాయించునపుడు ఆ సహాయకంపన తీగి ధ్వనించి. వాద్యము యొక్క మాధుర్యము ఇనుమడించును.

ప్రతి ధ్వని ; (ECHO) గాన మందిరములు

పర్వత ప్రాంతముల యందును, పెద్ద దేవాలయముల యందును, పెద్ద రాతి భవనముల యందును, ధ్వని చేసిన వెంటనే ప్రతి ధ్వని వినిపించును. మొదట చేసిన ధ్వని తరంగములు దూరముననున్నను, నున్నటి రాతి ప్రదేశములను తాకి వెనుకకు మరలి వచ్చినను, ప్రతిధ్వని వినిపించును. పెద్ద సృత్య సంగీత భవనముల యందును, పెద్ద వివాహ వేదికల యందును ఇట్టి ప్రతి ధ్వనులు ఉండుట కద్ద. ప్రతిధ్వనులు ఉన్నచో సంగీత సభలు రక్తి భంగము చెందును. అందుచేతనే (Sound engineers) భవన నిర్మాణ సాంకేతిక నిపుణులు ప్రతిధ్వనులు కలుగకుండ ఉండుటకు తగు జాగ్రత్తలు తీసుకొనెదరు.

అట్టి జాగ్రత్తలు : నాదమును పీల్చుకొనునట్లు చేయు చర్యలుగా గోదలకు రంధ్రములుండిన దళసరి అట్టలు బిగించుట, ఉన్ని బట్టలు గోదలకు అమర్చుట, కర్రతో చేసిన కుర్చులు మందిరమునందు అమర్చుట మొదలైనవి చేయుదురు. శ్రోతులు, ప్రేక్షకులు వారి దుస్తులు కూడా ధ్వని తరంగములను పీల్చుకొనునట్లు చేయును.

మందిరము యొక్క పై కప్పు, అతి ఎత్తుగా లేకుండ చేసి పై కప్పునకు కృతిమ సీలింగు అమర్చిన ప్రతిధ్వని ఉండదు. ఇట్టి ధ్వని విషయములు నిర్మాణ ధశయందే చర్యలు తీసుకొనిన Preventive Acoustics, అనియును, నిర్మాణ మయిన తరువాత తీసుకొన్నచో Curative Acoustics అనియును అందురు.

127. కర్ణాటక సంగీతము ఆంధ్రలేవు-సంక్లిష్ట వివరణ

ఆంధ్రదేశంలో 'కర్ణాటక సంగీత అభివృద్ధి, చరిత్ర, రాజులు, జీవిందారులు, గురుకులాలు, మహా విద్యాంసులు, శ్రోతులు, సంగీత సభలు, సంగీత విద్యాలయాలు, సంగీత పోషకులు, ప్రభుత్వం, దేవాలయాలు, ఆకాశవాణి, దూరదర్శన్, క్యాసెట్ కంపెనీలు. మొదలైన వారి సేవ మీద ఆధారపడి ఉంది.

ఒకప్పుడు విజయనగర సామ్రాజ్యం దక్కిణాపథం అంతా ఆక్రమించి ఉండేది. ఆ తరువాత దక్కిణ రాష్ట్రాలన్నీ తంజావూరు రాజులాని చేసుకొని పరిపాలించిన, చౌళ, చేర, మహారాష్ట్ర, నాయక ప్రభువులు, సంగీత సాహిత్యాలను పోషించారు. వీరందరూ సంగీతంతోపాటు సంగీతం అంత మధురంగా ఉండే తెలుగు భాషను కూడా పోషించారు. మహారాష్ట్ర ప్రభువులు స్వయంగా తెలుగులో యక్కగానాలను రచించారు.

ఆకాలంలో ఆంధ్రదేశానికి కూడా తంజావురే రాజులానిగా ఉండేది. ఆకారణంగా ఆంధ్ర జిల్లాలలో ఉండే సంగీత, సాహిత్య, నాట్య విద్యాంసులు, కవులు, తంజావూరు రాజుల పోషణాశ్రయాల కోసం, వారివారి కళా కుశలత్త గుర్తింపు కోసం, తంజావూరు చుట్టూ ప్రకృత అగ్రహాలకు వలస వెళ్లారు.

త్యాగరాజుని వంశీయులు, శ్యామశాస్త్రి వారి వంశీయులు మెలట్టారు వారు, కవయిత్రి పసుపు లేటి రంగాజమ్మ వీణాధనం, ముక్కబృంద, బాలసరస్వతి, మొదలైన నాట్య, సంగీత విద్య కుటుంబాలు సంగీత గ్రంథకర్తలైన కల్పినాధుడు, సోమనాథుడు, గోవింద మాత్యుడు, విజయగోపాలుడు, గిరిరాజకవి, గోవిందసామయ్య, కూవన సామయ్య, ఘనంసీనయ్య, మెలట్టారి కాశీనాథయ్య, మెలట్టారు వీరభద్రయ్య, మెలట్టారు వెంకట్రామశాస్త్రి, పైడాల గురుమూర్తి శాస్త్రి, కవిమాతృ భూతయ్య. మొదలైన అనేక మంది అజ్ఞాత తెలుగు పాఠీకర్తలైన తెలుగు వాగ్గేయకారులు. (శౌంతి వెంకటరమణయ్య, శౌంతి వెంకట సుబ్బయ్య, (శౌంతివారు త్యాగరాజుని గురువులు.) పల్లవి గోపాలయ్య, పల్లవి శేషయ్య మొదలైన మహా సంగీత విద్యాంసులు, వాగ్గేయకారులు తమిళనాట స్థిర నివాస మేర్పరచుకొనిన తెలుగువారే.

కర్ణాటక సంగీత చైతన్యానికి, అభివృద్ధికి తెలుగు వారి సేవ, తెలుగువారి దోహదం ఎంతో ఉన్నతమైనవి. కొనియాడదగినవి.

ఈ నేపథ్యంలో గొప్ప కళాకారులు, విద్యాంసులు, కవులు, వాగ్గేయకారులు, తమిళనాడు వలస వెళ్లడం మూలంగా ఆంధ్రదేశం సంగీత విషయంగా (కర్నాటక సంగీత శైలి, గ్రంథములు, సంగీత రచనలు) వెనకబడింది.

128. మొట్టమొదటి గురువులు - గురుకులాలు

ఈ పరిష్కారులలో, ఆంధ్రదేశం నుండి కొందరు సంగీత జిజ్ఞాసువులు తమిళనాడు పోయి అచ్చట సంగీత విద్యాంసుల వద్ద, త్యాగరాజు వారి దగ్గర, వారి శిఖ్యల దగ్గర సంగీత విద్య యందు ప్రాచీన్యతను సంపాదించి, ఆంధ్ర దేశం తిరిగివచ్చి వారి జ్ఞానాన్ని విద్యను వారి ఇళ్లలోనే గురుకులాన్ని స్థాపించి శిఖ్యలకు ఉచిత భోజన వసతులను కల్పించి ఆంధ్రదేశమున కర్రాటక సంగీత వ్యవసాయమునకు విత్తనములు జల్లిరి. ఈ గురువులు సద్గురువులు, నిస్వార్థంగా, త్యాగబుద్ధితో ప్రేమ వాత్సల్యాలతో గురుపత్నుల సహకారంతో సంగీత చైతన్యానికి నాంది పలికేరు. ఆ విత్తనములు ఈనాడు మహా వృక్షములై, శాఖాపశాఖలై, ఇంటింటా, వాడవాడలా సంగీత చైతన్యం మహోజ్యలంగా ప్రకాశిస్తోంది.

సుసర్ల దక్కిణామూర్తి శాస్త్రి గారు, (పెదకళ్లేపల్లి). త్యాగరాజ స్వామివారి బంధువు, శిఖ్యలు, అయిన, మానంబు చావిడి వెంకట సుబ్బయ్యగారి శిఖ్యలు. వారి ఇంట్లోనే భోజన వసతి సదుపాయాలు ఏర్పరచి శిఖ్యలకు సంగీత విద్య బోధించేవారు. వీరి ఉత్సవాలు వీరి శిఖ్య ప్రశిఖ్యలు విజయవాడలోనూ, హైదరాబాదులోనూ జరుపు కొంటున్నారు. వీరి శిఖ్యలు పారుపల్లి రామకృష్ణయ్య పంతులుగారు, చల్లపల్లి పంచనదంగారు, చల్లపల్లి పురుషోత్తంగారు, మొదలైనవారు. సుసర్ల గంగాధర శాస్త్రిగారు, సుసర్ల కృష్ణ బ్రహ్మ శాస్త్రిగారు, సుసర్ల లక్ష్మీ నరసింహమూర్తి, సుసర్ల శివరాం మొదలైనవారు, సుసర్ల వారి శిఖ్యలు, వంశీయులు. రాజనాల వెంకటప్పయ్యగారు (ప్రత్యిపాదు). వీరు కూడా అనేక మంది శిఖ్యలకు భోజన సదుపాయాలతో ఉచిత విద్యను ప్రసాదించారు. వీరి శిఖ్యలు రాజనాల వెంకట్రామయ్యగారు. వంకమామిడి రాఘవయ్యగారు. గుంటూరు జిల్లాలో నాదస్వర విద్యాంసులు. చాలామంది వీరి శిఖ్యలే. చిన్నపీరు, పెద్ద పీరు సాహోబులు నాదస్వర విద్యాంసులు. వీరు గుంటూరు జిల్లాలో సంగీత సేవ చేశారు.

బాపట్ల కాంతయ్యగారు, తాడిగడవ శేషయ్యగారు ఆనాటి మహా విద్యాంసులు. దుడ్ల సీతారామయ్యగారు, (తుని వద్ద శ్రీరామపురం) వీరు సద్గురువులు. వీరి శిఖ్యలు, దుడ్ల రామకృష్ణ సౌదరులు

బాపట్ల కాంతయ్యగారు, బలిజేపల్లి సీతారామ శాస్త్రి గారు, పురాణం కనకయ్య శాస్త్రిగారు, కోనేరి రాజపురం వైద్యనాథ అయ్యర్ గారి శిఖ్యలు. పురాణం కనకయ్య శాస్త్రిగారి కుమారుడు పురుషోత్తమశాస్త్రి ఈనాటి మహాగాయకులు.

కలిగొట్ట కామరాజుగారు, విశాఖపట్టణ ప్రాంతం వారు. మహా విద్యాంసులు. తాటిపాక సంగీత శాస్త్ర సుధార్పవము

శ్రీ సుస్రూ దక్షిణామూర్తి గారు

శ్రీ పారుపల్లి రామ కృష్ణయ్య పంతులు గారు

శ్రీ మంగతంపల్లి పట్టాభిరామయ్య గారు

శ్రీ ద్వారం వెంకటస్వామి నాయుడు గారు

రామరాజుగారు. వైలెన్ ఎడమ చేతితో కమానువేస్తూ కుడిచేతి ప్రేష్టతో వాయించేవారు. సద్గురువు. విజయనగరం, బొబ్బిలి, పిలాపురం, చోడవరం ప్రాంతాలలో గల సద్గురువులైన సంగీత విద్యాంసులు, వాసావారు, పెదగురాచార్యులువారు, వీణ వెంకటరమణ దాసుగారు, తుమరాడ సంగమేశ్వర శాస్త్రిగారు, శిష్ట వారు ఈమని అచ్యుత రామశాస్త్రిగారు కవిరాయనివారు, వీణావిద్యాంసులు పేరి బాబుగారు (గాత్రం), గున్నయ్య, సత్యమూర్తి గారలు, (వైలెన్) వాసా వెంకట్రావుగారు వీణ, పత్రాయని సీతారామ శాస్త్రిగారు, గాత్రం. అప్పులాచార్యులుగారు వీణ. మైసూరు లక్ష్మణరావు గారు గాత్రం మొదలైనవారు. అద్భుతమైన సంగీత సేవ చేశారు.

ఆ తరువాత కాలంలో, విజయవాడలో గురుకుల పద్ధతిలో అనేక మంది శిష్యులకు విద్య నేరించవారు, పారుపల్లి రామకృష్ణయ్య పంతులు గారు. వీరి శిష్యులు వందలు, వేలు. అందు ముఖ్యులు మంగళం పల్లి పట్టాభి రామయ్యగారు, చిలకలపూడి వెంకటేశ్వర శర్మగారు. మద్దులపల్లి లక్ష్మీన్నశింహశాస్త్రిగారు, వంకదారి వెంకట సుబ్బయ్యగుప్తగారు, మహా గాయకుడైన బాలమురళీకృష్ణ గారు, అన్నవరపు రామస్వామిగారు (వైలెన్) నల్లాన్ చక్రవర్తుల కృష్ణమూచార్యులుగారు (వైలెన్) దారిపర్తిపిచ్చిహరిగారు (నాదస్వరం). దత్తాద పాండు రంగరాజు (వైలెన్), సేతి శ్రీరామశర్మ (జంతుగాత్రములు,) తిరుపతి పాన్నారావు, సరిదే సుబ్బారావు, కంభంపాటి అక్కాజీవరావు మహదేవు సూర్య నారాయణ రాజుగారు, కుటుంబయ్య, చావలి కృష్ణమూర్తి మొదలైన వారు. వీరందరూ సుసర్ల దక్కిణామూర్తి శాస్త్రిగారి, పారుపల్లి వారి శిష్యపరంపర. వీరందరిని త్యాగరాజ శిష్య ప్రశిష్య పరంపర అనవచ్చును.

మహా వాది వెంకటప్పయ్య శాస్త్రి క్రోని సత్యనారాయణ శాస్త్రి గోప్ప గాయకులు.

బందరులో హరి నాగభూషణం గారు వైలెన్ గాత్రం, హరికథ ప్రవచనంలోనూ మహానుభావులు. వీరు వాగ్దేయకారులు. వీరు బి.ఎ.బి.ఎల్. చదువు కొన్న లాయర్. వీరి పుత్రులు, హరి అచ్యుత రామశాస్త్రి (వైలెన్), హరి త్యాగశంకరశాస్త్రి గోప్ప విద్యాంసులు పండితులు కూడా.

చిదంబరంలో అన్నామలై విశ్వ విద్యాలయంలో 'సంగీత భూషణ బిరుదు పరీక్షలలో ఉత్తీర్ణులైన తెనుగు మహా విద్యాంసులు. డోక్కు శ్రీరామమూర్తి గారు, ఈధర నాగరాజు గారు, శిష్ట రాజశేఖరం గారు, మర్ల సూర్యనారాయణ మూర్తి. వీరు సంగీతానికి చాలా సేవ చేశారు.

కాకినాడలో మునుగంటి వెంకట రావు పంతులుగారు గోప్ప విద్యాంసులు సద్గురువు. సృజనాత్మకత కలిగి తన ప్రత్యేక బాణిలో గానం చేసేవారు. వారి శిష్యులలో ముఖ్యులు. ఓలేటి వెంకటేశ్వర్యులు సీత, అనసూయ మొదలైనవారు.

ఏరు శ్రీరామ సమాజ స్థాపకులు. ఏరి కుమారులు మునుగంటి శ్రీరామమూర్తిగారు, సంగీతానికి అంకితమైన సహృదయుడు, విద్యాంసుడు, విమర్శకుడు, ఏరు ‘గానకళ’ అనుపత్రికను స్థాపించి అవిచ్ఛినంగా కష్టనష్టాలకు గురి అవుతో జీవిత ప్రమాదంగా నిర్వహిస్తున్నారు. ఏరి కుమారులు చింపేంకట్టావు కూడ ఇందు భాగస్వాములే.

మునుగంటి వారు, సంగీత విద్యాతీసభను స్థాపించి గాన సభలను నిర్వహిస్తూ పండిత సత్కారాలను చేస్తూన్న ఉదారులు, రసికులు, సహృదయులు.

వారణాసి బలరామయ్యగారు, (వైలెన్) వారణాసి బ్రహ్మయ్యగారు (వైలెన్) వారణాసి ఘంటయ్యగారు (గొప్ప మార్దంగికులు) ఏరి వంశియులు ఈనాటికి సంగీతంలో ప్రకాశిస్తున్నారు. వారణాసి సుబ్బరామ శర్మ వారి కుమారులు వారణాసి కాళీప్రసాద్ మృదంగ విద్యాంసులు.

129. ఏడా విద్యాంసులలో కొందరు : నాడు - నేడు :

ఏటి ఆంధ్రదేశంలో మొదటి నుంచి చాలా ప్రసిద్ధి గాంచింది. బొబ్బిలి, విజయనగరం, పితాపురం సంస్థానాలలో ఆస్థాన విద్యాంసులుగా ఉండి మహా విద్యాంసులుగా ఉన్నవారు. ఆనాటి నుంచి ఈనాటి వరకు తమ ప్రత్యేక బాణీలతో ప్రకాశిస్తోన్న విద్యాంసులు అనేకులు ఉన్నారు. వారిలో ముఖ్యులు.

వాసావారి వంశంలో వాసా వెంకట్టావుగారు, విజయనగర సంగీత కళాశాలలో ఆచార్యులు. వారి కుమారుడు వాసా కృష్ణమూర్తి. అఖండ ప్రజ్ఞావంతుడు. వారి వంశంలో సంగీతం, ఏటి పిలిస్తే పలుకుతుంది.

మంచాల జగన్నాథరావు గారు, హిందూస్థానీ, లలిత సంగీతం, కర్రాటక సంగీత శైలులలో గొప్ప విద్యాంసుడు, బహుళ గ్రంథకర్త. అయ్యగారి సౌమేశ్వరరావుగారు అయ్యగారి కుటుంబంలో బహుశః ఆద్యాదు, ఏరు ఏటిలో మేటి. ఏరి సంతానంలో అందరూ మంచి వైణికులే. కుమారులు శ్యామ సుందర్ విజయవాడ సంగీత కళాశాల ప్రాచార్యులు. ఏరి సౌదరులు సత్యప్రసాద్. సౌదరి పరిటి రాజేశ్వరి.

బండి శ్యామల, బండి సుబ్బలక్ష్మి ద్వారం వరదమ్మ, పాలగుమ్మి విశ్వన్మాధం, పప్పు సౌమేశ్వరరావు, వారి కుమారుడు చంద్రశేఖర్ మొదలైన వారు ఆధునికత విద్యాంసులు.

ఈమని శంకరశాస్త్రిగారు, వాసా కృష్ణమూర్తిగారు, బేటీగాయత్రి, చిట్టిబాబు గారు ప్రపంచాన్ని ఉర్రూతలూగించిన వైణికులు.

కుంభంపాటి అక్కజీరావుగారు. రామవరపు సుబ్బారావుగారు, వి.ఎల్. జానకిరాంగారు, కో సత్యవతి, మేదూరి నరసింహరావుగారు, సుబ్బలక్ష్మి, గోవింద రాజెన్, మేదూరి సత్యనారాయణ, ఇవటూరి చెల్లాయి, వాసా పద్మనాభం, వంటేద్దు నాగరత్నం, కె. నాగమణి, ఆనంద రాజ్యలక్ష్మి గోప్ప వైషణులుగా ప్రకాశించేరు, ప్రకాశిస్తున్నారు.

130. వైలెన్ విద్యాంసులలో కొందరు : నాడు-నేడు

ఆంధ్రదేశంలో వైలెన్లో నాటి నుండి నేటి వరకు మహా విద్యాంసులు సద్గురువులు అనేక మంది చిరంజీవులుగా ప్రకాశిస్తున్నారు.

వైలెన్ అనగానే ఎవ్వరికైనా ద్వారం వారు గుర్తుకి వస్తారు. ద్వారం వైలెనుకు ఆద్యలు సద్గురువు, ద్వారం వేంకట కృష్ణయ్య నాయుడుగారు. వారి చిన్నతమ్ముడైన ద్వారం వేంకట స్వామి నాయుడుగారికి ప్రోత్సాహంతో, శిష్య వాత్సల్యంతో, కూలంకుషంగా వైలెన్ విద్యను బోధించారు.

ద్వారం వేంకట స్వామి నాయుడుగారు అభిల దేశాలలో వైలెన్ వాదన యందు ధృవతారగా ప్రకాశించేరు ఈనాటికి వైలెన్ అనగానే ద్వారం వారే.

ద్వారం వేంకటస్వామి నాయుడుగారు విజయనగర సంగీత కళాశాలకు ప్రాచార్యులుగా ఉండి అనేక వందల మంది శిష్యులను మహా విద్యాంసులుగా రూపొందించారు. సుస్వరంలో వారికి వారే సాటి. వారు లయబ్రహ్మ తానంలో మేటి. పల్లవి వాదనలో బ్రహ్మాణ్డుడు. సాజన్యమూర్తి. ఉదారుడు. మహామనిషి ద్వారం వేంకట స్వామి నాయుడు గారి అన్నగారి (వేంకట కృష్ణయ్యచారి) కుమారుడు ద్వారం నరసింగరావుగారు విజయనగరం సంగీతం కళాశాల అధ్యక్షుడు. వారి కుమారుడు దుర్గా ప్రసాదరావు విజయనగర సంగీత కళాశాల ప్రస్తుత ప్రాచార్యుడు. ద్వారం వారి ఇంకోక అన్నగారి కుమారుడు ద్వారం భావనారాయణరావు గారు కూడా, విజయనగర సంగీత కళాశాలకు ప్రాచార్యులు. ద్వారం నరసింగరావుగారి కుమార్తె మనోరమ ప్రస్తుతం ప్రైదరాబాదు సంగీత కళాశాల ప్రిన్సిపాలుగా పదవిని నిర్వహిస్తున్నారు. కుమారుడు ద్వారం సత్యనారాయణ (కుమార్) ఆకాశవాణి యందు నిలయ విద్యాంసుడు. ఇంకోక కుమార్తె రమణ కుమారి మంచి వైలెన్ విదూషి. ద్వారం వేంకట స్వామి నాయుడుగారి సంతతిలో మంగతాయార్, సత్యనారాయణమూర్తి మంచి విద్యాంసులు.

చాగంటి గంగబాబు, మారెళ్ల కేశవరావు, ద్వారం వారి ముఖ్య శిష్యులు, చదలవాడ కుమారస్వామిగారు, నోరి నాగభూషణంగారు, తిరుపతి నమ్మయ్యగారు తిరుపతి పాన్సుయ్య,

పరిదే సుబ్బారావు గారు, నిరాఘాటం రామకృష్ణ శాస్త్రిగారు, సుసర్ల లక్ష్మీ నృసింహమూర్తిగారు, బొంపాడ రామన్నగారు, పాడుగు రామూర్తిగారు, బొంపాడ రామచంద్రుడు. పేరి సుబ్బారావుగారు అన్నవరపు రామస్వామి గారు, కోటిపల్లి ప్రకాశరావుగారు, ఆకెళ్ల మల్లికార్య శర్మ, కొమాండూరి శేషాది, కొమాండూరి కృష్ణమాచారి, పుల్లెల పేరి సౌమ యజులు, తంపెళ్ల సూర్యనారాయణ, గౌరవరుల రామమోహనరావు, అంపోలు మురళీకృష్ణ, ఐ.విజయేశ్వరరావు, బి.ఎస్. నారాయణ, సూర్యదీపి, భవాని, కృష్ణవేణి, చల్లు ప్రభావతి, రామానుజసూరి, సన్యాసిరావు, అన్నాజీబావు, పూర్ణచంద్రుడు, కొక్కొండ సుబ్బాణ్ణయశర్మ పేరి శ్రీరామమూర్తి, ఎం. శ్రీనివాస నరసింహమూర్తి మొదలైన వారు నాటి నుండి నేటి వరకు మేటి వైలెన్ విద్యాంసులుగా ప్రకాశించారు ప్రకాశిస్తున్నారు. ఇంకా ఇతోధికంగా ప్రకాశిస్తానే ఉంటారు.

131. గాత్ర విద్యాంసులలో కొందరు : నాడు - నేడు

గాత్రంలో నాటి నుండి నేటి వరకు గుల ఆంధ్ర విద్యాంసులు, పట్టాయని సీతారామ శాస్త్రిగారు, ఉప్పలిపాటి అంకయ్యగారు, అథికార్ల నరసింగరావుగారు, బంకుపల్లి లక్ష్మణ శాస్త్రి, బంకుపల్లి సింహాచల భాగవతర్మగారు, జోస్వుల విశ్వనాథం, జోస్వుల కామేశ్వరరావు, థర్మపురి రామమూర్తి, ముసునూరి వేంకటరమణ మూర్తి, బలిజెపల్లి రామకృష్ణ శాస్త్రి, పెమ్మురాజు సూర్యరావు, అరుంధతి సర్కార్, వనుంధరాదేవి, రంపసుభద్రమ్మ, వింజమూరి వరదరాజయ్యంగార్, కర్కాపాలెం చంద్రమైళి, నూకల సత్యనారాయణ శాస్త్రి, కొత్తగాల్ సుబ్బాణ్ణం, గౌరీరామమోహన్, గురురాజాచారి, పురాణం పురుషోత్తమ శాస్త్రి, టి.టి. సీత, ఎస్.సి.వి. జగన్నాథాచారి, మాలతి పద్మనాభరావు, జోగులూంబ, అనూరాధ, జయంతిరమ, పంతుల రఘు, నేతి ఇందిర, రామకుమారి, జానకి, జయలక్ష్మి, వరలక్ష్మి, ఆలమూరు సుధారాణి, సీత, శేషులత, రాధ, పద్మ, ఉమాదేవి, భారతి, సేతుమాధవి, ద్వారం లక్ష్మి. మొదలైన వారిలో నిన్నటివారు, ఈనాటి వారు, సంగీతాన్ని జీవిత ధ్యేయంగా చేసుకొని సేవ చేసేరు. సేవచేస్తూ ప్రకాశిస్తున్నారు.

ఎమ్.ఎస్. బాలసుబ్బాణ్ణ శర్మ, నేదునూరి కృష్ణమూర్తి, ఓలేటి వేంకటేశ్వర్రు మణికృష్ణ స్వామి, శ్రీరంగం గోపాలరత్నం, లలిత, హరిప్రియ, శేషాచారి, రాఘవాచారి, సంగీత ప్రపంచంలో విశిష్టమైన స్థానాన్ని సంపాదించుకొనిన గాయక గాయనీ మణులు. మల్లాది సూరిబాబు మంచి విద్యాంసుడు. ఏరి కుమారులు మల్లాది సౌదరులు. ఈ వర్ధిష్టవులకు మంచి భవిష్యతు ఉన్నది. పుచ్చా శేషయ్య శాస్త్రి, కూర్కునాథ, మండా నరసింహం, తిరుపతి రామానుజసూరి, సరస్వతి విద్యార్థి-శారద-సౌదరీమణులు, మండపాక శారద, చల్లు విజయలక్ష్మి, చల్లు జలజాక్షి, కొత్తాప్రియంవద, చెరువు సుందరమ్మ, విష్ణుభట్ల ముకుందశర్మ, ఉదయశంకర్ సంగీత శాస్త్ర సుధార్ఘవము

సాదరులు, తాడేపల్లి లోకనాథ శర్మ, మౌదుమూడి సుధాకర్, అంజన, బాలకృష్ణ ప్రసాద్. మౌహన కృష్ణ, పారుపల్లి రంగనాథ్, ఎనమంత్ర పద్మవతి, శబరి గిరీష్, వెంకటాచారి, చక్రపాణి, రాజు, చిన్న, నారాయణ, సూరి, సుబ్బారెడ్డి, శ్రీరామ్, పార్థసారథి, మొదలైన గాత్రజ్ఞులలో పెద్ద విద్యాంసులు, చిన్న విద్యాంసులు, వర్ధిష్ట గాయకులు కూడా ఉన్నారు. వీరందరూ సంగీతానికి నిస్వార్థ సేవ చేసారు, చేస్తున్నారు.

132. నాదస్వరవిద్యాంసులు

నాదస్వర విద్యాంసులలో మహా విద్యాంసుల మొదలు, చిన్నచిన్న విద్యాంసుల వరకు ఆంధ్రదేశంలో కొన్ని ప్రాంతాలలో ఎక్కువగానూ కొన్ని ప్రాంతాలో పల్చగానూ ఉన్నారు. రాజనాల వెంకటపుయ్య శాస్త్రిగారి శిష్యులు గుంటూరు మండలంలోనూ, సుసర్ల దక్కిణామూర్తి వారి శిష్యులు కృష్ణ జిల్లాలోనూ ఉన్నారు. కర్కూలు, తిరుపతి, కడప ప్రాంతాలలో, తిరుమల దేవస్థానం సంగీత కళాశాల పుణ్యమా అని, అనేక మంది నాదస్వర డోలు విద్యాంసులు ఉన్నారు.

వీరిలో ముఖ్యులు, నాటి నుండి నేటి వరకు, పైడిస్వామి, దాలిపర్తి పిచ్చిహారి, దాలిపర్తి లక్ష్మీ నారాయణ, లోవరాజు, వేణుగోపాల్, అలుగోలు ఆంజనేయులు, ఒంగోలు రంగయ్య, దోమాడ చిట్టబ్బాయి, సత్యనారాయణ మొదలైన వారెందరో ఉన్నారు.

133. డోలు విద్యాంసులు :

నాదస్వర విద్యాంసులతో పాటు, డోలు విద్యాంసులు కూడా, బెజవాడ, గుంటూరు, విజయనగరం, కడప, కర్కూలు, తెనాలి, తిరుపతి ప్రాంతాలలో ఎక్కువగా ఉన్నారు.

నాదస్వరం కర్కాటక సంగీతానికి పెట్టనికోట. అలాగే డోలు వాద్యం లయ వీషయంగా మహాసముద్రం. డోలు వాద్యం దక్కిణ ప్రాంతంలో చాలా అభివృద్ధిని, పాండిత్య ప్రకర్షణని సాధించింది. దక్కిణాన కర్కాటక సంగీత చైతన్యానికి ముఖ్య కారకులు నాదస్వర (సన్నాయ) డోలు (తావిలీ) విద్యాంసులే.

డోలు నందు, మునిరామయ్య, రాజగోపాల్, కణ్ణరావు, అలుగోలు సత్యనారాయణ, అన్నవరపు గోపాలంగారు, మొదలైన మహా విద్యాంసులు ఎంత మందో గలరు.

134. మృదంగం విద్యాంసులు :

మృదంగ విద్యాంసులలో నాటి నుండి నేటి వరకు అశ్వధాటి రామూర్తి, ముళ్ళపూడి

లక్ష్మణరావుగారు, శ్రీపాద సన్యాసిరావుగారు, ధర్మల రామమూర్తిగారు, పాట్లూరి వీర రాఘవయ్య చౌదరిగారు, నర్సా గోపాల కృష్ణయ్యచౌదరిగారు, కె. వీరభద్రరావుగారు, కొంతం గంగరాజుగారు, వారణాసి ఘంటయ్య శాస్త్రిగారు, తిరుపతి రామానుజ సూరిగారు క్రొవ్విడి హనుమంతుగారు, మహాదేవ రాధాకృష్ణ రాజుగారు, నేమాని సౌమయాజులు. అట్లారి వేంకటేశ్వర చౌదరిగారు, పుచ్చ నుబ్బరావుగారు, చదలవాడ కుమారస్వామిగారు, సుదర్శనాచారిగారు, కోలంక వేంకట్రాజుగారు, త్రిమూర్తిగారు, క్రొవ్విడి సీతారాం, మల్లిఖార్జున రావు, దండమూడి రామమోహనరావుగారు, కమలాకరరావుగారు, ధర్మల వేంకటశ్వేరరావుగారు, ముళ్లపూడి శ్రీరామమూర్తి, ఎల్లా వేంకటేశ్వరరావు (తెలుగు విశ్వ విద్యాలయం సంగీతశాఖ అధ్యక్షులు) ఎస్.వి. రమణ, వంకాలయ నరసింహంగారు, వంకాయల వేంకట రమణ, జ్ఞానానందం, పుల్లేటికుర్తి రామరావు, గుడిపాటి నుబ్బరాయశర్మ, సతీష్, ప్రసాద్, సద్గురు చరణ్, పి.వి. రమణమూర్తి, కళ్యాణ రామన్, కామరాజు, కాశీప్రసాద్, ఉదయశంకర్, సుధాకర్, భాస్కరభట్ల కృష్ణమూర్తి, ధర్మరావు, జయ భాస్కర్, మహాదేవ నుబ్బరాజుగారు, శ్యాంకుమార్, సుమతి రామమోహన్ మొదలైన వారిలో పెద్ద చిన్న విద్యాంసులు, సంగీతానికి సేవ చేశారు, చేస్తున్నారు. మృదంగ విద్యాంసులలో కొంతమంది ఘటం, కంజిరా, మోర్చింగు వాద్యాలలో కూడా నిష్టాతులున్నారు.

ఈ మహావిద్యాంసులందరూ లయ మహా సముద్రాన్ని ఈది పారంచూసిన వారూ ఉన్నారు. విజయవంతంగా ఈదుతోన్న వారూ ఉన్నారు.

135. పూట (మురళీ వాద్యం)

వింజమూరి రాజగోపాలాచారిగారు, చంద్రశేఖరన్గారు, మండాబలరామ శర్మ, కళ్యాణ, శ్రీనివాసన్, దత్తాత్రేయగా, నాగరాజు, అనంతకృష్ణ, రవికిరణ్, ప్రపంచం సీతారాం, అనూరాధ, మొదలైన విద్యాంసులు, విదుషీమణులు నాటి నుండి నేటి వరకు ఉన్న వంశి వాదనా విద్యాంసులు.

136. ఆంధ్రదేశంలో సంగీత విద్యాలయాలు :

1. విజయనగరం కళాశాల: విజయరామ గాన కళాశాల. విజయనగరంలో మొట్టమొదటి వెలసిన సంగీత కళాశాల. ఈ కళాశాల 1919లో విజయనగర ప్రభువులు విజయరామ గజపతి వారు శ్రీమదజ్ఞాద ఆదిభట్ల నారాయణదాసు గారి ఆధ్వర్యంలో ఈ కళాశాలను స్థాపించారు. అందు మహానుభావలైన ఆచార్యులు ఉండేవారు. తరువాత క్రమంగా ద్వారం వేంకటస్వామి నాయుడుగారు, ద్వారం నరసింగరావుగారు, ద్వారంభావనారాయణరావుగారు, శ్రీరంగం సంగీత శాస్త్ర సుభార్థవము

గోపాలరత్నం, నేదునూరి కృష్ణమూర్తి గారూ ప్రాచార్యులుగా ఉండేవారు. ప్రస్తుతం ద్వారం దుర్గా ప్రసాదరావు ప్రాచార్యులుగా ఉన్నారు. వీరందరూ కళాశాల అభ్యన్నతికి దోహదం చేశారు. చేస్తున్నారు. ఈ కళాశాల చాల ఏండ్లు విజయనగర రాజుల పాలనలో ఉంది. 1950 ప్రాంతంలో ప్రభుత్వం తీసుకొన్నది.

2. హైదరాబాదు సంగీత కళాశాల : 1950 ప్రాంతంలో ప్రభుత్వం నెలకొల్పి క్రమంగా వింజమూరి వరదరాజ అయ్యంగార్, గోవింద నారాయణ దంతాలే, రాజూర్కర్, ఈ గ్రంథకర్త, శ్రీరంగం గోపాలరత్నం, ఆకెళ్ల మల్లికార్ణన శర్మ ప్రస్తీపాలులుగా ఉండేవారు. ప్రస్తుతం పూసర్ల మనోరమగారు ప్రిస్టిపాల్గా ఉంటున్నారు.

3. విజయవాడ ప్రభుత్వ సంగీత నృత్య కళాశాల: 1960 ప్రాంతంలో ఈ కళాశాల స్థాపించేరు. ఈ కళాశాలకు ప్రథమ ప్రాచార్యులు మహా విద్యాంసుడైన మంగళంపల్లి భాలమురళీ కృష్ణగారు. తరువాత క్రమంగా, నేదునూరి కృష్ణమూర్తిగారు, ఈ గ్రంథకర్త, ద్వారం భావనారాయణరావు గారు, ఫోటీకర్, వాసిరెడ్డి కనకదుర్గ, ప్రస్తుతం, అయ్యగారి శ్యామసుందర్, కళాశాల అభివృద్ధికి దోహదం చేశారు, చేస్తున్నారు.

4. సికింద్రాబాద్ ప్రభుత్వ కళాశాల: 1956లో ఈ కళాశాల సంగీత పారశాలగా ఉండి 1966లో కళాశాలగా అయింది. ఈ కళాశాల మొదటి ప్రస్తీపాలు ఈ గ్రంథకర్త. రెండవ ప్రిస్టిపాల్ నేదునూరి కృష్ణమూర్తి. రెండవ సారి కూడా ఈ గ్రంథకర్త ప్రిస్టిపాల్గా ఉన్నాడు. ప్రస్తుత ప్రిస్టిపాల్ నాట్యంలో మహా విదుషీమణి, వాసిరెడ్డి కనకదుర్గ, కళాశాలను తీర్చిదిద్దుతున్నారు.

5. కర్మాలు ప్రభుత్వ సంగీత కళాశాల : మొదటి ప్రిస్టిపాల్, కర్లపాలెం చంద్రమౌళి, కొమాండూరి శేషాది తరువాతి ప్రిస్టిపాల్.

6. వరంగల్ ప్రభుత్వ సంగీత కళాశాల: ఈ కళాశాల యందు మొదటి ప్రిస్టిపాల్ పూసర్ల మనోరమగారు, ప్రస్తుతం పుచ్చ శేషయ్య శాస్త్రి ప్రిస్టిపాల్గా కళాశాలను సమర్థవంతంగా నడుపుతున్నారు.

పై కళాశాలలు గాక ఆంధ్రదేశంలో ప్రభుత్వ సంగీత పారశాలలు 1. నెల్లూరు 2. గుంటూరు, 3. రాజమండ్రి 4. మంథని 5. నిజమాబాదు, 6. హైదరాబాదు పాతబస్సే యందు ఉన్నవి.

మొత్తం మీద ఆంధ్రదేశంలో 6 సంగీత నృత్య కళాశాలలు 5. పారశాలలు ప్రభుత్వం నిర్వహిస్తాంది. ఈ కళాశాలల యందు, పారశాలల యందు నిష్టాతులైన విద్యాంసులు,

ప్రాచార్యులు ఆచార్యులుగా విద్యార్థులకు శిక్షణనిస్తూ ఆంధ్రదేశ సంగీత నృత్య కళల అభివృద్ధికి ఎనలేని దోహదం, సేవ చేస్తున్నారు.

ఈ ప్రభుత్వ సంగీత కళాశాలలు. “మహారాజు ప్రభుత్వ సంగీత నృత్య కళాశాల” పేరుతో విజయనగరంలోనూ, ‘ఘంటసాలవేంకటేశ్వరరావు ప్రభుత్వ సంగీత నృత్య సంగీత కళాశాల’గా విజయవాడలోనూ, “త్యాగరాజ ప్రభుత్వ సంగీత నృత్య కళాశాలగా” హైదరాబాద్లోనూ, “భక్తరామదాస ప్రభుత్వ సంగీత నృత్య కళాశాలగా” సికింద్రాబాదులోను ఉన్నవి. విజయవాడ సంగీత కళాశాలకు ఘంటసాల సంగీత కళాశాలగా పేరుపెట్టినవారు మండలీ కృష్ణారావుగారు, (అప్పటిమంత్రి) త్యాగరాజ, భక్తరామదాస, సంగీత కళాశాలలుగా పేర్లను పెట్టినవారు అప్పటి మంత్రి హయగ్రీవాచారిగారు.

తిరుపతి : శ్రీ వేంకటేశ్వర సంగీత కళాశాల తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానం వారి ఆధ్యార్యంలో అనేక దశాబ్దాలుగా చక్కటి ప్రమాణాలతో, శ్రీ వేంకటేశ్వర విశ్వ విద్యాలయానికి అనుబంధంగా నిర్వహింపబడుతున్నది. ఈ కళాశాల అధ్యక్షులుగా, పి. సాంబమూర్తి గారు, చిత్తారు సుబ్రహ్మణ్యంగారు, నేదునూరి కృష్ణమూర్తిగారు, పశుపతిగారు, ఈ గ్రంథకర్త ఉన్నారు. ఇందు ఆచార్యులలో ఎస్.ఆర్. జానకిరాం, వి.ఎల్. జానకిరాం, పుదుక్కొట రామనాథన్, ద్వారం సత్యనారాయణ, పుదుక్కొట కృష్ణమూర్తి పుల్లెల పేరి సామయిజులు, ఉదయశంకర్, రాజేశ్వరి, తంజావూర్ లక్ష్మణ మొదలైన వారు సంగీత సేవ చేశారు.

ఆంధ్రదేశ కళాశాలలలో, గాత్రం, వీఱ, వైలెన్, నాదస్వరం, డోలు, మృదంగం, సితార్, తబ్లూ, భరతనాట్యం, కూచిపూడి, కథక్ జానపద నృత్య శాఖలలో, సర్పిఫికెట్, డిప్పోమా పరీక్షలు, కోర్పులు నిర్వహిస్తున్నారు. ఈ పరీక్షలు ప్రాంతాలనుబట్టి, ఆంధ్ర, నాగార్జున, కాకతీయ, తెలుగు, శ్రీ వేంకటేశ్వర విశ్వ విద్యాలయాలు నిర్వహిస్తున్నాయి.

137. విశ్వవిద్యాలయాలలో సంగీతం

ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయంలో ఎం.ఎ. తరగతులు. పద్మావతీ మహిళా విశ్వవిద్యాలయంలో ఎం.ఎ. తరగతులు. పాట్టి శ్రీరాములు తెలుగు విశ్వవిద్యాలయాలలో బి.ఎ.; ఎం.ఎ.; పి.పెచ్.డి. తరగతులు నిర్వహిస్తున్నారు.

138. గురుకులాలు : నాడు - నేడు

ఆనాటి నుండి ఈనాటి వరకు ఈ శతాబ్దం (20వ శతాబ్దం) మొదట్లో సుసర్ల

దక్షిణామూర్తిగారు, రాజనాల వెంకటప్పయ్య శాస్త్రిగారు, పురాణం కనకయ్య శాస్త్రిగారు, దుడ్చు సీతారామశాస్త్రిగారు, మంగళంపల్లి పట్టాభిరామయ్యగారు, హరినాగ భూషణంగారు, ద్వారం వెంకట స్వామి నాయుడుగారు, చిలకలపూడివారు, వంకదారివారు, బంకుపల్లి సింహాచల భాగవతర్గారు, పాడుగు రామూర్తిగారు, వాసావారు, ఈమనివారు, శిష్టవారు, వారణాసివారు, క్రోచివారు, మహావాదివారు, తాటిపాకరామరాజుగారు, మునుగంటి వెంకట్రావు పంతులుగారు, ద్వారం నరసింగరావుగారు, ఎమ్.ఎస్. బాలసుబ్రహ్మణ్యశర్మగారు మొదలైన మహా విద్యాంసులు అనేక వందల మందికి సంగీత విద్యను బోధిస్తూ, జీవిత పరమార్థంగా ఎంచి సంగీత సేవ చేశారు.

ఆధునికంగా గురుకులాలు కొనసాగిస్తున్న వారిలో కొంతమంది: విజయవాడలో అన్నవరపు రామస్వామి గాత్రం, వైలెన్లో అనేకమంది విద్యా దానం చేస్తున్నారు.

విజయవాడలో నల్లన్చక్రవర్తుల కృష్ణమాచారిగారు వైలెన్ విద్యాంసులు, సంగీత శాస్త్రంలోనూ, సంస్కృత సాహిత్యంలోనూ మహాపండితులు. ఏరి గురుకులంలో అనేక గాత్ర వైలెన్ విద్యార్థులు, విద్యాంసులుగా రూపొందించిన ఘనత కృష్ణమాచారిగారికి దక్కుతుంది.

విశాఖపట్టణంలో ఐ.వి.ఎల్ శాస్త్రిగారు సంగీత జనకులాన్ని స్థాపించి అనేక వందలమంది సంగీత ప్రియులను, మంచి శ్రోతులుగా, సంగీత విద్యార్థులను విద్యాంసులుగా రూపొందిస్తున్నారు. ఐ. విజయేశ్వరరావు గారి గృహం మంచి గురుకులంగా ఈనాటికీ భాసిస్తోంది.

మద్రాసులో మంగళంపల్లి బాలమురళీకృష్ణగారు వారి గృహంలో తెనుగు, తమిళ, మళయాళ కన్నడ సంగీత విద్యార్థులను మంచి విద్యాంసులుగా రూపొందిస్తున్నారు. గురువుగారైన పారుపల్లి రామకృష్ణయ్య పంతులుగారి, తండ్రిగారైన మంగళంపల్లి పట్టాభిరామయ్యగారి అడుగుజూడలలో గురుకులాన్ని కేవల పారమార్థిక దృష్టితో నిర్వహిస్తూ సంగీత సేవ అకుంరిత దీక్షతో చేస్తున్నారు. మోహనకృష్ణ, కనకదుర్గ మొదలైనవారు ఏరి శిష్యులే. ఈ గ్రంథకర్తకు ఏరు గురుతుల్యులు. ఏరి పిత్రుపాదులు ఈ గ్రంథకర్తకు ఆది గురువులు, పితృ సమానులు.

శ్రీపాద పినాకపాణిగారు విశాఖపట్టణంలోనూ, రాజమండ్రిలో కర్మలులోనూ వారింట్లో వారు, వారి శ్రీమతి బాలాంబగారు, అనేకమంది శిష్యులకు విద్యా దానం చేసారు, చేస్తున్నారు.

ఏరి శిష్యులు, ఓలేటి వెంకటేశ్వరులు, నేదునూరు. కృష్ణమూర్తి, శ్రీ రంగం గోపాల రత్నం, నట్టి నరసింగరావు, వసుంధర, మేడూరి సుబ్బలక్ష్మి, ధర్మపురి రామూర్తి. ఈ గ్రంథకర్త వారి శిష్యుడే.

136. సంగీత సభలు :

కాకినాడలో సరస్వతీ గానసభ, మహా సంగీత పోషకులైన కొమ్మిరెడ్డి సూర్యనారాయణ మూర్తి నాయుడుగారు స్థాపించారు. ఇప్పటికీ ఈ సభ అద్భుతంగా నిర్వహింపబడుతూంది.

శ్రీరామ సమాజం, సంగీత విద్యాత్మభ, మునుగంటి వారు స్థాపించారు. ఈనాటికీ ఈ సభలు మునుగంటి శ్రీరామమూర్తిగారి చేత అకుంటితంగా నిర్వహింపబడుతూంది.

విశాఖపట్టణంలో మొట్టమొదట దుర్గారావు గారిచే స్థాపించబడిన సంగీతసభ, తరువాత, అలహసింగరి, వెంకన్న పంతులు, బ్రహ్మయ్యశాస్త్రి, పినాకపాణిగారు, మొదలైన వారిచేత నిర్వహింపబడిన విజయ త్యాగరాజ సంగీతసభ చాలా దశాబ్దాలుగా సమర్థవంతగా నిర్వహింపబడింది. ఆ సభకి అనుబంధంగా సంగీత పారశాలకూడా నిర్వహించారు. అందు ఉపాధ్యాయుడుగా ఈ గ్రంథకర్తను తన గురువైన శ్రీపాద పినాకపాణిగారు నియమించారు.

విశాఖపట్టణం “సంగీత మిత్ర బృందం” అనే సభని ఈ గ్రంథ కర్త స్థాపించి ఆ సభకి అధ్యక్షుడుగా 6, 7 సంవత్సరాలు సేవచేసాడు. కట్టోజు సత్యరావు (సృంగ విద్యాంసుడు) కట్టోజు రత్నరావు, కవిరాయని జోగారావు (వీణా విద్యాంసుడు) గరిమెళ్ల శ్రీరామమూర్తి మొదలైన మిత్రులు సంగీత ప్రియులుఈ సభా నిర్వహణలో భాగస్వాములుగా ఉన్నారు.

తరువాత వాసా కృష్ణమూర్తి అధ్యక్షుడుగా అదే సంగీత బృందం ‘భారతీ గానసభ’ గా అవతరించి ఈ నాటికీ విజయవంతంగా నడుస్తున్నది.

విశాఖమూర్యజిక్ ఎకాడమీ సంగీతసభ ఎన్.ఎ.ఆర్ శాస్త్రి గారు, కట్టోజువారు, శ్రీనివాసు, కాశీశంకర్, హోటల్ ఉటీవారు మొదలైన పుర ప్రముఖులచేత ఈనాటికీ చాలా విజయవంతంగా నిర్వహించబడుతోంది.

విశాఖ సంగీత నృత్య సభ, సి.ఎస్.ఎన్. రాజుగారు, వారి మిత్రులు కలసి అద్భుతంగా నిర్వహిస్తున్నారు.

సుసర్ల శంకరశాస్త్రిగారు అనే మహానుభావుడు, సంగీత ప్రియులు, నిస్వార్థపరుడు, కళాతపస్వి, తమ జీవిత ధైయంగా “కళాభారతి” అనే సంగీత మంటపాన్ని, సంగీత సభాస్థలిని నిర్మించారు. ఈ కళాభారతిని, సి.ఎస్.ఎన్. రాజుగారు, శంకర శాస్త్రిగారి కుమారులు సుసర్ల గోపాల శాస్త్రిగారు తక్కిన ప్రముఖులు నిత్య లలితకళా కళ్యాణ మందిరంగా నిర్వహిస్తున్నారు.

ఈ సంగీత మందిరం విశాఖపట్టణ లలితకళా ప్రియులకు ఒక లలిత కళా సరస్వతి దేవాలయం. ఇందు శ్రీ త్యాగరాజస్వామి వారి విగ్రహ ప్రతిష్ఠ చేయబడింది. శ్రీ త్యాగరాజ వర్ధంతి, జయంతులు చక్కగా నిర్వహింపబడుతున్నాయి.

విజయనగరం, అనకాపల్లి, తుని, పితాపురం, అమలాపురం, తాడేపల్లి గూడెం, గుడివాడ, గుంటూరు, బందరు, ఏలూరు, (విజయవాడ కనకదుర్గ సభ, సద్గురుసభ, సంగీత సన్మందలి) వరంగల్, ఖమ్మం, రామచంద్రాపురం, పాలకొల్లు, (సికింద్రాబాదు, పైదరాబాదు కళాసాగరం, దక్కిణభారతీయసభ (ఎన్.ఐ.సి.ఎ.) త్యాగరాజగానసభ) (శ్రీరామగానసభ, 30 సంవత్సరాలుగా కొణీకి సత్యనారాయణ రావు గారు నిర్వహిస్తున్నారు) విశ్వకళాపరిషత్ను స్థాపించి 16 సంవత్సరాల నుండి ఈ గ్రంథకర్త చిన్న చిన్న సంగీత సభలను నిర్వహిస్తున్నాడు తిరుపతి, నెల్లూరు పట్టణాలలో అనేక సంగీత నృత్య సభలు విజయవంతంగా నిర్మిత సమయాలలో సంగీత నృత్య సభలు నిర్వహింపబడుతూ పటిష్టంగా నడుస్తున్నాయి. పైదరాబాదు విద్యానగరలో కొల్లెకాల్వారు త్యాగరాజ విగ్రహప్రతిష్ఠ చేసి, త్యాగరాజ ఉత్సవాలు జయప్రదంగా జరిపిస్తున్నారు.

పై పట్టాలలో గల సభలలో త్యాగరాజ వర్ధంతి. జయంతి, గణపతి, దసరా, నవరాత్రి, గానసభలు, సంగీత ఉత్సవాలు, నిర్విరామంగా జరుగుతున్నాయి.

ఇవిగాక, తెలుగు విశ్వ విద్యాలయంవారు, ఆంధ్రప్రదేశ్, సాంస్కృతీ మండలివారు, ప్రభుత్వ సాంస్కృతీ శాఖవారు, సంగీత ఉత్సవాలను నిర్వహిస్తున్నారు. కేంద్ర ప్రభుత్వ ఆధ్యర్యంలో దక్కిణ, కేంద్ర, సంస్కృతీ మండలివారు సంగీత ఉత్సవాలు నిర్వహిస్తున్నారు.

ఈ సభలలో విశాఖ సంగీత ఎకాదశివారు, కాకినాడ విద్యుత్పథవారు తిరుపతి త్యాగరాజ త్రుప్తివారు, శ్రీరామగానసభ పైదరాబాదు వారు, సంగీతజ్ఞులను బిరుదులతో, బంగారుపతకాలతో సన్నానిస్తున్నారు.

ఆనాటి నుండి ఈనాటి వరకు సంగీతానికి సేవచేసిన చేస్తూన్న సంగీత రసికులు, పోషకులలో కొంతమంది ముఖ్యులు :

అనకాపల్లిలో డా॥ సుబ్బరాజుగారు, ఏలూరులో కంభం మెట్టు సుబ్బరావుగారు, తాడేపల్లి గూడెంలో, పసల సూర్యచంద్రరావుగారు, బెజవాడలో చక్రవర్తిగారు, ముప్పి సుబ్రహ్మణ్యంగారు డా॥ డి.ఎల్.నారాయణగారు, జంటనగరాలలో మామిడిపూడి ఆనందంగారు, కొతామనోహర్ణగారు, చెరువు పార్థసారథిగారు, డా॥ బి.దయానందరావుగారు, ఎన్. శ్రీరామ సంగీత శాస్త్ర సుధార్మవము

మూర్దిగారు, డా॥ సి. నారాయణరెడ్డిగారు, మంతా భానుమతిగారు, రాజగోపాల్గారు, రమణాచారిగారు కిషన్రావుగారు, కళా దీక్షితులు గారు. మొదలైన వారు సంగీతానికి నిస్వార్థ సేవ చేస్తున్నారు.

ఆంధ్రదేశ దేవస్థానాలు అన్ని ఆయ ఆలయాలలో వేంచేసియున్న శ్రీవారల బ్రహ్మత్వవాల సందర్భంగా సంగీత పోషణ విసృతంగా జరిపిస్తున్నారు.

శ్రీమదమాదుల కోర్చి సంగీత సభలను నిర్వహిస్తాన్న పుణ్యమూర్తులు అందరూ సంగీత పోషకులే.

ఆంధ్రదేశంలో ఈనాడు కర్ణాటక సంగీత చైతన్యం మహాజ్యలంగా ప్రకాశిస్తుంది. వర్ధిష్ట గాయకులు మంచి సంప్రదాయ సిద్ధమైన శైలులతో గానం చేస్తున్నారు. సంగీత సభలు, సంగీత విద్యాలయాలు, పెద్దలైన సంగీత గురువులు, మహా విద్యాంసులు, ప్రభుత్వంవారు, సంగీత పోషకులు, ఈ చైతన్యానికి దోహదం చేస్తూ భాగ స్వాములుగా ఉన్నారు.

ఈనాడు సంగీత శ్రోతుల సంఖ్య చాలా వృద్ధి చెందింది. సంగీత విద్యాంసుల ఆధ్యక్షామతలు పేచ్చు అయ్యాయి.

సంగీతపోషకులలో ఆకాశవాణివారు, దూరదర్శన్ వారు క్యాసెట్ కంపెనీలవారు చాలా ముఖ్యులు. నిర్వత సమయాలలో సంగీత విద్యాంసుల గానాలను ప్రసారం చేస్తూ అనేక కార్యక్రమాలు ఏర్పాటు చేస్తూ సంగీత విద్యాంసులను సత్కరించడమే కాకుండా వారికి ప్రజలలో ప్రఖ్యాతిని ప్రసాదిస్తున్నారు. కాగా ప్రజలలో సంగీత చైతన్యాన్ని రసికతను, అభివృద్ధి చేస్తున్నారు.

కిరణసేత్ అనే మహా వ్యక్తి SPICMACAY అనే మహాజ్యల సంస్థను స్థాపించి మన యువ హృదయాల్లో భారతీయ సంస్కృతిని, భారతీయ సంగీత చైతన్యాన్ని పెంపాందిస్తూ మహాపకారం చేస్తున్నారు. SPICMACAY పరివారం, భారతదేశంలో వాడవాడలలోనూ, అన్ని విద్యాలయాలలోనూ సంగీత, సృత్య, ఉత్సవాలను నిర్వహిస్తున్నారు. ఈ మహా సంస్థ విదేశాలలో కూడా ప్రాచుర్యం పొందుతున్నది.

ఓం తత్త్వత్

ಡಾಕ್ಟರ್ ಶ್ರೀಪಾದ ಪಿನಾಕಪಾಣಿ ಗಾರು

శ్రీ మంగళంపల్లి బాలవమురళీకృష్ణ గారు

140. సంగీత బోధన

1. విద్యలలో సంగీత విద్య యొక్క స్థానం, సంగీత వియవ
1. సంగీత ఆచార్యుని లక్ష్మణాలు
2. సంగీత విద్యార్థి లక్ష్మణాలు
3. బోధనా పద్ధతులు, పార్యప్రణాళిక
4. సంగీతం నేర్చుకోవడంవలన లాభాలు ప్రయోజనాలు
5. సంగీత సాధన
6. సంగీత రసికత

అన్ని విద్యలలో సంగీత విద్య అనేక దృక్కోణాల నుండి గొప్పది. ఈ విద్య నాదవిద్య. తక్కినవన్నీ అక్షర విద్యలు. సంగీతవిద్య. ప్రకృతివిద్య. సంగీతవిద్య, సంగీత భాష, సర్వ ప్రపంచవాసులకు ఒక్కటే అవడంచేత అందరికీ అర్థం అవుతుంది.

సర్వ భాషలకు అక్షరాలు 26, 56 మొదలైనవి ఉంటాయి అయినా వాటి ఏల్లలు, దేశాలు, రాష్ట్రాల, వరకే పరిమితి అయి ఉంటాయి.

సంగీత భాషకు 7 స్వరాలు, 12 స్వరస్థానాలు మాత్రం ఉండినా, ప్రపంచ దేశాలలో ఉండే ప్రజల మధ్య పరస్పరం అర్థం, అవగాహన ఉంటుంది. ఏని రసించకలిగే స్థితి ఉంటుంది. ఈ గొప్పతనం సంగీతానికి ఒక ప్రత్యేకత.

చిన్న పిల్లలను 3 సంవత్సరాల వయసులోనే బడిలో వేస్తారు. వారు కె.జి. క్లాసులు మొదలుగా అన్ని క్లాసులు చదువుతో ఉత్తీర్ణులవుతారు. వారి కందరికి చదువుతో పాటు సంగీతం నేర్చిస్తే వారు గొప్ప సంస్కరంతులుగా, సహృదయులుగా మంచి పారులుగా మేధావంతులుగా, ఆధ్యాత్మిక స్వభావులుగా విశాల దృక్పథులుగా ప్రపంచ పారులుగా రూపాందుతారు అనేది పరమసత్యం.

విద్యార్థులు వారి వారి విద్యాశాఖలలో ప్రథములుగా ఉత్తీర్ణులుగా రూపాందాలని ననూ సంగీతవిద్య వారికి ఎంతగానో ఉపకరిస్తుందని తత్వ శాస్త్రజ్ఞులు నిరూపించారు.

మానవ మేధ రెండు భాగాలుగా ఉన్నది. కుడి వైపున గల మేధస్సు లలితకళలు, సంగీత శాస్త్ర సుధార్ణవము

సంగీతం, కవిత్వం, కల్పన, సృజనాత్మకత, రసగ్రహణ, భావసాందర్భపాశన మొదలైన విషయాలయందు ఉంటుంది. ఎదుమ ప్రక్కన గల మేధస్సు తర్వాత, లెక్కలు, శాస్త్రదృక్ప్రథమం, విషయ సేకరణ, జ్ఞాపకాల దాపరికం, మొదలైన విషయాలను గ్రహిస్తుంది. ఈ ఎదుమ ప్రక్కన గల మేధ (Brain) తక్కువ శక్తి కలదిగా ఉంటే, కుడిప్రక్కన గల మేధస్సు సంగీత చైతన్యంతో శక్తి గలది అయినప్పుడు, తన శక్తి ఎదుమ మేధస్సుకి ఇచ్చి దానిని శక్తివంతం చేస్తుంది. దీనివల్ల తేలినదేమంటే చదువులో వెనకగా ఉన్న విద్యార్థులకు సంగీతం నేర్చిస్తే వారు చదువులో చురుకైన తెలివిని ప్రదర్శిస్తారు. ఈ విషయం వైద్య, భౌతిక శాస్త్రజ్ఞులు కనుగొన్నారు.

లెక్కలు, చరిత్ర, భూగోళం, భౌతిక శాస్త్రం, ఆర్థిక శాస్త్రం, వైద్యం, మొదలైన విద్యలను సాధిస్తూ ప్రక్కన తోడుగా సంగీత అవగాహన కౌరకు కొంత సమయాన్ని వినియోగిస్తే పై విద్యార్థులు వారి వారి శాఖలలో సునిశితమైన వైపుళ్యాన్ని ప్రదర్శించగలరు.

సంగీతం నాదముయం. నాదము అతి సూక్ష్మమైన విద్య; కథ. అందుచేత సంగీత అవగాహన వల్ల, సూక్ష్మ జ్ఞానం సూక్ష్మబుద్ధి, సూక్ష్మమైన తెలివి, సంగీత జ్ఞానం వలన కలిగి, ఆ సూక్ష్మ జ్ఞానం తక్కిన విద్యశాఖలలో ప్రతిబింబిస్తుంది. అతి సూక్ష్మమైన బుద్ధియే కాకుండా సంగీతం వలన హృదయ వైశాల్యం, హృదయ సంస్కారం అలవరుతుంది. అభివృద్ధి చెందిన అన్ని పశ్చిమదేశాలలోనూ సంగీతం శాఖగా, సంగీత తరగతి లేకుండా సంగీతం పాల్యంశంగా లేకుండా ఏబడి, ఏ ఉన్నత విద్యాసంస్థ, ఏ విశ్వ విద్యాలయం ఉండదు. సంగీతం ఉన్నత విద్య వరకు నిర్భంధం. ఆ తరువాత ఇచ్చికం.

చిన్న తరగతులలో కొన్ని విద్యా శాఖలను, సంగీతం మాధ్యమంగా సంగీతంతో కేవలారు.

సంగీత అభివృద్ధికి, దేశం యొక్క అభ్యాసుతీకి, చాలా దగ్గర సంబంధం ఉంది. పశ్చిమ దేశాలలోని పౌరులలో సంగీత అవగాహన లేనివారు చాలా అరుదుగా ఉంటారు. అసలు ఉండరేమో ఎన్ని విధాలుగా ఆలోచించినా సంగీత విద్య ఉన్నతమైనది. గొప్పది. మానవులలో మానవత్వాన్ని పెంపాడించేది సంగీతం అనేది నిర్వివాదాంశం.

భారత దేశంలో కూడా అభివృద్ధి చెందిన రాష్ట్రాలలో సంగీతం చాలా అభివృద్ధి చెంది, ప్రతి ఇంట సంగీతం అతి ప్రాముఖ్యంగా పరిగణింపబడుతోంది. భారతదేశంలో సంగితాభివృద్ధిని సాధించిన రాష్ట్రాలలో ముఖ్యమైనవి. బెంగాల్, మహారాష్ట్ర, తమిళనాడు, కేరళ, కర్ణాటక రాష్ట్రాలను మొదట చెప్పాలి. తక్కిన రాష్ట్రాలలో ఆంధ్ర, ఒరిస్సా, ఉత్తర ప్రదేశ్, మొదలైనవి కూడా వస్తాయి.

సంగీతాభివృద్ధి, సంగీత వికాసం, సంగీత రసికత, ఈ అంశాలు కలిగిన ప్రదేశాలలో పౌరులు సంగీత మనస్సులుగా ఉంటారు.

సంగీత మనస్సులు సంగీత వాతావరణాన్ని వారు నివసించు ప్రదేశాలలో సృష్టించుకొంటారు. వారి వలన, సంగీత విద్యాంసులకు ప్రాత్మాహం లభించి, వారి సంఖ్య పెరుగుతుంది. ఏరి వలనే సంగీతానికి ప్రాముఖ్యత పెరగుతుంది. సంగీత సభలు, సంగీత పారశాలలు, సంగీత గురువులు, సంగీత గ్రంథ రచన, సంగీత ప్రదర్శనలు, సంగీత విమర్శకులు, సంగీత సంస్థలు అన్ని అభివృద్ధిని సాధిస్తాయి.

141. సంగీత ఆచార్యుడు : సంగీతజ్ఞులలో, సంగీత విద్యాంసులు, అంటే చక్కగా పాడగలిగి, స్వర, శృతి, గమక, రాగ, మనోధర్మ జ్ఞానం గలిగిన వారు. సంగీత శాస్త్రం కూలంకుషంగా తెలిసనవారు సంగీత పండితులు.

సంగీత ఉపాధ్యాయులు అనగా సంగీతం బోధన చేయకలిగే సంగీతజ్ఞులు, ఏరికి సంగీత విద్యత్తు ఉండాలి. పాండిత్యమూ ఉండాలి. బోధనా చాతుర్యం, బోధనకు కావలసిన ఓర్పు, విద్యార్థులపై ప్రేమ, విద్యార్థులకు తాను బోధన చేస్తూండగా వారు గ్రహించి పాడగలుగు తున్నప్పుడు తృప్తి, వారిని పెద్ద విద్యాంసులను చేద్దామనే ఆకాంక్ష, విద్యార్థులు సరిగా గ్రహించి పాడగలిగిన తరువాతనే తన బాధ్యత తీరింది అనుకునే పెద్ద మనసు, ఇన్ని మంచి గుణాలు ఉండాలి. సంగీత విద్యాంసుడైన సంగీత పండితుడైన ఉపాధ్యాయునికి, సంగీత ఆచార్యునికి, అప్పుడే తాను సద్గురువు అనిపించుకోవడానికి అర్థత కలుగుతుంది.

సంగీత గురువుకు ఇంకా చాలా విషయాలలో పాండిత్యం ఉండాలి. సంస్కృతం, తెనుగు, తమిళం భాషలు వచ్చి ఉండాలి. మహా వాగ్గేయకారుల సాహిత్య సంగీత విశేషాలను కూలంకుషంగా అవగాహన చేసుకో గలిగి, వాటిని విశేషించకలిగి ఉండాలి. విద్యార్థికి ఒక కృతిని నేర్చేటప్పుడు ఆ కృతి యొక్క సంగీతాన్ని, ప్రతి సంగతికి, అణువు అణువునా, అమస్వరాలతో స్వరములను స్వరపరచే సమర్థత, Notation పద్ధతిలో నిష్టాతుడుగా ఉండాలి. స్వరజ్ఞానం మీద గౌరవం ఉంటో స్వరజ్ఞానాన్ని శిఖ్యనికి నేర్చుకోతే అది సంగీతానికి అపచారం, తన ఆచార్య వృత్తికి అవమానం అవుతుంది. ఆచార్యుడు తాను, స్వరపరచి యున్న క్రొత్త కృతిని చూస్తో పాడగలిగి ఉండడమే కాకుండా విద్యార్థులకు అట్టి నొటేషన్ పద్ధతిని చూస్తో పాడగలిగే జ్ఞానాన్ని ప్రసాదించి తీరాలి.

కృతిలో ఉండే సాహిత్య విశేషాలను, భక్తిని, సంగీత రసాన్ని, రాగ సంగతుల విశేషాల్ని, భంగో విషయాలను కూలంకుషంగా విద్యార్థులకు బోధించాలి.

లయ, తూళ విషయాలు, లయ విన్యాసాలు తాను తెలిసికొని విద్యార్థులకు బోధించాలి.

మనోధర్మ సంగీత శాఖలైన స్వరకల్పన, రాగఅలాపన, నెరవు, తానం, పల్లవి, మొదలైన లోలైన విషయాల మీద తనకు సర్వాధికారాలు ఉండాలి. ఈ విషయాలను, విద్యను, మనసారా, అర్థాస్త్రాన్న శిఖ్యనికి దానం చేస్తూ ఉండాలి.

విద్యార్థి బృందమునకు పారం చెప్పేటప్పుడు ప్రతి విద్యార్థికి ప్రత్యేక కాలాన్ని వెచ్చిస్తే ఉండాలి. సంగీతంలోమాత్రం ప్రతి విద్యార్థి, వారివారి అవగాహనలో, వారింపారి గాత్ర ధర్మంలో, వారివారి ఆర్ఘ్యతలలో, అతిమాక్ష్మేన తరతమ భేదాలుంటాయి. వాటిని గమనించి ఎవరికి కావలసినట్లు వారికి నేర్చాలి. తక్కువ అవగాహన ఉన్న వారికి ఎక్కువసార్లు బోధించాలి.

వీలైతే ప్రతి విద్యార్థికి ఒక నిర్ణితమైన కాలంలో ప్రత్యేకంగా నేర్చటం చాలా మంచిది. అట్లు వీలుగానిచో పై విధంగా ఒక్కొక్కరిని, పాడించి వారికి బోధించాలి.

విద్యార్థులలో, విద్యార్థినులలో శృతులు వ్యత్యాసం ఉంటాయి. విద్యార్థులకు విద్యార్థినులకు విడివిడిగా బోధన చేయాలి.

విద్యార్థులలోనే శృతులు తేడా ఉండవచ్చు. అట్లాంటి సమయాలలో అందరికీ సరిపడే ఒక శృతిని (Common) నిర్ణయించి, వారికి బోధన చేయాలి. అట్లాగనే విద్యార్థినుల విషయంలో కూడా.

తక్కిన విద్య సంబంధిత విషయములకు, సంగీత విషయములకు (Subjects) బోధన విషయాలలో చాలా వ్యత్యాసము కలదు. తక్కిన విషయములు విద్యార్థులకు ఉపాధ్యయలకు సమానమే. కాని సంగీత విషయాల యందు, సంగతి, గమకము, శృతి, లయ విషయాలలో ఎవరి అవగాహన, ఎవరి గాత్ర ధర్మం, ఎవరి యోగ్యత, వారిదే. ఇద్దరు సంగీత విద్యాంసులు ఒక రాగమును గాని, ఒక శృతిని, ఒక సంగతిని గాని, ఒక గమకమునుగాని, ఒకే విధముగా పాడుట సాధ్యముకాదు. అతి సూక్ష్మమైన భేదములుండవచ్చను.

ఇది సంగీతమున, కొంతలో కొంత కవిత్వము, చిత్రలేఖనము శిల్పమునందు అన్వయము అగును.

సృజన, కల్పన, మనోధర్మము, ఆత్మగా కలిగిన సంగీతమున ఇది సహజాతి సహజము. ఇందుకు భిన్నముగా అందరూ విద్వాంసులు ఒకే విధముగా గానము చేసినచో అది లలితకళ అనిపించుకొనదు.

సంగీతము లలితాతి లలితమైన కళ, విద్య, జ్ఞానము.

సంగీత ప్రపంచమున, గానము చేయు విద్వాంసులకు (Performer; Exponent) ఖ్యాతి, కీర్తి, హోదా, ధనము మర్యాదా, భోగము మొదలైన అదృష్టములు కలుగును. ప్రజల అభిరుచులను అవగాహన చేసికొని వారి అభిరుచులకు అనుగుణముగా తన శైలిని మలుచుకొను విద్వాంసునికి, ఇంకనూ అధికముగా పై అదృష్టములు వరించును.

సంగీత ఆచార్యుడు గొప్ప విద్వాంసుడు, గొప్ప పండితుడు, గొప్ప భాషా వేత్త, అయి ఉండి బోధనా చాతుర్యము కలిగి ఉండవలెను.

సంగీత ఉపాధ్యాయుడు “గొప్పగా పాడనక్కరలేదు”. అను వాదన ఒకటి కలదు. (అది అర్థము లేనిది). గొప్పగా పాడగలిగిన వారే గొప్పగా నేర్చగలరు అనుమాట సత్యము. పైగా ఉపాధ్యాయుడు. పండితుడు, భాషా కోవిదుడు కూడా కావలెను కదా.

సంగీత బోధనలుసలుపువారిలో తర తమ భేదములుండుట సహజము. కాని ఆచార్యుడు తాను ఎల్లప్పుడూ విషయ సేకరణ చేయుచు క్రొత్త విషయములను నేర్చుకొనుచునే యుండవలెను. తన విద్య దీపము వెలుగుచున్ననే, తన దీపముతో ఇంకొకరి దీపమును వెలిగించగలడుగదా.

సంగీత బోధన చేయువారలలో మూడు తరహాలు కలవారు కలరు.

మొదటి తరహా ఆచార్యుడు తనకు తెలిసిన దానిని తాను నేర్చుకొనిన దానిలో కొంతవరకు అప్ప చెప్పినట్లు మైక్లు తీర్చుకొనును. ఈ తరహా ఆచార్యుడు. కొంచెముగా నేర్చుకొనును. సాధన ఉండదు. విని నేర్చుకొనడు. స్వరజ్ఞానము చాలా తక్కువ ఉండి యుండును. రెండవ తరహా సంగీత ఆచార్యుడు. శిష్యుల యోగ్యతను బట్టి శిక్షణ నిస్తాదు. మూడవ తరహా సంగీతాచార్యుడు. సంగీత శిష్యులకు ప్రోత్సాహన్ని ఉత్సాహన్ని ఇచ్చి ఉత్సేజిపరుస్తాడు. అతడి బోధనా ప్రయత్నం శిష్యులను అందలం ఎక్కుంచటమే.

సంగీత ఆచార్యుడు శిష్యులు అవసరాలు తెలుసుకొంటూ మాక్కు బుద్ధితో సద్యవంగా కల్పనలను చేస్తూ శిష్యులకు ఆనందాన్ని తృప్తిని ఇస్తూ తాను తృప్తిని, ఆనందాన్ని పొందుతూ

ఉంటాడు. ఈతడికి సంగీతం నేర్చడమే ధ్వయంగా, తాను ఒక సంగీత ఆచార్యుడై తనను తానే నిచ్చేనగ భావించి, వారిని పై అంతస్తులకు ఎక్కిస్తో ఉండడమే అదృష్టంగానూ, ధన్యజీవిగాను, భావిస్తూ ఉంటాడు. ప్రతిఫలాపేక్ష ఇంచుకైన లేకయే తన ఆనందమే, తృప్తియే ప్రతిఫలంగా భావించే ఉత్తముడు సంగీత ఆచార్యుడు.

142. సంగీత విద్యార్థులు : సంగీత విద్యార్థులు అనేక తరహాలుగా అనేకమైన సంగీత యోగ్యతలు కలిగి, అనేక గాత్ర ధర్మాలతో, అనేకమైన గ్రహింపుల తరతమ బేధాలతో ఉండడం సహజం.

కొంతమందికి జీవిత ధ్వయం సంగీత పాఠటం. ఏదు సంగీతాన్ని ప్రేమిస్తారు. ఆరాధిస్తారు. సులభంగా గ్రహిస్తారు. సాధన చేస్తారు.

సంగీతం మీద ఆశ ఉన్నవారిలో కొంతమందికి మంచి గాత్రం ఉండకపోవచ్చును. మంచి గాత్రం ఉంటే సంప్రదాయ సంగీతం మీద ఆశ ఉండకపోవచ్చు. ఈ విధంగా చేరికలు కూడికలు (Permutations & Combinations) ప్రస్తారాలు ఎన్ని వస్తాయో అన్ని విధాలుగాను ఉంటారు.

మంచి గాత్రం, విశంబకాలం, ఘనం, వేగం, సంప్రదాయ సంగీతం మీద శ్రద్ధ. ఆశ, ధ్వయం, భగవంతుడు ఇచ్చిన ఉపజ్ఞ (Gift) ప్రతిభ (Talent) వేగంగా అవగాహన చేసుకోవడం, అన్నిటికంటే ముఖ్యమైనది (Taste) రుచి, (Exellence) అనగా మంచి సంగీతం మీదనే దృష్టి. ఇంట్లో కుటుంబంలో సంగీత వాతావరణం, ముఖ్యంగా తల్లి తండ్రులకు సంగీతం మనస్స. ఇన్ని మంచి విషయాలు కలిసి ఉండటం చాలా తక్కువ మంది విద్యార్థులలో ఉంటుంది.

ఏటి తరువాత మంచి గురువు, గురువులు దౌరకడం చాలా అదృష్టం. మంచి గురువును గురించి ఇంతకుముందు వర్ణించుకొన్నాం.

సంగీతం నేర్చుకొనేటప్పుడు గురువు గంట పారం చేప్పే శిష్యుడు కనీసం 5, 6 గంటలు సాధన చేయాలి. తానవర్ణాలు 3 కాలాలు, మొదటికాలం గమకపుష్టి, అనుస్వరాలు, రాగ ప్రధానంగా రెండవ కాలం ఉల్లసితంగా ఒక స్వరంలోంచి ఇంకొక స్వరంలోకి (Swing) ఉయలవలె ఉపతో పాడాలి. 3వ కాలం అతి వేగంగా స్పష్టంగా బలం అంతా గాత్రం మీదికి తెచ్చుకొని సాధన చేయాలి. కృతి, కీర్తన, ప్రతి సంగతిని రాగమయంగా సాహిత్యాన్ని స్పష్టంగా పాడుతో, కృతిలో గల రాగం, సాహిత్యం ఒక దానికి ఒకటి తోడు నీడగా నంగీత శాస్త్ర సుధార్ణవము

(Complimentary) పాడాలి. సంగతి, రాగం, కోసం సాహిత్యాన్నిగాని, సాహిత్యంకోసం రాగాన్ని గాని వదులుకో (Sacrifice) కూడదు. ఈ విధంగా సాధన చేయాలి.

మనోధర్మ సంగీత శాఖలు సాధన చేయడం చాలా కష్టం. రాగ సంగతులు సంప్రదాయ సంగతులుగా ఉండాలి. కృతి, కీర్తన, వర్ణాల నుండి సంగతులు తీసుకోవాలి. ఎంత కల్పన చేసినా సంప్రదాయబద్ధంగా రాగ లక్ష్మణాల పరిధిలోనే సాధన చేయాలి. రాగ ఆలాపన నియమాల ప్రకారం, ఆ, క్రమ పద్ధతులను పాటించాలి.

కర్ణాటక సంగీతంలో రాగం ముఖ్యం. రాగమూ రాగమే, కృతి, కీర్తన, మొదలైన సంగీత రచనలూ రాగ భూయిష్టమే. స్వరకల్పన. నెరవు, తానము, పల్లవి, ఇవన్నీ కూడా రాగమయమే. అందుచేత రాగాన్ని కూలంకషంగా అవగాహన చేసుకోవాలి.

సంగీతాన్ని సేకరించడంలోనే మనస్సు ఉండాలి. ప్రదర్శన, సంగీత కచ్చేరీ, పేరు ప్రభావితి (Publicity) ఉద్యోగం, మొదలైన వాటి మీద మనస్సు ఏమాత్రం ఉండకూడదు. అధ్యాతంగా పాడాలి. ఎవ్వరూ తనలాగ పాడకూడదు అనగా తన తోటి వారిలో విశిష్టతను సంపాదించాలి. పేరు ప్రభావితి, వాటంతట అవే వస్తాయి. వాటికి తొందర పడకూడదు. పలుకు అన్నాన్ని ఎవరు తినలేరు. సంగీత విద్యార్థి ఎంత విద్యాంసుడైనా విద్యార్థిగానే ఉండాలి. చాలు అనుకోకూడదు. అన్నం పూర్తిగా ఉడికేదాకా ఓర్పు కలిగి ఉండాలి.

“ఆత్మ విమర్శన” సంగీత విద్యార్థికి సంగీత విద్యాంసునికి చాలా ఎక్కువగా ఉండాలి. తనను తను నిశితంగా విమర్శించుకోవాలి. తన తప్పులను సమర్థించుకోకూడదు. తప్పులను విమర్శించుకొంటూనే ఉండాలి; జీవితాంతం వరకు.

పెద్ద విద్యాంసులను, చిన్న విద్యాంసులను తన సాటివారిని అందరినీ వింటూనే ఉండాలి. వారితో తనను పోల్చుకొంటూ ఉండాలి. విశేషమైన శైలి, సంగతులు, అందం, రుచి వాటిని తక్కిన వారి దగ్గర నుంచి విని, వాటిని తనవిగా చేసుకోవడానికి సాధన చేయాలి. అనుకరణ పూర్తిగా పనికిరాదు. అనుసరణ మాత్రమే చేయాలి. అది కూడా కొంతవరకే.

ఇతర విద్యాంసుల లోపాలను విమర్శించకూడదు. అవి తన యందు లేకుండా చూచుకోవాలి. రాకుండా జాగ్రత్త పడాలి. లోపాలతో పాడుతోన్న వారి వద్దనుండి లోపాలను తెలుసుకొనడం వలన ఒక విధంగా వారు కూడా గురువులే. ఎట్లా పాడకూడదో మనకి నేర్చుతున్నారు. క్రమంగా ఒక విద్యార్థి విద్యాంసునిగా రూపొందుతున్నప్పుడు తనదంటో ఒక శైలి (Style) ఒక పద్ధతి, ఒక అందం మొదలుగా గల విశిష్టవిషయాలపై శ్రద్ధగా సాధనచేసి పరిపూర్ణతను (Perfection) సాధించాలి.

సంగీతంలో పరిపూర్వక చాలా ముఖ్యం. ఎంత చిన్న పరిధిలోనైనా పూర్వత (Finished Product) (Refined) (Neat Presentation) చాలా ముఖ్యం.

గ్రంథం అనగా కృతుల సంఖ్య. అవి ఎంత ఎక్కువగా నేర్చుకొంటే అంత ఎక్కువగా రాగ అవగాహన ఉంటుంది. రాగం మీద అధికారంవస్తే సంగీత కోటలో పాగా వేసినట్టే.

కర్ణాటక సంగీత గమకాలు ఎక్కువగా రెండు స్వరాల మీద రెండు స్వరాల మధ్య ఊగుతోఊంటాయి. అలా ఊపేటప్పుడు ఎక్కువ, తక్కువ అవడానికి అవకాశం ఉంటుంది. సూక్ష్మ శృతులు జారే అవకాశం ఉంటుంది కనుక జాగ్రత్త పడాలి. అలాగే స్ఫురితం, రవ, ప్రత్యాహాతం గమకాలను, శృతి శుద్ధంగా పాడాలి. కనీసం, రెండు స్థాయిలు, రెండున్నర స్థాయిలలో వేగాన్ని అలవాటు చేయాలి. వేగం, స్పష్టతతో అనేక అలంకారాలను సాధన చేసి పాడాలి. ‘తానం’ నిష్టాతులైన మహా విద్యాంసుల వద్ద విని నేర్చుకోవాలి. మనో ధర్మ సంగీత సాధన స్వరకల్పనతో మొదలు పెట్టాలి. ముందు కల్పన చేయాలి. ఎవరికి వారే అలంకారాలను చేసుకొంటూ స్వరకల్పన చేయాలి. ప్రథమ కాలం ముందుగా ప్రయత్నం చేయాలి. క్రమంగా ద్వితీయకాలం సాధన చేయాలి. నెరవు, ఒకటి రెండు కాలాలు క్రమంగా సాధన చేయాలి. మొదటి కాలం రాగమయంగా ఉండాలి. తాళంలో ఉండాలి. సాహిత్య సర్దుబాట్లు చేసుకొంటూ ఉండాలి. అందుచేత చాలా కష్టం. సాధన చేసే వారికి రోజుకు 24 గంటలు సరిపోవు.

పల్లవులు, ముందుగా సాదా సీదా తాళాల్లో, తరువాత క్లిప్ప తాళాల్లో, క్రమంగా గతి భేద పల్లవులు, గురువు దగ్గర నేర్చుకొని సాధన చేయాలి. ఈ రోజులలో పల్లవి ప్రదర్శన, సాధన, శిక్షణ కూడా తగ్గిపోయాయి. ఈ మధ్య మరల పల్లవులకు ప్రాధాన్యం పెరుగుతోంది.

మనోధర్మ సంగీతం మన భారతీయ సంగీత (ముఖ్యంగా పై మనోధర్మ శాఖలు) సాంప్రదాయం యొక్క సాత్మ. దానిని కాపాడుకోవాలి. అన్ని సాధనలు గురువు సమక్కంలో, గురువు పర్యవేక్షణలోనే సాగాలి. అన్ని వేళలా అది వీలుకాదు. ఆట్లాంటప్పుడు ఆత్మ విమర్శతో సాధనలు సాగాలి.

143. స్వరజ్ఞానం, నోటేషన్ - సంగీత అక్షరాస్యత

స్వరజ్ఞానం అనగా, సంగీతంలో ప్రతి స్వరానికి, రాగంలో ప్రతి సంగతికి, స్వరం నిర్ణయించాలని తెలియడం.

ఒక సంగతిని గాని, ఒక రాగమూర్ఖనను గాని, ఒక స్వరగుచ్ఛాన్ని గాని అకారంతో గానం చేసినప్పుడు, ఆ సంగతులను, ఆ మూర్ఖనను, ఆ స్వరగుచ్ఛాన్ని వెంటనే స్వరాలలోకి మార్చి పాడటం ఒకటే కాదు. ఆ స్వరస్థానాలను కూడా తెలుసుకోవటం స్వరజ్ఞానం, స్వరస్థానజ్ఞానం.

స్వర జ్ఞానం అంటేనే, స్వరస్థాన జ్ఞానం. గమకంతో ఉండే స్వరాలిని (అకారంతో రాగ సంగతులుగా పాడినప్పుడు) వెంటనే గుర్తు పట్టి తిరిగి స్వరాలను పాడటం స్వరజ్ఞానం.

స్వరజ్ఞానం రెండు విధాలు. మొదటిది అకారంతో ఉండే స్వరాలను గుర్తు పట్టడం. ఆ స్వరాలను హ్రాస్య, దీర్ఘాలతో స్వరపరచి వ్రాయడం. రెండవది స్వరపరచిన సంగీత రచనను చూచి పాడగలగడం. ఈ రెండు విధాలుగా గలిగిన స్వర (స్వరస్థాన, గమక) జ్ఞానం సంగీత విద్యార్థి దగ్గర నుంచి సంగీత విద్యాంసుని వరకు సంగీత ఆచార్యుని వరకు జీవితాంతం, అనుక్కణం, కావాలి. చాలా అవసరం. ఈ అపూర్వమైన, అతి ముఖ్యమైన స్వరజ్ఞానం ఉంటేనే విద్యార్థి విద్యాంసుడోతాడు. విద్యాంసుడు మహావిద్యాంసుడుగా రూపొంది ప్రకాశిస్తాడు.

స్వరజ్ఞానమే, సంగీత శిక్షణ. స్వరజ్ఞానమే సంగీత జ్ఞానము. కూలంకషమైన స్వరజ్ఞానమే సంగీత విద్వత్తు, సంగీత పాండిత్యం.

ఈ స్వరజ్ఞానాన్ని, సంగీత ఆచార్యుడు. సంగీత విద్యార్థికి చిన్న చిన్న దశల నుండి నేర్చటం చాలా చాలా ముఖ్యం. గీతాలు, వర్ధల నుండి విద్యార్థి మనస్సు నందు స్థాపించాలి. కృతులను నేర్చుతోన్నప్పుడు సంగతిని, ఆ సంగతి యొక్క స్వరాన్ని తెలుసుకొనేలాగ విద్యార్థికి శిక్షణను ఈయాలి. ఆ కృతిని ఈ విధంగా నేర్చుకున్న తరువాత, ఆ కృతిని స్వరపరచి విద్యార్థి చేత తాళగుర్తులతో, ప్రాస్వదీర్ఘాల అక్షరకాలతలతో తాళ ఆవర్త అక్షరాలకు సరిపోయేటట్లు వ్రాయించిన తరువాతనే ఆ కృతిని ఆచార్యుడు నేర్చినట్లు, విద్యార్థి నేర్చుకొన్నాడు అని అర్థం.

ఈ స్వరజ్ఞాన వ్యవసాయం, అధ్యయనం అలంకారాల దశ నుండే ప్రారంభించాలి.

అన్ని రాగాలలోనూ అనేక అలంకారాలను ఆచార్యుడు రూపొందించి విద్యార్థి చేత పాడించి మొదట స్వరబృందాలను ఆస్వర బృందాలకు అకారాలని పాడిస్తే ఉంటే. ఆకారం సంగీత శాస్త్ర సుధార్ణవము

పాడుతోన్నప్పుడు విద్యార్థి మనస్సులో ఏ స్వరానికి ఏ ఆకారం పాడుతున్నాడో తెలుసుకొంటూ ఉంటాడు. ఈ క్రమపద్ధతే స్వరజ్ఞానానికి నాంది.

స్వరజ్ఞానం తరగతి ప్రత్యేకంగా నిర్వహించాలి. ప్రథమ దశలలో వారికి చెప్పిన మోహన గీతమో, కళ్యాణి, శంకరాభరణం గీతం చెప్పే ముందర ఆరాగ ఆరోహణ అవరోహణలను వానిలో చిన్న చిన్న స్వర బృందాలను అలంకారాలను పాడించిన తరువాత వారిని స్వరాలను పాడుమని అడగాలి. “పమగా అను, నిదపా అను, మగమా అను” ఈ విధంగా వారి చేత అనిపించాలి. వారు బాగా పాడుతోన్న తరువాత ఆచార్యుడు ఆ రాగంలో ననన అని పాడి దానికి స్వరం అడగుతోంటే క్రమంగా విద్యార్థి మనస్సులో ఒక సూక్ష్మ జ్ఞానం తెరుచుకొని క్రమంగా వృద్ధి చెందుతుంది.

మొదటి పారంలోనే మోహన ఆరోహణ స్వరాలను ప్రాయాలి. “సరిగపదన” ఈ ఆరోహణ స్వరాలలోనే అవరోహణ స్వరాలు కూడా ఉన్నాయి.

సరీ సరిగా సరిగా, సరిగపా - మొదలుగా తారషడ్డమం వరకూ తరువాత సదా, సదపా, సదపగా, అని పాడిస్తో ఆధార షడ్డమం వరకు పాడించాలి. వెంటనే ఆకారం పాడించాలి.

అలాగే ఆరోహణ, అవరోహణ, స్వర బృందాలు స్వర అకారం ఎన్ని వీలైతే అన్ని ఎక్కువగా పాడించాలి. మధ్యమధ్య స్వరాలను అడిగి పాడించాలి. క్రమంగా అకారం పాడి స్వరం చెప్పించాలి.

ఒక్క ఆరోహణ స్వరాలు మాత్రమే ప్రాయాలి. ఆ స్వరాల మీద ఫ్రేలితో చూపిస్తో ఎన్ని వందల అలంకారాలైనా పాడించవచ్చు. ప్రతి దానికి స్వరం అకారం ముఖ్యం.

ఈ విధంగా నెమ్మదిగా ఓర్పుతో ఆచార్యుడు విద్యార్థికి నేర్చుతో ఉంటే వర్ణనికి వచ్చేసరికి వర్ణం విద్యార్థి చేతనే పాడిస్తో తప్పులను సరిచేస్తో ములభంగా వర్ణాలను నేర్చవచ్చు.

కొన్ని అలంకారాలు

1. సరిగపదన అవరోహణ
2. జంట ససరిరిగగ . . ; అలాగే అవరోహణ జంట
3. సరి, సరిగ, సరిగప, సరిగపద
4. సద సదప సదపగ

5. సరిన, సరిగరిన, సరిగపగరిన
6. సదన, సదపదన, సదపగపదన
7. రిన, గరిన, పగరిన
8. దన, పదన, గపదన
9. రిసరి, గరిగ, పగప
10. దసద, పదప, గపగ
11. రిస, గరి, పగ, దప
12. దస, పద, గప, రిగ
13. గరిసరిగా, పగరిగపా
14. పదసదపా, గపదపగా
15. పగరిసరిగపా, దపగరిగపదా :
16. గపదసదపగా, రిగపదపగరీ
17. సగ, రిప, గద, పస
18. సప, దగ, పరి, గస
19. సగరిగసరీరి, రిపగపరిగా
20. సపదపసదా, దగ పగదపా

పై విధంగానే అన్ని రాగాలలోనూ, స్వరం అకారం పాడించాలి. ఘలితాలు తృప్తిగా ఆనందంగా ఆచార్యునికి. విద్యార్థికి, విద్యార్థుల తల్లితండ్రులకు కూడా ఉంటుంది.

స్వరజ్ఞానం అనగా సంగీతాన్ని వింటో వ్రాయగలగడం, పుష్టకంలో ఉన్న స్వరాన్ని చూచి పాడగలగడం, ఈ రెండు జ్ఞానాలు కూలంకషంగా లేని సంగీత విద్యాంసుడు. విద్యా విషయంగా, అక్షరాస్యత విషయంగా నిరక్కరాస్యాడు అనవచ్చు. అతడు ఎంత విద్యాంసుడైనా, ఎంత పేరుండి ఎన్ని కచ్చేరీలు చేసినా సరే.

స్వర జ్ఞానం అనగా సంగీత అక్షరాస్యత. స్వరజ్ఞానం అనే సంగీత అక్షర జ్యోతిని వెలిగించి దానిని ఆచంద్రతార్గుంగా ప్రకాశింప చేయాలి.

144. సంగీత ఉపాధ్యాయ శిక్షణ (MUSIC TEACHES TRAINING)

ప్రభుత్వ సంగీత కళాశాలలో, విశ్వవిద్యాలయాలలో సర్టిఫికేట్, డిప్లోమా, బి.ఎ; ఎం.ఎ; పి.పొచ్.డి; డిగ్రీలు సంగీత శిక్షణలలో ఉన్నాయి. కానీ సంగీత ఉపాధ్యాయ వృత్తిని చేపట్టులంటే బి.ఎస్.డి. ఎం.ఎస్.డి. డిగ్రీల లాంటివి సంగీతంలో లేకపోవడం ఒక లోటే.

సంగీత విద్యాలయాలలో నలుగురితో పాటు సంగీతం నేర్చుకొనే వారికి ఉపాధ్యాయ వృత్తిలో కూడా చిన్న, పెద్ద పరీక్షలు ఉంటే బాగుంటుంది. ఉండటం వాంఘనీయం. ఈ ఉపాధ్యాయ వృత్తి పరీక్షలలో పార్యాభాగాలలో (Syllabus) ‘సంగీతం నేర్చడం’ ఎలాగ అనే అంశాలు ఉంటాయి.

ఆ Syllabus లో విద్యార్థుల యోగ్యతా వైవిధ్యం. వారి వివిధ శ్రేతులు, గాత్రసాధన, గమక అవగాహన. సంగీత శాస్త్రాన్ని ఎట్లా విద్యార్థులకు బోధించాలి అనే అంశాలు ఉండాలి.

విద్యార్థుల యోగ్యతలలో తర, తమ బేధాలను బట్టి వారిని విభజించి వారందరి సంగీతం వచ్చేటట్లు ఎట్లా బోధన చేయాలి అని విషయాలు సిలబన్లో ఉండేటట్లు చూడాలి.

ఈ ఉపాధ్యాయ వృత్తి శిక్షణాలయాలు కనీసం సంగీతంలో బి.ఎ. డిప్లోమా, పరీక్షల అనంతరం ఉండాలి. “సర్టిఫికేటు” స్థాయి ఈ ఉపాధ్యాయ శిక్షణకు సరిపోదు. అసలు సంగీతం, పరీక్షలలో ఉత్తీర్ణతను పాంది, సంగీతంలో బోధన చేద్దామనిగాని, రేడియోలో పాడదాం అని గాని, సంగీత కచ్చేరీలను చేద్దామని గాని అనుకోవడం కంటే, ముందుగా సంగీతాన్ని గురుకుల పద్ధతిలో క్రూణ్ణంగా 30 తానవర్షాలు, అటతాళవర్షాలు (3 కాలాలు); కృతులు, రాగం, స్వరకల్పన, నెరవు, తానం, పల్లవి, మొదలైనవి నేర్చుకొని, నిర్విరామ సాధన చేసి, అప్పుడు పరీక్షలలో కూడా ఉత్తీర్ణతను సాధించడం శ్రేష్ఠం. ఈ ఖిధంగా వచ్చిన సంగీత విద్యార్థులు. విద్యాంసులు, పండితులుగా రూపొందుతారు. సంగీత విద్యకు మాత్రం ఇట్టి విద్య విధానం మాత్రమే వాంఘనీయం.

సంగీత వయోజన విద్య:

సంగీత రసికత కొరకు మరియు వయోజన సంగీత విద్యాబోధన, విషయంలో సంగీతంలో శ్రద్ధ, భక్తి ఉండి, కుటుంబంలో సంగీతం ఉండి, బాల్య, యౌవనాలలో వృత్తి విద్యలలో మునిగి, ప్రవీణులై, జీవితంలో మంచి ఉద్యోగిగా, వైద్యనిగా, మంచి ఇంజనీరుగా,

మంచి ఐ.ఎ.ఎస్. ఉద్యగిగా నిలకడను పాండిన తరువాత, వారికి సంగీతాన్ని మంచి రసికుడుగా ఏని ఆనందించాలని గాని, గాన సభలలో (సరదాగా) ఆత్మార్థంగా పాడాలని గాని ఉండిన వారికి సంగీత శిక్షణను ఎట్లా ఈయాలి? ఆ పద్ధతికి సిలబెస్ ఎట్లా రూపొందించాలి? అనే విషయాన్ని పరిశీలించడం అవసరం.

అట్లాంటివారికి త్వరగా నేర్చాలి. తక్కువ సమయాలలో ఎక్కువగా నేర్చాలి. సంగీత సూక్ష్మాలలో వారికి అవగాహన ముఖ్యంగా భావించి వారికి బోధన చేయాలి.

ముందుగానే చిన్న కృతులు నేర్చి, వాటి మూర్ఖునులు వాటి స్వరస్థానాలు వాటిలో ప్రతి రాగంలోనూ అలంకారాలు, అకారాలు నేర్చాలి. స్వరస్థానాలలో వైవిధ్యం వలన రాగ వైవిధ్యం ఉంటుందని ముందుగా హంసధ్వని, మోహన, హిందోళ, అభోగి తరువాత శ్రీరంజని తరువాత ఖరహరప్రియ తరువాత అతి కోమల స్వరాలు కలిగిన తోడి నేర్చి ఒక్కొక్క తీవ్ర స్వరమే పరిచయం చేస్తే క్రమంగా తోడి, నరభైరవి, ఖరహరప్రియ, హరికాంభోజి, శంకరాభరణం చివరిగా కళ్యాణి వారికి నేర్చాలి, పాడించాలి.

ఆ తరువాత 32 మేళకర్తలు నేర్చి పాడించాలి. ఆ తరువాత 72 మేళకర్తలు, నేర్చాలి. అలాగే తాళాలు.

మొదట రూపకం, తరువాత, ఆది, క్రమంగా ఖండచాపు, మిశ్రచాపు నేర్చాలి.

ఈ తాళాలలో చిన్న కృతులు నేర్చాలి. అవసరం అయితే కృతులను లేక కీర్తనలను రచించియైనా నేర్చాలి. పెద్ద కృతులను కూడా సంగతులు వేగంగా ఉన్న నడకలను తగ్గించి కృతిని సులభతరం చేసి నేర్చావచ్చు. విద్యార్థుని గాత్ర పలుకునుబట్టి కృతిని గాని, ఏ ఇతర అంశాన్ని గానీ నేర్చాలి.

145. సంగీత “దూర శిక్షణ” (Distant Education in Music)

దూరమున గల బౌత్సాహిక సంగీత విద్యార్థులకు సంగీత శిక్షణ క్యాసట్ల ద్వారా సంగీతాన్ని నేర్చావచ్చు. గురువు చెంత పాడి తప్పాదిద్దుకోవటం ఈ పద్ధతి వలన లభించదు. కాని అప్పుడప్పుడు గురువు దగ్గర వినిపించటం సాధ్యం చేసుకోవచ్చు.

146. సంగీత గురుకులం : సంగీత విద్యాలయ బోధన

1. నిర్మిత కాలం ఉండదు ఎక్కువ	1. నిర్మిత కాలం తక్కువగా ఉంటుంది.
కాలం బోధనలో ఉంటుంది.	

2. గురువు దగ్గర సాధన చేయవచ్చు. 3. స్వరజ్ఞానం, నోటేషన్ జ్ఞానం లయ జ్ఞానం మొదలైనవి కూలంకణంగా అలవరతాయి. 4. ప్రత్యేక శ్రద్ధ, శిక్షణ, ప్రేమతో లభిస్తుంది. 5. శిక్షణ కాలం సాధన కాలం పరిమితి ఉండదు. 6. సంగీత అవగాహన మీద, కుణ్ణమైన బోధన మీద దృష్టి 7. ఎన్నో వర్ణాల తరవాతే కృతి 8. అర్పతకు తగిన స్థాయిలో బోధన 9. గురకులం శ్రమ, కష్టం, సులభం కాదు. 10. గురువు నిష్టాతుడు నిజమైన పండితుడు విద్యాంసుడుగా సాధారణంగా ఉంటారు. 11. Paper Qualification అవసరంలేదు. 12. ఒకే శైలి అబ్బుతుంది. 13. లక్ష్యానికి ప్రాధాన్యం	2. ఆ విధంగా వీలుండదు. 3. ఇక్కడ అన్ని విషయాలకు పరిచి 4. గుంపులో గోవిందా, నలుగురితో పానారాయణా. 5. పరిమితి ఉంటుంది. 6. సిలబ్స్ మీదనే దృష్టి 7. చాలా తక్కువ వర్ణాలు, వెంటనే క్రె 8. వివిధమైన యోగ్యతలుకలిగిన విద్యార్థులకు ఒకే విధమైన పాఠం (బోధన) (No feed back) 9. విద్యాలయాలు చాలా ఉన్నాయి. ఒక గంట వెళ్లి రావడం సులభం. 10. సాధారణంగా (Paper Qualification యోగ్యతా పత్రం మాత్రం ఉన్నవారే ఉపాధ్యాయులుగా ఉంటారు. సర్వతి ముఖమైన పాండిత్యం సాధారణంగా ఉండదు. 11. Paper Qualification సరిసొతుంది. 12. శైలుల కలగాపులగం. 13. లక్ష్ణానికి ప్రాధాన్యం

పై విషయాలు సాధారణంగా జరుగుతున్నాయి. అక్కడ అక్కడా అరుదుగా భిన్నంగా వాంఘనీయంగా ఉన్నాయి.

ఈక విషయం గమనించవలసినది ఏమనగా గురుకులాలు ఈ రోజులను బట్టి తక్కువగా అయ్యాయి. సంగీత విద్యాలయాలు ఎక్కువగా ఉన్నాయి. విద్యార్థులకు వారి తల్లి తండ్రులకు సర్పిఫికేటు డిప్లొమ్యూ, డిగ్రీమీదనే, నిజమైన యోగ్యతను సంపాదించడం కన్న ఎక్కువ దృష్టి. ఈ కాలంలో కేవలం సంగీత విద్యార్థులు లేరు. వారి వారి స్నాలు, కాలేజీ చదువులు ముఖ్యం. సంగీతానికి చిట్ట చివరి అవసరం (Last Preference)

147. ఇతోధికంగా సంగీత గ్రంథాల ఆవశ్యకత

పూర్వం మహానుభావులైన సంగీత పండితులు సంస్కృతంలో ప్రాసిన గ్రంథాలు వాటి వ్యాఖ్యానాలు ఉన్నాయి. వాటిలో చాలా గ్రంథాలు పురాతనమైన సంగీత రీతులను, అప్పటి అభివృద్ధిని, విపులంగా పేర్కొన్నాయి. పురాతనం నుండి ఇప్పటి వరకు లక్ష్య సంగీతం, అభివృద్ధిని సాధిస్తానే ఉంది. లక్ష్మణం మాత్రం పూర్వపు గ్రంథాలు ఎంత వరకు ధ్రాక్షాయో అంతవరకు మాత్రమే ఉన్నాయి. కాగా ఈనాడు లక్ష్మణానికి పూర్వపు లక్ష్మణానికి చాలా విషయాలలో వర్తింప చేయడం అవగాహన, లోపిస్తాంది. “లక్ష్మణంబులు లక్ష్మణం” ఆనే సూత్రం ప్రకారం ఈనాటి లక్ష్మణాను వర్తింప చేసేటట్లు లక్ష్మణ గ్రంథాలను ప్రకాశింప చేయవలసిన బాధ్యత సంగీత. పండితులకు కళాపోషకులకు ఉంది. సంగీత లక్ష్య లక్ష్మణాల మీద ఎన్ని గ్రంథాలు వచ్చినా ఇంకా తక్కువే. పూర్వపు సంగీత గ్రంథాల అవగాహన, చరిత్ర అవగాహన కొరకు, మాత్రం ఉపయోగిస్తుంది. సంగీతం ఏ విధంగా చూచినా లక్ష్య ప్రథానం కనుక. లక్ష్య, లక్ష్మణ గ్రంథాలు ఇతోధికంగా రావాలి.

ఈ సందర్భంలో ఒక్క విషయం ముచ్చటించవలసి ఉంది.

ఈ శతాబ్దం ప్రారంభంలో “సంప్రదాయ ప్రదర్శని మొట్టమొదటి సంగీత లక్ష్య గ్రంథం. (“నాటేషన్” విషయంలో కూడా.)

తరువాత తమిళంలోనూ తెలుగులోనూ నాటేషన్తో కొంతమంది పెద్దలు సంగీత రచనలను ధ్రాక్షరు.

వారిలో ముఖ్యాలు కె.వి. శ్రీనివాస అయ్యంగారు. అరిపిరాల సత్యనారాయణమూర్తిగారు, ఏకా సుబ్బారావుగారు, ఎన్.సి. పాధ్యసారథి దంపతులు. వల్లవి స్వరకల్పవల్లి ప్రాసిన గ్రంథకర్త మొదలైనవారు. స్వరపరచటంలో సూక్ష్మమైన గమక భేదాలకు స్వరం ప్రాసి ఎక్కువ కృతులను సంగీత శాస్త్ర సుధార్ణవము

స్వరపరచిన ఘనత ఆర్. రంగరామానుజయంగారికి దక్కుతుంది. అవి తమిళంలోనే ఎక్కువగా ఉన్నాయి. (వారే తెలుగులో ప్రాసిన పై గ్రంథాలకు ఆదరణ లేకపోవడం మూలంగా) వాటి పేరు “కృతిమణిమాల”.

వారి తరువాత 1,100 కృతులు, కీర్తనలు, పదాలు, జావళీలు, తిల్లానాలు, మొదలైన వాటిని 4 సంపుటులలో (4 Volumes) 25, 30 ఏండ్ల నుండి శ్రమిస్తో జీవిత ధ్వయంగా భావించి, “సంగీత సారభం” అనే పేరుతో సంగీత సారభాన్ని దక్కిణ దేశంలో వెదజల్లిన మహాఘనత “డా॥ శ్రీపాద పినాకపాణి గారికి దక్కుతుంది. వీరు ఇవిగాక, అనేక సంప్రదాయ పల్లవులను, “పల్లవి గాన సుధ” అను పేరుతోనూ, “మనోధర్మ సంగీతం” అనే గ్రంథాన్ని సంగీత లోకానికి అందించడం విశేషం. సంగీత సారభంలోని కృతులను స్వరపరచిన విధానం. సుబోధకంగానూ, సూక్ష్మమైన స్వరరచన (Notation) తోనూ, సంప్రదాయ శైలులలో మహా విద్యాంసుల శైలులలో, అరిటిపండు ఒలిచి నోటికి అందించినట్లు ఉండి ఒహు ఉపయోగంగా ఉన్నవి.

మంచాల జగన్నాథరావు గారు త్యాగరాజ కృతులు, అన్నమయ్య కృతులు, రామదాసు కృతులు, ఆధునిక సంగీతం, మొదలైన గ్రంథాలను ప్రచురించారు. బాలమురళీకృష్ణ గారు రచించిన 72 మేళకర్తలను, వారు రచించిన తిల్లానాలను, గ్రంథరూపాలలో లోకానికి అందించి సంగీత లోకానికి మహాపకారం చేశారు. డా॥ బి. రజసీకాంతరావుగారు సహజ సంగీతజ్ఞులు. వీరు రచించిన వాగ్దీయకారుల చరిత్ర అతి ముఖ్యమైనది, గొప్పది. నిరాఫూటం రామకృష్ణ శాస్త్రిగారు ప్రాసిన దీక్షితర్ కృతుల విశేషం, నొటేషన్ చాలా అపూర్వ గ్రంథం.

ఎనూత్తు సంగీత బోధనా విధానములు

బాల బాలికలకైనా, యువతీ యువకులకైనా, సరదాగా నేర్చుకొను చెప్పుచెల్కువా ఎట్లాంటి విద్యార్థికైనా మొదటగా మోహన మూర్ఖున, మోహనలో సులభమైన అలంకారాలు.

1. సరిగపదస మాత్రమే ప్రాయాలి.
2. జంట మోహనలోనే
3. సరిగు/రిగు 3 స్వరాల అలంకారం ఆరోహణ అవరోహణ క్రమంగా అకారం
4. సరి/సరిగు / సరిగు/ మొదలుగా ఆరోహణ అవరోహణ, అకారం.
5. సరిసు/సరిగురిసు/ మొ॥ ఆరోహణ, అవరోహణ, అకారం.
6. రిసు/గరిసు / పగరిసు అలంకారాలు ఆరోహణ, అవరోహణ క్రమాలలో అకారం.
7. రిసరి / గరిగు ఆరోహణ అవరోహణ తరువాత, అకారం

8. గరిసరిగ / పగరిగప ఆరోహణ అవరోహణ తరువాత ఆకారం
9. పగరిసరిగప / దపగరిగపద ఆరోహణ అవరోహణ తరువాత ఆకారం
10. సరిన / రిగరి అవరోహణ, ఆరోహణ తరువాత, ఆకారం
11. సదన / దపద ఆరోహణ అవరోహణ తరువాత, ఆకారం
12. సరిగరిన / రిగపగరి ఆరోహణ అవరోహణ తరువాత, ఆకారం
సదపదన / దపగపద ఆరోహణ తరువాత ఆకారం
13. సగ రిప గద పస ఆరోహణ తరువాత ఆకారం
సప దగ పరి గస అవరోహణ తరువాత ఆకారం

పై విధంగానే అనేకమైన అలంకారాలను గురువు రూపాందిస్తే శిఖ్యలను కూడా పేర్చి పాడమనాలి. ఆకారం, బాగా స్వరం వచ్చిన తరువాత పాడించాలి. బాగా వచ్చిన తరువాత వేగంగా 2, 3 కాలాలలో నేర్చాలి, ఆకారం కూడా. తరువాత మోహన గీతం ఆ తరువాత వర్షం నేర్చాలి. రెండు కాలాలు నేర్చాలి. తాళం కోసం ముఖ్యమైన అలంకారాలు మోహనలోనే, రూపక, త్రిపుట, ఏక (ఆది) రుంపత్తాళ, అలంకారం ఖండచాపులో నేర్చాలి. క్రమంగా మూడు కాలాలు పాడించాలి.

స్వరజ్ఞానం కొరకు మోహన స్వరాలను విద్యార్థుల చేతనే సరిగా, దప, దస, మొదలైన అనేక విధాలుగా పాడించాలి. ఇవి బాగానేర్చి మోహన వర్షంలోనివి గీతంలోనివి స్వర సమూహాలను ఆకారంతో గురువు పాడి వారిని స్వరం అడుగుతో స్వరం తెలుసుకొనే మార్గాలు వారికి వివరిస్తే స్వర జ్ఞానానికి పునాదులు వారి మనస్సులలో నాటాలి.

148. స్వరజ్ఞానమునకు సూక్ష్మ బోధనా విధానములు

స నుండి ప వరకు ఒక మండలం

ప నుండి స వరకు ఒక మండలం

తార స నుండి రిగమప, ఇంకొక మండలం మధ్య స నుండి మంద్ర ప వరకు ఇంకొక మండలాలుగా విభజించి విద్యార్థికి చెప్పాలి.

మనసులోనే విభజించుకోవాలి. మధ్య స నుండి ఒక స్వర గుచ్ఛం మొదలు పెట్టి క్రిందికి వస్తుందా పైకి వెడుతున్నదా (అవరోహణ స్వరాలా? ఆరోహణ స్వరాలా? అవి ఎన్ని ఈ విధంగా వారికి స్వరజ్ఞాన అంశాలను బోధపరుస్తూ ఉండాలి.

తరువాత మౌడాన రాగంలోనే ఒక కృతిని గాని కీర్తనను గాని క్లిప్పు సంగతులను నేర్చుకుండా సులభంగా ఉండేటట్లు నేర్చి ప్రతిస్థాయిలోనూ స్వరాలను గుర్తించమని విద్యాధులను ప్రోత్సహిస్తూ కీర్తనను బోధించి, క్రమంగా వారిచేత ప్రాయించాలి. ప్రాస్తానష్టాచు తాళ ఆక్రరాలు, ఆనగా స్వరాలు, ఒక ఆవర్తనానికి ఎన్నో చెప్పి, ప్రతి ఆంగానికి, ఒక నిలువు గీత. ఆవర్తం ఆఖరుకు రెండు నిలువు గీతాలు పెట్టించాలి.

మధ్యమకాలం ఆది తాళానికి ఆవర్తనానికి	32	ఆక్రరాలు	32 స్వరాలు
మిశ్రచాపు తాళానికి ఆవర్తనానికి	14	ఆక్రరాలు	14 స్వరాలు
రూపక తాళానికి ఆవర్తనానికి	12	ఆక్రరాలు	12 స్వరాలు
ఖండచాపు తాళానికి ఆవర్తనానికి	10	ఆక్రరాలు	10 స్వరాలు

నెమ్ముదిగా పైకాలం ప్రాయడం నేర్చాలి. స్థాయి గుర్తులు ముందుగానే నేర్చాలి.

పై విధంగానే బౌడవరాగాలు, హిందోళ, హంసధ్వని, అభోగి రాగాలలో అన్ని విధాల అలంకారాలు, స్వరం, ఆకారం, పాణించాలి. ఆ రాగాలలో గీతాలు లేకపోతే వాగ్దేయకారత్వం చేయటం కష్టంకాదు. అప్పటికప్పుడు రచించవచ్చు. తరువాత వర్షాలు కీర్తనలు మొదలైనవి నేర్చాలి.

ఈ విధంగా సంగీత శిక్షణ జరిగితే ఎవరికైనా సరే చిన్న పెద్దలకు మంచి ఉపజ్ఞ ఉన్న వారి దగ్గర నుంచి తక్కువ గ్రహింపు ఉన్నవారి వరకు, వారిలో సంగీత ప్రియత్వాన్ని కలిగిస్తే, గురువు, తాను తృప్తిని పాందుతూ, సంగీత పాతాలు నేర్చితే, ఉభయతారకంగా ఉంటూ సంగీతానికి నిజమైన సేవ చేయవచ్చు.

149. కర్ణాటక సంగీతము - హిందూస్థానీ సంగీతము

భేదములు - పోలికలు - వివిధైక్యతలు

COMPARITIVE STUDY OF KARNATIC & HINDUSTANI STYLES OF MUSIC

భారతీయ సంగీతం భారత దేశం నలుమూలలూ ఒకే శాస్త్రియ పథ్థతిలో వేదకాలము నుండి అభివృద్ధి చెందుతూ ఉన్నది. ఇట్లుంటగా 12, 13వ శతాబ్దాల కాలంలో ఉత్తర దేశంలో ముస్లింలు, పరిష్యా దేశములు ఉత్తర భారతదేశ రాష్ట్రాలను ఆక్రమించి, వారి రాజ్య స్థాపన చేసినప్పుడు అఖండ భారతీయ సంగీత సంప్రదాయంలో ఉత్తర భారతంలో మార్పులు జరగటం మార్పులను చొప్పించడం ద్వారా ప్రారంభం అయింది. క్రమంగా దక్కిణ రాష్ట్రాలు తప్ప తక్కిన పైన గల తూర్పు, మడుర, ఉత్తర రాష్ట్రాలు హిందూస్థానీ సంగీతం ఆచరించటం మొదలుపెట్టాయి. ‘సంగీత రత్నకరం’ నచింపబడిన కాలానికి భారతం అంతా ఒక్కటే సంగీతం.

కర్ణాటక, ఆంధ్ర తమిళ, కేరళ రాష్ట్రాలు మాత్రం అంతకుపూర్వు సంప్రదాయ శాస్త్రియ సంగీతాన్నయధాతవంగా ఆచారిస్తునే ఉన్నాయి.

కాగా భారతదేశంలో భారతీయ సంగీతం రెండు సంప్రదాయాలుగా రెండు శైలులుగా ప్రకాశిస్తున్నాయి.

ఈ రెండు సంప్రదాయాల మూలం, శాస్త్రం, ఒక్కటే అయినా కొన్ని విషయాలలో భిన్నమైన మార్గములలో పయనిస్తున్నాయి.

దీనిని ఏకత్వంలో భిన్నత్వం, భిన్నత్వంలో ఏకత్వం అనవచ్చు. (Unity in diversity and diversity in unity)

ఈ రెండు సంప్రదాయాలలో ఐక్యత, ఒకే పద్ధతి కలిగిన విషయాలు: ఆధారశ్శతి, స్వరం, 12 స్వరస్థానాలు శ్వాసాలు పద్ధతి పంచమ స్వరాలు అచలాలుగా ఉండుట, మూర్ఖున, ప్థాయి. రాగపద్ధతి, కచ్చేరీ పద్ధతి, రాగ ఆలాపన, రాగములు, రసములు, మనోధర్మ సంగీతానికి ప్రాముఖ్యత, విషయాలలో ఐక్యత ఉన్నది. ప్రాధమిక సూత్రాలు, రెండింటికి ఒక్కటే. ప్రాధమిక ప్రామాణిక గ్రంథాలు, ఈ రెండు సంప్రదాయాలకు ఒకటిగానే ఉన్నాయి.

భిన్నమైన విషయాలు:-

గమకములు, తాళపద్ధతి, 16 ప్రకృతి వికృతి స్వరాల విషయంలో, రాగముల పేర్లు, మనోధర్మ సంగీతంలో స్వరకల్పన, వాద్యముల విషయంలోనూ, భిన్నమార్గాలు ఉన్నవి.

కర్ణాటక సంగీతం

హిందూస్థానీ సంగీతం

1. ఆధారపడ్డమం తంబురా శృతి	1. ఐక్యత
2. స్వరములు 7	2. ఐక్యత
3. స్వరస్థానములు 12	3. ఐక్యత
4. 16 ప్రకృతి వికృతి స్వరములు	4. స్వరస్థానములు 12. 16 ప్రకృతి వికృతి స్వరములు లేవు వాటి ప్రయోజనం లేదు.
5. మేళకర్తలు 72	5. 32 మేళకర్తలు
6. 40 వివాది మేళాలు అధికం	6. అవసరంలేదు, లేవు.
7. 1. శుద్ధగాంధార 2. షట్టుతి రిషభ
3. శుద్ధ నిషాధం, షట్టుతి దైవతం	7. లేవు. అవసరం పడలేదు.
8. గమకములు-కంపనముల ప్రాముఖ్యత	8. గమకము ‘జారు’ ప్రాముఖ్యత
9. రవగమకం	9. ఐక్యత
10. సంగీత రచనకు ప్రాముఖ్యత
సంగీతరచనలో మనోధర్మం ఉండదు.	10. సంగీత రచనయందు కూడా మనోధర్మం ఎక్కువగా ఉండును. కీర్తన కృతికి ప్రాముఖ్యత చాలా తక్కువ.
11. స్వరకల్పనకు ప్రాముఖ్యం	11. అకారం ‘తాన్’లకు ప్రాముఖ్యత
12. అకారతాన్లు ఉండవు.	12. స్వరకల్పన ఉండదు. ఈమధ్య కాలంలో స్వరకల్పన మొదలయింది.
13. రాగ ఆలాపన	13. ఐక్యత (ఉంటుంది.)

14. నెరవు	14. ఉంది. పేరు బోల్తాన్
15. తానం	15. లేదు
16. పల్లవి	16. లేదు కాని 'ఖ్యాల్' ఒక విధంగా పల్లవే.
17. సంగీత రచనలు

గీతం, స్వరపల్లవి, స్వరజతి,
తానవర్షం, కృతి, కీర్తన, పదం,
జావళి, తిల్లానా, నారాయణ తీర్థ
తరంగం, అధ్యాత్మ రామాయణ
కీర్తనలు, భక్తి కీర్తనలు అన్నమయ్య
భద్రాచలరామదాసు కృతులు. | 17. సంగీత రచనలు

లక్ష్మణగీత, బదేఖ్యాల్, చోటాఖ్యాల్,
టుమ్రీ, ఘజల్, టప్పొ, దృపద్.
(ధృవపద్) తులసీదాస్, మీరా,
కబీరదాసు, సూర్యదాస్ భజనలు, గీత
ధన్, |
| 18. గాత్ర వాద్య సంగీతం రచనలు

ఒకటేగానే ఉండును. విభేదములు
లేవు. | 18. వాద్య సంగీత రచనలు ప్రత్యేకించి
ఉండును. అవి:-

జోడు రూలా, గత్, బిలాస్ భానీ గత్,
మసీద్భానీ గత్ మొదలైనవి.

వాద్యమున ఖ్యాల్, ఘజల్, టుమ్రీ
ఉండవు. ఇవి గాత్ర రచనలు |
| 19. ముఖ్యమైన వాద్యములు

వీణ, వైలెన్, వేణువు, సన్గాయి.
విచిత్రవీణ (గోటవాద్యం) మృదంగం,
ఘటం, మోర్చింగు, దోలు, కంజిరా | 19. ముఖ్యమైన వాద్యములు

తబ్బా; సారంగి, సితార్, సరోద్, యస్రాజ్
బాలసరస్వతి, షహనాయి, బాంసురీ,
దోలక్, దోలీ మొదలైనవి. |
| 20. రాగపద్ధతిలో

స్వరముల మధ్య గమకములు-
కంపిత గమకాలు ఉంటాయి. | 20. రాగ పద్ధతిలో ఐక్యత

స్వరములపై నిలబెట్టి 'జారు' గమకంతో
ఉంటాయి. |
| 21. కర్ణాటక సంగీత రాగ గమకములు

అన్నియును కర్ణాటక సంప్రదాయానికి
సంబంధించి ఉంటాయి. | 21. హిందూస్థానీ సంగీత రాగ గమకములు

అన్నియును హిందూస్థానీ
సంప్రదాయానికి చెందినవి అయి
ఉంటాయి. |

22. నారద సంప్రదాయం అంటారు.
23. ఆలోచనామృతం అనవచ్చు.
24. కర్ణాటక సంగీతం నేర్చుకోవటమూ కష్టమే, వినడంకూడా నేర్చుకోవాలి.
25. పాండిత్య ప్రకర్షణ కలిగినది కనుక అన్ని వేళలా, కేవలం పామర రంజక్కాదు
26. కర్ణాటక సంగీతం దేవాలయ ప్రాంగణాలలో భక్తి ప్రధానంగా అభివృద్ధి అయింది.
27. గాత్రజ్ఞుడు కృతిని తాళాన్ని తనే వేసుకొంటూ గానం చేస్తాడు. మృదంగ విద్యాంసుడు, కృతిని అనుసరిస్తే వాయస్తాడు.
28. కర్ణాటక సంగీతజ్ఞుడు కొంతలో కొంతగానైనా హిందూస్థానీ శైలిని పాడగలడు.
29. రాగవిభజనలలో అసంపూర్ణ మేళాలు, 72 మేళకర్తలు సంపూర్ణ, ఛాడవ, బౌడవ భేదాలు, జనక జన్యరాగాలు, రాగాంగ, ఉపాంగ భాపాంగ క్రియాంగరాగాలు, శుద్ధ, ఛాయలగ, సంకీర్ణ రాగాలు, సంగీత శాస్త్ర సుధ్యావము
22. హానుమత్ సంప్రదాయం అంటారు.
23. ఆపాతమధురం అనవచ్చు.
24. నేర్చుకోవడం కష్టం. వినడం సులభం.
25. పండిత పామర రంజకం.
26. హిందూస్థానీ సంగీతం రాజ దర్శారులలో సంగీత రసికుల మధ్య అభివృద్ధి చెందింది.
27. గాత్రజ్ఞుడు ఖ్యాల్గాని టుప్పీగాని మరి ఏ ఇతర రచననుగాని, పాడుతోన్నప్పుడు తాళాన్ని తన చేత్తో వేయడు. తబ్బా విద్యాంసుడు తాళాన్ని వేస్తే గాత్రజ్ఞుడికి చూపిస్తూ ఉంటాడు. తాళాన్ని పోషించటయే తబ్బా విద్యాంసుని బాధ్యత. ఎప్పుడైనా (సాధీ) అనుసరిస్తే ఉంటాడు కూడా.
28. హిందూస్థానీ సంగీతజ్ఞునికి కర్ణాటక సంగీతాన్ని గానం చేయటం సులభం కాదు. కనీసం ప్రయత్నం చేయడు.
29. రాగ విభజనలలో ప్రీతి, పురుష, నపుంసక రాగాలు, పుత్ర, మిత్ర, పరివార రాగాలు, రాగముల రసములను బట్టి రాగములు, స్వర సంపుటినిబట్టి లోగడ జరిగింది. అలాగే

- ముక్కాంగ కంపిత, అర్ధ కంపిత,
కంప విహీన రాగాలు. నిషాధాంత్య,
ధైవతాంత్య, పంచమాంత్య రాగాలు
మొదలైన విభజనలు రాగ పరిణామ
దశల్లో ఉంటూ వచ్చాయి. ఇప్పటికి
కొన్ని ఆచరణలో ఉన్నాయి.
- సూర్యాంశ, చంద్రాశ రాగాలు
(ఉదయ, మధ్యాహ్న, సాయంకాల, రాత్రి
రాగాలు) ఆయా కాలములకు ఆయారాగాలు
విభజింపబడ్డాయి. చాలా రాగాలకు ధృశ్య
కల్పనలు చిత్రకారుల కల్పనా చాతుర్యంతో
చేయడ్డాయి.
30. అన్నింటికంటే ముఖ్యమైనది. వినగానే
ఇది కర్ణాటక సంగీతం అని ఇది
హిందూ స్థానీ సంగీతం అనీ తెలిసేది
గమకం. స్వర కదలికలు. అను-
స్వరములతో నిండిన సంగతులు.
కర్ణాటక సంగీతంలో ఆందోళిక,
స్వరితం, ప్రత్యాహాతం, కంపితం,
వరీక, రవ, స్వరముల మధ్యగా
జరుగుతో ఉంటాయి. ఒక పద్ధతి
ప్రకారం కనకాంగి ఇంకొక పద్ధతి
ప్రకారం తోడి పద్ధ స్వరాలు.
- హిందూస్థానీ సంగీతంలో ముఖ్యంగా
దిగుజారు, ఎక్కు జారు, రవజాతి సంగతులు
మొదలైనవి ఉంటూ స్వరముల మీద
నిలబెట్టి గమకములు ఉంటాయి. హిందూస్థానీ
సంగీతంలో (శంకరాభరణం) బిలావల్ మేళం
పుద్ధమేళం అందువచ్చ స్వరస్థానములు పుద్ధ
స్వరములు.

కొన్ని రాగముల పేర్లు

కర్ణాటక సంగీతం	హిందూస్థానీ సంగీతం
1. శంకరాభరణం	1. బిలావల్
2. భరపారప్రియ	2. కాపి
3. కణ్ణాణి	3. యమన్
4. తోడి	4. భైరవి
5. మాయమాఠవగాళ	5. భైరవ
6. అభేరి	6. భింపలాన్
7. హిందోళ	7. మాల్ కౌన్
8. పుద్ధసావేరి	8. దుర్గ
9. మోహన	9. భూపాలీ, (భూప్)

10. నాట
11. శుభ పంతువరాళి
12. పూర్వకళ్యాణి
13. ద్విజావంతి
14. నాటకురంజి
15. హంసానంది

10. తిలంగ్
11. తోడి
12. పూర్వీ
13. జైజైవంతి
14. మాల్గుంజి
15. సోహాని

తాళములు

కర్ణాటక సంగీతంలో కొన్ని

1. ఆదితాళము 8 క్రియలు
2. తిశ్రత్తిష్ఠట 7 క్రియలు
3. రూపక తాళం 6 క్రియలు
4. రుంపతాళం 10 క్రియలు
5. తిశ్రగతి ఆదితాళం

కర్ణాటక సంగీతమున

స్వరస్థానముల పేర్లు

షద్ధమం, శుద్ధరిషభం, చతుర్శృతిరిషభం,
సాధారణగాంధారం, అంతరగాంధారం
శుద్ధమధ్యమం, ప్రతిమధ్యమం, పంచమం,
శుద్ధధైవతం, చతుర్శృతిధైవతం,
కైకనిషాదం, కాకలినిషాదం.

హిందూస్తానీ సంగీతంలో కొన్ని

1. తీన్తాల్, త్రితాల్ 8 క్రియలు
2. రూపక 7 క్రియలు
3. ఏకతాల్ 12 క్రియలు
4. రుష్టతాల్ 10 క్రియలు
5. దాద్రా తిశ్రగతి

హిందూస్తానీ సంగీతమున

స్వరస్థానముల పేర్లు

ఖద్జ-కోమల రిఖబ్, శుద్ధ రిఖబ్, (తీవ్రరిఖబ్),
కోమల్ గాంధార, తీవ్ర గాంధార, (శుద్ధ
గాంధార) శుద్ధ మధ్యమ్ (లేక)
కోమల మధ్యమ్, తీవ్ర మధ్యమ్, పంచమ్,
కోమల్ ధైవత్. శుద్ధ ధైవత్ (తీవ్ర ధైవత)
కోమల్ నిఖాద్. శుద్ధ నిఖాద్ (తీవ్ర
నిఖాద్) 10 స్వరస్థానాలలో 5 కోమలాలు, 5
తీవ్రాలు శంకరాభరణ స్వరాలు శుద్ధ స్వరాలు.

150. అనుబంధము

రాగములు - మేళకర్త సంఖ్య - మూర్ఖులు అకారాది పట్టిక

రాగముల పేర్లు	మేళకర్త సంఖ్య	ఆరోహణము	అవరోహణము
1. అగ్నిగోపము	20	సగమపనిస	సనిపమగరిస
2. అలాణ్ణ	29	సరిమపనిస	సనిధాపమగరిస
3. అమృతతరంగిణీ	19	సరిగమధనిస	సధనిధపమగరిస
4. అమృతపంచమము	48	సరిగమధనిస	సనిధమగసరిస
5. అమృతవర్షిణి	39	సరిగమపధనిపస	సనిపధమగరిస
6. అమృతవాహిని	20	సరిమపధనిస	సనిధమగరిస
7. అసావేరి	8	సరిమపధస	సనిసపధమపరిగరిస
8. ఆదిపంచమము	48	సరిపధని	సనిధనిపమగరిస
9. ఆదిబైరవి	20	సరిమపనిస	సనిపమరిగమరిస
10. ఆంధాళి	28	సగమధనిధస	సనిధపమగరిస
11. ఆందోళిక	28	సరిమపనిస	సనిధమరిస
12. ఆనందబైరవి	20	పగరిగమపధపనిస	సనిధపమగరిస
13. ఆనందభోగి	42	సరిగమపనిధని	ధపమగరిసనిస
14. ఆభీరు	47	పధనిసమగమ	పమగసనిధనిస
15. ఆభేరి	20	సగమపనిస	సనిధపమగరిస
16. ఆభోగి	22	సరిగమధస	సధమగరిస
17. ఆమ్రదేశి	62	సగమపధనిధస	సధనిపమగస
18. ఆమ్రపంచమము	48	సరిగమధనిస	సనిధమగస
19. ఆరభి	29	సరిమపధస	సనిధపమగరిస
20. ఆశ్రదేశిక	15	సరిగమపధనిస	సధపమగరిస
21. ఆలాపి	37	సరిగమపధనిస	సనిధపమగరిస
22. ఆహిరి	8	సరిసగమపధనిస	సనిధాపమగరిస
23. ఆహిరినాట	29	సమగమపధనిస	సనిధనిపగమగస
24. ఆహోరి	20	సరిగమపధస	సనిధపమగరిస
25. ఇందుగీర్యాణి	42	సరిగమపస	సనిధపమగరిస
26. ఇందుఘంటారవము	20	సగమపధపని	ధాపమగరిసని

రాగముల	పేర్లు	మేళకర్త	సంఖ్య	ఆరోహణము	ఆవరోహణము
27.	ఇందుధన్యాసి		46	సగమధనిస	సనిధపథమగరిస
28.	ఇందుధవళి		21	సరిగమసమపథనిస	సనిధపమగస
29.	ఇందుభోగి		46	సగరిగపమధన	సనిధనిపమగరిస
30.	ఇందుమతి		51	సగమధనిస	సనిధపమగస
31.	ఇందుశీతల		4	సరిగమపథనిధన	సధనిపమగరిస
32.	ఇందుసారంగనాట		8	సరిగమపమధనిస	సధపమగరిస
33.	తూశగిరి		69	సరిగమపథని	ధపమగరిసనిస
34.	తూశగౌళ		7	సమగమపథనిస	సధపథమగరిస
35.	తూశమనోహరి		28	సరిగమపథనిస	సనిధపమరీమగరిస
36.	ఉత్తరి		64	సగమపథనిస	సనిధమగస
37.	ఉదయరవిచంద్రిక		20	సగమపనిస	సనిపమగస
38.	ఉమాభరణము		28	సరిగమపథనిస	సనిపమరిగమరిస
39.	కంకణాలంకారి		52	సగపథని	సనిధపమగరిస
40.	కటుకప్రియ		1	సగరిగమపథపనిస	సధపథమగరిస
41.	కనకకుసుమావళి		61	సరిగమపథన	సధపమగరిస
42.	కనకగిరి		66	సరిగమపసనిస	సనిధనిపమగస
43.	కనకగీర్వాణి		67	సరిమపమధనిస	సధపమరిస
44.	కనకజ్యోతిష్మృతి		72	సమపథనిస	సనిధపమస
45.	కనకదీపరము		45	సగమపథపని	ధపమగరిసనిస
46.	కనకనాసామణి		62	సరిగరిమపథనిస	సనిధపమగరిస
47.	కనకనిర్మద		67	సరిగమపమధన	సనిధపమగరిస
48.	కనకభవాని		66	సమగమపథనిస	సనిపమరిస
49.	కనకభూషావళి		58	సగమపథనిస	సనిపమగరిస
50.	కనకరసాళి		51	సరిగమధనిస	సధపమగరిస
51.	కనకవసంతము		20	సగమపనిధన	సనిధపమగరిస
52.	కనకశ్రీకంతి		60	సరిగమపస	సనిధనిపమరిస
53.	కనకసింహారవము		61	సగమపనిస	సనిధపమరిస

రాగముల పేర్లు	మేళకర్త సంఖ్య	ఆరోహణము	అవరోహణము
54. కనకాంగి (మేళ)	1	సరిగుపథనిస	సనిధపమగరిస
55. కనకాంబరి	1	సరిగుపథనిధన	సనిధపమగరిగరిస
56. కన్నడ	29	సమగుపథనిస	సధాపమగమరిస
57. కన్నడకురంజి	49	సగరిగుపథనిస	సధపమరిస
58. కన్నడగాళ	22	సరిగుపనిస	సనిధపమగస
59. కన్నడదర్శారు	33	సరిగుపథపస	సనిధపమరిస
60. కన్నడదీపరము	44	సరిగుపథనిస	సనిధపథమగరిస
61. కన్నడపంచమము	26	సరిగుపనిస	సనిధనిపమగస
62. కన్నడబంగాళ	15	సరిమగుపథపథస	పథపమగరిస
63. కన్నడభోగి	50	సరిగుపనిధనిస	సనిధమగరిగస
64. కన్నడమల్లారు	20	సగుపథస	సనిధమగస
65. కన్నడమారువ	53	సగుపథనిస	సనిధపమగస
66. కన్నడవేళావళి	48	పనిసరిగుప	పమగరిసనిధనిప
67. కన్నడసౌరాష్ట్రము	10	సరిమగుపథపథనిస	సనిధపమగస
68. కమలనారాయణి	55	సరిమపథనిస	సనిధపమగమరిస
69. కమలవంసత	37	సరిసమపథనిస	సనిధపమగరిస
70. కమలాతరంగిణి	20	సరిగుపథనిస	సనిధపమరిస
71. కమలాభరణము	45	సరిగుపనిధస	సనిధపనిధమగరిస
72. కమలామనోహరి	27	సగుపనిస	సనిధపమగస
73. కరుణాకరి	63	సమపథనిధస	సనిధపమస
74. కర్మాటక ఆంధాళి	14	సగరిమపథనిస	సధపమగరిస
75. కర్మాటక తరంగిణి	61	సరిగుపనిస	సపమగరిస
76. కర్మాటక దేవగాంధారి	21	నిసగుపా	ధాపమగరిసని
77. కర్మాటక సురటి	4	సరిగుపథస	సనిధపమరిస
78. కలకంఠి	13	సరిగుపథనిస	సనిధపగరిస
79. కలకడ	13	సరిగపథనిస	సనిధపమగరిస
80. కల్పద	13	సరిగపథనిస	సనిధపమగరిస

రాగముల పేర్లు	మేళకర్త సంఖ్య	అరోహణము	అవరోహణము
81. కలవసంతము	43	సగమపథనిస	సనిషమగస
82. కలహంస	31	సరిమపథనిధస	సనిధపమరిస
83. కలాభరణి	52	సగరిగమపనిధని	ధపమగరిసనిస
84. కల్దుడ	13	సరిగపథనిస	సనిధపమగరిస
85. కల్యాణకేసరి	13	సరిగపథనస	సధపమగరిస
86. కల్యాణవసంతము	21	సగమధనిస	సనిధపమగరిస
87. కల్యాణి	65	సరిగమపథనిస	సనిధపమపగారిస
88. కల్లోలబంగాళ	31	సరిమపనిధస	సనిషపథమగరిస
89. కల్లోలము	18	సపథనిస	సనిధనిషమగస
90. కల్లోలసావేరి	25	సరిమపథస	సనిధపమగరిస
91. కల్పరు	22	సరిగమసపమధనిస	సనిధపమగరిస
92. కళానిధి	22	సరిగమసపమధనిస	సనిధపమగరిస
93. కళామూర్తి	44	నిసగరిగమపస	సనిధపమగరిస.
94. కళావతి	16	సరిమపథస	సధపమగరిస
95. కళాసావేరి	8	సరిగపనిస	సనిధపమగరిస
96. కళాస్వరూపి	22	సరిగామపథనిపస	సనిషపమగారిస
97. కాంతామణి (మే)	61	సరిగమపథనిస	సనిధపమగరిస
98. కాంభోజి	28	సరిగమపథస	సనిధపమగరిస
99. కానడ	29	గరిసరిగమపమధనిస	సనిషధపమపగమరిస
100. కానవంపియ	63	సరిగమపమధనిస	సధనిషమగరిస
101. కాపి	22	సరిగామరిషమపథనిస	సనిధపమగరిస
102. కాపినారాయణి	28	సరిమపథనిస	సనిధపమగారిస
103. కామరూపి	52	సగమపమధనిపస	సనిధపమగరిస
104. కామవర్ధని (మే)	52	సరిగమపథనిస	సనిధపమగరిస
105. కాలనిర్రిక	63	సగమపనిధస	సపమగరిస
106. కాళింది	22	సమగామపస	సధపమరిస
107. కిరణవతి	21	సరిగమపథనిస	సధపమగరిస

సంగీత శాస్త్ర సుధార్ణవము

గ్రంతిల పేరు	మేళకర్త సంఖ్య	ఆరోహణము	అవరోహణము
108. కిరణి	51	సరిగుపనిధనిస	సనిధమగరిస
109. కీరవాణి (మే)	21	సరిగుపధనిస	సనిధపమగరిస
110. కీర్తిప్రియ	1	సరిమపధన	సనిధపమగరిస
111. కీర్తివిజయ	61	సరిగుపనిధన	సనిధపమగరిస
112. కుంతల	16	సరిగుపధనిస	సధనిపమగురిస
113. కుంతలకాంబోజి	13	సగుపధనిధన	సనిధపమగస
114. కుంతలకుసుమావళి	65	సరిగుపమపస	సనిధనిపమగస
115. కుంతలగీర్యాణి	68	సరిగుపధనిస	సధమపమగరిస
116. కుంతలఘుంటాణము	70	సరిగుపమపస	సనిధపమరిస
117. కుంతలదీపరము	48	సమపధనిస	సనిధనిపమగస
118. కుంతలధన్యాసి	47	సరిగుపమధనిస	సనిధనిపమగరిస
119. కుంతలభవాని	67	సరిగుపమపస	సనిధనిపమరిస
120. కుంతలబోగి	41	సరిగుధపనిస	సనిధనిమగరిస
121. కుంతలము	61	సరిగుపధనిధన	సనిధపమగురిస
122. కుంతలరంజని	68	సరిమపనిధనిస	సనిధపమగరిస
123. కుతలరాగము	61	సరిగుపధనిధన	సధపమగురిస
124. కుంతలవరాళి	28	సమపధనిధన	సనిధపమస
125. కుంతలశ్రీకంతి	65	సగుపధనిస	సనిపమగరిస
126. కుంతలశ్రీరంజని	68	సరిమపనిధనిస	సనిధపమగరిస
127. కుంతలసింహారము	69	సరిమపమధనిస	సధపమరిస
128. కుంతలస్వరూపావళి	46	సగుపధనిస	సనిధనిపమగరిస
129. కుటుంబిని	64	సగుధపధనిస	సనిపమగరిస
130. కుముదప్రియ	22	సరిగామపస	సనిధనిపమగస
131. కుముదాభరణము	38	సరిగుపనిధన	సధనిపమగరిస
132. కురంజి	29	సనిసరిగుపధ	ధపమగరిసనిస
133. కులపవిత్ర	28	సగుధపనిస	సనిపమరిస
134. కులభూషణి	21	సరిగుపనిస	సధపమగరిస

రాగముల పేర్లు	మేళకర్త సంఖ్య	ఆరోహణము	అవరోహణము
135. కువలయానంది	16	సరిగమనిధనిపనిస	సనిధమగస
136. కుసుమకల్లోలము	32	సపమరిగమపస	సధపమగమరిస
137. కుసుమచంద్రిక	32	సరిమగమపథనిస	సధపమరిస
138. కుసుమజ్యోతిష్టుతి	69	సరిమగమపథనిస	సధనిధపమరిస
139. కుసుమప్రియ	27	సరిగమపథస	సనిపమగారిస
140. కుసుమభవాని	68	సరిమపథస	సనిధమపమరిస
141. కుసుమభోగి	50	సరిగమధనిస	సధనిధమగరిస
142. కుసుమభ్రమరి	34	సరిగమపమధనిస	సనిధపమరిస
143. కుసుమసారంగ	56	సరిమపథనిస	సనిధపమగరిస
144. కుసుమాంగి	16	సరిసపథనిస	సనిధపమగరిస
145. కుసుమావళి	71	సగమపథస	సనిధపమగమతిస
146. కేతకప్రియ	64	సగమపనిస	సనిధపమగరిస
147. కేతారనాట	27	సరిగమపనిపస	సనిపమగరిస
148. కేదార	29	సమగమపనిస	సనిపమగమధమగరిస
149. కేదారగాళ	28	సరిమపనిస	సనిధపమగరిస
150. కేసరి	25	సరిగమపమధపథస	సధనిధపమగరిస
151. కైకవశి	60	సరిగమపథనిస	సనిపమగరి
152. కైవశి	58	సరిగమపథనిస	సనిపమగరిస
153. కోకిలగంధ్రము	31	సగమధస	సధపమగరిస
154. కోకిలగీర్యాణి	43	సరిగమపథస	సనిమగరిస
155. కోకిలదీపకము	23	సగమధనిస	సనిధమగరిస
156. కోకిలదీపరము	43	సరిగమనిధస	సనిధమగరిస
157. కోకిలధ్వని	28	సరిగమధనిధస	సనిధనిపమగరిస
158. కోకిలపంచమము	39	పథనిసరిగరి	సనిధపథనిస
159. కోకిలప్రతాపము	26	సగమపమధనిస	సనిపమగస
160. కోకిలప్రియ (మే)	11	సరిగమపథనిస	సనిధపమగరిస
161. కోకిలభాషిణి	29	సరిగమపథనిస	సనిపమగమరిస

రాగముల పేర్లు	మేళకర్త సంఖ్య	ఆరోహణము	అవరోహణము
162. కోకిలవరాళి	20	సరిగమపథనిధన	సనిధనిపమరిగిన
163. కోకిలస్వరావళి	41	సరిగమధనిస	సధముగిని
164. కోకిలానంది	56	సగమధనిస	సనిధపమగస
165. కోకిలారవము	11	సరిగరిమపథనిస	సనిధపమగిని
166. కోమలి	63	సరిగమపనిధమపస	సధనిమగిని
167. కోలాహలము	29	సపమగమపథనిస	సనిధపమగిని
168. కోసల (మే)	71	సరిగమపథనిస	సనిధపమగిని
169. కొమారి	11	సరిగమపథన	సనిధపమగిని
170. కొమెద	65	సరిగమనిస	సనిమగిని
171. కొస్తుభప్రియ	71	సరిగమపథనిస	సధపమగమిని
172. ఖుడ్డప్రియ	1	సగరిగమపథపనిస	సధపథమగిని
173. ఖుమాసు	28	సమగమపథనిస	రిసనిధపమగస
174. ఖరచారప్రియ (మే)	22	సరిగమపథనిస	సనిధపమగిని
175. ఖిలావళి	22	సరిగామపస	సనిపమగిని
176. గంగాతరపగిణి	33	సరిగమపస	సనిధపమగమిని
177. గంధర్వకన్ముడ	31	సరిగపథన	సనిధపమగమిని
178. గంధర్వనారాయణి	24	సమపథనిస	సనిధనిపమస
179. గంధర్వమనోహరి	26	సరిమపస	సనిధమగిని
180. గంధర్వము	42	మపథనిసరిగ	రిసనిపమపథనిస
181. గంభీరనాట	36	సగమపనిస	సనిపమగస
182. గంభీరిణి	23	సరిగమపథనిధన	సనిధపమగిని
183. గగనభూషాలము	21	సమగమపథనిస	సనిధమగిని
184. గగనమోహిని	64	సగపథనిస	సనిపమగస
185. గగనరంజని	66	సగమపస	సధనిపమగిని
186. గగనసర్సీరుహము	53	సగరిగమపథని	ధపమగినిసనిస
187. గణితవినోదిని	16	సగమపనిస	సనిధపమగిని
188. గమకప్రియ	51	సరిగమపనిధన	సధపమగిని

రాగముల పేర్లు	మేళకర్త సంఖ్య	తరోహణము	ఆవరోహణము
189. గమకసామంతము	45	సగమపనిస	సనిధపమగరిస
190. గమనక్రియ	53	సరిమపథనిస	సనిధపమగమరిస
191. గమనశ్రమ (మే)	53	సరిగమపథనిస	సనిధపమగరిస
192. గరిగద్య	56	నిసగమపథని	థపమగరిసనిస
193. గరుడధ్వని	29	సరిగమపథనిస	సథపగరిస
194. గర్జము	17	సగమథనిస	సనిధపమగరిస
195. గవాంబోధి (మే)	43	సరిగమపథనిస	సనిధపమగరిస
196. గాంగేయభూషణి (మే)	33	సరిగమపథనిస	సనిధపమగరిస
197. గాంభీర్యఫోషణి	52	సగరిపమథనిస	సనిధపమగరిస
198. గానమూర్తి (మే)	3	సరిగమపథనిస	సనిధపమగరిస
199. గానవారిధి	35	సమరిగమపథనిస	సథనిపమరిస
200. గానసామవరాణి	3	సరిగరిమపథపనీస	సనిధమాగగిస
201. గాయకప్రియ	13	సరిగమపథనిస	సనిధపమగరిస
202. గిరికుంతలి	72	సరిగమపమగమపస	సనిధనిపమగస
203. గీతనటని	53	సరిమగమపథనిస	సనిధపమరిస
204. గీతప్రియ	13	సరిగమపథనిస	సథపమగరిస
205. గీతమూర్తి	33	సరిగమపథనిస	సనిధపమగస
206. గీర్వాణి	43	సరిగరిమగమథనిసనిథస	సనిధపమగిస
207. గుండక్రియ	15	సరిమపనిస	సనిపథపమగరిస
208. గుజ్జరి	15	సరిగమపథనిస	సథనిపమగరిస
209. గుమ్మకాంబోజి	15	సరిగపథనిథస	సనిధపమగరిస
210. గురుగద్య	56	నిసగమపథని	థపమగిసనిస
211. గురుప్రియ	64	సరిగమథనిస	సనిధమగరిస
212. గుహప్రియ	16	సరిగామసపమథనిస	సథనిపమగసరిస
213. గోత్రారి	63	సరిమపథస	సనిధపమగరిస
214. గోపతి	42	సరిగమపథని	పమరిగరిస
215. గోపికావసంతము	20	సమపనిథనిథని	సనిధపమగస

రాగముల పేర్లు	మొత్తమైన సంఖ్య	ఆరోహణము	అవరోహణము
216. గౌడమల్లారు	29	సరిమపథన	సనిధమగరిస
217. గౌరి	15	సరిమపనిస	సనిధపమగరిస
218. గౌరీక్రియ	60	సగమపథనిస	సనిధనిపమగస
219. గౌరీగాంధారి	2	సమరిగమపథనిధన	సనిధపమగరిస
220. గౌరీనిషాదము	71	సగమపనిధన	సనిధనిపమగస
221. గౌరీబంగాళ	9	ధసరిమపథని	ధపమగరిసనిధప
222. గౌరీమనోహరి (మే)	23	సరిగమపథనిస	సనిధపమగరిస
223. గౌరీపంతు	51	సరిమపనిస	సనిధపమధమగరిస
224. గౌరీమారువ	50	సరిమపథన	సనిధపమగరిగస
225. గౌరీసీమంతి	70	సరిగమపథనిస	సనిపమగస
226. గౌళ	15	సరిగమరిమపనిస	సనిపమగమరిస
227. గౌళచంద్రిక	7	సరిమపథన	సనిధపగరిస
228. గౌళపంచమము	24	సరిమపనిస	సనిపమగరిస
229. గౌళమాళవి	6	సరిగమపథనిపనిస	సపథనిపమగరిస
230. గౌళిపంతు	15	సరిగరిమపథపనిస	సనిధపమగరిస
231. ఘంటా	8	సరిగమపథని	ధపమగరిసనిధాపనీస
232. ఘంటాణము	57	సరిగమపనిస	సనిధమగరిస
233. ఘననాయకి	63	సగమసిధపథనిస	సనిధపమగరిస
234. ఘనశ్యామల	5	సగమపథన	సనిధపమగరిస
235. ఘనసింధు	15	సమగమపథనిధన	సనిధపమగస
236. ఘోషణి	16	సమగమపథనిధన	సనిధపమగరిస
237. చంద్రకాంతము	65	సరిగమపథనిస	సనిధపమగరిస
238. చంద్రకిరణి	16	సగమపమధనిస	సనిధనిపమగమరిస
239. చంద్రగాంధారము	8	సరిగమస	సధమగరిస
240. చంద్రచూడప్రియ	18	సగమపనిధనిస	సనిపమరిస
241. చంద్రజ్యోతి	41	సరిగమపథన	సధపమగరిస
242. చంద్రరేఖ	58	సరిగమపథన	సనిధమగరిస

రాగముల పేర్లు	మేళకర్త సంఖ్య	ఆరోహణము	అవరోహణము
243. చంద్రికాగౌళ	8	సరిగుపథన	సధపమరిస
244. చక్రవాకము (మే)	16	సరిగుపథనిస	సనిధపమగరిస
245. చతురంగిణి	66	సమగుపనిస	సనిధనిపగుగరిస
246. చలనాట (మే)	36	సరిగుపథనిస	సనిధపమగరిస
247. చాపఫుంటారవము	20	సగుపని	ధపమగరిసని
248. చాముండి	63	సగరిమపనిధన	సధనిపమగరిస
249. చారుకేశ (మే)	26	సరిగుపథనిస	సనిధపమగరిస
250. చింతామణి	7	సరిగుసమపథనిస	సనిధనిపమగరిస
251. చింతారమణి	52	సగుపథని	ధాపమపగారిసనిస
252. చిత్తరంజని	19	సరిగరిగుపథ	నిధపమరిగరిస
253. చిత్రాంబరి (మే)	66	సరిగుపథనిస	సనిధపమగరిస
254. చిత్పురూపి	26	సరిగుపథనిస	సనిధపమగురిస
255. చిదానంది	36	సరిగుపథనిస	సనిధనిపమగురిస
256. చిన్నయి	16	సరిగామపమథనిస	సనిధనిపమగారిస
257. చూర్ణికావినోదిని	66	సరిగుపథనిస	సనిధనిపమగరిస
258. ఛత్రధరి	63	సగుపమరిపన	సనినిధపమగరిస
259. ఛాయాగౌళ	7	సరిమగుపనిధనిస	సనిధపమగురిస
260. ఛాయాగౌళ	3	సరిగరిమపథనిస	సధనిపమగరిస
261. ఛాయాగౌళ	15	సరిమగుపనిస	సనిధపమగరిస
262. ఛాయాతరంగిణి	28	సరిమగుపనీస	సనిధపమగరిస
263. ఛాయానాట	34	సరిగుపమపన	సనిధనిపమరిస
264. ఛాయానారాయణి	6	సపమపథనిస	సనిధనిపమగరిస
265. ఛాయాబోళి	8	సరిగామసపమథనిస	సనిపథమగారిస
266. ఛాయామారువ	49	సగరిగుధనిధన	సనిధమగరిస
267. ఛాయామాళవి	7	సగరిగుపథనిధన	సనిధపమగురిస
268. ఛాయాసింధు	19	సరిమపథన	సధపమగరిస
269. ఛాయాసైంధవి	11	సరిగుపథనిస	సధనిపమగరిస

రాగముల పేర్లు	మేళకర్త సంఖ్య	ఆరోహణము	అవరోహణము
270. జంరుమాటి	28	ధసరిగమపథని	ధపమగరిసనిధపథన
271. జగన్మహానము	38	సరిమపథనసిన	సనిధపమగరిస
272. జగన్మహిసి	15	సగమపనిస	సనిపమగారిస
273. జటాధరి	52	సగరిమపథనిస	సనిధపగరిస
274. జనరంజని	29	సరిగమపథపనిస	సధపమరిస
275. జనసమ్మదిని	28	సరిగపథనిస	సనిధపగరిస
276. జనాకర్షణి	16	సరిగపమథనిస	సనిధపమగధమగరిస
277. జయంతశ్రీ	20	సగమథనిస	సనిధమపమగస
278. జయంతసేవ	22	సగమపథన	సనిధపమగస
279. జయనారాయణి	22	సరిగామపథన	సనిధపమగరిస
280. జయవేణవళి	43	సరిగమపథపథనిస	సనిధమగరిస
281. జయశ్రీ	21	సరిగమపథనిధన	సనిధపమగరిస
282. జయసాచేరి	5	సమరిగమపథని	ధపమగరిసనిస
283. జయసింధు	2	సరిగమపస	సపనిధమగరిస
284. జయభరణి	27	సగమపమరిగమపస	సనిధాపమరిస
285. జలజవాసిని	27	సగమపనిస	సనిధపమరిస
286. జలార్థవము (మే)	38	సరిగమపథనిస	సనిధపమగరిస
287. జింగలా	20	సరిగమపథనిధపస	సనిధపమగరిస
288. జింగలాఘైరవి	32	సగమపమథన	సనిధపమగమరిస
289. జినావళి	39	సగరిగమపథనిధన	సనిధపమగరిస
290. జీవంతిని	48	సమపథనిస	సనిపమగస
291. జీవరంజని	2	సరిగమపథనిస	సధపమగరిస
292. జీవరత్నభూషణి	38	సరిగమపథనిధన	సనిదపమగరిస
293. జూబాపులి	13	సగమపథనిస	సధనిధపమగస
294. జూలాపు	29	పనిసరిగమప	పమగరిసనిప
295. జ్యోతిష్మతి	68	సరిగమపస	సనిధమపమరిగస
296. జ్యోతిస్వరూపిణి (మే)	68	సరిగమపథనిస	సనిధపమగరిస

రాగముల పేర్లు	మేళకర్త సంఖ్య	ఆరోహణము	ఆపరోహణము
297. జౌడగాంధారి	68	సరిగుపదన	సనిధపమగరిస
298. రుంకారధ్వని (మే)	19	సరిగుపదనిస	సనిధపమగరిస
299. రుంకారభ్రమరి	19	సరిగుపదనిధన	సనిధపమగరిస
300. రుంకారి	19	సరిగుపదన	సధపమగరిస
301. రుణాకిరి	63	సరిగుపనిధన	సధపమరిగరిస
302. రుణలవరాళి (మే)	39	సరిగుపదనిస	సనిధపమగరిస
303. రిఖనావళి	39	సరిగుపదనిధన	సనిధపమగరిస
304. టక్కు	9	సగుపమధనిస	సనిధపమగరిస
305. తనుక్కీర్తి	6	సరిమపనిస	సనిధనిషమగురిస
306. తపస్విని	52	సగుపనిస	సనిధపమగస
307. తపోల్లాసిని	1	సమరిగుపదనిస	సధపగరిస
308. తరంగిణి	26	సరిమగరిమపదనిధన	సనిధపమగరిస
309. తరుణీప్రియ	64	సగరిగుపనిధన	సనిపమరిస
310. త్వంజక్షియ	3	సమరిగుపస	సనిసధపమగరిస
311. తానరంజని	63	సరిగుపదపస	సధపసనిసధపమగరిస
312. తానరుపి (మే)	6	సరిగుపదనిస	సనిధపమగరిస
313. తిలకప్రకాశిని	6	సరిగుపదనిస	సనిపమగరిస
314. త్రిమూర్తి	56	సరిగుధనిస	సనిధమగరిస
315. తీవ్రవాహిని	46	సరిగుపదపనిస	సనిధపమగరిగురిస
316. తోడి (శుద్ధ)	8	సరిగుధనిస	సనిధమగరిస
317. దర్శారు	22	సరిమపధనిస	సనిధపమగారిస
318. దినకరకాంతి	27	సమగుపస	సనిధపమగస
319. దివ్యగాంధారము	18	సమరిపధనిస	సధనిపమగసరిస
320. దివ్యగాంధారి	20	సగుపధనిస	సనిపమగస
321. దివ్యతరంగిణి	17	సరిగుపస	సనిధపమగరిస
322. ధౌతపంచమము	69	సరిగుపనిపస	సనిధపమరిగురిస
323. ధౌమ్యరాగము	59	సరిగుపదన	సనిధపమగరిస

రాగముల పేర్లు	మేళకర్త సంఖ్య	ఆరోహణము	అవరోహణము
324. నఖప్రకాశిని	52	సరిగుపథనిధపస	సధనిపమగరిస
325. నటనదీపరము	41	సరిగుధనిస	సనిమగరిగస
326. నటనప్రియ	22	సగరిగుధనిస	సనిపమగరిస
327. నటనవేళావళి	39	సరిమపథనిస	సనిపమగరిస
328. నటనారాయణి	28	సరిగుధనిధస	సనిధపమగురిస
329. నటాభరణము	10	సరిగుపథపనిస	సనిధపమగురిస
330. నరబైరవి (మే)	20	సరిగుపథనిస.	సనిధపమగరిస
331. నభోమణి	40	సగరిగుపస	సనిధపమగరిస
332. నభోమార్గిణి	16	సగుపథనిస	సధపమగరిస
333. నయనభాషిణి	52	సరిగుపనిధనిస	సనిధనిపగుగస
334. నయనరంజని	27	సరిగపథపనిస	సనిపనిధమగరిస
335. నళినకాంతి	27	సగరిమపనిస	సనిపమగరిస
336. నళినకుసుమావళి	69	సరిగుపస	సనిధనిపమరిస
337. నళినభ్రమరి	58	సరిమపథనిస	సనిధనిపమరిస
338. నళినసుభి	34	సమగుపథనిధస	సనిధపమగురిస
339. నళినహంస	35	సరిగుపనిధస	సనిధపమరిస
340. నవనీతము (మే)	40	సరిగుపథనిస	సనిధపమగరిస
341. నవరత్నభూషణి	63	సరిగుపథస	సనిధపమగరిస
342. నవరత్న విలాసము	20	సరిగుపథపస	సధపమగురిన
343. నవరసాంధారి	49	సగరిగుపథస	సధపమగరిగస
344. నవరసకన్నద	28	సగుపస	సనిధమగరిస
345. నవరసకొనిధి	28	సరిమపసనిస	సనిధపమగరిస
346. నవరసకుంతలి	40	సమపథనిస	సనిధపథమగరిస
347. నవరసగాంధారి	50	సరిగుపమధనిస	సనిధమగరిస
348. నవరసచంద్రిక	13	సరిగుపథస	సధపమగరిస
349. నవరసబంగాళ	47	సరిగుధపథనిస	సనిధమగస
350. నవరోజు	29	పథనిసరిగుప	పమగరిసనిధప

రాగముల పేర్లు	మేళకర్త సంఖ్య	ఆరోహణము	అవరోహణము
351. నాగకుంతలి	66	సరిగుపనిస	సనిపదనిపమగరిస
			సనిదపమగరిస
352. నాగగంథర్యము	31	సరిమపధనిస	సధనిపమరిస
353. నాగగాంధారి	20	సరిగుపధని	నిధపమగరిస
354. నాగగిరి	71	సగుపధపస	సధపమగస
355. నాగగీర్యాణి	55	సరిగుధనిధస	సనిధపమగరిస
356. నాగఘుంటాణము	39	సగరిగునిధస	సనిధమగరిస
357. నాగచూడామణి	17	సగుపధనిస	సనిధపమగస
358. నాగతరంగిణి	18	సరిగుపనిస	సనిపధనిపమగస
359. నాగదీపకము	21	సరిగుపస	సనిధమగస
360. నాగదీపరము	38	సరిగుధనిస	సనిధనిమగరిగస
361. నాగధ్వని	29	సరిసమగుపనిధమపనిధనిస	సనిధనిపమగస
362. నాగసీలాంబరి	36	సమగుపధనిస	సనిధపమగస
363. నాగపంచమము	23	సధమపనిస	సధమగరిస
364. నాగప్రభావళి	55	సగుపధనిస	సనిధమగరిస
365. నాగభాషణి	30	సగరిగుధనిస	సనిపమరిన
366. నాగభూపాలము	23	సరిగునిస	సనిమగరిస
367. నాగభూషణి	29	సరిమపధనిస	సధపమరిస
368. నాగభోగి	39	సరిగుపధని	ధపమగరిసని
369. నాగరి	22	సరిమపధనిస	సనిధఫమగస
370. నాగవరాళి	8	నిసగరిగుపధ	పమగరిసని
371. నాగవహిణి	63	సరిగపమధనిస	సనిధపమగరిస
372. నాగవేళావళి	40	సరిగుధస	సనిధమగరిస
373. నాగసర్సీరుహము	54	సగుపస	సనిధనిపమరిస
374. నాగసామంతము	13	సరిపమపధస	సధపమరిస
375. నాగస్వరావళి	28	సగుపధస	సధపమగస
376. నాగహిందోళము	33	సగుపస	సనిధపమరిస

సంగీత శాస్త్ర సుధార్ణవము

రాగముల పేర్లు	మేళకర్త సంఖ్య	ఆరోహణము	అవరోహణము
377. నాగానందిని (మే)	30	సరిగుపథనిస	సనిధపమగరిస
378. నాగాభరణి	27	సరిగుపమపస	సధపమగరిస
379. నాట	36	సరిగుపథనిస	సనిపమరిస
380. నాటకప్రియ (మే)	10	సరిగుపథనిస	సనిధపమగరిస
381. నాటకురంజి	28	సరిగునిదనిపదనిస	సనిదమగరిస
382. నాదనామక్రియ	15	సరిమగుపథనిస	సనిధపమగరి
383. నాదప్రియ	27	సమగుపథనిస	సనిపమగస
384. నాదబ్రహ్మము	64	సపమథనిస	సనిధపమగస
385. నాదభ్రమరి	37	సగరిగుపథని	ధపమగరిసని
386. నాదమూర్తి	22	సగుమథనిస	సనిపమరిగస
387. నాదవరాంగిణి	22	సపమనిధనిస	సపనిధపమగరిగస
388. నాదవినోదిని	27	సరిగుపమథనిస	సనిసధపమగరిస
389. నాదస్వరూపి	27	సగుపమథనిస	సనిధపమగరిస
390. నాథనాళి	8	సరిగుపనిస	సనిధపమగరిస
391. నామనారాయణి (మే)	50	సరిగుపథనిస	సనిధపమగరిస
392. నాయకి	20	సరిమపథనిధపస	సనిసధపమరిగరిస
393. నారాయణగౌళ	28	సరిమపనిధనిస	సనిధపమగరిస
394. నారాయణదేశాక్షి	20	సరిమపథనిస	సనిధపమగరిస
395. నారాయణి	28	సరిమపథస	సనిధమరిస
396. నాసామణి	70	సరిగుపస	సనిధనిపమరిస
397. నాసికాభూషణి (మే)	70	సరిగుపథనిస	సనిధపమగరిస
398. నిగుసంచారి	70	సగుపథనిస	సనిధనిపమరిస
399. నిటలప్రకాశిని	14	సమపథనిస	సనిపమరిగస
400. నిరంజని	10	సరిగుపథస	సనిధపమగరిస
401. నిర్వద	50	సరిగుమథనిస	సనిధపమపగరిస
402. నిర్వలాంగి	30	సరిమపథస	సనిధనిపమగరిస
403. నిషాదప్రియ	40	సరిగుపనిధస	సనిపమగరిస

రాగముల పేర్లు	మేళకర్త సంఖ్య	తరోచ్చాము	తవరోచ్చాము
404. నిషాదరాగము	60	సగరిమధన	సనిధమచనిమగరిస
405. నీతికుంతలి	70	సమగమచధనిస	సధనిపమగస
406. నీతిమతి (మే)	60	సరిగమచధనిస	సనిధచమగరిస
407. నీలవేణి	20	సరిగమచధనిధన	చధచమగరిస
408. నీలాంబరి	28	సరిగమచనిస	సనిపధనిపమగరిస
409. నూతనచంద్రిక	60	సరిగమచధనిస	సనిపధనిపమగస
410. నైమప్రియ	63	సరిమగమధపధన	సనిధపమగపమగరిస
411. పంచమరాగము	22	సరిధపనిస	సనిధపమగరిస
412. పంచమూర్తి	64	సరిగమచధన	ధపమపగరిసని
413. పంతువరాళి	45	సరిగమచధనిస	సనిధపమగరిస
414. పద్మకాంతి	62	సరిగమచధనిస	సనిపమగరిస
415. పద్మభవాని	69	సరిగమచమధన	సనిధపమగరిస
416. పద్మముఖి	57	సరిగమచధనిస	సధపమగస
417. పద్మరాగము	27	సరిగమచధనిస	సనిధపమగస
418. పరిమళానంది	64	సరిగపమధనిస	సనిపమగస
419. పవిత్ర	52	పధనిసరిగమప	పమగరిసనిధప
420. పాడి	15	సరిమపనిస	సనిపధపమరిస
421. పావని (మే)	41	సరిగమచధనిస	సనిధపమగరిస
422. పీతాంబరి	41	సరిగరిమచధనిస	సనిదపమగరిస
423. పున్మాగవరాళి	8	సరిగమచధని	నిధపమగరిసని
424. పుష్పలతిక	22	పరిగమపనిస	సనిపమగరిస
425. పూర్ణకళానిధి	22	సగమచధనిస	సధపమగరిస
426. పూర్ణగాంధారి	16	పధనిధసరిగమపధ	పమగరిసనిధనిప
427. పూర్ణచంద్రిక	29	సరిగమపనిస	సనిపమగమరిస
428. పూర్ణనిషాదము	63	పధనిధసరిగమ	సమగరిసనిధప
429. పూర్ణపంచమము	15	సరిగమపధ	పమగరిస
430. పూర్ణలలిత	19	సగరిగమపన	సనిధపమగరిస

రాగముల	పేర్లు	మెళకర్త	సంఖ్య	ఆరోహణము	అవరోహణము
431.	పూర్ణస్వరావళి		12	సగమపథనిస	సధనిషమరిగస
432.	పూర్వకన్నడ		5	సరిగమపమపస	సధనిధపమగరిస
433.	పూర్వకల్యాణి		53	సరిగమపథనిధపస	సధపమగరిస
434.	పూర్వగౌళ		.29	సరిమగపథనిస	సనిధపమగరిస
435.	పూర్వదర్శి		14	సగమపథని	ధపమగరిసని
436.	పూర్వఫరజు		9	సమగమపథనిస	సనిధపమగరిస
437.	పూర్వముఖారి		22	సమగమపథనిధస	సనిషపమగరిస
438.	పూర్వరామక్రియ		10	సరిగమపనిధనిస	సనిషపథమగరిస
439.	పూర్వవరాళి		3	సరిమపథస	సనిధపమగరిస
440.	పూర్వసాభవి		19	సగమధనిస	సనిధపమగరిస
441.	పూర్వసింధు		5	సరిగమపసనిస	సధపమధమగరిస
442.	పూర్వి		15	సరిగమధనిస	సనిధపమగరిస
443.	పూషాకల్యాణి		54	సరిగమపథనిస	సనిషపమగరిస
444.	ప్రణవాకారి		64	పథనిధనిసరిగమ	పమగరిసనిధనిస
445.	ప్రతాపకోకిలము		30	సపమపథనిస	సనిషపమగస
446.	ప్రతాపచింతామణి		28	సగమపమధనిస	సనిధపమగమరిస
447.	ప్రతాపనాట		28	సరిగమధపథనిస	సనిధపమగస
448.	ప్రతాపము		50	సగమపథనిస	సనిధపమసరిస
449.	ప్రతాపరుద్రి		28	సమగమపథనిస	సనిషపమగమరిస
450.	ప్రతాపవరాళి		28	సరిమపస	సధపమగరిస
451.	ప్రతాపవసంతము		12	సమరిగమపనిస	సనిషపమరిస
452.	ప్రతాపసారంగ		71	సరిగమపథస	సనిధపమగస
453.	ప్రతాపహంసి		31	సగమపనిధనిస	సనిధపమగమరిస
454.	ప్రభాతరంగిణి		19	సమరిగమపస	సనిధపమగరిస
455.	ప్రభావళి		41	సరిమపథనిస	సనిధమపమరిగరిస
456.	ప్రవాళశోది		28	సరిమపథనిస	సనిధనిషపమగస
457.	ఫరజు		15	సగమపథనిస	సనిధపమగరిస

రాగముల పేర్లు	మేళకర్త సంఖ్య	ఆరోహణము	అవరోహణము
458. ఫలదాయకి	64	సగపమథనిస	సధనిపగమగరిస
459. ఫలమంజరి	22	సగమథన	సనిధపమగమరిస
460. ఫేనద్యతి	2	సరిమపథనిస	సనిపమరిగరిస
461. బర్బర	64	సగమరిగమథనిధస	సనిధమగరిస
462. బలహంస	28	సరిమపథస	సనిధపమరిమగస
463. బహుదారి	28	సగమథపథనిస	సనిపమగస
464. బాలఘోషి	22	సరిగపమనిధస	సనిధపమగరిస
465. బాలచంద్రిక	22	సగమపథనిస	సనిధమగరిస
466. బిందుమాలిని	16	సగరిగమపనిస	సనిసధపగరిస
467. బిలహరి	29	సరిగపథస	సనిధపమగరిస
468. బృందావన కన్నడ	69	సరిమపనిస	సనిపమరిస
469. బృందావనదేశక్షి	62	సరిగమపమథస	సధపమగరిస
470. బృందావనసారంగ (బృందావని)	22	సరిమపనిస	సనిపమరిస
471. భ్యాగు	29	సగమపనిధనిస	సనిధపమపగరి
472. బేగడ	29	సగరిగమపథనీధపస	సనిధపమగరిస
473. భౌతి	15	సరిగపథనిధస	సనిధపగరిస
474. భక్తప్రియ	16	సగమపథనిస	సనిధపమగురిస
475. భగవత్ప్రియ	22	సరిగమరిమపథనిస	సనిధపమగరిస
476. భవప్రియ (మే)	44	సరిగమపథనిస	సనిధపమగరిస
477. భవాని	44	సరిగమథనిస	సనిధమగరిస
478. భానుకిరణి	27	సగమథనిస	సనిధపమగరిస
479. భానుకోకిల	12	సమపథనిస	సధనిపమగస
480. భానుక్రియ	30	సమగమపథనిస	సనిపథనిపమరిస
481. భానుగీర్వాణి	45	సరిగమపథనిస	సనిధమగరిస
482. భానుగాళ	7	ధసరిగమపథని	ధపమగరిసనిధప
483. భానుచంద్రిక	8	సమథనిస	సనిధమగస

గురుల పేర్లు	మేళకర్త సంఖ్య	ఆరోహణము	అవరోహణము
184. భాసుచూడామణి	18	సరిగుపస	సనిధనిపమగరిస
185. భానుజ్యోతిష్టృతి	67	సరిగుపథనిధన	సనిధపమగమరిస
186. భానుదీపకము	24	సరిగుపథనిస	సనిపమరిస
187. భానుదీపరము	34	సమరిగుపస	సథపమగమరిస
188. భానుధన్యాసి	45	సరిగునిధని	ధపమగరిసని
189. భానుప్రతాపము	25	సమగుపథన	సథపమగరిస
190. భానుమంజరి	34	సరిగుపనిస	సనిపమరిగరిస
191. భానుమతి	4	సరిగరిమపస	సనిధపమగరిస
192. భాషిణి	56	సగరిగుపథనిస	సనిధపమగరిస
193. భిన్నగాంధారి	27	సరిగుపథని	ధపమగరిస
194. భిన్ననిషాదము	63	సరిగుపథని	పమగరిసని
195. భిన్నపంచమము	3	సగుపథనిస	సనిధపమగరిస
196. భిన్నషఢ్ము	9	సరిగరిపమపనిస	సథపమగరిస
197. భిన్నహేతాళి	49	సమపథనిధన	సనిధపమస
198. భీకరఫోషణి	44	సరిగుపథనిస	సనిధమపమగరిస
199. భుజంగిణి	16	సరిగుధనిస	సనిధమగరిస
500. భుజగచింతామణి	13	సపమపథనిధన	సనిధపమగరిస
501. భువనకుంతలి	68	సరిగుపథన	సథపమగస
502. భువనగాంధారి	20	సరిమపనిస	సనిధపమగస
503. భువనమోహిని	16	సగునిధన	సనిపథమగరిస
504. భూపాలచింతామణి	2	సరిగుపథనిధన	సథనిధపమరిస
505. భూపాలతరంగిణి	18	సరిమపనిస	సనిధనిపమగమరిస
506. భూపాలపంచమము	39	సగరిగుపథన	సపథమగరిస
507. భూపాలము	8	సరిగపథన	సథపగరిస
508. భూషావళి	64	సరిగుపథన	సనిధపమగరిస
509. భైరవము	17	సరిగుపథనిస	సథపమగరిస
510. భైరవి	20	సగరిగుపథనిస	సనిధపమగరిస

రాగముల పేర్లు	మేళకర్త సంఖ్య	ఆరోహణము	అవరోహణము
511. భోగచింతామణి	1	సరిపుష్టధనిస	సథపమగరిస
512. భోగధన్యాసి	48	సగుపనిస	సనిపధనిపుగరిస
513. భోగరసాళి	38	సరిగుధనిస	సనిధనిపుగరిస
514. భోగలీల	27	సగుపధనిస	సనిధపగరిస
515. భోగవరాళి	12	సరిగుపనిస	సనిపుగరిస
516. భోగవసంతము	51	సరిగుధనిస	సనిధమగరిస
517. భోగసామంతము	51	సగుపధపస	సథనిపుగరిస
518. భోగసావేరి	37	సరిమపధని	ధపుగరిస
519. భోగి	7	సగుపధనిధస	సనిధపుగస
520. భోగసింధు	48	సపుష్టధనిస	సనిధనిపుస
521. భోగీశ్వరి	64	సరిగుపధనిధస	సనిధపుగరిస
522. భ్రమరకుసుమము	56	సగుపనిస	సనిధపుగరిస
523. భ్రమరకోకిలము	57	సరిమపనిధనిస	సనిధపుమరిస
524. భ్రమరధ్వని	54	సగుధనిస	సథనిపుగరిస
525. భ్రమరనారాయణి	54	సరిగుపనిధనిస	సనిమగరిస
526. భ్రమరభోగి	44	మపధనిసరిగ	మగరిసనిధప
527. భ్రమరవుత్తరి	58	సరిగుపధనిస	సథపుమరిస
528. భ్రమరసారంగ	56	సరిగుపమధనిస	సథాపమగరిస
529. భ్రమరసుభి	57	సరిగుపధనిస	సథపుగరిస
530. భ్రమరహంసి	57	సరిగుపనిస	సనిధపుగస
531. మంగళకరి	64	సరిపుష్టధనిస	సనిధపసరిస
532. మంగళకైశిక	15	సమగుప	సనిధపుగరిస
533. మంగళగారి	3	సమపధనిస	సనిపధమగరిస
534. మంగళదేశిక	5	సరిగుపనిధస	సనిపధమగరిస
535. మంగళభూషిణి	5	పుధనిసరిగుప	మగరిసనిధప
536. మంజరి	22	సరిగుపనిధని	సనిధమగరిస
537. మంజుల	36	పసనిసరిగుప	మగరిసనిధప

రాగముల పేర్లు	మేళకర్త సంఖ్య	ఆరోహణము	అవరోహణము
538. మణిమయ	27	సరిగమపథ	పమగరిసని
539. మణిరంగు	22	సరిమపనిస	సనిపమగరిస
540. మత్తకోకిల	28	సరిధపని	ధపసరిసని
541. మందమారి	22	సరిగమపథనిస	సనిధమరిస
542. మందహసిని	52	సరిగమపమధనిస	సనిధపమగమరిస
543. మందారి	50	సరిగమపనిస	సనిపమగరిస
544. మధుకరి	50	సమగమపథని	పమగరిసని
545. మధ్యమావతి	22	సరిమపనిస	సనిపమరిస
546. మనసిజప్రియ	16	సరిగమపమధనిస	సధనిపమగరిస
547. మనోరంజని	5	సరిమపథనిస	సనిధపమగరిస
548. మనోహరి	22	సగమపథనిస	సనిధపమగస
549. మలయమారుతము	16	సరిగపథనిస	సనిధపగరిస
550. మలహరి	15	సరిమపథస	సధపమగరిస
551. మాంజి	20	సగరిగమనిధనిస	సనిధపమపగరిస
552. మాధవమనోహరి	57	సగరిగమపనిధనిస	సనిధమగరిస
553. మాధవి	21	సమగమపథనిస	సనిధపమగరిస
554. మాధుర్యరాగము	27	పనిసరిగమప	మగసనిధప
555. మానవతి (మే)	5	సరిగమపథనిస	సనిధపమగరిస
556. మానాభరణి	27	సరిగపమధనిస	సనిధపమగరిస
557. మాయాతరంగిణి	28	సరిమగపమనిస	సనిధపమగరిస
558. మాయామాఫవగాళ (మే) 15		సరిగమపథనిస	సనిధపమగరిస
559. మారనారాయణి	50	సగరిగమపథస	సధపమగరిస
560. మారరంజని (మే)	25	సరిగమపథనిస	సనిధపమగరిస
561. మారువ	15	సగమపనిస	సనిధమపమగరిస
562. మారువకన్నడ	35	సరిమగమపనిస	సనిపమరిగరిస
563. మారువగారి	46	సగరిగమపథని	ధపమగరిసని
564. మారువగాళ	43	సరిగపమధనిస	సనిధపమగరిస

రాగముల పేర్లు	మేళకర్త సంఖ్య	ఆరోహణము	అవరోహణము
565. మారువచంద్రిక	38	సరిగుపథని	నిధపమగరిస
566. మారువదేశి	48	సగరిగుపథన	సపథనిపమగరిస
567. మారువదేవిక	11	సగుపథపథనిస	సనిధపమపమగరిస.
568. మారువధన్యాసి	22	సగుపథనస	సనిధపమధమగరిస
569. మారువనారాయణి	47	సరిగుపథనస	సధనిపమగరిస
570. మారువబంగాళ	39	సపమపథనిస	సనిధపమగరిస
571. మారువలలిత	42	పథనిసరిగుప	పమగరిసనిప
572. మారువసంతము	45	సమగుపపథనిస	సనిపథమగరిస
573. మారువసారంగ	47	సరిగుపమధనిస	ధపమగరిస
574. మార్గదేశిక	15	సరిగుపథనస	సధమపగరిస
575. మార్గహిందోళము	20	సరిగుపపథనిస	సనిధపమగస
576. మాళవపంచమము	15	సరిగుపనిస	సనిధాపమగరీస .
577. మాళవశ్రీ	22	సమగుపనిధనిపథనసస	సనిధమగస .
578. మాళవి	28	సరిగుపపథనిస	సనిధనిపమగమరి
579. మాహరి	29	సరిగరిమపని	ధపమగరిస
580. మిత్రకిరణి	15	సరిగుపథనిస	సధపమగరిస
581. మిత్రరంజని	25	సరిగుపపథనస	సనిధపమగరిస
582. మీనలోచన	5	సరిగుపథనిపస	సనిధమగరిస
583. ముక్కాంబరి	1	సరిగుపనిస	సనిధమగరిస
584. ముఖారి	22	సరిమపథనిధనస	సనిధపమగరిస
585. మేఘమల్లారు	52	సగుపథనిస	సనిధపమగమరిస
586. మేఘరంజి	15	సరిగుపనిస	సనిమగరిస
587. మేఘరాగము	13	సరిమపనిధపస	సనిధపమరిస
588. మేఘశ్యామల	52	సగుపథనిధపస	సధనిపమగరిస
589. మేచకన్నడ	50	సమపథనిస	సనిధపమగస
590. మేచకల్యాణి (మే)	65	సరిగుపపథనిస	సనిధపమగరిస
591. మేచకాంగి	53	సరిగుపపథనిస	సనిపథపమగరిస

రాగముల పేర్లు	మేళకర్త సంఖ్య	ఆరోహణము	అవరోహణము
592. మేచకాంభోజి	43	సరిగుధనిస	సనిపథమగరిస
593. మేచగాంధారి	34	సరిగుపథధనిస	సనిధనిపమగురిస
594. మేచనారాయణి	35	సరిగుపథన	సధనిపమరిస
595. మేచనీలాంబరి	34	సగుపథనిస	సనిపమరిస
596. మేచబంగాళ	44	సరిగుపనిస	సధపమగరిస
597. మేచబోళి	15	సరిగుపథన	సనిధపమగరిస
598. మేచమనోహరి	45	సగుపథపనిస	సనిధమగరిస
599. మేచసావేరి	42	సరిమపనిస	సనిపమగరిస
600. మైత్రభావిని	65	సరిగుపథనిస	సధపమగరిస
601. మోహన	28	సరిగుపథన	సధపగరిస
602. మోహననాట	9	సగుమపథపమపనినిస	సనిపథధపమగస
603. మోహనమల్లారు	1	సరిగుధనిధన	సధనిధపమగరిస
604. యదుకులకాంభోజి	28	సరిమపథన	సనిధపమగరిస
605. యమునాకల్యాణి	65	సరిగుపథన	సధపమపగరిస
606. యాగప్రియ (మే)	31	సరిగుపథనిస	సనిధపమగరిస
607. యోగానంది	52	సరిగుపమపథనిస	సనిధపమగస
608. యోవని	31	సరిగుపనిధనిస	సధపమరిమగస
609. రంజని	59	సరిగుధన	సనిధమగస
610. రక్తిమార్దిణి	52	సపమధనిస	సనిధపమపగరిస
611. రఘుప్రియ (మే)	42	సరిగుపథనిస	సనిధపమగరిస
612. రఘులీల	42	సమరిపగమపనిస	సనిధనిపమగురిమగరిస
613. రతిక	47	సగరిగుపథనిస	సనిధపమగరిస
614. రత్నకాంతి	63	సరిగుపనిస	సనిపమగరిస
615. రత్నభాను	62	సరిమపనిధనిస	సనిధపమగరిస
616. రత్నమణి	27	సమగురిగుపథనిస	సనిధపమగరిస
617. రత్నకారి	28	సగుపనిధనిస	సనిధపమగరిస
618. రత్నాంగి (మే)	2	సరిగుపథనిస	సనిధపమగరిస

రాగముల పేర్లు	మేళకర్త సంఖ్య	అరోహణము	అవరోహణము
619. రత్నాంబరి	64	సగమపస	సనిధపమరిస
620. రత్నాభరణి	27	సరిపథనిస	సనిధపగస
621. రమణి	63	సగమపనిస	సనిధపమగస
622. రమ్యపంచము	25	సరిగమపథనిస	సధమగరిస
623. రవికిరణి	16	సగమనిధనిస	సనిధపమగరిస
624. రవిచంద్రిక	28	సరిగమథస	సనిధమగరిస
625. రవిప్రభావళి	38	సరిగమథస	సధపమగరిగస
626. రవిస్వరూపిణి	63	సగమపథనిస	సనిధపమగస
627. రసకశానిధి	16	సపమథని	ధపమగమరిసని
628. రసమంజరి	72	సరిగమపథనిస	సనిపమగరిస
629. రసవినోదిని	52	సగమపథనిధస	సనిధపమగస
630. రసాళి	4	సరిమపథనిస	సధపమరిస
631. రసికప్రియ (మే)	72	సరిగమపథనిస	సనిధపమగరిస
632. రాగచూడామణి	32	సరిగమపస	సనిధమరిగస
633. రాగపంజరము	28	సరిమపనిధస	సనిధమరిస
634. రాగవర్ధని (మే)	32	సరిగమపథనిస	సనిధపమగరిస
635. రాగవసంతము	14	సరిమపనిధస	సనిధమపమగరిస
636. రామకవి	15	సరిగపథస	సనిధపమగరిస
637. రామకుంతలి	67	సరిగమపథని	ధపమగరిసని
638. రామకుసుమావళి	61	సరిమపనిస	సనిధపమగరిస
639. రామక్రియ	51	సగగమపథనిస	సనిసధపమథమగరిస
		పదనిదపమగరిస	
640. రామప్రియ (మే)	52	సరిగమపథనిస	సనిధపమగరిస
641. రామమనోహరి	52	సగమపనిస	సనిధపమగస
642. రిషభప్రియ (మే)	62	సరిగమపథనిస	సనిధపమగరిస
643. రిషభవాహిని	42	సరిగమపథనిస	సనిపథమగరిస
644. రిషభాంగి	2	సరిమపథనిస	సనిధపమగరిస

రాగముల పేర్లు	మేళకర్త సంఖ్య	ఆరోహణము	అవరోహణము
645. రీంకారి	32	సరిగుగుపనిస	సనిపమరిస
646. రీతిగాళ	20	సగరిగునిధనిస	సనిధనుగుపమగరిస
647. రీతిచంద్రిక	52	సరిగుపథస	సనిధపమగరిస
648. రీతిమల్లారు	72	సరిగుపస	సనిపథనిపమగస
649. రుచిరమణి	62	సగుపథనిధస	సధపమగరిస
650. రుద్రప్రియ	22	సరిగునిస	సనిపమగరిస
651. రూపవతి (మే)	12	సరిగుపథనిస	సనిధపమగరిస
652. రేఖాపతి	12	సరిగుపనిధస	సనిధపమగరిస
653. రేసుష్టి	15	సరిగపథస	సధపగరిస
654. రౌష్ణయనగము	12	సమపథనిస	సధనిపమగరిస
655. లతాంగి (మే)	63	సరిగుపథనిస	సనిధపమగరిస
656. లలిత	17	సరిగుధనిస	సనిధమగరిస
657. లలితకోసలి	69	సరిగుపథనిధస	సనిధపమగురిస
658. లలితప్రియ	15	సరిగుపమథనిస	సనిధమగరిస
659. లలితగంధర్వము	30	సరిగుపథనిస	సనిపగరిస
660. లలితగాంధారి	22	సరిగుపనిస	సనిపమగురిస
661. లలితగారి	15	సరిగుపథనిస	సధపగరిస
662. లలితతోడి	3	సరిగుపస	సనిధమగరిస
663. లలితదీపరము	42	సరిగుపథనిస	సనిధనిపమగరిస
664. లలితపంచమము	15	సరిగుధనిస	సనిధమపమగరిస
665. లలితమనోహరి	22	సగుపథనిస	సనిపమగరిస
666. లలితమారువ	37	సరిగుపథనిస	సనిధమగరిస
667. లలితశ్రీకంఠి	9	సరిగుపథనిస	సనిధపమథమగరిస
668. లలితసింహరము	9	సరిగుపస	సనిపమగరిస
669. లీలారంజని	4	సమరిగుపస	సనిధపమగరిస
670. లీలావినోదిని	63	సరిగుపథనిధస	సనిధపమగరిస
671. లోకదీపరము	46	సరిగుపనిధనిస	సనిధమపమగరిస

రాగముల పేర్లు	మేళకర్త సంఖ్య	ఆరోహణము	అవరోహణము
672. లోకరంజని	52	సగమపమధనిస	సనిధనిపమగరిస
673. వకుళాభరణము (మే)	14	సరిగమపధనిస	సనిధపమగరిస
674. వజ్రకాంతి	22	సగమపనిస	సనిధపమగరిస
675. వనస్పతి (మే)	4	సరిగమపధనిస	సనిధపమగరిస
676. వరుణప్రియ (మే)	24	సరిగమపధనిస	సనిధపమగరిస
677. వర్ధని	11	సగమపమపధనిస	సనిపధపమగస
678. వసంత	15	సగమధనిస	సనిధమగరిస
679. వసంతకన్వద	10	సరిగమపని	ధమపగరిసని
680. వసంతగీర్వాణి	59	సరిగమపనిస	సధనిపమగరిస
681. వసంతనారాయణి	11	సరిగమపన	సనిధపమగరిస
682. వసంతప్రియ	15	సరిగమపధపనిస	సనిపమరిస
683. వసంతభూషాలము	2	సరిగపధనిస	సనిధపమధమగరిస
684. వసంతబైరవి	14	సరిగమధనిస	సనిధనిధమపమగరిస
685. వసంతమనోహరి	2	సరిగమధనిస	సనిధమగరిస
686. వసంతమారువ	51	సరిగమపధనిధస	సధపమగస
687. వసంతముభారి	14	సమగమపధనిస	సనిధపమగరిస
688. వసంతవరాళి	20	సరిమపధస	సనిధపగరిస
689. వసుకరి	56	సరిగమపధనిస	సనిధమగస
690. వాగ్దీశ్వరి (మే)	34	సరిగమపధనిస	సనిధపమగరిస
691. వాగీశ్వరి	1	సరిగమపధసా	సధపమగరిస
692. వాచస్పతి (మే)	64	సరిగమపధనిస	సనిధపమగరిస
693. విజయకోసలము	66	సరిగమపన	సనిపమగస
694. విజయగోత్రారి	62	సరిగమపనిస	సనిధపమగరిస
695. విజయదీపిక	61	సరిగమపనిధస	సధనిపమగరిస
696. విజయనాగరి	59	సరిగమపధస	సధపమగరిస
697. విజయభూషావళి	43	సరిగమపన	సనిధపమగరిస
698. విజయరత్నాకరి	60	సరిమపధనిస	సనేపమగస

రాగముల పేర్లు	మేళకర్త సంఖ్య	ఆరోహణము	అవరోహణము
699. విజయవసంతము	54	సమపథనిస	సనిపమగస
700. విజయశ్రీ	47	సరిగమపనిస	సనిపమగరిస
701. విజయశ్రీకంరి	59	సగమపన	సనిధమగరిస
702. విజయసరస్వతి	57	సగమపథనిస	సనిపమగరిస
703. విజయసామంతము	58	సగమపథన	సనిధమగరిస
704. విజయసారంగ	58	సరిగమపనిస	సనిధపమగస
705. విజయభరణి	64	సరిగమపథనిధన	సనిధపమగరిస
706. విజయభీరు	46	సగరిగమపనిధన	సధపమగరిస
707. విజయోల్దసిని	14	సరిగమపమథనిస	సనిధపమగరిస
708. విజృంభిణి	64	సగపనిధనిస	సనిధనిపమగరిస
709. విమలి	34	సరిగమపథనిధన	సనిధపమగస
710. వివర్ధని	29	సరిమపన	సనిధపమగరిస
711. విశ్వంబరి (మే)	54	సరిగమపథనిస	సనిధపమగరిస
712. వీణాధరి	16	సరిగపథనిస	సనిధపమగరిస
713. వీరవసంతము	24	సగరిమపన	సనిధపమగరిస
714. వీరవైష్ణవము	4	సరిగమపథనిస	సనిపథమగరిస
715. వేగవాహిని	16	సరిగమథనిధన	సనిధపమగరిస
716. వేదఫోషప్రియ	28	ధనిసరిగమ	పమగరిసనిధనిప
717. వేదస్వరూపి	52	సరిగమపథనిపన	సనిధనిపమగస
718. వేలావళి	23	సరిగమపథన	సనిధపమగరిస
719. వైశాఖము	54	సరిగమపథనిధన	సనిధనిపమగమరిస
720. శంకరాభరణము	29	సరిగమపథనిస	సనిసధపమగరిస
			సనిధపమగరిసనిపథని
721. శంఖక్రియ	29	సగరిమపనిస	సనిమగరిస
722. శరదిందుముఖి	64	సగమపనిధనిపన	సనిధపమగరిస
723. శరద్యుతి	25	సరిగమపథన	సనిధపమగరిస
724. శచిప్రకాశిని	16	సరిగమపథనిస	సనిధపగరిస

రాగముల పేర్లు	మేళకర్త సంఖ్య	ఆరోహణము	అవరోహణము
725. శహన	28	సరిగుపమధనిస	సనీధపమగురిస
726. శాంతస్వరూపి	16	సగరీమపధని	సనిధనిపమరిస
727. శారదాభరణము	34	సమగుపమధనిస	సనిధమపమరిస
728. శివానంది	16	సమగుపమధని	ధపమగరిసని
729. శీతకిరణి	55	సరిగుపధనిస	సధనిధపమగస
730. శీలాంగి	65	సగుపనిస	సనిపమగస
731. శుక్రజ్యోతి	26	సరిగుపధనిస	సనిపధమరిస
732. శుద్ధకన్నడ	18	సమపధనిస	సనిపమగస
733. శుద్ధకళానిధి	63	సగపధని	ధపమగరిసని
734. శుద్ధకోసల	65	సగుపస	సనిధమగరిస
735. శుద్ధక్రియ	15	సరిపమపధస	సధపమగరిస
736. శుద్ధగాంధారి	48	సరిగునిస	సనిధనిపమరిస
737. శుద్ధగీర్వాటి	41	సరిగుపధనిస	సధపమగరిస
738. శుద్ధగార్క్రియ	60	సగుపనిధనిస	సనిధపమగస
739. శుద్ధఘంటాణము	64	సగుపధస	సనిధపమరిస
740. శుద్ధజింగల	33	సగుపధనిస	సనిపమగస
741. శుద్ధజ్యోతిష్మతి	61	సగుపస	సనిధపమగరిస
742. శుద్ధతరంగిణి	20	సగుపనిస	సనిధమగరిస
743. శుద్ధతోడి	8	సరిగుధనిస	సనిధమగరిస
744. శుద్ధదేశి	20	సరిమపధనిస	సనిధపమగరిస
745. శుద్ధనవనీతము	59	సరిగుధనిస	సనిపమగరిస
746. శుద్ధనాట	36	సగుపనిస	సనిపమగస
747. శుద్ధనిర్వద	66	సరిగుపధనిపస	సనిపమగస
748. శుద్ధనీలాంబరి	35	సమరిగుమపస	సనిధపమగస
749. శుద్ధబైరవి	22	సగుపనిధస	సనిధమగరిస
750. శుద్ధభోగి	37	సరిగుపనిధస	సధనిపమగరిస
751. శుద్ధమంజరి	11	సగుపమధనిస	సనిపధమగరిస

రాగముల పేర్లు	మేళకర్త సంఖ్య	ఆరోహణము	ఆవరోహణము
752. శుద్ధమధ్యమము	22	సరిమపథనస	సధపథనిధపమగరిస
753. శుద్ధమనోహరి	22	సరిమపథనిస	సధపథనిధపమగరిస
754. శుద్ధమనోహరి	22	సరిగమపథన	సనిపమగరిస
755. శుద్ధమలహరి	15	సరిగపమథన	సధపగరిస
756. శుద్ధమారువ	8	సగమపథన	సధపమరిగరిస
757. శుద్ధమాళవి	18	సగరిగమపథనిస	సనిధపమగరిస
758. శుద్ధముఖారి	1	సరిగమపథనిస	సనిధమగరిస
759. శుద్ధరత్నభాను	65	సరిగమపస	సనిధపమగస
760. శుద్ధరసాళి	53	సగమపథన	సధపమగరిస
761. శుద్ధరాగము	57	సరిగమపనిస	సనిపమగస
762. శుద్ధలలిత	11	సపమశనోస	సనిసధపమగరిస
763. శుద్ధవరాళి	28	సరిగమథనిస	సనిధనిపమగస
764. శుద్ధవసంత	29	సరిగమపథనిస	సనిధమథపమగరిస
765. శుద్ధవేలావళి	22	సరిమపనిస	సనిధనిపమగరిస
766. శుద్ధశ్యామల	16	సగపథనిస	సనిధపమగరిస
767. శుద్ధశ్రుతిరంజని	68	సరిమపథనిధన	సనిధపమగమరిస
768. శుద్ధసామంతము	8	ధసరిమపథ	ధపమగరిస
769. శుద్ధసారంగ	62	సగమపనిస	సధపమగరిస
770. శుద్ధసావేరి	29	సరిమపథన	సధపమరిస
771. శుద్ధసాళవి	20	సగమపనిస	సనిపమరిస్త
772. శుద్ధసింహారవము	67	సరిమగమపథనిస	సధనిధపమరిస
773. శుద్ధసీమంతి	8	సరిగమపథన	సధపమగరిస
774. శుద్ధస్వరావళి	45	సగమపమథనిస	సనిధమగస
775. శుద్ధత్తరి	62	సరిగమపథ	ధపమగరిసని
776. శుభవంతువరాళి (మే)	45	సరిగమపథనిస	సనిధపమగరిస
777. శుభాంగి	22	పమరిగమపథని	ధపమగరిసని
778. శూలిని (మే)	35	సరిగమపథనిస	సనిధపమగరిస

రాగముల పేరు	మేళకర్త సంఖ్య	ఆరోహణము	అవరోహణము
779. శృంగారమణి	15	సగరిగమపస	సనిధపమగరిస
780. శృంగారిణి	6	సరిగమపస	సనిధపమగరిస
781. శేఖరచంద్రిక	45	సరిగమనిధనిస	సనిధమగరిస
782. శేఖరి	35	సరిగమపథనిస	సధనిపమరిగస
783. శేషనాదము	57	సరిగమపథస	సనిధపమగరిస
784. శైలదేశక్కి	33	సరిగమపమథనిస	సనిపమగమరిస
785. శోకవరాళి	9	సగమనిధ	పమగరిస
786. శ్యామకల్యాణి	12	సమగమపథనిస	సనిపథనిపమగరిస
787. శ్యామచింతామణి	14	సరిమపథస	సనిపథమగరిస
788. శ్యామనీలాంబరి	41	సరిగమపథనిస	సధనిధమగరిస
789. శ్యామల	55	సగరిగమపథనిధస	సనిధపమగరిస
790. శ్యామలాంగి (మే)	55	సరిగమపథనిస	సనిధపమగరిస
791. శ్రీకంతి	46	సగమపథనిస	సనిధపమగస
792. శ్రీకరి	52	సరిగపథనిస	సనిధపమగస
793. శ్రీఘంటాణము	20	సగమపనిస	ధపమగరిస
794. శ్రీమణి	2	సరిగపథస	సనిధపమగరిస
795. శ్రీమంజుళ	36	సరిగమపథనిస	సనిధనిపమగరిస
796. శ్రీమధుకరి	50	సరిగమపథనిస	సనిధపమగరిస
797. శ్రీమాళవి	6	సరిగమపనిధనిపస	సపమగరిస
798. శ్రీరంజని	22	సరిగమథనిస	సనిధమగరిస
799. శ్రీరాగము	22	సరిమపనిస	సనిపథనిపమరిగిస
800. శ్రుతినిరంజని	61	సరిగమపథని	సిధపమగస
801. శ్రుతిరంజని	36	సరిగపథనిస	సపమగస
802. శ్వేతాంబరి	4	సరిగమపమథనిస	సనిపమగరిస
803. షడ్విధమార్గిణి (మే)	46	సరిగమపథనిస	సిధపమగరిస
804. షడ్విధస్వరూపిణి	63	సగరిగమనిస	సనిధపమగరిస
805. షట్కుఫ్లప్రియ (మే)	56	సరిగమపథనిస	సనిధపమగరిస

రాగముల పేర్లు	మేళకర్త సంఖ్య	ఆరోహణము	అవరోహణము
806. పికారి	56	సగరిగమపథనిధన	సనిధమగరిస
807. పిద్రాక్షి	46	సరిమగరిమపథనిస	సనిపథపమగరిస
808. సంజీవిని	21	సరిగమపనిస	సనిధనిపమగరిస
809. సజ్జనానంది	63	సరిగమపథనిస	సనిధమగరిస
810. సజుకొంభోజి	28	సమరిసపమథనిస	సనిపనిమగరిస
811. సత్యభూషణి	71	సగమపథనిస	సనిధపమగస
812. సత్యవతి	67	సరిమపథనిధన	సనిధపమగమరిస
813. సరసాంగి (మే)	27	సరిగమపథనిస	సనిధపమగరిస
814. సరసీరుహము	44	సరిగమథనిస	సనిధపమగరిస
815. సరస్వతి	64	సరిమపథన	సనిధపమరిస
816. సరస్వతిమనోహరి	28	సరిగమథన	సధనిపమగరిస
817. సర్వాంగి	57	సరిమథనిస	సనిధమగస
818. సామ	28	సరిమపథన	సధపమగరిస
819. సామకస్తుడ	17	సరిమగమపథనిస	సనిధపమరిస
820. సామకురంజి	12	సగపథనిస	సనిధనిపమగరిస
821. సామంతజింగల	32	సరిగమపథనిస	సనిపథనిపమగమరిగ
822. సామంతమల్లారు	17	సగమపనిస	సనిపథమగరిస
823. సామంతము	30	సమగమపథనిస	సనిధపమగరిస
824. సామంతవేళావళి	44	సరిగమథపథన	సధనిపమగరిస
825. సామంతశిఖామణి	64	సగమపమథనిస	సనిధపగస
826. సామంతశిఖామణి	64	సగమపమథనిస	సనిధపగస
827. సామంతసాళవి	21	సరిగమపథన	సనిధపమగరిస
828. సామనారాయణి	13	సరిమపథనిస	సపథనిపమరిస
829. సామవరాళి	3	సరిమపథనిస	సనిధపమగరిస
830. సామసాళవి	23	సరిగమపస	సనిధపమగరిస
831. సామస్వరావళి	43	సరిగమపనిధన	సధపథమగరిస
832. సారంగ	64	సరిగమపథనిస	సధాపమరీగమరిస

రాగముల పేర్లు	మేళకర్త సంఖ్య	ఆరోహణము	అవరోహణము
833. సారంగకాపి	20	సరిషమపనిస	సనిధపమగరిస
834. సారంగనాట	15	సరిమపథసనిస	సనిసధపమగరిస
835. సారంగభోళి	10	సమగమపథనిధస	సనిధపమగారిస
836. సారంగుళ్లమరి	56	సమపదనిధస	సనిధపమగస
837. సారంగమారువ	44	సరిగమధనిస	సనిధమపగరిస
838. సారంగలలిత	3	సరిగమరిమపనిస	సనిధపమరిస
839. సారధి	66	సరిగరిమపథస	సనిపథపమగరిస
840. సారమతి	20	సరిగమపథనిస	సనిధమగస
841. సారసప్రియ	27	సరిమగమపథనిస	సనిపథమగరిస
842. సాలగము (మే)	37	సరిగమపథనిస	సనిధపమగరిస
843. సాలగవేళావళి	47	సరిగమపనిధనిస	సనిధపమగస
844. సావేరి	15	సరిమపథస	సనిధపమగరిస
845. సాళంగనాట	15	సరిమపథస	సధపగరిస
846. సాళగబైరవి	22	సరిమపథస	సనిధపమగరిస
847. సాళవగము	37	సరిమపథనిధస	సనిధపమగరిస
848. సాళవి	37	సగరిగమపథనిధస	సనిధపమగరిస
849. సాళవిబంగాళ	23	సరిమపథస	సనిధమపమగరిస
850. సింధుకన్నడ	28	సమగమరిగమపస	సనిధపమగరిస
851. సింధుక్రియ	11	సరిగమపమధనిస	సధపమగరిస
852. సింధుగౌరి	7	సగరిగమపస	సధపమగరిస
853. సింధుఘంటాణము	37	సగరిగమపథస	సధమగరిస
854. సింధుచాంతామణి	9	సరిమగమధపథస	సధపమగరిస
855. సింధుదేశ్యము	38	సరిసగమపనిస	సనిధపమగరిస
856. సింధుధన్యాసి	20	సగమపనిస	సనిధమపమగరిస
857. సింధునాట	37	సగరిగమనిధనిస	సనిధమగరిస
858. సింధునాటకురంజి	40	సరిగమధనిధస	సనిధపమగరిస
859. సింధుబైరవి	10	మపథనిధసరిగమ	గరిసనిధపమగమ

రాగముల పేర్లు	మేళకర్త సంఖ్య	ఆరోహణము	అవరోహణము
860. సింధుమందారి	26	సరిగుపన	సనిధపగుధపమరిస
861. సింధుమారువ	54	సరిగుపన	సనిధనిపమగరిస
862. సింధుమాళవి	6	సరిగుపథనిపనిస	సనిపమరిస
863. సింధురామక్రియ	15	సగుపథనిస	సనిపథపమగరిగస
864. సింధుసాళవి	19	పమపదనిదప	పనిదపమగరిస
865. సింహావాహిని	27	సగుపదనిస	సనిధపమగరిస
866. సింహస్వరూపి	64	సగుధనిస	సనిపమగస
867. సింహారచము	58	సరిమపనిస	సనిపమరిగరిస
868. సింహాంద్రమధ్యమము (మే)57		సరిగుపథనిస	సనిధపమగరిస
869. సింహాళకాపి	24	సరిమపథనిస	సనిధనిపమగస
870. సింహాళబైరవి	23	సగుపథస	సనిధమగరిస
871. సింహాళము	18	సరిగుపథనిస	సనిపమగరిస
872. సింహాళవరాళి	29	సరిగుపమధనిస	సధపమగమరిస
873. సింహాళవసంతము	25	సరిగుపమధనిస	సధపమగరిస
874. సింహాళసావేరి	30	సమగుపపథనిస	సనిధనిపమగస
875. సిద్ధసేన	22	సగరిగుపపథస	సనిధమపమరిగరిస
876. సీమంతిని	57	సరిగుపథనిస	సపమగరిస
877. సుఖకరి	52	సపథనిస	సనిధపమగసరిస
878. సుఖధ్వని	53	సగుపనిధస	సధనిపమగరిస
879. సుఖనీలాంబరి	40	సరిగుపపథస	సనిధపమగరిస
880. సుఖప్రియ	40	సగరిగుపనిస	సనిధమగరిస
881. సుఖస్వరావళి	48	సరిగుపథని	పమగరిసని
882. సుగ్రాత్ర	4	సమపథనిస	సధపమగరిస
883. సుగుణభూషణి	22	సగుపపమధనిస	సనిధపమగమరిస
884. సుచరిత్ర (మే)	66	సరిగుపథనిస	సనిధపమగరిస
885. సుజనరంజని	63	సగరిమపథనిస	సనిధపమగరిస
886. సుజన్సౌవళి	13	సమగుపపథనిస	సధనిధపమగస

రాగముల పేర్లు	మేళకర్త	సంఖ్య	ఆరోహణము	అవరోహణము
887. సుధా కాంభోజి		14	సగటమపనిస	సనిపమగరిస
888. సునాదప్రియ		57	సరిగమపస	సనిధపమగరిస
889. సునాదవినోదిని		65	సగమథనిస	సనిధమగస
890. సుపోషిణి		28	సరిసమపనిధస	సధనిపమరిమన
891. సుప్రకాశి		52	సరిగమపస	సనిధనిపమగరిస
892. సుప్రతాపము		52	సపమపథనిస	సనిధపమగరిస
893. సుప్రదీపము		17	సరిమపథనిస	సనిధపమగమరిస
894. సుభాషిణి		16	సధనిసరిగమప	మగరిసనిధని
895. సుభూషణి		40	సరిసమపథనిధస	సధనిపమరిస
896. సురటి		28	సరిమపనిస	సనిధపమగమరీస
897. సురటిమల్లారు		3	రిమపనిస	సనిధపమగరిస
898. సురభూషణి		4	సరిగమపస	సనిధనిపమరిస
899. సురభైరవి		28	సరిపమపథనిస	సనిధపమస
900. సురవరాళి		13	సమపథనిస	సనిధపమస
901. సురసింధు		15	సమగమపథనిధస	సనిధపమరిగరిస
902. సురోన		27	సరిమపథస	సనిధపమగరిస
903. సురానరదిని		29	సరిగపథనిస	సనిధపగరిస
904. సువర్ణాంగి (మే)		47	సరిగమపథనిస	సనిధపమగరిస
905. సూర్యకాంతము (మే)		17	సరిగమపథనిస	సనిధపమగరిస
906. సూక్ష్మరూపి		28	సపమరిగమపస	సనిధపమస
907. సేనాగ్రణి		7	సరిగరమథనిస	సనిధపమగరిస
908. సేనాజయంతి		67	సరిగమపథనిస	సధపమగరిస
909. సేనామణి		17	సరిగమపథస	సనిధపమగరిస
910. సేనామనోహరి		47	సరిగమపథనిధస	సనిధపమగరిస
911. సేనావతి (మే)		7	సరిగమపథనిస	సనిధపమగరిస
912. సైంధవి		22	నిసరిగమపథని	ధపమగరిసనిధ
913. సామక్రియ		31	సపమరిగమథనిస	సధపమగమరిస

రాగముల పేర్లు	మేళకర్త సంఖ్య	ఆరోహణము	ఆవరోహణము
914. సౌమగిరి	21	నిసరిగమపథ	పమగరిసని
915. సౌమఘంటాణము	40	సరిగమనిధనిస	సనిపథమగరిస
916. సౌమతరంగిణి	17	సగమపమథనిస	సనిసథపమగమరిస
917. సౌమదీపకము	24	సగపథనిస	సనిపమగస
918. సౌమదీపరము	35	సగమపమథనిస	సథపమగమరిస
919. సౌమపంజరము	62	సరిమపథనిధన	సనిపమరిగరిస
920. సౌమప్రతాపము	26	సపమథనిస	సనిధపమగరిస
921. సౌమప్రభావళి	37	సరిగమపథన	సథపమగరిస
922. సౌమభూపాలము	30	సరిమపమథన	సథనిపమగరిస
923. సౌమబైరవి	12	సరిగమపస	సనిపథనిసమగరిస
924. సౌమమంజరి	67	సగమపథన	సథపమగరిస
925. సౌమముఖి	27	సగమపథనిస	సనిధపమగమరిస
926. సౌమరాగము	14	సరిమపమథనిస	సనిధమగరిస
927. సాందర్భ్య	52	సరిగపమథని	పమగరిసని
928. సారాష్టము	17	సరిగమపథనిస	సనిధాపమగరిస
929. సాపీరము	47	సరిమపథనిస	సనిపథపమగరిస
930. స్వరకళానిధి	22	సమగమపథనిస	సనిధనిపమరిగస
931. స్వరచింతామణి	28	సరిగమపనిధనిపస	సనిధపమరిస
932. స్వరభూషణి	22	సగమపథనిస	సనిధపమరిస
933. స్వరరంజని	22	సరిగమనిధన	సనిపమగమరిస
934. స్వరాభరణము	49	సగమపథనిస	సనిధపమస
935. స్వరావళి	28	సమగమపనిధనిస	సనిధపమగరిస
936. స్వర్ణకాంతి	63	సగపమథనిస	సనిపమగస
937. హంసకాంభోజి	14	సరిగమథనిస	సనిధపమరిస
938. హంసకోస	70	సరిగమపథనిధన	సనిధపమగమరిస
939. హంసగంధర్యము	30	సరిగమపస	సనిధనిపమరిస
940. హంసగమని	52	సగమపనిధన	సనిధపమథపమగరిస

రాగముల పేర్లు	మేళకర్త సంఖ్య	ఆరోహణము	అవరోహణము
941. హంసగంధారి	25	సరిగుపస	సనిధపథమగరిస
942. హంసగిరి	72	సరిగుపథనిస	సనిపథనిపమగస
943. హంసగీర్వాణి	55	సరిగుపథన	సథపమగస
944. హంసఫుంటాణము	35	సరిమపథనిస	సనిపమగమరిస
945. హంసదీపకము	23	సరిగుధన	సనిధపమగరిస
946. హంసదీపరము	42	సరిగుపనిపస	సనిపథనిపమగరిస
947. హంసధ్వని	29	సరిగపనిస	సనిపగరిస
948. హంసనటిని	18	సగుపస	సపమగరిస
949. హంసనాదము	60	సరిమపథనిస	సనిధనిపమరిస
950. హంసనారాయణి	51	సరిగుపస	సనిపమగరిస
951. హంసనీలాంబరి	39	సరిగుధనిస	సనిపథమగరిస
952. హంసపంచమము	21	సగుపనిధనిపస	సనిధమగరిస
953. హంసప్రభావళి	55	సరిగుపథని	ధపమగరిగస
954. హంసభూషాలము	24	సరిగుపస	సనిధనిపమగస
955. హంసభూషణి	24	సగుధనిస	సనిపగరిస
956. హంసభోగి	38	సరిగుధనిస	సనిధపమగరిస
957. హంసభ్రమరి	58	సరిగుపథన	సనిధపమగరిస
958. హంసరసాళి	41	సరిగుధపథనిస	సనిధపమగస
959. హంసవినోదిని	29	సరిగుధనిస	సనిధమగరిస
960. హంసవేళావళి	42	సరిగుపథపనిస	సనిపమగరిస
961. హంసానంది	53	సరిగుధనిస	సనిధమగరిస
962. హనుమతోడి (మే)	8	సరిగుపథనిస	సనిధపమగరిస
963. హమీరుకల్యాణి	65	సగపమపథనిస	సథపగమగరిస
964. హరికాంభోజి (మే)	28	సరిగుపథనిస	సనిధపమగరిస
965. హరినారాయణి	22	సరిగుపమధనిస	సనిపమగరిస
966. హరిప్రియ	27	సరిగుపస	సనిధపమగస
967. హటకాంబరి (మే)	18	సరిగుపథనిస	సనిధపమగరిస

రాగముల పేర్లు	మేళకర్త సంఖ్య	ఆరోహణము	అవరోహణము
968. హిందోళకన్నడ	31	సగమధనిస	సనిపథమగస
969. హిందోళకాపి	32	సరిగమపన	సనిధపమగస
970. హిందోళదర్శారు	32	సగమపన	సనిధపమరిస
971. హిందోళదేశాక్షి	68	నిసరిగమపథ	నిధపమగరిస
972. హిందోళదేశిక	10	సమరిగమపథనిస	సపనిధమగరిస
973. హిందోళనాయకి	33	సమగమపన	సనిధపమగమరిస
974. హిందోళమాళవి	33	సమపథనిధన	సనిధమపమరిస
975. హిందోళము	20	సమగమధనిస	సనిధమగస
976. హిందోళవసంతము	26	సగమపథనిధన	సనిధపమధమగస
977. హిందోళసారంగ	32	సరిగమపననిస	సనిధపనిధమగమరిస
978. హిందోళసావేరి	33	సగమపమధనిస	సనిపథమరిస
979. హితప్రియ	28	సరిగమధనిస	సనిధనిపమరిమగస
980. హితభాషిణి	18	సరిగమపనిధనిస	సనిపమగరిస
981. హిమాంది	8	సరిగమపథనిధన	సనిపథమగరిస
982. హంసేని	22	సరిగమపనిధనిస	సనిధపమపగరిస
983. హెజ్జజి	13	సరిగమపథన	సనిధపమగరిస
984. హేమవతి (మే)	58	సరిగమపథనిస	సనిధపమగరిప
985. హేమాంబరి	58	సరిగమపథనిస	సపమగరిస

అకారాది రాగవట్టిక సమాప్తము

ఒం తత్తుత్తు

కృతజ్ఞతలు

ఈ గ్రంథాన్ని ప్రచురింపచేయడంలోనూ, తక్కిన విషయాలలోనూ, నన్ను ప్రోత్సహిస్తూ, నా మీద గౌరవంతో, ప్రేమతో నా ఆశ్చర్యాలు, నా స్నేహితులు వితరణాలైలైన ఉన్నత సంస్థలు, ఉన్నత వ్యక్తులు, నాకు సహాయ సహకారాలను అందిస్తున్నారు. వీరు- తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానంవారు; సర్వార్థి J. రాంబాబుగారు. I.A.S.: శ్రీమతి వద్దుజగారు; I.V. సుబ్రావుగారు I.A.S.: డాక్టర్ R.V. వైద్యనాథనగారు M.V.S.: ప్రసాద్ శ్రీమతి ఉదయం దంపతులు, I.R.S.(Commissioner Customes & Central Excise); P.K. మాధవగారు; కౌతూ మనోహరగారు; ప్రో॥ K.విశ్వనాథంగారు (మైసూరు), ప్రో॥ T.R.S. గారు; డాక్టర్ రాధావెంకటాచలంగారు; C. రామకృష్ణగారు I.R.S.: M.శేఖరిరావుగారు; థిల్లీ Music Education Trust వారు; తెలుగు విశ్వవిద్యాలయంవారు; ప్రో॥ గోవిగారు; K.S.శర్మగారు I.A.S.: మా మేనబావ వడ్డమాని ఉమామహేశ్వరరావుగారు; చి॥ భాను-రామారావు దంపతులు; నా బాల్య స్నేహితుడు కౌణికి సత్యనారాయణ- సరోజిసీదంపతులు; చి॥ చెరువు కుటుంబరాయ శర్మ-లలితారామేశ్వరి దంపతులు; కీ॥శే॥ A.V.S. రావుగారు; చి॥ నూకల సేతుమాధవి-డాక్టర్ సత్యనారాయణ దంపతులు; K.T. శేషాద్రి ఆయ్యంగార్; V.N. మూర్తిగారు; S. కొండలరావుగారు; నాశిమ్యదు చి॥ సత్యప్రసాద్- శైలజ దంపతులు; చి॥ గంటి విస్ము- శైలజ దంపతులు; చి॥ రాజశేఖర్-వరలక్ష్మి దంపతులు; చి॥ డాక్టర్ సుబ్రామయ్య- విజయలక్ష్మి దంపతులు; చి॥ డాక్టర్ రేణుకగారు; చి॥ పి. సత్యనారాయణమూర్తి- జ్యోతి దంపతులు; చి॥ కళ్యాణి- శాస్త్రి దంపతులు; చి॥ రాజేంద్ర-గౌరి దంపతులు; చి॥ నిర్మల-మోహన్ దంపతులు; చి॥ లక్ష్మి- రవీంద్రనాథ దంపతులు (శ్రీ దత్త సాయి గ్రాఫిక్స్); చి॥ సుధాకర్-శ్రీదేవి దంపతులు, B. బాల త్రిపురసుందరి- Dr. B.R. శాస్త్రిగారి జ్ఞాపకార్థం, Dr. వల్లారి ప్రతాపరావుగారు, శ్రీ వల్లారి వేణుగోపాలరావుగారు, చి॥ వర్ణమాని కిరణ్, శ్రీ కుర్రా శాస్త్రిగారు, శ్రీ వల్లారి వారి స్నేహితుల బృందంవారు చి॥ మల్లా సత్యానారాయణ వీరందికీ పరమేశ్వరుని కృపాకట్టములు, నా ఆశీస్తులు కృతజ్ఞతలు.

నా శ్రీమతి, మా చిరంజీవులు కుమారులు, కుమార్తెలు, అల్లుచ్చు, కోడచ్చు, మనమలు, మనమరాళ్ళు, మునిమనుమడు, మునిమనుమరాలు వీరందరికీ నా ఆశీస్తులు.

శ్రీ గురుబ్యోన్నమః, మాతృబ్యోన్నమః, పితృబ్యోన్నమః, సర్వోభ్యోమహాజనేభ్యోన్నమః

మార్చి, 2000.

నూకల చిన్న సత్యనారాయణ

Blessings, Appreciations and Compliments of my GURUs and Great Souls

Sri Sri Pooja Paramacharya Swamy of Kanchi

"You are blessed with true spiritual knowledge"

Sri Sri Pooja Jayendra Saraswati Swamy and

Sri Sri Sankara Vijayandra Samy Varu

"Honoured me with "Asthana Vidwan" Title in Sri Kamakshi Amba Temple in Kanchi"

Sri Sri Pooja Bharati Theertha Swamy Varu of Sringeri

"You are endow

Bhagavan Sri Sri Satya Sai Baba Varu

"Your music is devotional and oceanal also"

Sri Sri Pooja Dayananda Saraswati Varu

"You are Raga Hridayajnah"

Sri Sri Pooja Ganapathi Satchidananda Swamy Varu

" You are Raga Nidhi"

Dwaram Venkataswamy Naidu Garu

"Your intellect is as sharp as Mercury"

Dr. Sripada Pinakapani Garu

"You are blessed with sweet and powerful voice which can do anything"

Dr. Mangalampalli Bala Muralikrishna Garu

"You are many in one : exponent, musicologist, teacher, author, composer and an innovator.

"Jnanapeetha Graheeta, KaviSamrat Viswanatha Satyanarayana Garu".

"You are as unique and great a Musician as I am a poet"

"Sangeetha Kalanidhi" Semanugudi Srinivas Iyyar Garu"

"You are a great (Buddhi Sali) Intellectual and you have many folded knowledge in music"

Rallapalli Ananta Krishna Sarma Garu

"You are like a bridge over the ancient traditions and modern developments of Music."

I offer my prostrations to all of them with gratitude and devotion.

The Author

'Mahamahopadhyaya Nada Nidhi'
Dr. Nookala Chinna Satyanarayana

Gurus : Father Sri Annaji rao garu.
Mother Smt. Smt. Yajna Chainamma
Dwaram Narasingarao garu.
Dwaram Venkataswamy Naidu garu.
Dr. Pinakapani garu.
Mangalampalli Pattabhiramayya garu

Posts Held	:	Professor, Maharaja's Music College, Vijayanagaram Telugu University, Hyderabad: Principal, Govt. Music Colleges : Secunderabad, Hyderabad, Vijayawada S.V. Music College, Tirupati.
Titles	:	Nada Sudhrnava, Telugu Velugu, Mahamahopadhyaya, Nadanidhi, Sangeetha Vidya Sagara, sangeetha Sudhakara, Saptagiri Sangeetha Vidvanmani, Ganakala Gandharva, Lakshya Llakshna Marthanda Sangeetha Ksheera Sagara, Sangeetha Sarvabhowma Sangeetha Kala Sagara, Raga Hridayajnnah, Ganakala Nidi, etc.
Honours	:	Asthana Vidwan, of TTD, Tirupati; Sri Venkatwsvara Devasthanam Pittsburg, USA; Sri Kanchi Kamakoti Asthanam; Recipient of Central Sangeeth Nataka Akademy Award; "Emeritus Fellowship" Dept. of Culture, Govt. of India. Recipient of "HAMSA AWARD" - From Cultural Council, Govt of A.P.
Distinncctions	:	Top class Artiste of A.I.R. & D.D.
Books	:	1) Raga Lakshana Sangraham, 2) A monograph on Tyagaraja's Panch Ratnas 3) Tyagaraja Pancharatnas (meening, Gist and notation in Telugu); 4) Sangeetha Sudha' a text and reference books in Telugu. 5) Sangeetha Sudha' a text and reference books in English. 6) Navagraha Krithis & Nava Avarana Krithis (meening, Gist and notation) 7) Sangeetha Sastra Sudharnavamu, Telugu (The Science of Art of Music) 8) Tyagaraja Saraswata Sarvaswam - under print. 9) A Monograph on Bhadrachala Ramadas - under print. 10) Appreciation of Music - under print.
Teaching Cassettes	:	The whole gamut of teaching carnatic Music in 100 cassettes.
Innovations	:	Distance education (Nonformal education) in Music through Audio & Video cettes and direct teaching.

International concert, Teaching, & Lecture, Tours : USA, Canada, U.K. Malaysia. Singapore, Mauritius.